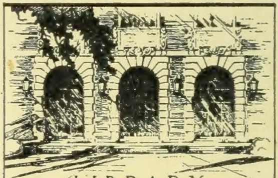

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS
Emblems
x179.8
D82o
1629
Rare Book & Special
Collections Library

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

http://www.archive.org/details/orbisphaethonsiv03drex

LIBRARY
[UNIVER]SITY OF ILLINOIS
URBANA

ORBIS
PHAËTHON

ſiue

De vniuerſis vitijs

LINGVÆ
PARS ALTERA.

AVCTORE
HIEREMIA DREXELIO
è Societate IESV.

Apud Melchiorem Segen Biblio-
polam, & Nicolaum Henricum Ele-
ctoralem Typographum;

*Cum imaginibus Sadele-
rianis.*

MONACHII. M D C XXIX.

PARS ALTERA

A

Litterâ K. ad finem
Romani Alpha-
beti.

x179.8
D82c
1629

LIBRARY
UNIVERSITY OF ILLINOIS

LECTORI BENEUOLO AVCTOR.

DIv prorſus, mi Lector, hærebam, quo nomine exitioſiſſimum Orbis malũ inſignirem. Nec vno tantùm anno hæc cogitatio me fatigabat. Tandem pænè idem quod Attalus pronuntio. Sanctiſſimus hic martyr interrogatus, quod nomen haberet Deus? Mox ille: Nomen, inquit, nullum habet, prout habere homines ſolent.[a] Sic ego: Improbitas

[a] Euſebius l. 5. Eccleſ. hiſt. c. 5.

1044368

tas Lingua tanta eſt, vt vix vllo ſat grandi nomine poſſit affici; nullum habet nomen. Quid enim? *Gladium*, aut, *Sagittam*, *Spiculúmue* nominem? Eſt ſanè *gladius*, & *ſagitta*, *ſpiculúmq;* venenatiſſimum. Sed vniuerſam Linguæ malitiam nondum ſatis expreſſi. *Viperam*, *Aſpidem*, *Hydram* nuncupem? & *Viperas*, & *Aſpides*, & *Hydras* vel centum capitũ longè ſuperant vitioſæ linguæ. *Progeniem viperarum* vocitem? Plus dixi; nondũ ſatis.

Enimuerò *Malorũ Iliadem*

dem dicam? Conuenientiſ-
ſimum nomen, ſi vllum, re
tamen ſuâ inferius; nec æ-
quat infandam mali atroci-
tatem. Qui Linguæ virus
Vniuerſitatē iniquitatis vo-
cat, grande illi nomen aſſi-
gnat: non damno, ſed ap-
tius quæro. Quid ergo? E
ſacris paginis ei titulum affi-
gam? *Feram ſingularem, Fe-
ram peſſimam, Nouaculam
Dalilæ, Pharetram Malitiæ,
Frameam Nequitiæ, Rhom-
phæam infernæ Furiæ* appel-
lem? Specioſi tituli pro
monſtro tam nobili, ſed mi-

nus robuſti. Quo igitur te nomine, ô malum malorum nominatiſſimum vocem? Aut ego te nomen habere nullum dixero, aut Orbis Incendium appellaro. Hoc placet: Incendium Orbis, Orbis Phaëthon es.

At obducis hîc, Lector, &: Profanum eſt, inquis, hoc nomen, atque à fabulis petitum. Ignoſce, ô bone, neſciebam te tam ſeriũ profani oſorem eſſe. Sed quæſo te, Ridentem dicere verum quid vetat? [a] Sed eſt fabula, inquis, & poëtarum riſus

Phaë-

[a] Horat. l. 1. ſerm. ſat. 1.

Phaëthon. Sit fabula; at deſinit eſſe fabula, cùm dicitur de Linguâ. Rem voce abditam examinemus. Quod de Solis filio aurigâ temerario fictum, id de Linguæ lapſu creberrimo nimis eſt quàm verum. Liceat igitur pace tuâ Phaëthontis nomẽ non abijcere huic malo longè aptiſſimum. Res loquitur. Linguæ celeritatem ſpectas? Planè Phaëthon eſt; cælum & terram momento breui peruolat: quà impetus agit, hàc ſine lege ruit. Horribilia Linguæ præcipitia intue-

ris? Ipſiſſimus eſt Phaëthon; ſeipſam, & vnà ſecum plurimos quotidie præcipitat. In Linguâ vim nocendi conſideras? Rapidiſſimus ignis, Phaëthon eſt veriſſimus. Innumera nocumēta cogitas? Orbem terrarum perdit, vaſtat, incendit, Orbis exitium. Nec cœlo parcit; flammas ſuas & in aſtra ſpargit; ſuperos, beatóſq; cælites, Deum laceſſit. Nullà nocendi vi Phaëthonte inferior eſt. Quin imò terras penetrat, & ipſum quoq; Tartarū terret,[a] ipſos

[a] Diſſilit omne ſolum, penetrátq; in tartara rimis Lumen, & infernum terret cum coniuge regem. Ouid. l. 2. metamorph. initio.

ipſos etiam manes ſuis ignibus inuoluit. En veriſſimã, ſic loquar, fabulam, non Phaëthontis, ſed Linguæ, quæ velut igneus ſed imperitiſſimus auriga Orbem terrarum ſuis incendijs iam dudum peſſundat:

Fumat vterque polus, Atlas en ipſe laborat
Vixq; ſuis humeris labentem ſuſtinet Orbem.

Hic, mi Lector, tuam patientiam conuenimus, vt, quæ primam huius incendij cladem ſpectare ſuſtinuit, ſpectet & hanc alteram. Vbi Phaëthontæa flamma nonnihil deſæuierit, aquam af-

 fun-

fundemus. Nec, putem, nimis ſerò. Modum namque docebimus quo linguæ improbæ, ſi non emendari, ſaltem tolerari poſſint.

Vale, mi optime Lector, & inter cautiſſimè cuſtodienda memento eſſe Linguam. Artificium ſummum, ſed rarum, rectè loqui.

INDICVLVS IN PARTEM ALTERAM

De

Vniuerſis LINGVÆ Vitijs.

CAPVT I. KALVMNIA depingitur, & Kalumniatoris genius deſcribitur.

CAP. II. KALVMNIA quàm graue, quámque peruulgatum ſit vitium, & quâ ratione ſolitum puniri.

CAP. III. Lingua LASCIVA quàm deteſtabilis ſit, & ob quas cauſſas.

CAP. IV. Quid ſit MENDACIVM, ac quotuplex; & an omne Mendacium ſit peccatum.

CAP. V. Quàm multiplici argumento exitioſum ſit MENDACIVM.

CAP. VI Quæ ſoleant tuendis MENDACIIS obijci, & quâ ratione Mendacium crebriùs punitum.

CAP. VII Quàm variè & quàm grauiter Lingua MORDAX noceat.

CAP. VIII. Lingua MVRMVRANS quàm vbique obuia, & ſupra modum noxia ſit.

CAP. IX. Quid monſtri ſit Lingua NVGIGERVLA, & quàm ea Mendacio affinis.

CAP. X. OTIOSAM Linguam diuersè pernicioſam eſſe, & de illius pœnâ.

CAP. XI. OBIVRGANS Lingua, prout par eſt, obiurgatur.

CAP. XII. Quàm frequens & inſolens ſit Lingua OSTENTATRIX.

CAP. XIII. Quibus in rebus OSTENTATRIX Lingua ſe potiſſimùm efferat.

CAP. XIV. Quæ plerunque pœna Linguam OSTENTATRICEM comitari ſoleat.

CAP. XV. Quæ Lingua POLITICA ſit, & de quatuor illius venenatiſſimis venis.

CAP. XVI. Lingua temere PROMITTENS, quibus nos malis implicet.

CAP. XVII. Lingua QVERVLA, multiplicia ſuæ improbitatis dat ſpecimina.

CAP. XVIII. Lingua REVELANS ſecreti, quadruplici nos malo afficit.

CAP. XIX. Linguam SCVRRILEM nominatim à beato Paulo vetitam eſſe.

CAP. XX. Lingua SVBSANNANS & SVSPENDENS noſcendæ dantur.

CAP. XXI. Linguam SVSVRRONVM, linguam eſſe peſtilentiſſimam.

CAP. XXII. TVMVLTVOSAE Linguæ grande vitium deſcribitur.

CAP. XXIII. TVRPILOQVA Lingua omnibus Chriſtiani Orbis finibus proſcribitur.

CAP. XXIV. Linguam VINDICANTEM gladium eſſe Deo præreptum, omnibus qui eo fuerint vſi, damnoſiſſimum.

CAP. XXV. Linguam VITVPERANTEM ſeu Cenſoriam, nemini non exoſam eſſe.

CAP. XXVI. Cur Lingua ſit adeò cuſtodienda.

CAP. XXVII. Modus cuſtodiendi linguam, obſeruare loquendi circumſtantias.

CAP. XXVIII. Vitioſæ linguæ quomodo ſanandæ ſint: prima quatuor medicamenta traduntur.

CAP. XXIX. Alia quatuor medicamenta vitioſis linguis curandis.

CAP. XXX. Vltima quatuor medicamenta ad improbam linguam emendandam.

CAP. XXXI. Vitioſæ aliorum linguæ quibus artificijs tolerandæ.

KALVMNIA.
K
A
B
E
F
D
K
H
I
Philipp Sadeler fecit.

K

A. Midas rex ab aſininis auriculis noſcendus ius dicit. Proximè illum ſtant Ignorantia B. & Svspicio C. Ad eius tribunal Calvmnia K. face armata hominem trahit, præeunte livore cor arrodente D. duabus feminis Sycophantia E. ſeu inſidijs, & Fallacia F. comitantibus. Poenitentia G. vel rependo abit præeunte Veritate H. Miſer I. qui ſupplices manus ad iudicem tendit, grauibus calumnijs premitur. Vide C. 1.§. 1. Quòd verò in omnibus Alphabeti litteris, cùm Siderei tum Orciniani genij inſigne reperiatur, eius rei cauſſam ad primam omnium imaginem, ſeu, ad primum Alphabeti characterem diximus. Vide C. 3. initio ante §. 1.

Capvt

PARS ALTERA.

K.

CAPVT I.

CALVMNIA *depingitur, &*
Calumniatoris genius deſcribitur.

VETVS verbum eſt: Longæ ſunt Regum manus; quaquauerſus fugias, inſequuntur & apprehendunt. *a* Suas habet & lingua manus, eaſq; longiſſimas, quæ illis Regum brachijs vix quidquã cedant. Linguæ manus eſſe, ſapientiſſimus Regũ teſtatus: Mors inquit, & vita in manibus Linguæ. *b* Robuſtiſſimas profectò manus eſſe neceſſe eſt, quæ duas res vſquequaque diuerſiſſimas Vitam & Mortem continere poſſunt; vti verò Mors omnia perrepit atq; permeat, ita etiam Linguæ manus in omnem ſe locum penetrant. Linguæ brachia ſunt verba, quibus plurimi ſic contunduntur, vt cor, omniaq; illorum oſſa con-

a *Ouid. An neſcis longas Regibus eſſe manus?*
b *Prouerb, c.18, v.21.*

conterantur. Siracides exponit, quâ ratione manus hæ ferreæ atq; adamantinæ, ſecures omnes & malleos mole crudeli ſuperent: Beatus, inquit, qui tectus eſt à Linguâ nequam, qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugũ illius, & in vinculis illius non eſt ligatus; iugum enim illius iugum ferreum eſt, & vinculũ illius vinculum æreum eſt. Mors illius mors nequiſsima: & vtilis potius inferus quàm illa. Lingua tertia multos commouit, & diſperſit illos de gente in gentem. ciuitates muratas diuitum deſtruxit, & domos magnatorum effodit. virtutes populorum concîdit. & gentes fortes diſſoluit. a Linguam tertiam vocat eam potiſsimùm, quæ diſcordias inter duos aut plures inflamat. Atq; adeò lingua mala tam robuſtas habet manus, vt multos cogat terram è terrâ mutare, non paucos in extremam perniciem impellat. Inter has linguas, quarum mors nequiſſima eſt, iure ſuo numeranda venit Lingua Calumniatrix, quæ nõ tantùm mendacium cudit in alterum, ſed etiam in falſam accuſationem malitioſè prorumpit:

pit:

a *Eccli. c. 28. v. 23. vſq; ad 26. & v. 16.*

pit: Hanc porrò Linguam non ad tertiam ſed ad decimam alphabeti litteram referre priſcorũ Orthographia nos docet, quæ ad characterem Kappa Kalumniam reducit, vt infrà demonſtrabitur. ſed prima hîc quæſtio naſcitur, quid ſit Calumnia. Theologorum Princeps Thomas Aquinas Calumniam ait eſſe falſam & malitioſam criminis impoſitionem. *a* Calumniæ index eſt frequens accuſatio, quæ quò falſior, hoc & venenatior eſt; atque de hoc calumniatricis Linguæ veneno atrociſſimo paulò copioſius diſſeremus. aures obſecro vaciuas præbete & fauete Linguis.

a *S. Thom. 2 2. q. 68 art. 3. ad Primum.*

Falſche aufflag; ſchmachred.

§. I.

Lodouicus Maluenda è S. Franciſci familiâ vir eruditus: vultíſne, inquit, ſcire, quid ſit Calumnia? Narratio eſt, ſed falſa, Magiſtratui aut Domino delata, illo abſente, cuius iugulum petit. Nec fere aliter Lucianus Sophiſta eam deſcribens: Calumnia, inquit, delatio eſt inſcio & abſente reo, vbi plerunque fides habetur parte inauditâ alterâ. Et heu

quàm

quàm firmas Calumnia diſſoluit amicitias, quot quantáſque ſubuertit familias, quot & ipſas funditus Ciuitates perdidit? Hæc patrum in liberos, fratrum in germanos, liberorum in parentes, amantium in amatos furorem armat.

Ah! nocentior veneno quolibet Calumnia eſt. Ex angulis atque latebris frequenter, & ex inſidijs iacit tela, ſed duplici aconito lita. Epheſius pictor Apelles ſuis Calumniam coloribus egregiè depinxit ídque hac occaſione. Apud Ptolemæum Regem coniurationis inſimulatus eſt Apelles ab Antiphilo peſſimæ iſtius artis profeſſore. Ptolemæus inter adulationes educatus, nec à ſe prudens regiam domum clamoribus turbans, ingratum, inſidiatorem, coniuratum pictorem clamitauit. Et niſi è captis & coniuratis quiſpiam indignatus impudentiam Antiphili, & miſeri Apellis miſertus, affirmaſſet illum nequaquam factionis fuiſſe participem, Apelli caput abſtuliſſet Calumnia. Sed re probè cognitâ, pictorem Rex centum talentis donauit; & Antiphilum in ſeruū addixit. Apelles periculi memor. Calumniam tali ſub imagine ſpectan-

ſpectandam propoſuit. Imago hæc eſt: a Vir prælongis auribus, quales *Midæ* fuerunt, in ſolio velut iudex conſidet, & accedenti *Calumniæ* opem largiter promittit. Viro ſedenti duæ mulieres adſtant: *Ignorantia*, & *Suſpicio*. Calumnia fucatæ formæ mulier accedit, iram ac rabiem ſpirans, & manu ſiniſtrâ facem accenſam concutiens, dextrâ iuuenem capillis prehenſum ac ſupplices manus cœlo porrigentem trahens. Hanc anteit vir deformis, pallidus, acutùm cernens, macilento vultu, exeſis oculis, tanquam ſi diuturno morbo contabuiſſet, quem facilè conijcias eſſe *Liuorem*. Quin & aliæ mulierculæ duæ comitantur, quæ Calumniæ ornatrices dicuntur, quarum alteri nomen eſt *Sycophantia*, ſeu, Inſidiæ, alteri *Fallacia*. Infame Midæ tribunal fugit, quæ genibus repit femina, luctũ præ ſe ferens pullâ lacerâque veſte; atque hæc *Pœnitentia* vocatur, quæ capite in tergũ reflexo, madidis oculis abeuntem *Veritatem* proſequitur. Hæc imaginis effingendæ ratio. Optarim hanc effigiem in omnibus aulis, loco patentiſſimo proponi, vt

a *Vide Imaginem.*

ni, vt vel hac ratione calumniandi audacia frangeretur.

§. II.

Veriſſimè dixit Baſilius : Tribus ſimul damnoſus eſt calumniator. Nam & illi quem traducit, iniurius eſt, & auditori ſuo, & ipſe ſibi. Primum quidem ſi calumniatorem ſpectemus, is vtique quod non vir bonus ſit, ignorat nemo. Siracides faſſus ingenuè : A' tribus, inquit, timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit. Delaturam ciuitatis, collectionem populi, & calumniam mendacem; ſuper mortem omnia grauia. *a* Ea autem eſt calumniatoris natura, in crimen vocare omnia, probare verò nihil. Vetus monoſtichum id aſſerit :

Nil probat calumniator, criminatur omnia.

Et vt altius infligat vulnus, per veritatem ſibi viam ſternit ad mendacium vt flexuoſâ calumniarum fraude, quò vult, impellat. Certè malum inſidioſiſſimum eſt Calumnia. Et quemadmodum Baſiliſci vis ſine morſu, vel ſolo aſpectu pernicioſiſſima dicitur; ita calumniator clam falſas accuſationes inſtillat auribus, nullo palam infixo morſu, quo diluendi anſa

a *Eccli. c. 26. v. 6.*

præ-

præripiatur. ita plerique falsò delati extrema quæque pertulere. Scitè Athanaſius: Qui lapide, ait, eſt ictus, medicum quærit, ſed ictus Calumniæ grauius, quàm lapides feriunt. Eſt enim calumnia gladius, claua, iaculũ, & inde vulnus incurabile. Sed his veritas mederi poteſt, quæ vbi negligitur, vulnera fiunt acerbiora. a Cuius vita, inquit Lyſias, inimicorum calumnijs eſt expoſita, nónne is in vita ipsâ caret vitâ? b Hanc mortem ſeriò deprecatus Dauid: Feci iudicium, ait, & iuſtitiam, non tradas calumniantibus me. c Grauiſſima iniuria eſt, damnare reum indictá causâ: atqui hoc omni ex parte molitur calumniator, qui quem accuſat, audientis iræ indefenſum obijcit, & accuſatione clanculariâ defenſionem interuertit. Ita ex abdito iaculatur, vt non ſit qui reſiſtere, aduersâque manu poſſit contendere, itáque ignaro & inſcio vnde bellum inferatur, ſit pereundum. Ceterum id genus homines in Regum ac Principum aulis præcipuè occurſant; vbi ſcilicet innumeræ ſuſpiciones, inuidia

a *Athan. apol. 1.* b *Lyſ. in Andocidem c. 9.* c *Pſal. 118. v. 121.*

inuidia quotidiana, plurimæ aſſentandi & calumniandi occaſiones. Nam vbi maiores ſe ſemper ſpes oſtentant, hîc & inuidiæ ſæuiores, odia periculoſiora, æmulationes callidiores vigent, omnes ſe inuicem acerrimis oculis intuentur, & quemadmodum qui ſingulari certamine contendunt, vigilanter obſeruant, num aliquam corporis partem malè munitam conſpiciant, quà gladium mergant: ſic Inuidia Lynceis ſpeculatur oculis quà calumniam immittat. Et cùm quisque in aulâ primas obtinere cupiat, proximum ſummouet, & amolitur; priorem, ſi poſſit, conuellit & ſupplantat. Sic alij in alios varias nocendi vias comminiſcuntur; quarum compendioſiſſima, ſed & periculoſiſſima eſt Calumniæ, cuius principium ducitur ab inuidiâ inter ſpem metúmque fluctuante, ſed quæ miſerabiles, tragicos, & multis calamitatibus refertos exitus oſtendit. Neque tam grauem noxam infligeret Calumnia, niſi vero ſimilia narraret in ſpeciem, neque rerum omnium validiſſimam veritatem opprimeret, niſi appoſitis ad inducendum argumentis aliiſque ſexcentis arti-

bus

bus deciperet auditorem. Hæ artes in Principum aulis & diſcuntur, & exercentur. Sunt qui nemini non detrahant, eos quos oderunt artificioſiſſimè accuſent, ita per proborum calumniam ad dignitates etiam conſcendant. Hi quandoque raram præ ſe ferunt modeſtiam; impietatem emendicatâ vultùs pietate veſtiunt; libidinem frontis maturitate & verecundâ oculorum deiectione contegunt. Ne fidat Princeps his palàm probis, domi ſuæ improbis: fugiat fucatam grauitatem ſtoico ſupercilio expreſſam. Loquantur licet mella, felle corda natant, ſummis labijs arrident, clam dentibus frendent, & iram in animo moliuntur, odiúmque intra ſe conceptum augent, dum aliud in mente occulant, aliud in ore habent admorſóq; labro bilem intus alunt, plenas affectibus tragœdias in ſe commouent. Atque hi dum alios accuſant, mœrentes videntur, ac quaſi rubore perfuſi, nec vllo priuato odio ſed Principis ſolius bono, cauſſam inuidiâ plenam ſuſcepiſſe. nihil ſe in omni hac delatione ſpectare aiunt, nihil ab hac ſperare, quàm communis boni augmentum

ſolâ

ſolâ ſe conſcientiâ & religione tactos, & pereuntis iuſtitiæ miſeratione adhæc deſcendiſſe. Et cum nihil præter nudum conſcientiæ & religionis nomen habeant, blandè interim loquuntur, vt fortiter enecent. Sicut medici qui parum docti & ſatis ſeduli languidos multos officioſiſſimè occidunt; ſic illi molli linguâ & verborum quodam ſaccaro, dum publicè videntur prodeſſe velle, priuatim ſpecioſiſſimè occidunt. Et ſubinde priuatæ hæ calumniæ in damnum publicum eunt; optimis enim calumniator imminet, non peſſimis. Tiberiana tempora nouimus, quibus quo quiſque diſtrictior accuſator, aut nequior calumniator, hoc magis ſacroſanctus habebatur. Atque hinc primorum ferè omnium cædes, & plus ſuorum ſanguine quàm factorum claritudine nobilitata Roma.

§. III.

Porrò ea calumniæ ſpecies eſt efficaciſſima, quæ cum auditoris cupiditate conflictatur: quando etiam apud Ptolemæum regem cognomento Dionyſium, quiſpiam olim Demetrium Platonicum accuſauit, quòd in Bacchanalibus aquam

biberet, ſolúſque omnium veſtem tempori non aptaret. ac niſi manè accerſitus, in omnium conſpectu vinum bibiſſet, & ſumptâ veſte Tarentinâ cymbala pulſaſſet, profectò perijſtet, quòd Regis moribus & delitijs non delectaretur. Non minus efficax eſt Calumnia, quæ cognatam, imò ſororem habet adiutricem Aſſentationem, vix enim quiſquam tam generoſo eſt animo qui adulationis calumnijs non ſuccumbat. Apud Alexandrum Macedonem grauiſſimi criminis reus fiebat, qui Hephæſtionem vt Deum noluiſſet colere. Eò enim Alexander plurimorum adulatione deductus eſt, vt gloriaretur, quòd non modò Dei filius eſſet, ſed Deos etiam creare poſſet. Tunc temporis Agathocles Samius, Alexandri Centurio parum abfuit quin cum Leone committeretur, accuſatus, quòd Hephæſtionis ſepulchrum tranſiens illacrimaſſet. Sed in patrocinium illius venit Perdiccas, qui Deos omnes, ipſúmque Hephæſtionem iurauit, Deum in venatione ſibi clarè viſum mandaſſe, vt Alexandro diceret, Agathocli eſſe parcendũ, qui non ploraſſet mortuum, ſed quòd

priſtinæ

priſtinæ familiaritatis meminiſſet. Enimuerò Calumniæ os oppilare non ſemper tam facile : & neſcio quo pacto gaudemus omnes clanculum, cùm plenas ſuſpicione delationes audimus. Quibuſdam enim ſuauiſſimè titillantur aures, cùm alienis implentur calumnijs; quòd ſi eas prona credulitas foueat, proximũ eſt non ſimplex malum. Phædrus AuguſtiCæſaris libertus amœni vir ingenij, Calumniam, quæ credita nocet, hoc apologo perſtringit : Aquila in ſublimi quercu nidum fecerat : Felis in arbore hac mediâ cauernam nacta, pepererat: Aper ad imam quercum fœtus ſuos poſuerat. Felis tam fortuitum contubernium turbare calumnijs ſic eſt aggreſſa: Ad aquilæ nidum perrepens: Magna, inquit, tibi pernicies paratur; forſan & miſeræ mihi; nam quod vides quotidie ab inſidioſo apro terram effodi, quid eum moliri putas? quercum vult euertere, vt noſtram ſobolem in plano faciliùs opprimat, atque hoc ſcire tuâ meâque intereſt plurimum. Ita territam auem deſeruit. Non multò poſt tempore eadem felis ad aprum quoque deſcendens: Mi

frater, inquit, in magno periculo ſunt tui catuli, nam ſimul atque ad paſtum exieris cum tenero etiamnum grege, Aquila fulminis ritu ſupernè ruens, porcellos tibi auferet; tu fruſtra ſine alis fulminabis. Poſtquam & apri domum terrore compleuit, in ſuum ſe cauum abdidit; ſed noctu euagata ſuſpenſo pede, vbi ſe ſuámque prolem repleuit eſcâ, de die pauorem ſimulans timidiſſimè proſpexit. Aquila ruinam metuens, & pabulationis oblita deſidebat ramis: Aper rapaces Aquilæ vngues vitaturus non prodibat foràs. ſic illa cum ſuis pullis, iſte cum ſuis catulis inediâ extabuerunt. Felis cadauerum vtrinque heres ex aſſe, aliquot diebus lautiſſimũ ſuis epulum dedit. *a* Hoc calumnia poteſt, ſi amicam ſibi reperiat crudelitatem.

a *Phædrus l. 2. fab. 35.*

§. IV.

Optimè monens Baſilius Imperator Leonem filium; Vanæ, inquit, audition noli præbere aures, & calumniatores in ſinu tuo ne foue, & improbis ne temer crede, illi enim ſæpenumero viros bonos propter improbitatis ſuſpicionem affli-

afflixerunt. Omnia audi & ab omnibus diſce, ſed ex ijs quæ audies, quędam reijce, quædam admitte, nempe ea quæ tibi aut vſui, aut honori eſſe queunt, & tuis ſubditis obeſſe nequeunt: reijce autē ea quæ & ſubditos lædunt, & tibi nihil proſunt. Lingua enim improba ſi potentem nanciſcatur adiutorem, detrimenti plurimū adfert. Eam ob cauſam Antoninus Pius Imperator, delatores, ſi non probaſſent quæ dixiſſent, pœnâ capitali affecit. Veſpaſianus & Titus hoc genus hominum ita oderunt, vt eos flagellis cæſos per amphitheatri arenam ſpectandos traducerent, vt eorum exemplo alij dediſcerent calumniari. Calumniatores, ſuſurrones, adulatores, delatores, & hanc hominum fœcem qui non caſtigat, irritat. Veteri verſu id docemur:

Niſi afficis pœnâ, incitas calumniam. a Dux Saxoniæ Fridericus eâ re laudatiſſimus, quòd calumniantibus aures beneuolas negare ſolitus ſit: atque ſi qui ex hac hominum colluuie moleſtiores eſſent: accipiam, inquiebat, delationes veſtras, ſi coram præſentibus in faciem dicturos ſpondeatis, quæ de abſentibus

a *Iamb.*

 defertis.

deſertis. *a* Prudenter & æquè. Illud enim iniquiſſimum eſt, re non exploratâ, nec accuſati defenſione admiſsâ ſententiam ferre. hîc nunquam non erratur, etiam cùm abeſt error. nam qui ſtatuit aliquid parte inauditâ alterâ, æquum licet ſtatuerit, iniquus eſt; quod in calumnijs audiendis creberrimum. Hinc ille à molendino poëta optimè vouet:

Homines qui geſtant, quique auſcultant crimina
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Geſtores Linguis, auditores auribus. b

Veriſſimè os aureum pronuntiat: Maledicentia & calumnia inimicitijs, odio, & infinitis malis initium & anſam præbet; quòd ſi illi qui inanes & leues excipiunt narrationes veniam non impetrabunt: qui criminantur & conuiciantur, quam habituri ſunt defenſionem? Adde calumniatricem hanc linguam ad ereptæ famæ reſtitutionem æquè obligari, & verò magis quàm illam, quæ clandeſtinis detractionibus alienam famam inquinat. Deus hac in re ſeueriſſimus eſt vindex.

a *Peucer. in Lect. Chron. An. 1572.*
b *Plautus in Pſeudolo Act. 1. Scen. 5. v. 12.*

§. V.

Anno à pariente Virgine nongenteſimo octogeſimo ſecundo Peloponneſum depopulata eſt peſtis, maximè verò ciuitatem, cui nomen à priſcis, Lacedæmon, afflixit. Ciues ad auertendam hanc luem Sanctorum virorum preces potiſſimùm expetiuerunt. Fuit illo æuo vir integerrimus Nicon monachus, qui quòd aſſiduè in ſuis concionibus inclamaret, *Pœnitentiam agite*, paſſim ab omnibus vix alio nomine appellatus eſt, quàm hoc ipſo, monachus ille *Pœnitentiam agite*. Hic rogatus vt precibus peſti medelam faceret, ſpopondit opem, ſéque etiam habitaturum cum ipſis, ſi modò Iudæi pellerentur vrbe, ne quid Chriſtiana Religio detrimenti caperet. Ciues omnia quæ iuberet facturos ſunt polliciti. Ita Nicon in vrbem commigrauit, & peſtis inde illicò exulauit, Iudæis vnà pulſis. At Ioannes Aratus Iudæorum patronus, acerbis ob id odijs in Niconem ferebatur, nec ceſſabat publicis priuatíſque calumnijs virum optimum impetere. ſed has mendacis linguæ laruas facilè ridebat Nicon. Et verò ad hominem impro-

bū voce leni (nec enim altercari norat) ſe vertens: Abi, ait, & ad te redi; ſcelera tua defle infelix, breuî enim ſenties, qualia ſint nequitiæ præmia. Nec tamen amens incœpto deſtitit, quin aduerſus virum ſanctum fremeret, & ſexcentas calumnias de Nicone totâ vrbe ſpargeret. Non tulit hoc amplius vindex Deus. Nocte proximâ obiecti ſunt dormienti Arato, duo ſenes præſtantis formæ, & ſupra humanam oris dignitatem, qui flagris hominem cædere, & ſimul increpare verbis: Eóne audaciæ te prouehi, vt Dei ſeruū ſpernere & tot calumnijs proſcindere non verearis? poſt plagas in obſcurum detrudi carcerem ſibi viſus eſt. Hîc ille veniam rogare, nec tamen impetrare. Experrectus, febri cœpit ardere, accitóque Nicone delicti gratiam orauit. Neque hic difficilis fuit vir beatus, &: quæ in me perpetraſti, ait, ea tibi frater, quantum in me eſt, condono, ſed quia cœleſti nutu vitæ tuæ finis imminet, de cetero nemo erit, qui Domini conſilium diſſipet. Vocem euentus firmauit. Tertia poſt dies vitam rapuit Arato, funere

immaturo,

immaturo. *a* I, nunc, & calumnias diſce ſubſtringere, tanto luendas. Et an non Deus hæc vindicet, aſpectabili quandoque ſupplicio? nec improbis quidem hic oris furor probatur. Leuco tyrannus Ponticus, Atheneo teſte, cùm neſcio quẽ calumniatorem vidiſſet: Per Deos, inquit, occidiſſem te, niſi tyrannis malis hominibus indigeret. *b* Certè vti Thearidas dixit, nullus gladius ad ſcindendum tam limatus & acutus eſt, atque calumnia ad lædendum. Vix eſt remedium aduerſus calumniatoris nouaculam, quæ cutem vnà cum pilis auellit. Ideò lex diuina grauiſſimè hanc linguæ nequitiam vetans: Non facies, inquit, calumniam proximo tuo. *c* Narrant hiſtorici, ex Arabicis paludibus pennatorũ anguium examina progigni, quorum tam certum virus ſit, vt morſum antè mors, quam dolor ſequatur. Idem ſubinde in calumnijs vſu venit, multi hoc malo, prius euertuntur, quàm

 timere

a *Baronius tom. 10. ad an. 981. ex actis S. Niconis.* b *Athen. l. 6. c. 6.*
c *Leuit, c. 19. v. 12.*

timere, didicerint ne euertantur.
Heu malum quantum priuatim ac publicè calumnia eſt? a

a *Monoſt. Troch.*

CAP. II.

Kalumnia, quàm graue, quámque peruagatum ſit vitium, & quâ ratione ſolitum puniri.

ARiſtoteles, Æliano teſte, cùm iudiciorum metu Athenis profugiſſet, interroganti cuidam, qualis eſſet ciuitas Athenienſium? reſpondit: Pulcherrima, ſed in eâ ficus ſuper ficu, & pyrum ſuper pyro tabeſcit. *a* Quo dicterio ſignificauit Athenas Calumniatoribus nimium quantum abundare. O mi bone Ariſtoteles, bene ageretur cum orbe terrarum, ſi ſolùm Athenis ſit calumniatorum tam vilis annona. Hæc humani generis peſtis lætiſſimè vbique prouenit, & ſeipſam proſeminat; vix vlla vſpiam ſeges lætior, quàm Calumniæ: atque hoc ipſum explicatiùs iam trademus.

a *Aelian. l. 3. Var. hiſt. c. 3 6.*

§. I.

§. I.

Eccleſiaſtes diuini iudicij abyſſum miratus: *a* Verti me, inquit, ad alia, & vidi calumnias, quæ ſub ſole geruntur, & lacrimas innocentium, & neminem conſolatorem: nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ, cunctorum auxilio deſtitutos. Repagula rupit iam ſcelus, cùm enim aliàs occulta eſſe ſoleat calumnia ac clancularia, ac ferè perſonata, tamen iam non quærit tenebras neq; angulos, ſed in medio foro, in plateis & compitis impunè graſſatur, *ſub ſole geruntur*, hæc talia. Quod & Hieremias vates meritiſsimò queritur: *Hæc eſt ciuitas viſitationis; omnis calumnia in medio eius. b* Perinde ſi dicat: Calumnia iam publicè agit, & inter aulicos ſuauiter viuit; inter ciues tranquillè habitat, non vt aduena & peregrina, ſed tanquam ciuis & indigena. Quod & Amos Propheta lacrimis proſequendum arbitratus: Congregamini, ait, ſuper montes Samariæ, & videte inſanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetralibus eius. *c* Publicum exhi-

a *Eccl. c. 4. v. 1.* b *Hierem. c. 6. v. 6.*
c *Amos. c. 3. v. 9.*

bet ſpectaculũ, & ab ipſis montibus ſpectandum, hinc furentium & inſanientium calumniatorum; illinc innocentiũ, lacrimantium & vlulantiũ. Quâ dicendi formulâ explicandis calumnijs vſus eſt Cyprianus ad Donatum ſcribens: Pauliſper, inquit, te crede ſubduci in montis ardui verticem celſiorem; ſpeculare inde fluctuantis mundi turbines. Iam ſæculi & ipſe miſereberis, cernens itinera latronibus clauſa; maria prædonibus obſeſſa; Orbem mutuo ſanguine madentem; rabiem inuicem diſcordantium ſęuientem; forum litibus mugiens & inſanum; patronum præuaricantem; Iudicem ſententiam vendentem; calumniatorem impugnantem; teſtem infamantem; venalis vocis audaciam graſſantem. Conſenſere Iura peccatis, & cœpit licitum eſſe quod publicum eſt. [a] Calumnia viuit, regnat, imperat.

Cum audijſſet Plyſtonax Lacedæmonum Rex, calumniatorem peſſimum bene de ſe locutum: Profectò, inquit, mortuum me eſſe credidit, quando de nemine viuorum boni quid dixiſſe vnquam eſt auditus. Horum hominum, qui

a *Cyprian. ad Donat.*

omnes

omnes criminantur, meſſis vbiq; maxima eſt. Ea propter Eccleſiaſtes: Et laudaui magis mortuos, inquit, quàm viuentes: & feliciorẽ vtroq; iudicaui qui necdum natus eſt, nec vidit mala quæ ſub ſole fiunt. Rurſum contemplatus ſum omnes labores hominum, & induſtrias animaduerti patere inuidię proximi. *a* Hîc nemo tam loricatus, aut cataphractus eſt, quin pateat his telis; quæ ſæpe violentiùs penetrant, quo remotiùs emittuntur. Iſaias ſuis quoq; lacrimis hoc malum deplorans: Auerſi ſumus, inquit, ne iremus poſt tergum Dei noſtri, vt loqueremur calumniam & transgreſſionem: concepimus, & locuti ſumus de corde verba mẽdacij. Et conuerſum eſt retrorſum iudicium, & iuſtitia longè ſtetit: quia corruit in plateâ veritas, & æquitas non potuit ingredi. *b* Dixerit hîc quiſpiam diuinę patientiæ ignarus: O Domine vides hæc & ſiles? vbi tua deliteſcit prouidentia, vbi fulmina tua? *Qui receſſit à malo, prædæ patuit.* *c* Hic famam perdit; iſte pecuniam; ille valetudinem & vitam, quia ſuum ipſe

a *Eccleſ. c. 4. §. 2, 3. 4.* b *Iſ. c. 59. §. 13 & 14.*
c *Ibid. §. 15.*

cor exeſt & corrodit, cernens ſe mendacijs ac calumnijs peſſimè mulctari. Sed quid fruſtra indignamur & fremimus? Hi mores ſunt Calumniæ, quæ nec innocentiſſimis nec ſanctiſsimis parcit. Vetus dictum eſt: Calumnia omnis impudentiæ eſt mater. Vnquámne cœlum audijt immaniorem calumniam, quàm quæ in Orbis Seruatorem apertâ vi ſæuijt? Iudæi ſine fronte & ore innocentem IESVM flagitioſiſſimè calumniati: Nonne bene dicimus nos, aiunt, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? *a* Et perſtant in ſententiâ peruicaciſſimè: nulla eos manſuetudo flectit: Nunc, inquiunt, cognouimus quia dæmoniũ habes. *b* Si hæ in ouiculas calumniæ ſtruantur, quid fiet rapaciſſimis belluis? Appoſitum huic rei apologum recitans Phædrus: Ad riuum, inquit, eundem lupus & agnus conuenerant vrgente ſiti. ſuperior ſtabat lupus, longè inferior agnus, ad quem prono curſu deſcenderat riuus. Hîc lupus limoſum amnem iurgijs cauſam inferens; cur, inquit, bibenti mihi turbulentam feciſti aquam? Agnus ad has voces cohor-

a *Ioan.c. 8. v. 48.* b *Ibid. v. 52.*

cohorruit; & : Mi lupe, ait, fac velim, qui verò poſſum hoc facere quod quereris? à te decurrit amnis ad meos hauſtus. Lupus luculentâ veritate conuictus ſtrophas alias comminiſcitur, & ante hos ſex menſes, ait, malè dixiſti mihi. Reſpondit agnus: Equidem natus non eram tunc temporis. Cui mox calumniator: at hercle pater tuus maledixit mihi. atq; ita correptum agnum lacerauit hic latro iniquiſſimè. Omnis impudentiæ mater eſt Calumnia.

Hæc propter illos ſcripta eſt homines fabula
Quorum innocentes opprimit calumnia. a

a *Phædrus lib. 1. fab. 1.*

§. II.

Miphiboſeth Ionathæ regis filius, homo ouicula famuli ſui nequiſſimas calumnias vitare non potuit. Nam cùm Dauid Rex Abſalonem filium rebellem fugeret, Siba Miphiboſethi famulus ſimulatis obſequijs cum liberali annonâ occurrit regi. Interrogatus à rege; vbi herus ageret Miphiboſeth? reſpondit trifurcifer: Hieroſolymis hæret, & etiamnum ſperat patris ſui regnum ſibi reſtituendum. Mendaciſſime nebulo, tu

dominum

dominum abſentem ſic calumniari? tuam illi culpam impingere? nunquam illi cogitata, in illum tam impudenter effingere? Et certè præmium etiam tulit hæc calumnia. Nam Dauid plus æquo præceps hîc iudex cauſsâ non diſcuſsâ calidè reſpondit: *Tua ſint omnia, quæ fuerunt Miphiboſeth.* a At ſedatâ rebellionis tempeſtate, Rex Dauid in ſuum ſolium reſtitutus, aliter de totâ cauſsâ iudicauit, patuítque mendaciſſimi ſerui in dominum calumnia, quæ ſæpe rectius vitâ quam verbis diluitur.

Sara Raguelis filia ad omnem pudicitiam, tum patientiam nata, ob ſubitam maritorum necem, nuptialem veſtem cum funebri pallâ ſepties coacta eſt mutare, quando Hymenæū ſepties funereæ tedæ fugarunt.

Potuit hos luctus Sara generoſitate Hebræâ concoquere, potuit ſilere in tam copiosâ dolendi materiâ. Vidit ſeptem maritos à dæmone iugulatos, & tacuit: vidit ætatis ſuæ florem tot funeribus calcatum, & obmutuit: vidit ſe prius viduam quàm coniugem, & tolerauit: At verò cùm vna è domeſticis ancillis

a 2. Reg. c. 16. v. 4.

calum-

calumnias in illam diceret, vocarétque tot virorum interfectricem, hîc Sara ſenſum recipere, hîc adeò cruciari & dolere, vt triduum impranſa & incenata inter preces & lacrimas exegerit, & pænè hoc vnum à Deo contenderit ab illis calumnijs abſolui, Nam, *In oratione perſiſtens cum lacrimis deprecabatur Deum, vt ab iſto improperio liberaret eam.* a Tam tener eſt ſenſus calumniæ.

Suſanna terſiſſimum caſtimoniæ ſpeculum, & veræ decus pudicitiæ falſorum teſtium mendacijs onerata, calumnijs oppreſſa ad perditiſſimorum hominum tribunal ſtabat, feralem ſententiam auditura: ſtabat, inquam, ſuis lacrimis infuſa, alienis pudefacta, parentum & cognatorum planctu deplorata, iudicum ſententijs ad lapides damnata, inſanis populi clamoribus proſtrata, ſolo tamen conſcientiæ ſecreto erecta, iam ibat, iam ducebatur, non tam adulterium expiatura, quàm pro caſtitate fortiter moritura. Hactenus Calumniæ in Innocentiam tam dira licuerunt. Sed ſatis luſum eſt innocentis iugulo. Ergo iudicium omne retexitur, diuini Danielis monitu,

a *Tob.c.3.v.11.*

& omnis calumnia in inſontem ſtructa, in auctores ſuos recidit. Damnantur ipſi iudices, vt ſaxa, Suſannæ ſanguine pingenda, ſuo imbuant; ſuis laſciui ſenes ſententijs cadunt, ſuo iugulantur ore. *a* Ita calumniatores ſæpe ſuis ipſi capiuntur laqueis, ſuis petuntur artibus. Refert Plutarchus Braſidam Ducem educto telo è corpore illum ipſum confodiſſe, qui telum intorſerat in Braſidam. Ita ſapiens ille Daniel improborum calumnijs in Leonum cauum præceps datus eſt. Sed Innocentia inter impaſtos Leones, velut inter agnellos ipſis ſeptem diebus tutiſſima fuit. Demum Calumniatores Danielis in ſuum ipſi mucronem incurrerunt. In laqueo iſto quem abſconderunt, comprehenſus eſt pes eorum. *b* Siquidem rex illos qui perditionis cauſſa fuerant Danieli, intromiſit in Lacum, & deuorati ſunt in momento coram eo. *c* Fuit heredipeta, qui cum diuitem ad tumbam vergentem ex aſſe heredem ſcripſiſſet, ac teſtamentum protuliſſet, quo diuitem ad idem faciendum prouocaret, ſubitâ tecti ruinâ oppreſſus eſt, & facultates reli-

a *Daniel. c. 13. toto.*
b *Pſ. 9. v. 16.* c *Dan. c. 14. v. 41.*

quit

quit illi, cuius tam ambitioſè inhiarat. Sic omnino Aman, ille Aſſueri oculus, & primus à Rege ſuis ipſe telis confoſſus eſt & ſuis ipſe calumnijs malè perijt. Crucem altiſſimam erexit Aman, vt in eâ Mardochæus pendulus gratiſſimum ſibi ſuiſque ſpectaculum præberet. Sed & Iudæos omnes calumniando tam inuiſos regi & intolerandos fecit, vt omnium iugulis immineret gladius iam propinquiſſimus. Aliter res cecidit, & repentè ſors mutauit. Suam ipſe trabem Aman primus conſecrauit, & nobiliſſimum funus pependit ex alto. Mardochæo Ammanis dignitas; Eſtheri ceſſerunt bona. Itaque mi bone Aman, commentum hoc in tuum ipſius exitium reperiſti; has technas in teipſum ſtruxiſti, tuis artibus interijſti.

Iam pateris telo vulnera facta tuo.

§ III.

Hoc iam conſtat, plurimos vbique calumniatores inueniri, nec eorum morſibus perſanandis ſemper remedium ſuppetere. Ideò ſanctiſſimus Rex Dauid: Redime me, inquit, à calumnijs hominum, vt cuſtodiam mandata tua. *a* Sed

a *Pſ.* 118. *v.* 34.

eho,

cho, quid dicis Regum optime, num diuina lex non rectiùs ſeruatur ab eo, qui calumnijs configitur? ſanè, Seruator Orbis pronuntiat; Beati eſtis cùm dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me. *a* Vera ſunt hæc; ſi tamen qui calumnijs pungitur, poſſit eſſe tolerans illarum; ita demum ſe verum Dei amatorem monſtrat. Sed hoc tam eſt arduum, vt niſi quis familiariſſimam ſibi patientiam habeat, in furorem erumpat. Bernardus hominem contumelijs vexatum artificioſo penicillo depingens; Ita vritur ille, inquit, & moritur clauſo & letali vulnere intra ſemetipſum gemens cùm totus in irâ & diſceptatione poſitus, nil aliud ſilens verſare in mente poſſit, niſi iniuriam quam accepit. Non poteſt orare, non poteſt legere, non ſanctum aut ſpirituale aliquid meditari, & ita intercepto vitali ſpiritu, dum ſuis deſtituta alimentis vadit ad mortem anima, pro quâ Chriſtus mortuus eſt; quid tu interim animi habes? *b* Deus nunc noſtra intuetur, vti nos res paruulorum & cùm omne hoc tempus ad futuram æternitatem

a *Matth. c. 5. v. 11.*
b *Bern. in Cant. ſer. 29. med.*

tem, inſtar horæ ſit, non properat Deus in lucem iuſtitiæ producere ſuorum innocentiam, cùm breuî eos educturus ſit è dumetis mundi in paradiſum cœli. Prorex Ægypti Ioſeph amantiſſimum fratrem Beniaminum præ ceteris depreſſum ire viſus eſt, hunc enim vnum alijs in patriam redeuntibus, in Ægypto voluit velut captiuum detineri. Vtique delectatus eſt Ioſeph hoc ludo cum fratre, cui plus omnibus fauebat: Ita Deus iniurijs & calumnijs eos potiſſimum exponit, quos maximis præmijs deſtinauit. Non enim, ô *Bonitas* delectaris in perditionibus noſtris: quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lacrimationem & fletum, exultationem infundis. *a* Quapropter Eccleſiaſtes: Si videris, inquit, calumnias egenorum, & violenta iudicia & ſubuerti iuſtitiam, non mireris ſuper hoc negotio: quia excelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alij, & inſuper vniuerſæ terræ Rex imperat ſeruienti. *b* Ad rem Auguſtinus: Crimen falſum, inquit, reum nõn facit hominem, niſi apud iudicem hominem, vbi autem iudex Deus eſt, nullus falſo

a *Tob.c.3. v.22.* b *Eccleſ.c.5. v.7.* crimi-

crimine læditur. *a* Præclariſſimè dixit Chryſoſtomus: Poſſum facere malam famam, ſed non interficere conſcientiam. *b* Calumniam optimè refutauit, qui ei reſtitit, innocentiâ. Deus nunc quidem poſt conopeum latet, cuncta tamen videns & audiens arbitratur: calumniatoribus vt virgis vtitur, quas optimus pater caſtigato filio in ignem abijcit; ídque ſubinde oculis cernendum exhibet.

a *Aug. in Pſ. 118.* b *Chryſ. hom. de Suſan.*

§. IV.

Mirum, ter mirum Martinus Delrius narrat hunc in modum. Miles per Marchiam iter faciens, correptus morbo ad oppidum Spandach delatus eſt. Habitabat illic eo tempore, Ioannis Regis Daniæ filia Eliſabetha, Ioachimi I. Electoris Brandeburgici coniux. Miles, quem dixi, hoſpitium hîc ingreſſus, quia æger, lectũ potius cogitabat, quàm epulas aut choreas. Ergo crumenam nummis turgentem hoſpitæ tradit aſſeruandam, dum reualeſceret. Poſt aliquot dies iam erectioris valetudinis, marſupij reddendi mentionem inijcit. Mulier auro capta, & ægrè hanc prædam amiſſura deliberat

cum

cum viro, quid militi ſua repetituro reſpondendum? De conſilij ſententia viſum eſt, conſtanter neganda omnia. Quare cum miles loculos ſuos repeteret, negauit hoſpita præſidenter ſe quidquam accepiſſe, & verò mirari ſe hominis impudentiam, qui auſit flagitare commiſſam monetam, cùm nihil penitus aſſeruandum commiſerit. Miles indignitate rei motus & exardeſcens bile, obijcit viciſſim hoſpitæ perfidiam. accurrens maritus, tanquam coniugem defenſurus, militem domo extrudit. Hic ante fores, hoſpitæ ſcelere irritatus ſtringit gladium, velut impetum facturus in hoſpitem, ſed occluſis foribus in ianuam arietat. Hoſpes vicinorum implorat fidem, & ædes ſuas oppugnari queritur. Accurrunt lictores, & quod vim publicam feciſſet, abducunt in carcerem. Poſt aliquot dies Senatus oppidi, aliò mittit facti narrationem, & ſententiam perſcribi petit. Conſtabat ædes publicè oppugnatas eſſe. Quare fertur ſententia, militem vltimo ſupplicio plectendum. Cúmque iam feralis dies inſtaret, diabolus ad captiuum in carcerem venit, & exponit, quam ſenten-

ſententiam laturi ſint iudices. atque vnà operam ſuam pollicetur largiſſimè: & quin tu, ait, te mihi dedis? omnia pericula, ita ſpondeo, ſecuriſſimus exibis. Ego verò, inquit miles, mori malim quàm hoc facere: non primus peribo innocens. Hic diabolus vicinum periculum ſeſquipedalibus verbis exaggerare, nec tamen captiui animum inflectere: liberationem denique promittere ſine vllâ conditione: Et cum ad tribunal, inquit, ſteteris, dic te forenſium negotiorum imperitum patrono indigere: ibi aſtabo caput opertus pileo cæruleo, & plumis ornato. Roga igitur vt me iubeant cauſam tuam agere. Miles amans vitæ, & hoc ſibi licere ratus, ſatis oſtendit conſiliũ iſtud ſibi non diſplicere. Ita poſtridie reus in iudicium ducitur; adeſt etiam perſonatus orator, cinereo pileo dignoſcendus. Cúmque accuſator ius dici, & reum ob publicam vim capitali ſupplicio afficiendum poſtularet: Miles hoc vnum petere inſtitit; liceret ſuo illi aduocato pro ſe dicere. Non prohibent iudices, is porrò diceret; ſi quid iuris ſciret contra cauſam tam liquidam. Hîc cauſſi-

cauſſidicus ex Orco, eruditè, prudenter neruoſè pro reo diſputare, iuris effata producere, explicare, etiam ſacras paginas ad teſtimonium citare, capitalíque ſupplicio minimè afficiendum eum contendere, à quo rixa & tumultus nullum habuerit initiũ: militem ab hoſpite prius ſpoliatum, deîn vi extruſum: velle vt iuberent iudices quæri crumenam litigij cauſſam; & ſimul locum deſignat, quo reperiri poſſit: enimuerò de ſalute ac capite hîc agi; ſententias ad iuſtitiæ libellam exactè trutinandas; cauſſam quæ liquida videretur, cauponis perfidiâ longè aliam eſſe, ſi penitus inſpiciatur. Hîc caupo negare & pernegare, diris omnibus ſeipſum deuouere: Quinimò, ait, „ hinc me diabolus abreptum peſſimè perdat, ſi quidquam à milite hoc acceperim. Quàm has voces aper ſtygius acutè audij? Neque ſatis hoſpiti ſemel id dixiſſe: eandem in ſeipſum imprecationem aliquoties repetijt. Tandem niger ille cauſſidicus ab Orco, diſputatione omiſſâ, „ hoſpitem prehenſum per feneſtras, & medium forumcum fragore abduxit, attonitis omnibus dirámque tragœdiam

c per-

perhorreſcentibus, nec vſquam amplius cadauer rapti hoſpitis inuentum eſt. *a* O miſerrime caupo, tuo ipſius laqueo captus es; calumniæ, quas in innoxium caput conſtruxeras, in tuum reuolutæ ſunt. Lacum fodiſti & aperuiſti eum, & incidiſti in foueam, quam feciſti. Ita DEVS calumnias vindicat.

a *Delrius tom. 2. de Magic. diſquiſ. l. 3. part. 1. q. 7. ſect. 1. pag. 75.*

§. V.

Hebræus rex Dauid ſollicitè percunctatus: Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Reſponſum audite: Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in linguâ ſuâ: Nec fecit proximo ſuo malum, & opprobriũ non accepit aduerſus proximos ſuos: Qui iurat proximo ſuo, & non decipit. *a* Laudis eſt calumniam non tantùm non feciſſe, ſed nec ab alijs factam ad aures admiſiſſe, maximæ ac primæ laudis eſt, calumnias & probra in ſe congeſta æquo animo pertuliſſe. Chiſtus diſertiſſimè: Orate, inquit, pro perſequentibus & calumni-

antibus

a *Pſ. 14. v. 1. 3. 4.*

antibus vos. a Hos precibus ac votis veſtris complectimini, quos minimè amicos ſentitis: non ergo pro ijs tantùm, qui pecuniam rapiunt, qui corpus lædunt, qui oneri ſunt, qui decipiunt, ſed etiam pro ijs precandum, qui famam calumnijs inficiunt, aut penitus adimunt. Nobiliſſima ſui victoria eſt, hîc ſeipſum triumphare. Romani veteres iuſiurandum calumniæ ſeuerè vrgebant hac ratione, vt qui nomen alterius in iudicium detuliſſet, calumniam iuraret, hoc eſt, iuramento teſtaretur, ſe id minimè feciſſe calumniandi animo. Quòd ſi quis calumniæ dolo malo illatæ conuictus & damnatus fuiſſet, illius fronti littera K. inurebatur, quod priſcis erat geminatum CC. nec aliud monebat, quàm hoc ipſum; *Caue Calumniatorem*, quoniam priſci videlicet Kalumniam ſcribebant. Ita quandoque verba integra inſcribebantur fronti, vti vulgata illa; *Caue à fure. Caue à fugitiuo.* &c:

Plato ſacrilegos fronte & manibus inurit, & : Si quis, ait, ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſeruus aut hoſpes fuerit, in facie manibúſq; crimen inſcriptus

a *Matth.5.5.v.55.*

& flagellatus, extra fines patrios proijcitor. *a* Creberrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani, hoc etiam in liberos homines vſi, præſertim calumniæ damnatos. Arbiter teſtatur : Impleuit frontem vtriuſque ingentibus litteris, & notum fugitiuorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit. *b* Hinc *litteratos* nominabant.

Zonaras duos monachos, inſontes, ideò ſolùm quia Theophilum Imperatorem liberiùs monuiſſent, inter alias ignominias inſcriptos ait, & quidem ita vt duodecim verſuum epigramma exciperent illâ vultûs, vt ſic dicam, tabulâ. Zonaræ verba ſunt : Deinde facies eorum compunxit, & notis illis hos Iambicos verſus atramento infuſo expreſſit. additque ipſos verſus, probos, plenos fuiſſe. Hinc liquet rationem inſcribendi eam fuiſſe, vt primitus litteræ ſiue notæ inurerentur candenti ferro; poſt inuſtionem autem atramentum infunderetur, quo eminerent magis litteræ, & præberent ſe lectui. *c* Habet & Deus notas ſuas ac ſtigmata, quæ ſic inurit

a *Plato lib. 8. de legibus.*

b *Arb. Satyr.* c *Lipſius l. 2. Elect. c. 15.*

urit robuſtâ manu, vt ſciri poſſit ab omnibus, quinam calumniatores illi ſint, aut calumniatrices. Voluit nimirum æquiſſimus Deus, vt complures qui adeò petulanter probra intuliſſent, cogerentur ſuo corpore doctorem ſuum diabolum hoſpitare.

§. VI.

Gregorius Nyſſenus memorat, Alexandriæ Gregorium Thaumaturgum, virum longè integerrimum, & extra omnem improbitatis ſuſpicionem poſitum cum eruditis ſermones miſcuiſſe. Huc vulgati corporis muliercula à maleuolis ſubmiſſa, ſuo ſe quæſtu fraudatam garriebat. Aſſidentes amici, qui continentiam viri minimè ignorabant, grauiſſimè indignari, at Gregorius nec turbari, nec vultum mutare, nec ſtomachari, ſed neque calumniam impudentiſſimam refutare, neque vitæ teſtes aduocare, nec inuidorum nequitiam accuſare, ſed hoc vnum ſedatâ voce familiarium cuidam dicere: Heus tu, numera ſis pecuniam feminæ, ne diutius propoſitā quæſtionem turbet. Factum ſine morâ. Sed vixdum monetam femina recipit, ſimul & caco-

dæmonem in ſuo corpore nouum hoſpitem ſenſit. Hîc illa immaniter fremere, fœdè corruere, ſuos ipſa ſibi capillos vellere, oculos inuertere, ore ſpumas eijcere, toto corpore teſtari, quem admiſiſſet incolam. En improbiſſima, hoc tali ſtigmate Deus calumniatrices ſolet notare : ori tuo gratias age, quod talem tibi accerſijt inquilinum. Has calumnias hoc decet cauterium. Nihilo ſecius Gregorius ille Thaumaturgus, tantæ vir mansuetudinis, qui calumnias & probra meliùs perferre didicit, quàm inferre, vt iniurias beneficijs penſaret, illam ipſam à diabolo inſeſſam feminam, precibus liberauit à ſtygijs intemperijs. *a* Ita ſolet Chriſtiana generoſitas mala pati, & benefacere.

Ita illud Belgij decus, Maria, quam vocant, *Doloroſa*, inter egeſtatis labores voluntariam caſtitatem amplexa, cùm impuri hominis libidinem auerſaretur, furti falſo eſt accuſata, vt quæ ſcyphum argenteum ſubtraxiſſet. Eò hæ calumniæ inualuerunt, vt virgo extremo ſupplicio

a Surius tom. 6. die 17. Nouembris. Baron. tom. 2. ad an. 233. n. 9. & 10.

plicio ſit affecta. Impurum calumniatorem non cæca nec clauda Nemeſis eſt inſecuta. Nam ſeptennio toto, hic ipſe virginis accuſator à malo dæmone occupatus, demum eo ipſo loco, quo Mariæ corpus erat humatum, ab Orcinianis furijs eſt liberatus. *a* Talia Deus ſtigmata inurit calumniatoribus; Caue calumniam, caue illam dicere, non tolerare: à calumnijs nemo tutus, nemo immunis, non Chriſtus, non amiciſſimi Chriſto. Hipponenſis Præſulis Auguſtini ſcripta ab igne, in igne tuta fuerunt & illęſa, non item à calumniatoribus. Cùm enim Vandali, Poſſidio teſte, Hipponem incendiſſent, volumina ab Auguſtino exarata flammas euaſerunt, eadem tamen à calumniantibus fuerunt oppugnata, perinde ſi Auguſtinus in ijs, quæ contra Pelagianos diſſeruit, à Fide deflexiſſet. Non immeritò dixit Nicetas Choniates: Nihil tam ſanctum eſt, quod calumnia tentare non audeat; & omnes ad nocendum procliuiores eſſe conſtat. Hîc igitur eximius nemo eſt, & cum ventis loquitur,

a *Ioan. Molanus in Natal. SS. Belgij, die 18. Iunij.*

qui ſorti ſuæ ingemiſcens miratur, & ait: Non putaſſem hoc mihi probrum obijciendum. Nihil non audet mater impudentiæ Calumnia; cui meliorem vix reperias obicem, quàm oppoſitam virtutem. Chriſtus seriò & docet, & iubet: Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Calumniæ peſſimè refutantur calumnijs: aderit dies, qui omnem Calumniarum impudentiam & fraudem detegat, Et tunc laus erit vnicuique à Deo, *a* qui patientiæ dabit cæleſte præmium, immortale gaudium.

a *1. Corinth. c. 4. V. 5.*

A. Aſmo-

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

C 5

LASCIVA LINGVA
L
A
B
C
P. Sadeler f.

L

A. Aſmodæus, ſeu diabolus formoſus, vt videtur, ac humanus, libidinis præſes, medius illorum eſt, quorum ſermones aut Cupidinem B. aut Hircum C. olent, cùm ſcilicet orationi, aut apertè, aut furtiuis ſuſurris verborum obſcœnitas miſcetur. Nocentiſſimum ex Orco venenum eſt, & loqui talia, & audire. Nam plurimùm (quod veteres dixere) obſcœna dicta moribus frugi nocent. Obſcœna vox, obſcœna vita, par ſcelus. Laſciua lingua, laſciua conſcientia. Quæ facere te pudet, pudeat & dicere. Qui libenter audit turpia, libenter & perpetrat. Ad luxuriam proxima eſt ſemita, dictio impudica.

L.

Cap. III.

Lingua Lasciva *quàm deteſtabilis ſit, & quas ob cauſſas.*

QVemadmodum ſapientiſſimus Regum docuit: Mors & vita in manibus linguæ, ſic Ægyptij cum Harpocrati Deo ſeu Sigalioni facerent, teſte Plutarcho, *a* proclamarunt, *Lingua fortuna, Lingua dæmon.* Linguam plerumque aut è cælo angelus, aut ex Orco diabolus inſidet, *b* impellítque, vt vel ſermonis emolumentum capiat, vel in exitium ruat incautâ verborum volubilitate. Et peſſimè, & optimè lingua vti in arbitrio noſtro eſt. De fructu oris ſui vnuſquiſque replebitur bonis *c* Si tamen ſaniora loqui libeat. Sin aliter, propter peccata labiorum ruina proximat malo. *d*

Certiſſimum ruinæ argumentum, Lingua

gua

a *Plutarch. l. de Iſide & Oſiride.*
b *Sic imagines noſtræ docent.*
c *Prouerb.c.12.v.14.* d *Prou.c.22.v.13.*

gua *laſciua*, cui parum eſt ſuis ſubmergi ſordibus, niſi vnà ſecum in perniciem plurimos trahat. Monſtrum ingens, execrabile, & quo non fœdius alterum *Laſciua* lingua: atque de hac iam & contra hanc dicere exequemur.

§. I.

Patentis tumuli atque cadaueris fœtores non tantùm graues ſunt, ſed & inſalubres; narium peſtis maxima. Oris laſciui homines fœtorem halant teterrimum, ſepulchrum patens eſt guttur eorum. *a* Non ſepulchrum duntaxat, cadaueroſis oſſibus plenum, ſed & patens, inquit Chryſoſtomus, vt & alij participes fiant fœtoris. Nos quidem cadauera terrâ obruimus, hi contra faciunt, & eruunt ex imo ſpurciſſimum obſcœnitatis cadauer, multorúmque naribus affricant peſtilentiſſimam hanc ſaniem: pulchrum illis videtur, perire cum multis. Sepulchrum fœtidiſſimum obſcœna lingua. Sed, ô mi Deus, quantus horum ſepulchrorũ in orbe numerus eſt? Queritur Hieremias vates: Attendi & auſcultaui, nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt qui agat pœnitentiam ſu-

a Pſ. 13. v. 3.

per peccato ſuo. *a* Et profectò hîc cauſſarum eſt abunde, cur quis Mundum iubeat res ſibi ſuas habere, quando vix vlla eſt domus, in quâ non ſæpius ſermones impudici miſceantur. Monſtret mihi quis, obſecro, ædes illas, quarum inquilini ſemper pudicè loquantur. Extra Orbem migrandum eſt ei, qui aurium caſtimoniam ſauciari non vult impuriſſimis colloquijs. Vbique ſepulchra ſunt patentia, è quibus Laſciuiæ cœnum exhalat. Vbique Lerna Veneris, Cocytus Cupidinis, vbique Mephitis impudicitiæ, Camarina Luxuriæ: Nemo quod bonum eſt, loquitur; ſermones caſti exulant vbique.

Oracula diuina verbis alioqui parciſſima, in linguas tamen tam illotas vix ſatis verborum reperiunt. Iacobus Apoſtolus quàm grauiter & diſertè: Lingua, inquit, conſtituitur in membris noſtris, quæ MACVLAT totum corpus, quicquid eſt bonorum actuum, contaminat. Et inflammat rotam natiuitatis noſtræ, inflammata à gehennâ. *b* Quid dici poſſet grauius? omnes vitæ noſtræ periodos

a *Hier. c. 8. v. 6.* b *Iac. c. 3. v. 6.*

dos ab vſq; pueritiâ in ſeram ſenectutem polluit hæc libidinoſi oris ſanies. Quemadmodum verò muti ſunt dæmones, qui ſilentium noxium perſuadent, ita ſunt etiam garruli, inter quos eſt ſignifer laſciuus dæmon, qui hoc vnum ſolertiſſimè agit, vt quibuſcunque poteſt ſermonibus ſpurcitiæ aliquid aſpergat. Hinc Guilielmus Peraldus has obſcœnitatis ſordes, rectiſſimè *ſputa diaboli* appellat. Nam homo ſermonis impudici, non grauatè tolerat, diabolum in linguâ ſuâ ſuauiter nidulari. Vbi verò hæc ab inferis fætentiſſima Vpupa nidum poſuit, non aliud expectes, quàm hos pullos, hos turpes & inhoneſtos iocos, quibus Orbis vniuerſus fœdiſſimè contaminatur.

Ingemiſcens Eſdras: In diebus illis, inquit, vidi Iudæos ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Et filij eorum ex mediâ parte loquebantur Azoticè, & neſciebant loqui Iudaicè, & loquebantur iuxta linguam populi, & populi. Et obiurgaui eos. *a* Iſte iam rerum ſtatus eſt in Orbe: neſciunt loqui Iudaicè, linguam ſanctam, pudicam, ca-

ſtam

a 2. *Eſdr.* c. 13. v. 23. & 24.

ſtam ignorant, & ex mediâ parte loquuntur Azoticè, turpiter, obſcœnè, flagitiosè, liceat dicere, diabolicè. Azotidæ, ſeu, quod idem, deprædatrices, Linguæ ſalaces hanc loquendi fœdiſſimam dialectum docent. Hîc ſine mineruali diſcitur: hîc nemo non diſcipulum aut doctorem agit; nemo quod bonum eſt, loquitur. Heu vel infantes ipſi, pænè antequam pappare minutum poſcant, priuſquam mammas atque tatas vocare deſinant, iam quod mireris, loqui Azoticè norunt. O fædam oris eluuiem, tam vulgatam, quàm noxiam! Et cauſſæ, ob quas omnis verborum obſcœnitas cauenda, plurimæ, potiſſimùm iſtæ. Prima, quiſquis inuerecundam habet linguam, verecundam habere mentem, nemini perſuaſerit. Veritati hoc tutò credimus: Ex abundantiâ enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert mala. a Pectus quod meliori calet igne, non tales eijcit ſcintillas, caſta cogitat, verecunda loquitur. Gilbertus hoc velut digito commonſtrans: Flamma, inquit, quæ deſurſum,

a *Matth. c. 12. v. 34. & 35.*

ſurſum, pudica eſt, bonis conſentiens, & bonos faciens.

§. II.

Altera cauſſa priori affinis: Qui tam liberè inhoneſta quæuis effutit, homo nauci, & præmortui pudoris cenſetur. Veriſſimè dixit Comicus *a*

——— Illum ego
Periiſſe duco, cui quidem periit pudor.
Plerique homines, quos cùm nihil refert, pudet;
Vbi pudendum eſt, ibi eos deſerit pudor.

Petrus Aldobrandinus, purpuratus Senator ſæpius dicere ſolitus eſt: Homo ſine pudore & pudicitiâ, & nomen hominis amittit, & naturam. Veriſſimum. Et ſæpiſſime,

Redire neſcit cùm ſemel periit pudor.

Sapienter Symmachus: Scio, inquit, virtuti cognatum pudorem, *b* qui in factis fruſtra quæritur, ſi exulet à verbis. Priſci dicere ſoliti:

Turpe quid æquè indecorè dixeris, quàm feceris. c

Tertia cauſſa: Verba prætextata & ſpurca,

a *Plautus Bacch. & Epidici act. 2. Scen. 1.*
b *Sym. lib. 10. Epiſt. 10.* c *Troch.*

ſpurca, ſermones ſordidi & obſcœni plerunque graue damnum inferunt pluribus. Nec enim is ſolùm, qui talia loquitur, ſed etiam qui loquentem audiunt, venenantur. Pronũ ac facilem obſcœnitatis auditorem Bernardus prouidè commonefaciens: Non ſolùm, inquit, nihil ipſi indecorum loqui, ſed nec aurem quidem debemus huiuſmodi præbere dictis: quia quem delectat audire, alterum loqui prouocat. audire quoque quod turpe ſit, pudori maximo eſt. *a* Ideò beatus Paulus quicquid eiuſcemodi ſermonis eſt, ſeuerè prohibens ídque ſæpius: Fornicatio, inquit, & omnis immunditia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos. *b* Nam quod loquimur, hoc & cogitare & cupere cenſemur. Nec Paulo ſatis ſemel monuiſſe, idem iterum inculcans: Omnis ſermo malus, inquit, ex ore veſtro non procedat. *c* Addit, nolite contriſtare ſpiritum ſanctum Dei. Oris obſcœni homo, quantum in ſe, Deum ipſum afficit triſtitiâ. Spiritus diuinus in homine Chriſtiano, velut

a *Bern. l. de ord. vitæ. pag. 115.*
b *Epheſ. c. 5. v. 3.* c *Epheſ. c. 4. v. 29. & 30.*

velut in domo diuerſatur; caueat ergo paterfamilias iſte, ne quid dicat, faciátue, quod tantum hoſpitem dedeceat. Nimirum illa è cœlo Columba, & paſſeres Veneris ſimul habitare non poſſunt. Ideò diuinus Paulus tertiùm commonefaciens: Nolite, ait, ſeduci, corrumpunt mores bonos colloquia mala. *a* Vnicum namque laſciuius verbum, vix vnquam ſoli auctori nocet, ſed etiam audientes aut inficit, aut offendit. Clarè Bernardus: Vnus eſt, inquit, qui loquitur, & vnum tantùm verbum profert, & tamen illud vnum verbum, vno in momento multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficit. *b* Solent aurifabri, cùm argenteum poculum auro imbuunt, prunas irritare alis: Lingua impura eiuſcemodi ala eſt, quâ libidinum ignes mirificè animantur. Sermo Laſciuus optimum luxuriæ flabellum. Ergo fuge ſocios qui lætantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus *peſſimis*, quorum viæ peruerſæ ſunt, & infames greſſus eorum. *c* Epheſij, ait Strabo, digni qui ad puerum omnes ſtrangulen-

a *1. Cor. c. 15. v. 33.*

b *Bern. ſerm. 24 in Cant. medio.* c *Prou. c. 2. v. 14.*

gulentur, quòd Hermodorum virum inter ipſos frugi, cum edicto hoc eiecerint. Nemo noſtrûm frugi eſto, aut alibi cum alijs eſto. Eadem & laſciuæ linguæ ſanctio eſt: vult omnes eſſe ſui ſimiles, hoc eſt, impudentes, & obſcœnos.

Auguſtinus grandibus lacrimis deplorat, impudicorum ſodalium conſortio ſe tractum ruiſſe in vetita. Monebatur quidem à matre Auguſtinus, libidinis cœnum caueret: at mihi, ait, monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubeſcerem. Illi autem tui erant, & neſciebam, & te tacere putabam, atque illam loqui, per quam tu mihi non tacebas, & in illâ contemnebaris à me filio eius. Tantâ cæcitate præceps ibam, & pudebat non eſſe impudentem. *a*

a *Aug. l. 2. Confeſſ. c. 3. & 9. fine.*

§. III.

Grande nefas ducimus, ſi vas Euchariſtiæ aſſeruandæ factum in profanos calices liquetur, cœletúrque adulterijs; & tamen inter leuiſſima piacula habemus, ſi linguam Dominici corporis velut patinam, diaboli hac ſanie perfundamus, & ad impium miniſterium quaſi conſecremus,

rus, vt vel ſpurcis cantiunculis, vel nar-
ratiunculis inhoneſtis ſubſeruiat. Nemo
Dei patientiam hîc ceſſaturam ſomniet;
Propter hæc enim venit ira Dei in filios
diffidentiæ, *a* eos ſcilicet qui ritè moniti,
has linguæ ſordes Numini diſplicere, au-
ditori plurimum nocere, & inter graui-
ores noxas cenſeri, aut irrident, aut vt
olim Auguſtinus, muliebres monitus in-
terpretantur. In hos vindex ira Numinis
deſæuiet, aut huius vitæ ſupplicijs, aut
futuris. *Condemnabit te os tuum* (laſciue
fabulator) *& non ego, & labia tua reſpon-
debunt tibi.* b Nimis ſerum eſt illic loco-
rum vociferari, vt refrigeret linguam
meam, quia crucior in hac flamma. *c*

Gregorio hîc aſſentimur, linguam in
flammis illis non ideò ſolùm cruciari,
quòd cupediarum amans fuerit, quòd
nimium vini ſorbuerit, ſed quòd multa
petulanter ac laſciuè garriuerit. Prima
namque, Gregorio teſte, malè conuiuan-
tibus famulatur culpa loquacitatis.

Petrus Damianus vir eloquens & ſan-
ctus impuras has linguas eleganter turdis
comparat, quibus illud ipſum quod
edunt

a *Epheſ.c.5.*ꝟ*.6.*
b *Iob.c.15.*ꝟ*.6.* c *Luc.c.16.*ꝟ*.24.*

edunt & egerunt, necem adfert. Nam è turdi ſimeto frutex naſcitur, qui viſcum, auium mortem ſuppeditat: Laſciuus ſermo, viſcus merus eſt, illecebra, laqueus, tendicula, inſidiæ capiendis auribus; ſed aucupes Acherontici hoc viſco primum omnium illaqueant auctorem. Condemnabit illos os ſuum: ſuo glutino capientur.

Olea, Plinio affirmante, ſi eam capra vel lambat tantùm, ſterileſcit: quædam etiam hac iniuriâ moriuntur. *a* Si olidus caper, inuerecundus gerro, linguam eijciat, & verba vel in proſtibulo erubeſcenda ſpargat, oleis præſertim adoleſcentioribus plurimum obeſt, quas vel ſterileſcere cogit, vel mori: totâ quandoque vitâ memoriam contaminant, vel ſemel in iuuentute audita. Et quid oleum inſani foco iam ardenti affundimus? natura iam antè ad has aurium titillationes proniſſima eſt, quid cadentem impellimus? quid eam maligniſſimis verborum inſidijs circumuenimus? ſe ipſam ſponte induit in laqueos. Patulis plerunque auribus excipitur quod cum caſtitatis iniuriâ

a *Plinius l. 17. c. 24. nat. hiſt.*

iuriâ dicitur. Sermones amatorij & Venerem olentes ſuauiter irrepunt, blandè capiunt, molliter ligant, latenter occidunt. Quiſquis talia loquitur, rationem reddet ſupremo iudici tam de ſe, quàm de ijs quorum aures tam impuris fabulis inceſtauit.

Bernardinus Senenſis domo nobilis tam verecundus à puero fuit, vt ſiquando verbum petulantius audiſſet, non aliter erubeſceret, quàm ſi quis colaphum ei incuſſiſſet. Hinc coæui pueri, cùm ſordidè loquerentur, viſo Bernardino mox ſilentium edicentes: Silete, aiebant, ſilete, Bernardinus adeſt. Vtinam, ô bone Deus, plures ſint in orbe Bernardini, qui tam illotæ linguæ nugatoribus acetum porrigant ori eluendo.

Fuit vel inter idololatras hoc modeſtiæ acetum olim venale. Nobiliſsimus morum magiſter Epictetus, Chriſtianè prorſus: Periculoſum eſt etiam, inquit, ad orationis obſcænitatem progredi. Cùm igitur tale quippiam inciderit, aut (ſi feret opportunitas) obiurgabis eum, qui ſermonem illum iniecerit: aut taciturnitate ſaltem, & rubore vultúque o-

ſtendes,

ſtendes, eam orationem tibi diſplicuiſſe. *a* Non tantùm ne ipſi nos ſpurcè loquamur, vetat Epictetus, ſed nec alios quidem, ſi talia fabulentur, ferendos monet, ſed aut verbis aut certè vultu ac ſilentio caſtigandos. Imò cùm de gladiatorijs aut Circenſibus ludis; itémque de epulis & potionibus verba fiunt, aut cum homines laudantur vel vituperantur, ſi fieri poteſt, inquit, aliò traduc eorum ſermones; in turpibus etiam obiurga. Vel ipſi poëtæ, cetera liberiores hîc monent. Aquinas ſatyricus ſaluberrimum conſilium ſuggerit:

Nil dictu fœdum, viſúque hæc limina tangat
Intra quæ puer eſt ——— b.

Cato ſenior, Plutarcho teſte, adeò ab omni verborum turpitudine, præſente filio temperauit, quaſi Veſtalibus virginibus arbitris locuturus eſſet, nec vnquam cum eo lauit. *c* Et tamen inter homines Chriſtianos, prô dolor, non paucos repereris, quorum omnia penè colloquia Veneris officinam oleant, quique ſe parum facetos credant, niſi libidinoſos oſtendant. Inſania luculenta!

tuſſim

a *Epictet. Enchir. c. 55.*
b *Iuuenalis ſat. 14. v. 44.* c *Plutarch. in Parallel.*

ſſim comprimimus, excreationes cre-
as cauemus, quicquid oris elegantiam
erdit, fugimus, & hæc talia ſine ore &
onte effutimus: Quantò magis cauen-
um eſt, inquit Bernardus, ne quid tur-
e exeat de ore, hoc enim grauiter coin-
uinat hominem. *a*

a Bern. l. de ord. vitæ mihi pag. 1 1 1 5.

§. IV.

Sanctus Rodulphus antiſtes Eugubi-
ius, è fratre, cui Petrus nomen, in fami-
iari colloquio laſciuius verbum audie-
at, mox ille adoleſcentem flagellari, &
quadraginta dies omni vino abſtinere
juſsit. Nec refractarium habuit fratrem
Rodulphus. Ita oris inhoneſtas omnis
comprimenda eſt. Et Paulus ſeriò horta-
tur: Profana autem & inaniloquia deui-
ta, multum enim proficiunt ad impieta-
tem, & ſermo eorum vt cancer ſerpit: *a*
Morbus planè malignus & horridus eſt
gangræna ſeu cancer, cui verborum tur-
pitudo rectè confertur, ſerpit illa & in
fœdam amplitudinem excreſcit: celerri-
mè capitur, quicquid horum dicitur,
neque opus dicta repetere, quæ non au-
d res.

a 2. Tim. c. 2. v. 17.

res ſolùm, ſed & medullas ſubeunt, *ſerpunt vt cancer.*

De Arrio beatus Hieronymus dixit: Vna ſcintilla fuit, ſed quia hæc non ſtatim oppreſſa, totum orbem flamma eius populata eſt: ſcintilla videtur dictum inuerecundius, ſed ſcintilla in peſtilentem ſe flammam diffuſura ni opprimatur.

Mirantur aliqui hæreſin noſtro æuo incrementis tam velocibus ac lætis propagatam. Mirari deſinite, ô boni, nam vti Thomas Morus loquitur, ad propoſitam vitæ licentiam certatim accurrere, id verò tantum habet miraculi, quantum ſaxa deorſum ruere. Sicut hæreſis, ſic & loquendi laſciuia, facillimis argumentis propagatur, ſerpit vt cancer: beneuolè auditur, arridetur, applauditur, & iam melancholicus habetur, qui inter obſcæna lætus non eſt, velut amuſus & inficetus ſpernitur, qui Cypridis myſteria, qui bonæ Deæ ſacra, qui raptum Helenæ, errores Æneæ, Didonis venatus recitare aut neſcit, aut non vult. His moribus viuimus, & cælum ſperamus.

Hanc ob cauſſam Siracides grauiſſimè

monet:

monet : Sepi aures tuas ſpinis , & lin-
uam nequam noli audire. Addit : Et
ri tuo facito oſtia, & ſeras auribus tuis. *a*
ic cum Chriſto : Vade retrò Satana. *b*
atanæ tunc bene eſt , cùm propudioſiſ-
mi ſermones bellum mouent caſtimo-
ię, cùm totis fluit labijs libidinis cænum.
hriſtus , vbi ſunt duo vel tres , inquit,
ongregati in nomine meo , ibi ſum in
edio eorum. *c* Diabolus haud aliter ;
bi duo vel tres congregantur , vt im-
unditiem animi per os euomant ; illic
t ego ſum in medio eorum ; medius non
erborũ tantùm , ſed & cogitationum.
ſic tela volant ignea nequiſſimi , *d* non
e facili extinguenda.

Ideò Auguſtinus tam ſollicitè : Fra-
res chariſſimi , ait, bona iugiter cogite-
ius , vt os noſtrum non crudelis aduer-
rius ſed pius Deus aperiat. Purus ſermo
ulcherrimus eſt, *e* Et quæſo quid cauſæ
ſt, noſtras preces quandoq; ſurdis auri-
us à Deo audiri ? Ne miremur : qui enim
lacere poſſit oratio à linguâ tam imun-

a Eccli c. 28. ℣. 28. *b Matth. c. 10. ℣. 4.*
c Matth. c. 18. ℣. 20. *d Epheſ c. 6. ℣. 16.*
e Prouerb. c. 15. ℣. 26.

dâ? Non eſt ſpecioſa laus in ore pecca-toris. a Rectè Gregorius: Cùm indignus, inquit, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Sunt qui araneas, aut mures, aut ranas ſic oderint, vt vel nomen eiuſmodi animalculorum horreant, ne dum vt ſub aſpectum admittant. hinc cibum alioqui pretioſiſſimum extremè auerſarentur, & nec oculis quidem tangerent, ſi rana vel aranea, vel muſculus eandem cum cibo patinam occuparent. Orationem Cælites vt Ambroſiam amant, verborum turpitudinem, vt peſtilentem vomitum abominantur. Et Sapientia humanæ gentis monitrix proclamat: Propter hoc qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec præteriet illum corripiens iudicium. b Non abſcondit ſe ab eo omnis ſermo. c Ideò diuinus Paulus & ipſe vociferatur: Nunc autem deponite & vos omnia: indignationem, malitiam, iram, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro. d Non enim ſolùm facere turpia nefas eſt, ſed & dicere.

Impudica

a *Eccli.c.15.v.9.* b *Sap.c.1.v.8.*
c *Eccli.c.42.v.20.* d *Coloſ.c.3.v.8.*

Impudica qui loquuntur, impudica diligunt. a

Nam, diuo Bernardo teſte vanus (laſciuus) ſermo, citò polluit mentem, & facilè agitur, quod libenter auditur. *b* Idcirco Chryſoſtomus: Vis, inquit, à verbis turpibus abeſſe? ne verba tantùm turpia fugias, verùm & riſum ſolutum, & omnem concupiſcentiam. *c*

a *Monoſt. Troch.*
b *Bern. de inter. domo c. 43. pag. 1082.*
c *Chryſ. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.*

M
MENDACIVM
C
A
B
Raph. Sad. Iunior f.

M

Hîc Mendax, Mordax, Murmurans lingua ſiſtitur.

A. Homo ſacer profano monſtrat volantem aſinum. Quàm argutè autem hoc turpe MENDACIVM ſit notatum. Vide C. 4. §. 4.

B. Duo canes vnum os admordentes Linguam MORDACEM repræſentant. de quâ C. 7. totum.

C. Tres illi non tam vinitores quàm oblocutores, Linguæ MVRMVRANTIS negotium præclarè agunt. Vide C. 8. initio ante §. 1.

M.

CAPVT IV.

Quid ſit Mendacivm, *ac quotuplex; & an omne Mendacium ſit peccatum.*

DVx Iſraëlis Moſes tam præcellentis ac diuinæ fuit formæ, vt gentis illius ſcriptor auſus dicere: Nemo erat adeò tetricus vt viſâ Moſis pulchritudine non obſtupeſceret: & perſæpe accidebat, vt dum geſtaretur ac circumferretur etiamnum infans, obuios quoſque in ſe conuerteret, ita vt relictis ſerijs negotijs mallent præcellenti eius formâ oculos paſcere, quàm ſua proſequi: Tanta erat puerilis gratia, vt inuiti homines ab hoc ſpectaculo diſcederent. *a* Nihilominus vir iſte tam formoſus non æquè facundus fuit. Moſes ipſe ſeipſum accuſans apud Deum ineruditæ & plumbeæ linguæ: Non ſum eloquens, inquit, ab heri & nudiuſtertius, impediti oris & tardioris linguæ, & incircumci-

a *Ioſephus l. 2. Antiq. c. 5. paullò poſt initium.*

cumciſus ſum labijs. *a* Hîc Moſes tam honorificæ legationi detrectandæ quinque defectus ſuæ linguæ accuſat. Primus: Vir paucorum verborum fuit, ſeipſo teſte, & dicendi ieiunus. Alter: Inelegans, nec claris oratoribus exæquandus. Tertius: Tardiloquus, & linguæ parum agilis ac promptæ. Quartus: Exili & gracili voce. Quintus: Linguam habuit hæſitantem, ac balbutijt. Hac tamen quantumcunque tardeſcente linguâ omnem Ægyptiorum & facundiam & ſapientiam in ruborem dedit, quia Deus linguâ Moſis locutus eſt, veluti cùm peritiſſimus ſcriba, quouis calamo quantumuis obtuſo elegantes format characteres. Qualiſcunque ſermo, bonus ſermo eſt, cùm Deus linguæ moderator eſt.

Sed vnde tandem, & quando hoc conſtat? Cùm mens & os ita conſentiunt, vt vnum Dei honorem vnicè ſpectent. Hîc demum Veritas equis albis vehitur: Mendacium equo bicolore & cæco vtitur; ſæpe tamen Veritatem vincit currendo. Atque de hoc linguæ vitio

a Exod. c. 4. v. 10. & c. 6. v. 12.

quod MENDACIVM vocamus iam diſſerendum. Quod quò commodiùs fiat atque diſtinctiùs, omnem de Mendacio dictionem in has claſſes partimur. Dicemus itaque 1. quid ſit Mendacium. 2. Quotuplex. 3. An omne mendacium ſit peccatum. 4. Quàm fœdum ſit Mendacium. 5. Quàm ſit noxium. 6. Obiectiones quæ proponi ſolent tuendis mendacijs, refellendæ. 7. Quæ pœna ſit Mendacij, explicandum. Et quia vitium hoc nuſquam non vulgatiſſimum, beneuolum & attentum ad iſta ſeu lectorem ſeu auditorem deſideramus.

§. I.

Primum eſt quid ſit mendacium. Ad rem Chryſoſtomus reſpondens: Ne alia quidem dicamus, inquit, alia ſentiamus, hoc eſt enim mendacium. *a* Itaque rectiſſimè dixerunt priſci:

Aliud loqui, ſentire aliud, mendacium eſt.

Nec aliter Thomas Aquinas, ille Theologorum antiſtes Mendacium deſcribit, quàm tale vitij genus, quo quiſpiam contra ac ſentit enuntiat. *b* Vbi hanc agno-

a Chryſ. hom. 19. in Epiſt. ad Hebræos.

b D. Thom. 2. 2. quæſt. 110. [illegible] quæſt.

agnoſcit etymologiam mendacij, *Contra mentem dicere.* Ideò Auguſtinus de mendacio cauendo diſſerens: Non aliud, inquit, pectus tegat, aliud lingua proferat. *a*

Petrus Maffeius narrat Regem Macazarum in familiari colloquio, quod cum Antonio Paiuâ inſtituit, his omnino verbis intterrogaſſe: Quid eſt mendacium? Atqui vt ad hoc reſpondeam (inquit Paiua) liberali veniâ eſt mihi abs te opus, ô Rex, quòd ſi nihilominus acerba & aſpera mea tibi viſa erit oratio; peto quæſóque, vti omnem in me vnum iram exerceas: Luſitanos meos cum ſuis rebus abire permittas. Cùm ille continuò quodlibet expromendi poteſtatem feciſſet: Scire aues, inquit, Mendacium quid ſignificet. Ego verò nullâ comparatione huiúſce tibi vocabuli vim faciliùs aut clariùs demonſtrauerim, quàm iſtâ ipsâ, quam vos agitis vitâ. Cùm enim Iesvm Chriſtum Dei Filium totius veritatis auctorem penitus ignoretis; ſic fit vt erroribus infinitis impliciti, à Veritate ſemoti in

d 6 ipſo

a *Aug. tom. 10. ſerm. 29. de Verbis Dom.*

ipſo mendacio volutemini. *a* Fuſa ſed elegans deſcriptio mendacij, nam vti verbis, ſic & moribus ac vitâ plurimi mentiuntur. Sed nos non de morum, ſed verborum mendacio hîc agimus, de quo Auguſtinus iſtud pronuntiauit: Nemo dubitet mentiri eum, qui falſum enuntiat cauſſa fallendi.*b*

Linguam, ſi Plinio credimus, venarum vna cum corde, alia cum cerebro nectit; quâ quidem venarum diſpenſatione natura nos docet, vdum illud membrum ab Intellectu (cui ſedes in capite) ſic regendum, vt lingua conſentiat cum corde, hoc enim, vt diximus, mendacium eſt, aliud corde abditum, aliud linguâ promptum gerere, aliquid in animo nigrum credere, ſed voce candidum aſſerere. Hinc picturi hominem mendacem, picam pinxere, à fronte albam, atram à tergo. *c* Vox Locuſtarum, ait Plinius, proficiſci ab occipitio videtur; *d* eo loco in commiſſurâ ſcapularum habere

quaſi

a *Maſſ. l. 12. hiſt. Ind. ante med. mihi pag. 341.*
b *Aug. tomo 4. l. de mend. c. 4. non procul à fine.*
c *Pierius hieroglyph. l. 24.*
d *Plinius l. 11. nat. hiſt. c. 29. fine.*

quaſi dentes exiſtimantur, eóſque inter ſe terendo ſtridorem edere: Mendacium oratio obſcura, ſemper à tergo latens, nunquam prominens in aperto, ſtridores edit inamœnos, velut locuſta. aliud enim dicunt mendaces, aliud cogitant.

Rectiſſimè mihi dixiſſe viſus eſt, qui Mendacium *Diaboli laruam* appellauit. Certè Veritas ſimilitudo & quædam imago Dei eſt. Ideò Siracides monet: Ne accipias faciem aduerſus faciem tuam, nec aduerſus animam tuam mendacium: Pro animâ tuâ non confundaris dicere verum. *a* Nemo ſit tibi pretioſior te, vt illius amore vel timore Deum offendas; & ne quæſo animæ tuæ hanc diaboli laruam indue, vt mentiaris, & mendacio velut laruâ tectus videri velis nitidus & formoſus.

Eſt autem humanæ linguæ tam pronum mentiri, vt veriſſimè dixerit Epictetus: Primus & maximè neceſſarius in Philoſophiâ locus eſt is, qui agit de vſu decretorum, veluti de non mentiendo. Alter qui demonſtrationes tractat, veluti cur non ſit mentiendum. Nos verò di-

a *Eccli. c.4. v. 26. & 24.*

uerſum facimus. quippe aliter in ſcholis diſputamus, aliter domi viuimus. Proinde mentimur quidem, inquit, quomodo autem demonſtretur non eſſe mentiendum, in promptu habemus. *a* Itaque dum falſitatem fugiendam docemus, ſequimur, dum reprehendimus mendacium, mentimur; aliud enim dicimus, aliud cogitamus. quod quidem propriè eſſe diximus mentiri.

a *Epictet. c. 76. Ench.*

§. II.

Alterum ac tertium hac in re caput eſt, Quotuplex ſit mendacium, & An omne mendacium ſit peccatum. Theologorum vox eſt, mendacium triplicis eſſe generis; Officioſum, Iocoſum, Pernicioſum. *a* Officioſum dicitur, quod alicui profuturum creditur, ei ſaltem qui loquitur. Iocoſum appellant, quod nemini nocet, ſed animi cauſſa profertur. Hoc priore deterius eſt, vtrumque tamen non inter capitales noxas cenſeri ſolet. Tertium denique pernicioſum, quod ſemper cum alicuius damno coniunctum, inter grauiora piacula numeratur.

a *S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 2.*

tur. Num ergo mendacium omne vetitum, & piaculi loco habendum? omne prorſus, omne omnino. Ariſtoteli res certa; Omne, inquit, mendacium per ſe prauum eſt, & fugiendum. *a* Et vox vna omnium Theologorum eſt, omne mendacium inter peccata numerandum.

Interpres animi lingua; mentiri nefas. b

Dilucidè rem hanc Siracides definiens: Noli, ait, velle mentiri omne mendacium. *c* Sacræ paginæ conuenienter & priſci Patres locuti ſunt. Gregorio, Mendacium omne, iniquitas eſt. Iſidorus: Omne, inquit, mendacij genus ſummopere fuge, & nec caſu nec ſtudio loquaris falſum; caue mendacium in omnibus. Adeò verò cauendum eſt hoc vitium & fugiendum, vt ſi ſalus plurium in vnico ídque ſolùm officioſo vel iocoſo mendacio dicendo verteretur, id tamen neutiquam liceret dicere: imò ſi ſuos quis parentes alióſue ſibi coniunctiſſimos flammis demerſos vel leui mendacio extrahere poſſet, mentiri tamen licitè non poſſet; ſatius foret illos in igne deſerere, quàm Deum falſitate offendere. Ecquæ rigida,

a *Ariſt. lib. 4. Ethic.*
b *Vet. Iamb.* c *Eccli. c. 7. v. 14.*

rigida, inquis, hæc aſſertio? Videatur rigida, eſt ſanè vera. Lex eſt quam diuinus Paulus promulgauit: Non eſſe facienda mala, vt eueniant bona. ſicut aiunt quidam nos dicere, inquit: Faciamus mala vt veniant hona, quorum damnatio iuſta eſt. *a* Hanc Pauli regulam ſecutus Auguſtinus, ad rem aptiſſimè: Ita, inquit, omnis doctrina veritatis aufertur, cedens licentioſiſſimæ falſitati, ſi mendacio vel officioſo alicunde penetrandi aperitur locus. Aut enim temporalia commoda vel propria vel aliena, veritati præponit quicunque mentitur: quo quid fieri poteſt peruerſius? Certè iniuria Deo illata grauior eſt omni humano malo. Quot millia ſanctiſſimorum martyrum omnem potiùs ſanguinem prodigere, & animam per ſtillicidia emittere, quàm vnico ſe mendacio tueri voluerunt. Vnde, ait, Auguſtinus ſi nec ipſa vita præponenda eſt veritati, quid obijci poteſt, propter quod mentiendum eſſe contendant, qui aliquando putant oportere mentiri? *b* Omne mendacium, peccatum eſt, imò etiam, vt Auguſtinus

a *Rom. c. 3. v. 8.* b *Aug. l. de mend. c. 7.*

nus ratiocinatur, Omne peccatum, mendacium eſt. Hoc Euangelium dicit. Contra legem enim, inquit, & contra veritatem quicquid eſt, mendacium dicitur: a Hæc ipſiſſima quoque Bernardi doctrina eſt; Nullum, inquit, iuſtum mendacium: omne mendacium in omnibus eſt peccatum; omne quod à veritate diſcordat iniquitas eſt. Si mendacium apud omnes damnatur, ſi falſitas humano iudicio punitur, quantò magis ante Deum, qui eſt teſtis verborum & operum? Ante quem etiam de otioſo verbo vnuſquiſque rationem redditurus eſt. Concludit: Omne genus mendacij ſummoperè fuge. Ita prorſus, fuge, fuge, & potiùs ſinu colubrum, quàm linguâ mendacium admitte. Nam Bernardi ſenſu, nemo nec ſuam quidem vitam tueri debet mendacio. Petrus Apoſtolorum caput, ſi minus amaſſet vitam, vtique mendacium magis exhorruiſſet. De quo Bernardus eleganter: In quo ergo, inquit, culpabitur? an in eo quòd mentiri quàm mori maluit? Hæc planè voluntas reprehenſione digna fuit, quia corporis magis quàm

a *Aug. tomo 8. in pſ. 139. circa med.*

quàm animæ voluit ſeruare vitam. Et peccauit ergo, & non abſque conſenſu propriæ voluntatis, infimæ quidem & miſeræ, ſed planè liberæ. Peccauit autem non ſpernendo aut odiendo Chriſtum, ſed ſe nimis amando. *a*

Sed Auguſtinus etiamnum mihi in mentem eſt qui diſertiſſimus in mendacium geminos ſcripſit libros: primum quidem, vt peſſimi vitij nequiſſima indoles meliùs noſceretur; alterum, vt hæc Orbis lues ſtudioſiùs caueretur. Ita hic ſanctiſſimus ſcriptor vel ſolus ſufficeret ad omne mendacium ex Orbe penitus eliminandum, etiamſi diuina ſilerent oracula, quæ tamen extremè damnant, & cœlo proſcribunt mendaces linguas. Neque perniciosſum duntaxat mendacium, ſed & Iocoſum atque Officioſum damnantur: Illud quidem mitius eſt, quia retinet aliquam beneuolentiæ ſpeciem; Iſtud non omnino pernicioſiſſimum, quia plerunque non fallit, neutrum tamen ſine culpâ eſt. Nec ideò, inquit, Auguſtinus, vllum putandum eſt, non eſſe peccatum, quia poſſumus ali-

quando

a *Bern. l. de gratiâ & lib. arbit.*

quando alicui prodeſſe mentiendo. *a* Et rationem reddit : In hoc fallitur, quòd putat ſibi ſuum non obeſſe mendacium, cùm magis facienti quàm patienti obſit omne peccatũ. *b* Hinc vt idem Auguſtinus expreſſiſſimè tradit, nec illa ſunt admittenda mendacia, quæ quamuis non obſint alteri, nulli tamen proſunt, & obſunt eis ipſis, qui gratis mentiuntur. *c* Nemo itaque poteſt conuincere aliquando eſſe mentiendum, niſi, qui potuerit oſtendere, æternum aliquod bonum obtineri poſſe mendacio. Quod quidem nullius impudentia vnquam affirmarit. Veriſſimè dixerunt priſci : *Quisquis timet Deum, abſtinet mendacio.*

a *Aug. tom. 3, Ench. ad Laurent. c. 22.*
b *Ibid. c. 17,* c *Idem tom. 4. l. de mend. ad Conſent. c. 11. Idem ibid. c. 7.*

§. III.

Tertium hîc caput, eſt ipſa mendacij fœditas. Duo quædam apud Perſas turpiſſima habebantur, *Ex ære alieno laborare, & Mentiri* : quæ duo plerunque coniuncta ſunt. Rariſſimos debitores reperias, qui mentiri neſciant. Nam nomina quæ in proximum menſem tollenda promittunt,

tunt, vix tollunt anno proximo. Sollenniſſimum illis eſt, tempora expungendis nominibus decreta, mendacijs protollere. Hanc turpitudinem Perſæ non immeritò peſſimè oderunt. Romani omne mendacium homine libero ac ingenuo indignum putarunt, ſeruiléq; vitium eſſe, nec cadere poſſe, nec debere in generoſum pectus, quod antè vitam proijciat, quàm illam mendacio comaculet. Enimuerò inter mendacia, ea iure dixeris fœdiſſima, & longè peſſima, quæ ſunt deliberata. Sunt qui huic rei grauiſſimè & magnâ cum curâ ſtudent: Hæc, aiunt, ita fingenda ſunt: os illi homini ſic oblinere poterimus; ſi iuſtitiæ, cur non & veritati naſus cereus tornari poſſit? his ergo flexibus, his diuerticulis euademus. Falſitas meditata, falſitas peſſima. Quod beatus Gregorius accuratè obſeruans: Nonnunquam, ait, peius eſt mendacium meditari quàm loqui; nam loqui plerunque præcipitationis eſt, meditari verò ſtudioſæ prauitatis. *a* Hîc Iuriſconſulti viderint & cauſſidici, qui cauſſæ non iuſtæ patrocinium ſuſcipiunt: vident quidem

a *Greg. l. 18. mor. c. 4. initio.*

dem ij non rarò Ius atque Iuſtitiam à ſe non ſtare, nihilominus actionem ſuſcipiunt, ſcribunt, dicunt, agunt, ius torquent, vncis naribus indulgent: neque hoc gratis; auream inde meſſem colligunt. Ludouicus Maluenda has exactiones non inuenuſtè deaurata mendacia vocat. Ita Phariſæi Romanis militibus ante Dominicum ſepulchrum excubitoribus, ſuum illud grandiſſimum mendacium liberali manu deaurarunt. Clariſſimè Matthæus: Pecuniam, inquit, copioſam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum nobis dormientibus. Et ſi hoc auditum fuerit à Præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus. At illi acceptâ pecuniâ, fecerunt ſicut erant edocti. Et diuulgatum eſt verbum iſtud apud Iudæos, vſque in hodiernum diem. a Monſtroſum, fœdiſſimum mendacium! fuerunt tamen, atque etiamnum ſunt qui pronâ credulitate defendant tam luculentam falſitatem.

Sed quid contendimus? Mendacium nobiliſſimum habet auctorem, in cœlo

a *Matth. c. 28. ℣. 12, ad 16.*

natum,

natum, Luciferum, diabolum ipſiſſimum. Hic primus omnium mentitus: Nequaquam, ait, morte moriemini. *a* Ideò Chriſtus in circulo Iudæorum: Vos, inquit, ex patre diabolo eſtis. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo: cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax eſt, & pater eius. *b* De hoc ipſo inuentore mendacij Auguſtinus: Qui non ſolùm mendax, inquit, verum etiam mendacij pater eſt. Primus eſt quippe mentitus, & à quo peccatum, ab illo cœpit eſſe mendacium. *c* Egregio ſanè inuentore gaudet mendacium. Neque mendacij tantùm, pater eſt diabolus, ſed & eorum omnium qui mentiuntur. Hoc enim verba Seruatoris docent. *Et pater eius*, cuiuſcunque ſcilicet mendacis. Videte mendaces, quis vos pater filiolos agnoſcat, ab indole paternâ minimè degeneres. Sicut enim Deus ab æterno Veritatem progenuit, ita diabolus à principio falſitatem. Et hoc eſt quod linguam diuinis laudibus efferendis

creatam

a *Gen. c. 3. v. 4.* b *Ioan. c. 8. v. 44.*
c *Aug. tom. 5. de ciuit. libr. 14. c. 3. fine.*

creatam ita inquinet, vt omnis diuina laus à tali linguâ ſordeat. Salomon id affirmans: Abominatio eſt, inquit, domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei. *a* Neque lingua ſolùm mendacijs inquinatur, ſed totus quantus quantus eſt homo, fit falſus: vti enim moneta plumbea, etſi magna, nullius eſt pretij: nummus argenteus etſi paruus pretio longè ſuperat, ſic homo verax vel vnicus anteſtat centum mendacibus. Quàm autem hoc probroſum & turpe, quòd monetam adulterinam non feramus in marſupio, linguam autem falſiloquam tam facilè toleremus in ore proprio. Multis iucundum eſt omnia mendacijs aſpergere. Nam, quod Auguſtinus obſeruat, mendax amat mentiri, atque habitat animo in delectatione mentiendi. Complures potiùs mentiri eligunt, quàm tacere. *b* Hi plerumque veris falſa contexunt, ne ſe ſuauitas ſermonis deſerat. Vt autem vaniſſima hæc hominum ſtudia nonnihil coërceantur, idem Auguſtinus eximiè dixit: Laborant homines loqui mendacium, nam veritatem

a *Prou.c.12.v.22.* b *Aug. tom.4.l.de mend.c.11.*

ritatem totá facilitate loquerentur Ille enim laborat qui fingit quod dicit. Nam qui verum vult dicere non laborat : ipſa enim veritas ſine labore loquitur. *a* Sed quid miri eſt mendacem adeò laborare ac fatigari, quando duplex cor habet, cùm tamen vel vnicum ſatis fatiget. Præclariſſimè Auguſtinus hac de re diſſerens: Quapropter, inquit, ille qui mentitur, aliud habet in animo, & aliud verbis vel quibuslibet ſignificationibus enuntiat. Vnde etiam duplex cor dicitur eſſe mentientis, id eſt, duplex cogitatio : vna rei eius quam veram eſſe vel ſcit vel putat, & non profert : altera eius rei quam pro iſtâ profert, ſciens falſam eſſe vel putans. Ex quo fit, vt poſſit falſum dicere non mentiens, ſi putat ita eſſe, vt dicit, quâuis non ita ſit; & vt poſſit verum dicere mentiens, ſi putat falſum eſſe, & pro vero enuntiat, quamuis reuera ita ſit vt enuntiat : ex animi enim ſui ſententiâ, non ex rerum ipſarum veritate vel falſitate mentiens aut non mentiens iudicandus eſt. *b*

a *Idem in pſal. 139. circa med.*
b *Idem tomo 4. l. de mend. c. 3.*

§. IV.

§. IV.

Grauis profectò morbus eſt, & abominabilis conſuetudo fingendi. Qui hoc morbi genere laborant, pænè infames fiunt, & vbique peſſimè audiunt. Id porrò huius morbi fœditatem ſatis arguit, quòd inter ſeptem illa, quæ Deus vehementer odit, etiam lingua mendax numeretur. *a*

Quantumuis autem deforme ſit monſtrum, omnis falſitas, ſunt tamen qui ei formam ſtudeant concinnare. Aulas ingredere, & videbis comptiſſimas falſitates. A vero non videtur aberraſſe qui dixit, familiare Principum aulis mendacium eſſe. Nam diuites illic ſponſiones & verba prope ſingula, tanquam vtero grauida mentiuntur partum. Ne fide: vento non prole diſtenduntur. Credas Sodomæ poma eſſe, quæ attactu in cinerem fatiſcunt. ita venuſtatem, honores, opes, amorem, beneuolentiam purpuratorum verba loquuntur. res odia, liuores, æmulationes, fraudes. extollunt verbis, factis præcipites agunt: ore locupletes, reliqua inopes. vt iam fortiter venuſtéque mentiri, aulâ dignum cenſeatur;

a *Prou. c. 6. v. 17.*

indignum vera dicere: & ille comiſſimus cenſeatur, qui pluribus bene conſutis mendacijs dictionem veſtit; ille ruſticus, qui hoc verborũ ſtibio non vtitur. Iámq; aulica ciuilitas eſt, veritati dextrè illudere. Quàm longè hi abſunt ab Epaminondæ moribus, qui tam ſerius veritatis cultor fuit, vt ne ioco quidem vnquam mentitus ſit. *a* Ad Chriſtianas omnino leges hoc factum. Non enim decet principem, labium mentiens. Qui nititur mendacijs, hic paſcit ventos, idem autem ipſe ſequitur aues volantes. Et propterea verbum mendax iuſtus deteſtabitur. *b* Priſco carmine ferebatur:

Nil vanitate mentiendi turpius;
Odere diui, odere homines mendacium. c

Et quamuis in omnium ore turpe ſit omne mendacium, eſt tamen in ore hominis ſacri & religioſi longè turpiſſimum. Quod vel inde liqueat. Iter vnà fecerunt vir religioſus & profanus. Ille habitu quidem ſacer, ſed profanâ linguâ ſolutiſſimus, ſubitò profanum compellans: En, en, inquit, volantem illic aſinum. Suſpexit

a *Aemyl. Probus.* b *Prouerb. c. 17. v. 7. & c. 10. v. 4. & c. 13. v. 5.* c *Vet. Iamb.*

ſpexit alter præproperis & nimium credulis oculis. Iſte irridens largiter: Et ô te, inquit, non aſinum, ſed ouiculam ſimpliciſſimam, qui credas tantæ molis quadrupedem volare poſſe. At profanus indignè ferens hominem ſacrum tantæ vanitatis eſſe, & ridere qui flere debuiſſet: Et quæſo, inquit, ignoſcat mihi genius tuus; me tuis verbis deceptum ſuſpexiſſe, non eſt quòd mireris: multò faciliùs credebam aſinum volare poſſe, quàm religioſum mentiri. Cape tibi hoc, mi religioſe, & in poſterum, ſi quidem ſapis, mendacium pro periurio habe.

His tam turpibus mendacijs annumeranda ſunt illa non minus turpia, & quandoque magis temeraria, in quibus vt Seneca loquitur, & os præcidi, & oculi erui ſolent.[a] Sunt enim qui ita mentiuntur, vt audientibus præcidere, aut potiùs præcludere os videantur, ne facilè contrà dici poſſit: at oculos illi eruunt, qui non verentur ea pro veris affirmare, quæ aſpectu ipſo mendacij coargui poſſunt. Excæcare enim eos, qui audiunt, quantum in ipſis eſt, conantur. Itaque,

a *Sen. Nat. qq. l. 4. c. 4.*

ſi priſcis aſſentiamur, in mendaces hanc feremus ſententiam:

Libero cuicunque ſummum eſt dedecus mendacium.

Quid, quotuplex, & quàm fœdum ſit mendacium, explicauimus. Quàm noxium ſit, & quâ ratione punitum, proximâ diſſertatione dicemus.

CAP. V.

Quàm multiplici argumento exitioſum ſit MENDACIVM.

HEbræus vates Oſeas, grauiſſimè queſtus: Non eſt veritas, exclamat, & non eſt ſcientia Dei in terrâ. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt. *a* Fallere, fingere, mentiri tam vſitatum eſt, iámque adeò in mores tranſijt, vt plurimis pœnè problema videatur; an non quædam mendacia ſint licita. Dubitatur ſubinde, quid conſultius; Nudam veritatem, an ſubtile commentum proloqui? Idcirco non minus Oſea Iſaias hanc mentiendi libidinem deplorans:

a *Oſ. c. 4. v. 1. & 2.*

Poſui-

Poſuimus, inquit, mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus. *a* Eò rerum iam prolapſi ſumus, vt artificiosè mentiri, velut eloquentiæ partem diſcamus. Quâ in re tam dociles ſumus diſcipuli, & diſciplinæ tam capaces, vt & Hieremias vates dixerit: Extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacij, & non veritatis: confortati ſunt in terrâ, quia de malo ad malum egreſſi ſunt &c. quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem ſuum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam ſuam loqui mendacium. *b*

Vetus eſt verbum: Mendacium colapho penſandum. Si in legem receptum hoc foret, multorum ora ſic eſſent contundenda, vt in maſſam coacta nihil humanæ formæ retinerent.

Alexander Macedo, rex magnus, Chærilo poëtæ peſſimo tot colaphos rependi iuſſit, quot malos verſus feciſſet. Vigeat mos iſte, & ſingula mendacia ſingulis colaphis expientur, plurimi aut mentiendi conſuetudinem dediſcere, aut

a *Iſ.c.28.v.15.* b *Hier.c.9.v.3.4.5.*

vitam pugnis impendere debebunt. Ergóne nunquam mentiendum ? ceſſent figmenta, aiunt, maxima etiam multorum commoda ceſſabunt. Hi iam mores ſunt; mendacijs noſtra commoda imputamus; nec videmus cæci in grauiſſima nos damna præcipitari à mendacio. Hoc igitur nunc agendum, & quàm noxium ſit mendacium, & quâ ratione ſæpius punitum, explicatiùs tradendum.

§. I.

Graues ſunt in omnem mentientem cæleſtes minæ, quas Hebræus Rex ſic promulgat: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Theologorum vna omnium ſententia eſt, neque etiam pro ſalute totius Orbis licere cuiquam mentiri. Adeò damnoſum eſt omne mendacium, vt ne quidem honeſto, vt vocant, aut officioſo vel miſericordi mendacio mors ipſa prohiberi debeat. Quâ de re conſtanter Auguſtinus: Quid ſi ad te homo confugiat, ait, qui mendacio tuo poſſit à morte liberari? Illa enim mors quam ſtultè timent homines, qui peccare non timent, non animam ſed corpus occidit. Quomodo ergo non peruerſiſſimè dicitur:

a *Pſ. 5. v. 7.*

tur: vt alter corporaliter viuat, debere alterum ſpiritualiter mori? Nam & ipſa dilectio proximi ex ſuâ cuiuſq; dilectione terminum accipit. Diliges, inquit, proximum tanquam teipſum. Quomodo ergo quiſque diligit tanquam ſeipſum cui vt præſtet vitam temporalem, ipſe amittit æternam? quandoquidem ſi pro illius temporali vitâ ſuam ipſam temporalem perdit, non eſt iam diligere ſicut ſeipſum, ſed pluſquam ſeipſum. Quod ſanè doctrinæ regulam excedit. Multò minus igitur æternam ſuam, pro alterius temporali mentiendo amiſſurus eſt. *a* En diſertiſſimum ſanctiſſimi ſcriptoris teſtimonium. Quòd ſi nec tuendæ quidem vitæ mentiri liceat, quantò minus ludibrio, aut ignominiæ effugiendæ? ſed nec virtutibus defendendis. Virginitas pretioſiſſima quidem virtus eſt, ſed mentiendo nunquam protegenda. Submiſſio, ſeu, Humilitas virtutum omnium baſis eſt, ea tamen nec minimo vnquam mendaciolo cuſtodienda. Si humilitatis cauſſa mentiris, inquit Auguſtinus, ſi non eras peccator antequam mentireris,

e 4 men-

a Aug. tom. 4. l. de mend. c. 6.

mentiendo efficeris quod euitaras. Ergo mori mauelis quàm mentiri; malis vinci vera dicens, quàm ſuperare ac vincere mentiens: Mentiri nunquam licitum. Hoc ipſum Innocentius III. Pontifex Maximus è ſacris paginis vt rem liquidam proponit, nec ſeruandæ quidem alterius vitæ mentiendum eſſe; *a* quòd ſi non vitæ atque capiti, multò minus triobolari negotio mendacijs patrocinandũ.

Anthimus Nicomedienſis præſul, vt Metaphraſtes narrat, à Maximiani Cæſaris militibus necandus quærebatur, hos ipſos Anthimus, ſed ignotus hoſpitio excepit, & lauto epulo. Remotis menſis id vnum milites inſtiterunt quærere, vbinam locorum Anthimus indagandus eſſet. Quibus ille intrepidus: Ego ſum, inquit Anthimus, quò vultis ducite, promptus ſequor. Obſtupefacti amœniſſimâ liberalitate, dixerunt facilè aliquid confictturos ſe tyranno, quæſitum ſcilicet, non inuentum Anthimum. At ille: Hoc, ô viri, nefas eſt, ait, nec cuiuſquam vita mentiendo propugnari poteſt. Ita ſuis ſe conuiuis ducendum permiſit,

a *Epiſt. decret. tit. de Vſuris C. ſuper eo.*

permiſit, obtinuítque quam ambijt palmam inuictus martyr.

Hoc reuera optimi cuiuſque contentiſſimum fuit ſtudium, pro veritate quicquid perferendum eſt, contemnere, omne mendacium vigilantiſſimè cauere, & nec verbulo veritatem lædere. Nihil affinius, inquit Plato, familiariúſque ſapientiæ quàm veritas: Præeunte Veritate nunquam chorus vitiorum ſubſecuturus eſt. *a* Ruffinus Aquileienſis commemorat, ſanctiſſimum anachoretam Anuph hanc vitæ clauſulam appoſuiſſe. Tres morituro aderant, Syrus, Iſaias, Paulus, eiuſdem cum illo inſtituti. Dúmque hi morientem circumſiſterent, hoc vnum rogarunt, ſui memoriam pauculis verbis traderet. Quibus ille: Nihil, inquit, magnum me feciſſe memini, in eo tamen ſollicitus laboraui, ne vllum dicerem mendacium. *b* An iſtud non magnũ, nihil per omnem vitam fingere? ſed hanc etiam laudem aſſecutus eſt Benus abbas, cui ampliſſimum hoc elogium iure concedendum, *Nunqam iratus, nunquam mentitus*. Illud Pelaſgæ facundiæ illuſtriſ-

e 5 ſimum

a *Plato l. 6. de Rep.*
b *Ruffin. Aquil. c. 10. apud Roſweid.*

ſimum ſidus Ioannes Chryſoſtomus, ex eo prorſus tempore, quo Chriſtianorum ritu ablutus eſt, nunquam iurauit; nec alium iurare compulit, nulli vnquam maledixit, nunquam mentitus eſt. *a* O verè os aureum, vel ob ſolam hanc linguæ continentiam! Ecce enim veritatem dilexiſti. *b*

a *Io. Moſchus c. 191.* b *Pſ. 50. v. 8.*

§. II.

Parentum famæ non eſt quidem detrahendum, hîc autem vix adeò muti eſſe poſſumus, quin aduerſus parentes noſtros conqueramur. Prima mater omniū Eua, nos ſeros filios parum boni docuit, vt quæ vno pænè halitu tria dixit mendacia. Rupertus ea numerans: Quantum, inquit, in ſe erat, deprauauit mulier verba præceptoris Domini tribus modis, appoſitione, diminutione, mutatione. Iſtud appoſuit, *Et ne tangeremus illud.* Hoc Deus certè non iuſſit, nec enim arborem vetuit tangi, ſed fructu ſpoliari. Diminuit, & rem certiſſimam in dubium adduxit cùm diceret, *Ne fortè moriamur*, cùm tamen Deus expreſſiſſimam hanc ſen-

ſententiam tulerit, Quocunque die ex eo comederis, morte morieris. a Mutauit, cum hæc verba proferret: *De fructu verò ligni quod eſt in medio paradiſi &c.* Eho quid dicis mater? Non arbor ſcientiæ boni & mali, ſed arbor vitæ in paradiſi medio ſita erat, quæ tamen prohibita non erat, ita mendacium mendacio connexum eſt. Hinc noſtræ lacrimæ; parens mendax filios non meliores ſe genuit: ab hac magiſtrâ ita promptè mentiri didicimus, vt Hebræus vates, hic neminem ſciuerit eximium: Omnis homo mendax. b

Sed neque diu in diſcipulorum numero cenſeri nos ferimus; breuiſſimo tempore magiſtri ſimus, & eam mentiendi dexteritatem profitemur, vt verè dixerit Plinius, Non eſſe mendacium tam impudens, quod aſſertorem non habeat. Quo ſenſu & Varro: Non eſt, inquit, tam abſurdum deliramentum quod defenſorem non inueniat. Imò ſi mendaciorum frequentiam ſpectemus, nunc pænè fit, quod in conuiuio Pauli Æmylij Macedonis contigiſſe ſcimus, cùm cocus ex

a *Gen. c. 2. v. 17.* b *Pſ. 115. v. 11.*

vnico apro ſexcenta fercula paraſſet: ita ſubinde ad vnicum dictum defendendum ſexcentæ mendaciorum ſpecies emergunt, nec iniuriam quis fecerit humanæ genti, ſi mendaciſſimos mortales appellet. Hic autem plerunq; genius eſt mendacij, vt vnum, alterum trahat catenâ fallaciſſimâ. Atque hæc catenata mendacia non malè ceraſis conferas. nam quemadmodum qui vnicum carpit ramulum, non vnum ſed multa trahit ceraſa, ſic nata, vt ſe mutuò comitentur; ita qui mentitus eſt, ne primum mendacium vacillet, ſubſtituit ſecundum, ne ſecundum ruat, addit tertium, ne tertium concidat, confingit quartum, vt & quarto ſuus ſtet color, quintum comminiſcitur, ne quinti fraus deprehendatur, ſextũ quàm fucatiſſimũ excogitat, ita in ſiluam itur ingentem & horridam, ita mendacia mendacijs cohæreſcũt, ita ſcelus ſceleri nectitur. Hinc oportet mendacem eſſe memorem, ne orationis vanitas ſpe citiùs pateſcat. Sed non tantùm figmenta figmentis aſſuuntur, ne textura hæc pereat, ſed ad alia quoque vitia deſcenditur. à mendacijs ad periuria facillimus

cillimus eſt tranſitus. Quod Tullius ſapienter obſeruans: Qui ſemel, inquit, à veritate deflexerit, hic non maiore religione ad periurium, quàm ad mendaciũ perduci ſolet. Quid enim intereſt inter periurum & mendacem? qui mentiri ſolet, peierare conſueuit. *a* Id in principe Apoſtolorum eluceſcit: Vbi is ſemel iterúmque amantiſſimum Dominum negauit, tertiò etiam iurauit. Et quod Ambroſius notat, niſi Deus lapſuro grauiùs obſtitiſſet, niſi Chriſtus cadentem reſpexiſſet, ſicut ter, ita trecenties negauiſſet. Priſcorum vox erat:

Nec amat Deus, nec adiuuat mendaciũ.

a *Cic. l 3. Offic. Idem pro Roſcio Com.*

§. III.

Hæc omnia paullò copioſiùs dicta, loco vnius nocumenti numeramus, quod rectè *Catenam vitiorum* appellabimus. Accedit alterum, primo non minus nocumentum, quod Mendax omnem amittat fidem. Res nota:

Vbi vera mendax loquitur, haud fidem inuenit.

Optimè dixit ſapientiſſimus regum: ſuauis eſt homini panis mendacij, & poſteà

implebitur os eius calculo. *a* Siquidem hoc vitium non turpe ſolùm, ſed & noxium eſt : Os impletur calculo. Ariſtoteles interrogatus, quid lucri haberet mendax? Hoc vnum, ait, vt cùm vera dixerit, nemo credat. Sic eſt : ſemper enim hi tales falſitatis ſuſpecti ſunt. Cretenſes ſemper mendaces, *b* venalis aut nullius fidei homines habentur. Horum locupletiſſimus teſtis Siracides : Opprobrium nequam, ait, in homine mendacium, & in ore indiſciplinatorum aſſiduè erit. *c* Diabolus ipſiſſimus mendacifigulus, impigrum ſe magiſtrum diſcipulis præbet, quibus identidem occinit: Paullò maiora canamus, ò mei, paullò grauiora fingamus, non in eâdem ſemper claſſe hærendum : profectus diſcipuli, gaudium magiſtri. proficiendum eſt, & à mendaciunculis ad ſplendida mendacia, hinc ad inſigniora furta promouendum. Hæ magiſtri ab Erebo inſtitutiones ſunt, ſic à vitijs ad vitia tranſitur. Iam diximus, catenam trahit mendacium varijs vitiorum annulis conſertam. Nec errat vetus parœmia : Si mendax eſt, & fur eſt; oſtende mihi

a *Prou.c.20.v.17.*

b *Tit.c.1.v.10.* c *Eccli.c.20.v.26.*

de mihi mendacem, & oſtendam tibi furem. Inter mendacium & furtum proxima eſt affinitas. Imò, quod Siracidæ credendum, Potior eſt fur, quàm aſſiduitas viri mendacis; perditionem autem ambo hereditabunt. *a* Infamia certè linguam falſam è veſtigio ſequitur. ſemel mentiris? centies non creditur, licet vera narranti: per omnes Deos iuraueris, non creditur. & ſæpe quò plus iurant, minus fidem faciunt ſemel deprehenſi mendaces. An non hoc ingens detrimentum? Germani dicunt: ſi aurum perdas, grauis iactura eſt, ſi famam, grauior; grauiſſima, ſi fidem. *b* At reuera hanc perdit falſiloquus. Et licet aliquanto tempore fucum, quem facit, tegat, quamuis emptores inueniat quibus fumum vendat, nihilominus,

Diu latere non queunt mendacia.

Veritas quandoque diu premitur, nequit tamen opprimi; reſurgit demum validior. At verò mendacijs canitiem induere difficillimum: neque enim nox diutius

a *Eccli. 20. ℣. 27.*
b Gelt verlohren/ vil verlohren.
Ehr verlohren/ mehr verlohren.
Glaubn verlohren/ alles verlohren.

diutius fallit, quàm donec illuceſcat: Ita

Implicatur, explicari dum ſtudet mendaciũ,
Quantò magis ſe ornat, tantò eſt deformius,
Quantò magis ſeſe occulit, magis patet:
Perlucet omne ſi inſpicis mendacium.

Inter Coruum & Acanthidem diſcrimen maximum eſt: & licet has aues non videas, noſces ſatis, modò audias, & illum crocitantem, & iſtam ſuauiſſimè modulantem: Mendax etſi albis ſe plumis iactitet, à cantu tamen noſcitur, cum coruo crocitat. *a* A mendace quid verum dicetur? quærit Siracides. *b* Maxima differentia eſt, inter bombycem & araneam, quamuis vtrumque animalculum textorem agat, & fila ducat tenuiſſima, nihilominus ſi mille iungantur araneæ, nunquam tamen panniculum texent tergendis naribus, aut oculis velandis. Idem veracem inter & falſidicum diſcrimen eſt: falſidicus filum quidem quàm poteſt ſubtiliſſimum ducit; ſed inſpice, aranearum textura eſt, nullius vsûs, vetuſtatem fallit; at Veritas dura-

a Man kennt den Vogel am gſang.
b *Eccli. c. 34. v. 4.*

durabilis, immortalis eſt. Labium veritatis firmum erit in perpetuum; qui autem teſtis eſt repentinus, concinnat linguam mendacij. a Neminis eſt ſub aquis diu ſpirare, nec ſub mendacijs diu incolumem latere. Paries curuus dealbari poteſt, erigi aut emendari non poteſt, niſi deiectus: Ita mendacium ſe ipſo proditur, atque vt ſorex è ſuis internoſcitur ſibilis.

Narrat Valerianus Alcathum Pelopis filium ob Chryſippi cædem in exilium actum, peregrè profectum vt alibi verſo ſolo degeret: accidiſſe verò vt leoni, qui Megara vaſtarat, obuius, belluam non tantùm inuaſerit, ſed & confecerit, & extractam belluæ linguam in arâ poſuerit, velut ſuperis gratias ageret de tam nobili ſpolio. Interim apud Megarenſium regem Thraſones aliquot, leonem à ſe debellatum gloriabantur. Alcathus elinguem feram oſtendens recentis mendacij eos redarguit. En quàm debile ac infirmum ſit mendacium, vnico ictu ſternitur, æternum poſt ſe dedecus trahens. At Veritas linguam habet ferream, ſic eam veteres, Pindaro teſte, pingebant, & in

a *Prou.c.12.v.19.*

& in ſaxo quadrato ſtatuebant; in globo collocabant Mendacium inconſtantiâ & volubilitate ſuâ periturum. Neque enim (Salomonis oraculo) inueniet fraudulentus lucrum. a

Planus, vt ferunt, è fraude & mendacio compoſitus, ſæpius ſe cadere, & fracto crure procumbere humi ſimulauit, nec defuerunt, qui accurrerent opitulaturi, quos ille ſanis pedibus largiſſimè irridebat. Tandem è ioco res nata, & crus non fictè fregit. Hîc ille auxiliares manus implorare & per omnes Deos opem poſcere. At pro ſe quiſque hoc vnum reſpondebat: Tollat te, qui non nouit te. Hæc emolumenta ſunt mendacij: Nouimus hominem, aiunt, fidat illi qui non nouit illum; vir verborum eſt, at vbi multa verba, multa ſunt mendacia; os illius molendinum eſt vix vnquam quietum, ſed craſſam molit farinam, mentiri vix erubeſcit, & quicquid dicit, hiſtoriam vult cenſeri: Deos abſentes teſtes facit. Quòd ſi opus, decem figmenta vno ſpirat halitu; ſtans pede in vno ſexcenta cudit mendacia. Hæc hominũ mendaciũ ſunt elogia, hæc illos fama comitatur.

a *Prou. c. 12. v. 19.*

§. IV.

Tertium Nocumentum : Mendacia maximarum iniuriarum cauſſæ ſunt. Quotidiana clamat experientia.

Plurimos læſere, peſſum imò dederunt mendacia.

Mendacium plurimos & in cædes & in grauiſſimas quaſque iniurias inferendas impulit, atteſtante memoriâ omnium: audite tragicos euentus officioſi ac leuis mendacij. Cùm Theodoſius Imperator, a die tribus Regibus ſacro ad templum cum ſolenni comitatu progrederetur, homo peregrinus ac tenuis fortunæ pomum Phrygium inuſitatæ magnitudinis donum obtulit. Imperator cum proceribus pomi generoſi molem admiratus, pauperi centum quinquaginta aureos pro dono repoſuit, & pomum Eudociæ Auguſtæ coniugi miſit. Accepit illa, & nihil ſequius cogitans, idem mox Paullino miſit, facundo & erudito viro, qui propter excellentem cum eruditionem tum virtutem Eudociæ charus fuerat. Paullinus tunc à pedibus æger, & ignarus pomum ab Auguſto ad Auguſtam miſſum, iterum illud Imperatori, vt ra-

a *Fuit Iunior.*

rum

rum ac regium munus, ſimul obſequij ſui ſignum offerri curat, Theodoſius mirari, & primum ambigere; mox agnoſcere, ſed factum in deterius referre, ac peſſimè ſuſpicari. Atque ita propere ad vxorem veniens, malum, quod clam ſeruari iuſſerat, ab eâ repetit anteà donatum. Eudocia facti totius ignara, iuueniliter, & vt putabat officiosè mentitur, ſe illud iam comediſſe. Verebatur ſcilicet ne ſi Paullinum nominaret, Imperator alia ſuſpicaretur. Sed iterum interrogata ſeriò diceret, an pomum comediſſet? Illa denuo affirmat, atque adeò iurat. Theodoſius grauiſſimè offenſus, & coniugem mendacij arguens, pomum proferri iubet. Nec ſatis; de amore occulto & improbo ſuſpicatus Paullinum imperat occidi, Eudociam abdicat, & relegat. *a* Nam ſuſpicionem anteà conceptam valde auxerat mendacium. En florentiſſimi coniugij illætabile diſſidiū, en innocentiſſimi viri lamentabile homicidium à mendacio profectū! O Eudocia, ô Imperatrix Auguſta, quanto feciſſes

a *Matthæus Raderus in aulâ ſanctâ Theodoſij c. 16. Iuſt. Lipſius in Monitis polit. lib. 1. c. 5. mon. 1.*

ciſſes rectiùs, ſi quod res fuit, ſincerè faſſa, veritatem mendacio non celaſſes? tibi certè tui coniugis amorem, Paullino ſeruaſſes vitam. Tanti refert vel officioſo ſolùm mendaciolo comprimere Verum. Ergo Baſilius Imperator optimè monens filium: Maximi pendito, inquit, & veracem te eſſe in ſermone, & veraces homines in familiaritatem admittere: ita enim firmus, & conſtans in omnibus & factis & dictis æſtimaberis, & veram ac non ſuſpectam tuorum erga te beneuolentiam retinebis: ſi autem in vanitatis & mendacitatis ſuſpicionem veneris, indigna facere imperatoriâ maieſtate, quâ auctus es, conuincêris; efficiéſque vt ſubiecti ſemper formidoloſi, rerúmque omnium incerti & titubantes vacillent. Quantum enim Veritatis oratio amabilem hominem reddit, tantum mendacij deprehenſa, aut etiam ſuſpecta, odioſum qui eâ vtitur, facit.

Vel timet, vel eſt egenus, qui vtitur mendacio.

Sapienter & verè Baſilius. Vix vlla eſt iniuria, cui non mixta ſint mendacia. Nec malè dixit Epænetus: Omnium iniuriarum cauſſa ſunt homines mendaces.

Quòd

Quòd ſi facundiâ valeat os mendax, ingens nocumentum infert pluribus, & re verâ

Vaſe in aureo venenum, eſt eloquens mendacium.

Iam quot orbe toto cædes, vna hæc vocula, MENTIRIS, edidit? Prô humanas inſanias! Cùm mendacijs plena ſint omnia, audire nolumus quod facimus; erubeſcimus mendaces dici, cùm ſimus; ridendo rem patramus, ſed nomen vindicamus ferro. facere non pudet, dici pudet. Et cùm gloriemur, ſi cuius candori & ſimplicitati mendacijs illuſimus, ad vindictam decurrimus, ſi quis, quo gloriamur, *Mentiri* nos dicat. Laus nimirum à mendacio, vindicta à ferro eſt. bis ſtolidi, factis & vltione. Laudem è rebus captamus, in nomina ferrum ſtringimus. Quid Orbe toto ſtolidius, laudari velle de æmulo per mendacium euerſo, nolle tamen audire monitricem hanc vocem *Mentiris*? Num quod audire pudet, facere pro decoro eſt? Olim crimen apud Iudæos capite luendum erat, ſancta ſanctorum ingreſſum fuiſſe: nunc cum laudi detur mendacij adyta, non per ſuperficiem

ficiem, ſed totâ, vt dici ſolet, animâ ingreſſum; dixiſſe tamen perduellionis quoddam crimen eſt, ſolo ferro, ſolo ſanguine vindicandum. Vlláne maior fatuitas ſit? cadere non dolemus, ſed ſi quis dixerit, Cecidiſti, vt crimen læſæ Maieſtatis inſequimur. O fatue quid de mendacio complaces tibi, quod ferro vindicas? te damna, in te ſæui, crimen tuum eſt. Cur eſſe vis quod dici non vis? Ecquid commeruit qui vera dixit, qui ſcapham ſcapham, ligonem ligonem appellauit: quid quæſo criminis quod nigrũ eſt, nigrum vocare, quod amarũ eſt, amarũ appellare? vis dicatur nigrũ albũ, amarum dulce, falſum verum? Ita mentiendi licentia ſuſque deq; vertit omnia: hinc iniuriæ, hinc cædes. Quid igitur in hac ſæculi noſtri inſolentiâ faciendum? ſilentio & diſſimulatione opus; hîc taciturnitas pro clypeo ſit. nam cùm loqui ferrum prouocet, ſilere propugnaculum erit.

§. V.

Quartum nocumentum, Omnis mali compendiũ eſt; excludit cælo, detrudit Orco Mendacium. Ioannes Domini

oculus

oculus, Apoſtolorum chariſſimus, Mendaces inter homicidas, ſcortatores, idololatras, veneficos numerans, horribilem in eos ſententiam pronuntiat in hunc modum: Timidis autem & incredulis, & execratis, homicidis & fornicatoribus & veneficis, & idololatris & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. *a* Et hic ipſe Numinis præco fatale decretum confirmans: Non intrabit in eam, inquit, aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, *& Mendacium.* *b* En ex omni vitiorum numero, ex omni flagitiorum inquinatiſſimâ turbâ, Mendacium ſolum nominatim cœlo excludit: perinde ſi dicat: Deus qui ipſa eſt veritas, nihil minus in regno ſuo tolerat quàm quod ſemper Veritati aduerſatur Mendacium. Sed & regius Pſaltes vociferatur: Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis *c* Mendaces rectè dixeris filios alienos à veritate, à Deo, à Dei regno, qui vias falſitatis obliquas & tortuoſas amant, qui nun-

quam

a *Apoc.c. 21.v.8.*
b *Ibid. v. ult.* c *Pſ.17.v.46.*

uam non claudicant & linguâ & mente, roinde velut adulterina ſoboles à cœleti rege repudiantur; filij alieni ſunt, hæedes non ſunt. Eam ob cauſſam ille ipſe ates regius eos appellans; Filij homiium, inquit, vſquequò graui corde, vt uid diligitis vanitatem & quæritis menacium? a Inuenietis quod quæritis, æerni à regno veritatis exules. Omne nendacium, vt verè Gregorius, iniquitas ſt. quia profectò ab æquitate diſcordat quicquid à veritate diſcordat. b Sed iam d quod tuendis mendacijs obijcitur diuamus.

a *Pſ. 4. v. 3.*
b *Greg. l. 18. mor. c. 4. initio.*

CAPVT VI.

Quæ ſoleant tuendis mendacijs obijci, & quâ ratione Mendacium *crebriùs punitum.*

ANnis ſuperioribus in lucem liber prodijt, frontem ita inſcriptus: De inguâ, quà maximum eſt morborũ acuorum ſignum; opus in re medicâ nouii rgu menti: auctore Protheo Caſulano

Senenſi. Ergo vix aliunde morbi certiùs præſertim acutiores, & qui maiore dolore infeſtant, dignoſcuntur quàm è linguâ. Sanum corpus, ſi lingua ſit ſana. Nec multò aliter de moribus ſentiendũ: corrupti ſermones, corrupta mens; caſtus animus, caſta verba; inuerecundas cogitationes oratio aperit inuerecunda. Ita lingua latentium morborum index certiſſimus. Hîc autem morbum agnouiſſe, pars magna ſanitatis eſt, & inter remedia præſtantiſſima numerandum, ſcire ſe ægrotare. Exemplo mendacij, quod explicare inſtituimus, res magis patefiet. Vbi mendax lingua, ibi morborum ſpecies non vna deliteſcit. Nec malum erit enthymema: ſi mendax eſt, ergo & infidus, & audax, & temerarius, & fraudulentus, ergo & fur erit. Hos morbos hæc lingua prodit. Mendacium complurium morborum aut initium eſt, aut certè argumentum. Nihilominus ſunt qui huic oris vitio nequiſſimo patrocinentur, qui excuſent, qui defendant. Hos mendacij patronos iam audiemus, quámque egregijs rationibus pro mendacio interueniant: ſed & vnà declarabimus,

mus, quo ſupplicio ſæpius ſit affectum Mendacium.

§. I.

Primò aiunt mendaciorum patroni, fabellas ſpargere, leuia ſunt piacula: Reſpondemus, neque nos omnia letali cenſuræ ſubijcere: hoc aſſerimus; primas ferè deberi, inter leuiores noxas, mendacijs, etiam leuibus. de ceteris non aliud pronuntiamus, quàm quod diuina oracula: os quod mentitur, occidit animam: Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Hebræi ſapientes dicere ſolebant: *Omnis qui falſum teſtimonium dicit contra proximum ſuum, dignus eſt vt canibus proijciatur.*

Sed quid dicemus, aiunt, de iocoſis & officioſis mendacijs, quorum illa ſunt ad alios exhilarandos, iſta etiam ad adiuuandos: illa ſæpe plurimum venuſtatis & lætitiæ, hæc vtilitatis plurimum & adiumenti habent. vt ſi quis belli dux copias ſuas deiectis eſſe animis videat, & ob id conficto mendacio dicat aduentare ſocios, eâque ratione animum addat militi; an non officioſum hoc mendacium eſſe vtiliſſimum cenſebitur? Si quis cha-

riſſimũ ſibi hominem pharmaco egentem, ſed ab illo abhorrentem ita decipiat, vt pharmacum cibo miſceat, & & hunc mendacio condiat, dicátque edulium ab omni ſuſpectâ mixturâ puriſſimum eſſe; an non & iſte officioſè mentiendo, alteri prodeſſe plurimum iudicandus? Nec deſunt tam perfricti oris homines, qui audeant dicere: *Mendacium calidum, mendacium optimum eſt.* a O vani & fatui! nec calidum, nec frigidum, nec iocoſum mendacium, nec officioſum vllo Honeſti pallio ſatis tegetur. Poſſumus etiam furando prodeſſe, præſertim ſi egenus, cui furtum donatur, ſentit commodum; & opulentus, cui aliquid aufertur, incommodum non ſentit. Sed nunquid ideò tale furtum, poterit non eſſe peccatum? eadem eſt ratio mendacij quod prodeſſe creditur: Hoc enim licet plurimis prodeſſet, mentienti tamen nunquam non obeſt. Mendacium omne peccatum eſt. Sed amplius obijciunt; An non & Abraham coniugem Saram, ſuam eſſe ſororem dixit? An non

a *Plautus Moſtellar. act. 2. Scen. 1. v. 135. Calidum hercle audiui eſſe optimum mendacium.*

non Pharaoni fucum fecerunt obſtetrices Ægyptiæ? Hîc Auguſtinum pro me reſpondentem audite: Quando nobis, inquit, de ſcripturis ſacris mentiendi proponuntur exempla, aut mendacia non ſunt, ſed putantur eſſe, dum non intelliguntur; aut ſi mendacia ſunt, imitanda non ſunt, quia iuſta eſſe non poſſunt. Vnde obſtetricibus his, & Rahab meretrici benefecit Deus, non quia mentitæ, ſed quia miſericordes fuerunt in homines Dei. Ita Deus vno tempore in vnâ cauſsâ vidit factum miſericordiæ, & factum fallaciæ; bonum remunerauit, & propter hoc bonum, malum illud ignouit. *a* Iacob quod matre fecit auctore, vt patrem fallere videretur, ſi diligenter & fideliter attendatur, non eſt mendacium, ſed myſterium. In figuris enim quod velut mendacium dicitur, bene intellectum verum inuenitur. *b*

Tertiò, num ergo, inquiunt, veritatem quandoque celare non licet? Licet quandoque; aliud eſt autem mentiri, aliud eſt verum occultare; aliud eſt falſum

a *Aug. l. de mend. c. 15.* b *Idem l. contra mend. c. 10.*

ſum dicere, aliud eſt verum tacere: Hoc raró nec niſi certâ lege permiſſum, illud nunquam. Profectò veritatem velle tegere, ſignum eſt volentis fallere: atque vt hi ſorices ſuis capiantur indicijs, hæc ferè ſigna ſunt mentientium.

Hærere, balbutire, obſcurè loqui, titubare, colorem ducere, vultu ſibi non conſtare, anxiè dicta comere ac polire, crebris exaggerationibus vti, de longinquis, de vetuſtis neſcio quæ grandia commemorare, ipsâ ſubinde trepidatione aut inconſtantiâ dicendi ſe prodere, longis ac varijs verborum ambagibus dicenda inuoluere, plurima miſcere, & ſermonis tumultu confundere, hoc demum agere, ne veritas ex toto in conſpectum veniat. His indicijs hi ſorices produntur & pereunt. Et in eos quidem qui veritatem tot adſcititijs inuolucris obnubunt, grauiter commotus Auguſtinus: Quiſquis, inquit, veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat, quia magis hominem timet quàm Deum. Vterq; reus eſt, & qui veritatem abſcondit (audite Regum, principúmque conſiliarij) & qui mendacium dicit, quia & ille prodeſſe

leſſe non vult, & iſte nocere deſideat.

§. 11.

Sed quartò dicunt qui mendacijs patrocinantur, Vt iurgium exeamus, vt obiurgationes vitemus, vt alterius iram caueamus, aut etiam ne periculum incurramus, vel damnum faciamus, modeſtè aliquid fingimus, quod ipſa ſæpe verecundia & pudor perſuadent; quid hoc demum tanti? O miſeri & cæci! alterius iram attenditis, & conſcientiam veſtram non attenditis; damnum metuitis, & peccatum non formidatis; ſic obolum æſtimatis, & florenum perditis; foramen vnum obſtruitis, & grandius detegitis; verecundiæ conſulitis, & conſcientiam calcatis, humanam reprehenſionem euaditis, & diuinam in vos iram concitatis: quantò ſatius eſſet vera dicere, errorem fateri, culpam ſi qua eſt deprecari, quàm mentiri, nec tamen malo mederi. Hîc iterum vobis Auguſtinum ingero, qui nos adeò ab omni mendacio vult eſſe alienos, vt potiùs mori malimus, quàm mentiri, nam qui ideò mentitur vt viuat, moritur antequam moriatur. Ipſa inte-

grè admetior Auguſtini verba: Quis, inquit, obſeruat vanitatem? qui timendo mori, moritur. Timendo enim mori mentitur, & moritur antequam moriatur, qui ideò mentiebatur vt viueret. Mentiri vis ne moriaris, & mentiris & & moreris: & cum vitas vnam mortem quam differre poteris, auferre non poteris, incidis in duas, vt prius in animâ, poſteà in corpore moriaris. Vnde hoc, niſi obſeruando vanitatem? *a* Ergo generoſus animus cùm mori ſciat, mentiri neſciat. Et fuerunt ſanè quibus longè ſuauius viſum eſt mori, quàm mentiri. Rem miriſſimam narrat Hieronymus de muliere ſepties ictâ. Hæc adulterij falsò accuſata, cùm iam in equuleo torqueretur, ſexu ſuo fortior, oculis quos à tortore liberos habuit, cælum ſuſpexit, & fluentibus per ora lacrimis: Tu, inquit, Domine IESV, cui occultum nihil eſt, qui corda ſcrutaris & renes, tu teſtis es non ideò me negare velle, ne peream, ſed ideò mentiri nolle ne peccem. Aderat ſimul iuuenis, qui falsò de eodem ſcelere accuſatus, & illam & ſe reum mentie-
batur,

a *Auguſt. tomo 8. in Pſ. 30. ante finem.*

batur, vt tormenta effugeret. Illa hunc allocuta: At tu homo miſer, ait, ſi perire feſtinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ego mori cupio, ſed non vt adultera: cedo iugulum, impauida ferrum excipio, meam tamen innocentiam mecum feram. Cùm verò Iudex tormenta geminari iuberet, vna interim illius vox erat: Cæde, vre, lacera; non feci. Si dictis fides tollitur, veniet dies, quæ hoc crimen ſine fraude diſcutiet. Sed iuuenis miſerrimus in exitium ſuum mentitus, capite plexus eſt. Caput mulieris tangi quidem potuit, detruncari non potuit, ne ſepties quidem à diuerſis carnificibus repetito ictu. Ita tandem libertate à Cæſare donata, & ſanitati reſtituta eſt. *a* Mori ſciuit hæc virago, mentiri neſcijt. Omni morte deterius, mendacio commaculari.

a *Hieron. epiſt. 45. ad Innocent.*

§. III.

Obijciunt quintò præſertim mercatores, propolæ, caupones: Reuera ſi non mentiremur, fame necaremur, imò & iurare & nonnunquam peierare oportet eum, qui merces tractat; hæc ſacra aliter

non conſtant. Sed hoc ipſum, ô viri, frigidiſſimum eſt mendacium, merces vix vllas extrudi poſſe niſi mendacio veſtitas. Multò faciliores eſſent emptores, ſi candidè pretium indicari ſcirent, iam verò nec iurantibus quidem credunt, ſapere docti non vnâ ſolùm experientiâ. Illud Iobi plurimis ex aſſe conuenit, quos non tam mercatores, quàm fabricatores mendacij par eſſet appellare: qui dolent damnum pecuniæ, non dolent damnum iuſtitiæ. Poſito, inquit Auguſtinus, in anguſtijs aut damno pecuniæ, aut damno iuſtitiæ, dicitur tibi; perde potiùs pecuniam, ne perdas iuſtitiam. Tu autem cui non dulcis eſt in ore iuſtitia, contriſtatus eligis aliquando magis amittere aliquid de iuſtitiâ, quàm vel numum de pecuniâ, & percutis te damno grauiore, implens ſaccellum tuum, & exinaniens cor tuum. *a*

Vetus & fide dignus ſcriptor commemorat, duos ciues Colonienſes ob mendacium & periurium, à ſuo Curione acriùs reprehenſos. Horum alter: Domine, inquit, mercaturam facturus, & mentiri

a Aug. tom. 8. in pſ. 43. fine, mihi pag. 161. 2.

nentiri ſciat neceſſe eſt & iurare: hæc noſtra eſt Rhetorica; abſque hac eſſet, ame periremus. At enim, inquit Curio, hoc grande nefas eſt, diuinâ lege vetitũ. Ad quæ illi: Quis mercatorum, aiunt, hanc legem ſeruet? Qui iuſtitiam, inquit ſacerdos, & cælum amarit. neque hîc expenſis vllis opus eſt; ab vnico Velle pendent hæc omnia. Et obſecro conſilium meum ſequi ne pigeat, & aliquanto ſaltem tempore ſine mendacijs & iuramentis pretium mercibus veſtris ſtatuite, & miros rerum veſtrarum ſucceſſus habebitis. Promittunt eius rei experimentum ſumpturos vno anno. Sed malè res cedere videbatur, emptoribus ad alios defluentibus, quod Deus diabolo licere permiſit. Anno igitur exacto redeunt, & ſortem improſperam queruntur. Quos ad conſtantiam ſacerdos animans: Quare dubitatis, inquit, modicæ fidei? hæc vaframenta ſunt diaboli non in longinquum itura: conſtet ſibi veſter animus; fugite iniquitatem, & non erit quod metuatis paupertatem; Deus benedicet conatibus veſtris. Ita denuo promiſerunt mendacijs & iuramentis abſtinere

nere omni vitâ, etiamſi ad mendicitatem detruderentur. Promiſſis ſteterunt, & è verbis fecerunt facta ſucceſſu iam lætiſſimo. Nam mirè ab omnibus frequentari cœperunt, & breuî, quod ipſi mirabantur, rem auxerunt honeſtiſſimis rationibus. Tanti fuit non velle diteſcere mendacijs. *a* Volatilis opulentia eſt quæ rationibus creſcit inhoneſtis.

Obijciunt ſextò, Ecquis adeò ipſe ſibi ſit inimicus, vt grande commodum figmento non grandi comparandum reſpuat? Xiphilinus narrat, Liuiam Augusti Imperatoris coniugem Numerio Attico viginti quinq; myriadas drachmarum, hoc eſt, viginti quinque millia coronatorum promiſiſſe, modò iuraret, viſum à ſe Auguſtum Cæſarem defunctum aſcendere in cælum. Quis hîc tam ferreus ſit, vt fingere nolit, cùm tot argenteæ offeruntur linguæ? Quid ſi, aiunt, gratia omníſque fauor ſit amittendus, ni mentiaris, ſi detrimentum ingens ſeu proprium ſeu alienum vrgeat? vellemus eſſe amici veritatis, ſed ſine diſpendio rei familiaris. O plumbea capita! ò caudices, non homines,

a *Cæſarius l. 3. mirac. c. 37.*

hominᴇs, tam nihil capitis, vt nec ſanctiſſimorum virorum auctoritas, nec ratio vlla, nec vllæ ſacrorum voluminum minæ à mentiendi licentiâ vos abducant. Auguſtinum non audiſtis? qui moriendum potiùs quàm mentiendum aſſerit. Sed Auguſtinum reduco, qui veſtris vos armis iugulat, nam velut vnus è vobis: Si quis, inquit, ad te confugiat, qui mendacio tuo poſſit, morte liberari, non es mentiturus? ſi aliquis ægrotus interroget, quod ei ſcire non expedit, qui etiam poſſit te non reſpondente grauiùs affligi: audebiſne aut verum dicere in perniciem hominis, aut ſilere potiùs quàm honeſto & miſericordi mendacio valetudini eius opitulari? Exempli cauſsâ: Graui morbo periclitatur ægrotus, cuius iam vires ferre non poſſint, ſi ei mortuus vnicus & chariſſimus filius nuntietur: Si à te quærit, an viuat, quem vitam finiſſe tu noſti, quid reſpondebis, quando quicquid aliud dixeris præter vnum de tribus; aut mortuus eſt, aut viuit, aut neſcio, nihil aliud credit ille quàm mortuum: quod te intelligit timere dicere, & nolle mentiri? Tantundem valet, et-

iamſi omni modo tacueris. Ex illis autem duo falſa ſunt, Viuit, &, Neſcio, nec abs te dici poſſunt niſi mentiendo. Illud autem vnum verum, id eſt, mortuum eſſe, ſi dixeris, & perturbati hominis mors fuerit ſubſecuta, abs te occiſus clamabitur. Huic quæſtioni idem etiam Auguſtinus reſpondens: Quis ferat, inquit, homines exaggerantes, quantum ſit mali ſalubre mendacium deuitari, & homicidam diligi veritatem? Quid quòd vitæ huius tales amatores ſunt, vt eam non dubitent præponere veritati, ne homo moriatur, imò vt homo quandoque moriturus, aliquantò ſeriùs moriatur, non tantum mentiri, ſed etiam peierare nos volunt. His atque talibus copioſiſſimè ſe arbitrantur vrgere, vt ſi conſulendi cauſſa exigit, aliquando mentiamur. Contra illi quibus placet nunquam ſic mentiendum, multò fortiùs agunt, vtentes primò auctoritate diuinâ, quoniam in ipſo decalogo ſcriptum eſt: Falſum teſtimonium ne dicas; quo loquendi genere Lex diuina complectitur omne mendacium. Sed ne aliquis contendat, non omne mendacium, falſum teſtimonium eſſe

appel-

appellandum, quid dicturus eſt ad id quod ſcriptum eſt : Os quod mentitur, occidit animam. *a* Quod ne quis arbitretur, exceptis aliquibus mentientibus poſſe intelligi, alio loco legat, Perdes omnes qui loquuntur mendacium. *b* Vnde ore ſuo ipſe Dominus ſic inquit : Sit in ore veſtro, Eſt, eſt; Non, non; quod autem amplius eſt, à malo eſt. Hinc & Apoſtolus, cùm exuendum veterem hominem præciperet, quo nomine omnia peccata intelliguntur, conſequenter ait, in primis ponens, Quapropter deponentes mendacium loquimini veritatem. Non eſt ergo verũ, aliquando eſſe mentiendum. *c* Ita Auguſtinus ſentit. Quid hoc tam multiplici teſtimonio illuſtrius, quid grauius dici poteſt? In ſaxum obriguit, qui hæc non audit, aut ſpernit. Et quid obſecro humanos fauores tantoperè ambitis, & negligitis diuinos? Erit ſanè tempus cùm humana gratia non iuuabit, & aberit diuina; vtraque miſerè ſpoliati quò ibitis? Meliora docens Siracides : Homo ſenſatus, inquit, credit legi

a *Sap. c. 1. v. 11.* b *Pſ. 5. v. 7.*
c *Aug. tom. 4. l. contra mend. c. 5. & c. 18.*

legi Dei, & lex illi fidelis. *a* Vtcunque res cadant, nunquam deſerenda eſt veritas. Quanti vitarunt cineres, in prunas delapſi? quanti fugerunt fumũ, & inciderunt in ignem? ita plurimi ne cogantur erubeſcere, audent fingere; & quia horrent pudefieri, eligunt mentiri; ſed reuerâ dum Charybdim euitant, incidunt in Scyllam, & dum minus declinant, in longè grauius damnum incurrunt. Dominus ſolus ſufficit ſuſtinentibus ſe in viâ veritatis & iuſtitiæ, nam lex eius veritas. *b* Neque vllus putet mendacio eam aſſui poſſe honeſtatem, vt licitum dicatur. Ab Auguſtini calamo res certa eſt: Cùm opera ipſa, inquit, peccata ſunt, quis eſt, qui dicat cauſſis bonis eſſe facienda, vt vel peccata non ſint, vel quod eſt abſurdius, iuſta peccata ſint. Si hanc probaremus theologiam, tandem caſta adulteria, iuſta furta, inculpata homicidia, venena permiſſa erunt, ſi licita ſint vlla mendacia. Itaque peccatum eſt omne mendacium.

a *Eccli.c.33.*℣*.3.* b *Idem c.34.*℣*.22.*

§. IV.

Vltimum quod hac de re propoſuimus expli-

explicandum, eſt pœna mendacij diuerſa. Apud Indos, Philoſtrato teſte, *a* mos obtinuit, vt ſi quis deprehenſus vel ſemel in mendacio fuiſſet, ignominiâ notaretur, & magiſtratu moueretur, quod communem hominum ſocietatem mentiendo fraudaſſet.

Apud veteres Francos & Sueuos cogebatur mendax canem, impudentiæ ſymbolum, in humeros ſublatum circumferre. Hæc mitia & humana ſunt ſupplicia; Deus aliter punit, ſeuerior longè ſententia in mendaces ex alto dicitur. Curia cæleſtis vnicum, leue, & nemini noxium mendacium ſubitâ morte vindicat. Ananias & Saphira Chriſtiani coniuges interrogati ab Apoſtolorum Principe, num tanti agrum ſuum vendidiſſent, quanti allatum pretium eſſet, cùm ſolas illas voculas duas reſpondiſſent, *Etiam, tanti*, nece repentinâ velut fulmine tacti, corruerunt ambo. *b* Hem! mendacium vnicum nec vlli exitioſum, capite & vitâ luere? Poterant illi retinere ſua, nulla eos lex cogebat in alienum

ærarium

a *Philoſtr. de Apollonio l. 2. c. 12.*
b *Act. c. 5. v. 1. & ſeqq. ad 11.*

ærarium facultates omnes inferre, ſed quia videri volebant, omnia ſua dediſſe, ſubitò ſunt extincti. Hinc optimè Iobus apud animum ſuum decernens: Quia donec ſupereſt halitus in me, inquit, & ſpiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium. *a*

Mendiculi duo, quod Nicephorus commemorat, tam à centonibus quàm à conſutis mendacijs diuites, Epiphanium Antiſtitem tranſiturum in viâ obſeruarunt, & vt ſtipem caperent largiorem, illorum alter officiosè ſe mortuum finxit, cúmque Epiphanius tranſiret, alter non ſine fictis lacrimis querebatur, ob extremam inopiam nihil eorum quæ ſepeliendo deberentur, ſuppetere. Epiphanius vultu ſerio: DEVS, inquit, ſit illi propitius. atque vnà pecuniam dans flenti: Tu, inquit, funus hoc cura; hic tuus ſocius non ſurget ampliùs. Abeas modò, cogitabat viuus, nec enim tuâ præſentiâ egemus ad pecuniam ex æquo diuidendam. Abijt Epiphanius, iámque nemine præſente, alter circumſpiciens curiosè, pede ſocium icit, monuítque, ſecurus ſurge-

a *Iob. c. 27. v. 3. & 4.*

ſurgeret. Neque vox, neque ſenſus. Alter iterum alloqui, atque etiam laudare, quòd mortuum tam doctè ex viuo repræſentaret. Necdum alter reſpondere. Tandem iſte: Heus tu mortue, inquit, tandem ſurge, aut nec obolum impetrabis è datâ pecuniâ, & ſimul cadauer vtrâque manu concuſſit, tanquam riſum diu repreſſum excitaturus. Sed necdum vox vlla, aut vllus ſenſus. Ita res nata è ioco, patuítque miſerum verè mortuum eſſe. Mox alter actutũ præſulem currendo inſequi, & vbi ad illum peruenit, hîc magis quàm anteà & ſeriò lamentari, mendacium fateri, fraudem ex inopiâ conſictam, ſed hanc culpam non ampliùs vnquam repetendam; miſereretur porrò mortui, iuberétque precibus reuiuiſcere. At Epiphanius necdum mendacio reconciliatus: Tu verò, inquit, ſepeli ſocium; Deus ſententiam non mutat.

Affirmant quidem ſacra volumina: Os quod mentitur, occidit animam. Minimùm animam; at ſubinde corpus cum animâ iugulat. Adeò Devs acerbè & penitus odit mendacium.

In inſulâ Tenedo lex olim fuit, quod

Suidas

Suidas memorat, *a* vt ponè iudicem cum ſecuri ſtaret carnifex, in hoc paratus, vt ſi quis falſi teſtimonij, falſæ accuſationis, aut cuiuſcunque tandem mendacij conuictus fuiſſet, protinus ſecuri feriretur. Hinc vetus verbum, *Tenedia ſecuris.* Supra nos iudex in alto eſt apud quem nunquam non vigilat ſecuris, iam huic, iam illi impingenda: Deus vitæ necíſque dominus videt audítque omnia, nec parcet in veritatem delinquenti. quòd ſi non toties ſua mittat fulmina, quoties veritas conſpuitur, certè tarditatem ſupplicij, grauitate compenſat; vltor procedit ſerus, ſed ſeuerus. Nam, Opera manuum eius veritas, & iudicium. *b* Ipſe protector eſt omnibus exquirentibus ſe in veritate. *c* Imò omnes viæ eius, miſericordia, & veritas, & iudicium. *d*

a *Suidas, voce τενέδιος.*
b *Pſ. 110. v. 7.* c *Eccli. c. 2. v. 13.*
d *Tob. c. 3. v. 2.*

§. V.

Ideò Paulus tam grauiter hortatur: Induite nouum hominem, qui ſecundùm DEVM creatus eſt in iuſtitiâ, & ſanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium

dacium, loquimini veritatem vnuſquiſque cum proximo ſuo. *a* Paulinum hoc præceptum tam alto pectore combiberunt felicioris æui Chriſtiani, vt mori maluerint, quàm ſemel mentiri, quod Iuſtinus Martyr teſtatur. Quapropter quicunque Chriſtiani ſanguinis vult cenſeri, extremè auerſetur diſcipulus eſſe diaboli, qui ſolus eſt magiſter, & auctor mendacij: Nemo ſic lucellum amet, aut ignominiam metuat, vt animam ſuam mendaciis occidat. Si vos, inquit Chriſtus, manſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eritis, & cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos. *b* Chriſtianorum igitur omnium eadem vox ſit quæ Luciliani: *Mentiri non eſt meum*: quicquid falſi eſt deteſtor & execror; mens, lingua, manus, oculi veritatem ſpirent. Neque mendacia ſolùm, ſed etiam affines mendacijs amphiboliæ & verborũ ſubdoli anfractus cauendi, quibus auditor nequiter inuoluitur, vt quid è duobus debeat credere, non diſpiciat. Cauendæ ſimiliter rerum exaggeratio-

nes,

a *Epheſ. c. 4. ℣. 24. & ℣. 25.*
b *Ioan. c. 8. ℣. 31. & ℣. 32.*

nes, quæ vix vnquam ſine mendacio, mendaciíue ſuſpicione adhibentur. Vnde fit vt ij qui res ſolent adeò exaggerare, apud prudentes vix vllius ſint exiſtimationis. Nam eos plerunque malignior fama inſequitur, nec immeritò dici ſolet de tali: Hic non mentitur quidem, ſed nec dicit verum. Chriſtianus quantus quantus eſt in verba veritatis iuret.

Aqud Lacedæmonios olim legatus quidam Chius perorauit, ſed oris ac frontis parum virili habitudine, faciléque apparebat non ſolùm ad fraudes compoſitam orationem, ſed capillitium quoque tinctum ac fucatum eſſe. Archidamus præſentis animi vir, & linguæ liberæ: Quid obſecro, ait, credendum cenſetis ciues, Legato huic qui in ipſo etiam capite geſtat mendacium capillis inſertum? In hunc examuſſim quadret, quæ in aulis vulgò iam percrebuit definitio: Legatus eſt vir bonus, peregrè miſſus, ad mentiendum Reipublicæ cauſsâ. Apage hos legatos à principum regúmque Chriſtianorum aulis: ad Garamantas eant hæc monſtra, & pacem vel bellum mentiantur, iuxta erit. Profaniſſimum hoc vulgus

gus & odit, & arcet ſapientiſſimus Regum, qui ſupremo Numini ſupplex: Duo rogaui te, inquit, ne deneges mihi antequam moriar: Vanitatem & verba mendacij longè fac à me. *a* Cur tam ſtrictum ab omni mendacio diuortium tam anxiè vrges, ô Regum maxime? Quia perſpectum habeo quòd oderit Deus falſitatem omnem: Abominatio Domino labia mendacia, qui autem fideliter agunt, placent ei *b* Cùm ergo Deus, tantus ſit amator veritatis, non poteſt non ei charus eſſe, cui chara eſt veritas. Aſſiduus ad hoc exhortator Paulus: Nolite, inquit, mentiri inuicem, veritatem autem facientes creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput, Chriſtus. *c* Eruditione ſimplici, ſed ſalubri & verâ ſic monebant veteres: Intemperantia facit hominem belluam, Mendacium diabolum, Veritas ſemideum. Nolite igitur mendaces eſſe aduerſus veritatem. *d* Hinc illud Siracidæ ſanctiſſimum monitum animo penitus affigendum: Ante omnia

opera

a *Prou c. 30. v. 8.* b *Prou. c. 12. v. 22.*
c *Coloſſ. c. 3. v. 9. Epheſ. c. 4. v. 15.*
d *Iacobi c. 3. v. 14.*

opera verbum verax præcedat te. a Quæ omnia Hipponenſis præſulis teſtimonium conſignet: Elucet itaque diſcuſſis omnibus, inquit Auguſtinus nihil aliud illa teſtimonia ſcripturarum monere, niſi nunquam eſſe omnino mentiendum. Non enim cuiuſquam commoditas aut ſalus temporalis perficiendæ fidei præferenda eſt. Quiſquis autem eſſe aliquod genus mendacij, quod peccatũ non ſit, putauerit, decipiet ſeipſum turpiter, cùm honeſtum ſe deceptorem arbitratur aliorum. b Supremo ac fatali Orbis die, ſubtiliſſima quæque mendacia ad ſolem detecta erubeſcent; perdentur omnes qui locuti ſunt mendacium, triumphabunt omnes Veritatis amatores, quos æquiſſimus iudex regno donabit, immortali, beato, non finiendo æternùm.

a *Eccli. c. 37. ℣. 20.*
b *Aug. l. de mend. c. 21. epilogo.*

CAPVT

Cap. VII.

Quàm variè & quàm grauiter lingua Mordax *noceat.*

IN Occidentis Indiâ piſcoſam eſſe volucrem ferunt, multæ admirationis; nomen ei Alcatraz. Hæc prominente roſtro notiſſima incolis, plumas cinereas croceáſque mixtim habet, roſtrum ei duorum palmorũ eſt, & aue pœnè totâ longius, ſimul etiam acutiſſimum.

Lingua eſt quæ congruo nomine *Mordax* dicitur non abſimilis Indicæ huic aui Alcatraz, ſiquidem, non tantùm roſtratos impetus habet, ſed pœnè tota roſtrũ eſt, ad infigendos morſus aptiſſimum.

Hanc *Mordacem* linguam ſeu illa dentibus armata ſit, ſeu roſtro, animus eſt proſequi, ſed breui diſſertatione.

§. I.

Euſtathius interpres Homeri, Cyprijs eam fuiſſe legem affirmat, vt ſi porcus alienas ſegetes depaſceretur & vaſtaret, fundi poſſeſſor, dentes ei truncare licitè poſſet Lingua Mordax tam frequenter in alienos agros excurrit, & obuia quæq;

dentibus vaſtat, vt optandum prorſus, Lex illa Cypria reuiuiſcat, de noxiæ feræ truncandis dentibus. Iure meritò exclamem: O Lingua oſſibus cares, ſed oſſa comminuis! O Lingua Mordax quàm tibi dentes ſunt acuti, qui vel oſſa ad ipſas vſque medullas penetrent! Queritur Hebræus Pſaltes: Totâ die cogitauit iniuſtitias lingua tua: ſicut nouacula acuta feciſti dolum. a Eccur officium mentis tribuit linguæ? nunquid & lingua cogitat, & intellectûs vicem fungitur? Acutè & ſapienter dictum, *Cogitauit*. Etenim lingua Mordax tam eſſe ſolet celer, quàm ferè ipſa intelligentia: quid velocius cogitatione? non minus velox eſt linguæ morſus, vix alter os pandit, & iam morſum ſentit ab altero. Sed hæc diuinæ vindictæ trutina eſt æquiſſima, vt qui alteri dentes ſuos dat guſtandos, etiam alterius guſtet, vt qui momorderit, mordeatur. Id luculenter Abacuc prædicens: Nunquid non repentè, inquit, conſurgent qui mordeant te, & ſuſcitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis? b Sionis Rex Dauid mordaci-

tati

a *Pſ. 51, v. 2.* b *Abacuc, c. 2, v. 7.*

tati huic curandæ remedium dictat, quale nec Æſculapius, nec Auicenna, nec Galenus, nec vllus Hippocrates, ſed nec Apollo ipſe ſuggeſſerit: Quid detur tibi, ait, aut quid apponatur tibi ad linguam doloſam? *a* Velut medicus loquitur, qui ægroti linguam inſpicit, num ea ſit aduſta, num ſcabra, num lentore glutinoſa, & ex his ſignis pronuntians: Quid ergo detur tibi, aut quid apponatur tibi? Sagittæ potentis acutæ. Hoc cogita, hoc frequenti meditatione verſa: ſi tu mordacem linguam tuam non coërcueris, aliorum pariter in te linguas ſagittarum inſtar acuendas. his iaculis configêris, vt quod tu alijs feceris, hoc ab alijs & ipſe tibi experiaris fieri. Talibus ſagittis Deus rebellem contumaciam ſternit. Mordeantur, qui alios morſibus appetiuerint. Neque vnquam deerunt, quibus vt inſtrumentis vtatur Deus. Rex Dauid hos morſus ſentiens: Acuerunt, inquit, linguam ſuam ſicut ſerpentes. *b* Dentes eorum arma & ſagittæ; & lingua eorum gladius acutus. *c* Ferro & chalybe conflata ſunt verba illorum, ſi molem ſpe-

a *Pſ. 119. v. 3.*
b *Pſ. 139. v. 3.* c *Pſ. 56. v. 5.*

ctes; ſi celeritatem, iaculorum alas præuertunt. In regiâ Saulis aulâ hoc ipſum expertus eſt Dauid, cuius fama complurium dentibus, Doëgi præſertim, fœdè lacerabatur. Sed nec ſuammet coniugem Micholem in ſe mitiorem habuit. Hæc femina dentes aprugnos marito regio infixit, nec tamen aliud ſibi ſumpſit conuellendum, quàm magnam in Deum pietatem. Audite mordaciſſimum os: Quàm, inquit, glorioſus fuit hodie Rex Iſraël diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorum, & nudatus eſt, quaſi nudetur vnus de ſcurris. Quid quæſo potuiſſet acerbius dici aut mordacius? Compendium hîc habes irrisûs, calumniæ, ſarcaſmi, ſcommatis, morsûs. Neque tamen Rex Dauid hîc dentibus caruit, ſed planè modeſtis, & qui defenderent potiùs, quàm læderent. Viuit Dominus, inquit, quia ludam ante Dominum, qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & quàm omnem domū eius (hoc habe mea Michol) & ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es, glorioſior apparebo. *a* Qui venari vult

a 2. *Reg. c.* 6. *v.* 21. 22. 23.

vult apros, canes aleæ committat neceſſe eſt; qui certare vult dentibus, dentes ſentiet, & morſus morſibus fideliter repenſos.

§. III.

Germanis ridiculum, vt videtur, imprecandi genus eſt, ſed opinione grauius. Solent illi ioco, vt verba ſunt, imprecari : Vt te muſculus commordeat. Malit quis morderi à Leone, vt vel honeſto vulnere inſigniatur, vel vt morte glorioſâ occumbat. muſculi morſus infamis eſt. Lactantius egregiè docet, quo artificio Deus in ore humano fornicem ſtruxerit : Sub hoc molli fornice, ſub hac camerâ, palati lingua, velut muſculus cauo abditus latet. Et quamuis dentes, oſſea cataracta porta, *a* ſit obiecta, & quamuis labia, oſtium coriaceum ſit oppanſum, quod nec aura quidem penetret : hæc tamen quandoque omnia fruſtra ſunt. Subitò muſculus ille proſilit, & celerrimè mordet. quo nequiſſimos canes imitatur, qui per blandimenta accedunt, & dentibus repentè inuadunt. Sed nequam ille muſculus, non pedes tantùm, vt plerunque canes, ſed digi-

a Schuſsgatter. tos

tos, aures, oculos, crumenam, & quicquid hominis eſt, admordet. Etenim lingua Mordax, modò iſtius ſuſpectas opes, illius modò ridiculam paupertatem, modò huius infacundam balbutiem, iam alterius incultos mores, iam quorundam ſuperuacuas curas, iam aliorum (cùm alia non poteſt) diſtortum os mordet. Raras habet ferias lingua his morſibus aſſueta.

Proponit Tullius ænigma, quod quinque omnino litteris conſtat, triplici L L L. & geminis M M. Iurgium erat inter duos, quorum iſte Memmius, ille Largius audiebat. Demum vt verbis pondus accederet, etiam dentes ſtrinxerunt: præcipuè Memmius, qui vt canem commodiùs ageret, hominem exuit, & brachium Largij fædè corroſit. Hinc natum illud:

Lacerat lacertũ Largij, mordax Memmius.
Hoc equidem verè mordere eſt, non dentatis ſolùm dictis configere, ſed ipſos etiam dentes adiungere. Vtrunque barbarum, vtrumque inhumanum, alterum etiam caninum eſt. Hîc Paulus ſeuerè minatur, atque: Si inuicem, inquit, mor-

detis

detis & comeditis, videte ne ab inuicem conſumamini. *a* Si deſcendant in certamen duo pugnaces, iurgioſi, duo detractores aut liuidi, & comedent & mordebunt inuicem: videant ergo ne ab inuicem conſumantur.

Profectò mordax lingua non rarò cædium cauſſa extitit. Heidelbergæ ante annos complures conuiuium ſocialiter inſtitutum, conuiuæ ſalibus etiam ac facetijs condierunt. Fuit inter hos conuiua mordacior, quàm facetior, & certum aliquem è præſenti coronâ petijt: Alter iam aliquoties dictis mordacibus ſaucius, cùm ea nec artificioſè eludere, nec patienter perferre poſſet, impatientiâ victus abijt è conuiuio, vltionem coquens in accenſo pectore. Hoc autem in viâ apud ſe conſilij reperit: certo in tenebris loco operiri, & cùm mordax aduerſarius eſſet tranſiturus, ſtricto eum gladio ſalutare, & ſaltem in fugam compellere, vt eſſet quod in eo ſocij riderent. Non fefellit hominem locus & occaſio; adeſt aduerſarius in inſidias delatus; hîc alter ſtricto in eum gladio irruit. Sed nec iſte ceſſit cùm probè incaluerit vino, quod etiam

a Gal. c. 5. v. 15.

in prælia trudit inermes; ita ſtetit vim vi repulſurus. Ergo inſidiator maiori conatu in hoſtem inſurgit, cuius poplitem ita læſit, vt ex eo vulnere paucis poſt diebus fuerit mortuus. Hanc cædem vna oris mordacitas patrauit. *a* Vbi non ad cædes inſtigat mordacitas, odia certè immortalia inſeminat animo.

Fuit vt in conclaui aliquot principes Germaniæ Maximilianum II. Imperatorem breuî proditurum expectarent. Sermones varij, & ferè, vt ſolet, de bellis & rebus exterorum. Hîc vnus principum, iuuentâ exultans, facetias ſpargere, nec geſtu ſemper decoro vti, imò etiam nonnihil vitulari. Acerbiore hoc oculo notauit principum vnus, magnæ auctoritatis, qui mores tam ſolutos aceto ſtringendos cenſens, liberâ voce: Domine Landgraui, ait, videor mihi noſſe, cui ſtomacho cibus fores aptiſſimus. Cuinam, inquit iſte? Mox alter princeps: meorum leonum, ait, nam multum carnis vitulinæ habes. *b* Mehercule ſatis morda-

a *Manlius tom 2. collect. pracept 5 mihi pag. 152.*
b Ihr werdt recht für meine Löwen/ dann ihr habt vil Kalbfleiſch.

mordaciter dictum; ſic notari ſolent qui petulanter ſe gerunt, & vitulantur. Nec tamen os preſſit iuuenis Landgrauius, & linguâ iam concitatiore: Video r, inquit, & ego mihi noſſe ad quam rem tua celſitudo perquàm idonea foret, ſi liceret id proferre, & æquo ferretur animo. Licet, inquit princeps, nec iniquo id animo feretur. Tum Landgrauius promptiſſimè: Tua celſitudo, inquit, mirè opportuna eſſet ad educandas adoleſcentes ſimias, quò perfidiam celeriùs addiſcerent. a Hi verborum morſus reciproco dente infixi, immortalis odij fuerunt plantarium.

Non multò ſuauius Iureconſultum momordit vir nobilis. Conuiuam egerat Iureconſultus apud nobilem virum, cúmque iam domuitionem pararet, ac valediceret, vocatus eſt morio, quem digito monſtrans Nobilis: Domine Doctor, inquit, nunquid & ego hîc exercitatum probè doctorem habeo? Ad quæ conuiua ex tempore: Profectò, inquit, bene mones, huic ego ſimillimum domi

 meæ

a Ewr Gnaden wer gut daß man jung Affen bey jhr aufferzug/damit ſie vntrew lerneten. *Manlius tom. 2. collect. mihi pag. 303.*

meæ alo, è tuâ familiâ natum : Vale. Amicitiam & inter iſtos etiam hi morſus diſſuerunt. Mordaci linguâ careat, qui amicos vel nouos ambit, vel retinere cupit veteres.

§. III.

Gregorius Turonenſis Præſul memorat, quoſdam è Theodorici regis exercitu milites, in ſancti Iuliani templum manus inferre auſos, pauperum reculas illuc velut in aſylum collatas diripuiſſe; ſed Nemeſin à tergo hæſiſſe, ſacrilegos in furorem verſos, à ſe ipſis laceratos eſſe dentibus. *a* Quis furor, ô viri, quæ vos agitat inſania? ſaltem à membris proprijs dentes abſtinete. Hoc inter Chriſtianos magnis clamoribus vrgendum: Quid ô Chriſtiani mutuis vos morſibus fatigatis? Quid ô mordaces Memmij, non lacertos dentibus, ſed aculeatis dictis laceratis animos? Eóne vos furor impellit, vt veſtra etiam membra diſcerpere voluptati ſit? An verò ignoratis, *Quoniam inuicem membra ſumus? b* vnius certè corporis. Qui hominem ſibi ſimilem

a *Greg. Tur. l. 3. hiſt. Franc. c. 12.*
b *Epheſ. c. 4. v. 25.*

lem tam barbaro laniatu inuadit, hoc agit quod os famis impatiens facit, cùm brachium in eodem corpore ſibi proximum dilaniat, placandæ fami. Et nos, *inuicem membra ſumus*. Quiſquis alium læſit, ipſe ſibi nocuit. *Quoniam inuicem membra ſumus*. Quid ergo dum alios petimus, nos ipſos ferîmus? Quid pro verbis dentes iaculamur, neque tam dictis quàm morſibus pugnamus? Subit memoriam miles Luſitanus, qui in Dienſi obſidione, cùm glans plumbea deeſſet, ipſe ſubito conſilio dentem ſibimet excuſſit, eóque fiſtulam æneam onerauit, exploſit, ſauciauit hoſtem. Neque piget elegans de hoc prælio Epigramma ſubiungere:

Arx vbi Memnonias arcebat Ibera phalangas,
Alternóque frequens ibat ab hoſte cruor:
Ferrea confertum ſpargebat Iberus in Indum
Fulmina, glandifero fulmina parta tubo.
Nec caſſo tonuêre metu; ſed ſparſa cadebant
Certius, ac Geticâ torta ſagitta manu.
Nam quot tela tubus, tot habebat funera campus;
Sæpe ſimul ſtrages glans dabat vna duas.

Letiferi demum defecit copia teli,
Quæſitique manum deſtituêre globi.
Inſultare magis tamen ac magis inſtitit Indus,
Nudáque contemto valla ſubire metu.
Non tulit exermis ludibria barbara miles;
Tela mihi deſint; telum Ego, dixit, ero.
Extrahit inde oris genuinũ è carcere dentem,
Fartáque dentatis glandibus æra grauat.
Continuò clypeos & ahena repagula rumpunt,
Et penitus lacerant oſſea fruſta ſinus.
Quæ nouus iratis manibus furor arma miniſtrat?
Ore, ſibi vt poſſit tela parare, parit.
Prælia nunc noſtris profer Samſonia! Samſon
Maxillâ; noſtri prælia dente gerunt. a

His nos armis quotidie præliamur, nam vt hoſti grauius noceamus, ipſos etiam dentes ſpargimus. vbique rixæ, vbique dentatiſſima iaciuntur tela, voces vbiq; mordaciſſimæ ſparguntur. Vide mihi hominem præfracti cerebri, turbidum, altercatorem, iracundum, quantum hic acrimoniæ in verbis habet, vt rictum iactat, vt morſus diuidit! vt obuiũ quemq; aduerſariũ ſibi ſtatuit, & morſu premit! quiſquis in hunc incurrerit, hoſtis eſt, & mox dentes ſentiet. Caue canes qui non latrare ſolùm, ſed & mordere ſolent.

a *Iacob. Biderman. l. 3. epigram. 80.*

Caue feles, quæ tergo nitent, ſed vnguibus, & dentibus nocent. *a*

Cum infans plorat, ſubinde nutricis conſilium eſt, impingendum illi eſſe calicem mulſi, vt plorare deſinat. Mordacem alterius linguam vix aliter placaueris; aut enim ſilendum tibi eſt, aut quàm molliſſimè loquendum. Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem. *b* Si ergo vis vt alter deſinat mordere, tu ei mulſi calicem impinge; verborum dulcedine hominem delini; aut ſile, & abi. Mordacem linguam haud aliter effugeris, & correxeris. Hæc offa hos canes ſopit.

a Pfui dich Kätzlin / wie haſtu ein ſo glatten Balg / vnd ſcharpffe Klatten! du thuſt wie alle Katzen/die vornen lecken/vnd hinden kratzen.

b *Prou.c.14.* ℣ *1.*

CAP. VIII.

Lingua MVRMVRANS *quàm vbique obuia ſit, ſimúlque ſupra modum noxia.*

GRaue oris vitium eſt ſpumare, & eos quibuſcum loquaris, velut pluuiâ minutatim rorante perſpergere, vt auditores tui non tantùm te audiant, ſed &

ſentiant loquentem, ſparſione inamœniſſimâ rigati. Hoc oris vitio laborat, quiſquis recta monentibus aut iubentibus obmurmurat. Talis fuit Euangelicus ille vinitor, qui patremfamilias hac oris ſpumâ inundans: Hi nouiſſimi vnâ horâ fecerunt, inquit, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Nec ille ſolus patrifamilias oblatrauit; aſſeclas etiam habuit æquè fremebundos, ob illiberale, vt ipſis videbatur, diarium. Hos Matthæus deſcribens: Et accipientes, inquit, murmurabant aduerſus patremfamilias, arbitrati quòd plus eſſent accepturi. a Fœdi ſputatores, de quibus verè dixeris, qui plurimùm murmurant, minimùm laborant: Linguâ tam prompti, manu plerumque tardi ſunt.

Hanc infamem oris ſpumam nunc detergemus, explicaturi, quàm fœdum & graue, ſed & quàm vſitatum ſit vitium Obmurmurare. Itaque lingua *Murmurans* nunc emendanda eſt.

a *Matth. c. 20. v. 10. 11. 12.*

§. I.

Fabularum parens Æſopus, prout ipſius

ſius eſt mos, hanc texit narrationem. Hominis pagani filius, cochleas ædiculis ſuis etiamnum clauſas lixauit, cúmq; ſtridorem ederent: ô malæ beſtiolæ, inquit, quæ tum maximè canitis, cùm veſtræ vobis domus incenduntur! Hæc Chriſtianæ virtutis indoles eſt, tunc demum lætùm canere, cùm omnia ſunt turbatiſſima. Beatus Paulus varijs ærumnis preſſus: *a* Repletus ſum, inquit, conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione. perinde ſi dicat: Nunc mihi eſt optimè; cùm peſſimè habeo; nunc canto exultans, cùm vultum lacrimæ turbant. Hoc animo erant Chriſtianorum primi, qui rebus omnibus ereptis, cùm iam ducerentur iugulandi, cùm iam flammas cernerent ſuo capiti minitantes, eum tamen vultum præ ſe tulerunt, ijs lætitijs inceſſerunt laudantes gratantéſque, ac ſi ad ſemeſtre Aſſueri epulum irent. Hos idololatræ ſæpiſſime mirati, quærebant mutuò: Quod genus hoc hominum? qui quò peiùs tractantur, hòc animoſiùs exultant; res hæc pænè ſupra exemplum eſt. Perfectæ ſcilicet patientiæ ſignum erat, & quod Mundum

a *2. Cor. c. 7. v. 4.*

omnem res ſibi ſuas habere iuſſiſſent, ſolo Deo contenti. Vbi patientiæ defectus eſt, non opus bonis exuere, domum incendere, ad mortem raptare; minores machinæ ſternent. Homo impatiens rebus leuiſſimis in furorem agitur: explora, & hunc talem vel minimo digitulo trude, tres obolos aut quadrantem ei ſubtrahe, & querelis inceſſet cælum terrámque, tonabit, mugiet, murmurabit, & fremet velut inſanus. Et hoc eſt *Murmurare*; querelas cum impatientiâ effundere. Mala radix, quid ab eâ boni expectes? ſiquidem murmuratio aut è ſuperbiâ, aut ex auaritiâ, aut ex inuidiâ, aut ex magnâ naſcitur impatientiâ. Elati ſupercilij Phariſæus, qui Chriſtum conuiuam habuit, & Magdalenam ſuper conuiuio vnctricem admiſit, ob elationem clam murmurans: Hic ſi eſſet propheta, inquit, ſciret vtique, quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum. *a* Iudas Iſcariotes nequiſſimus proditor, ob auaritiam murmurans: Quare, inquit, hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, & datum eſt egenis? Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum,

a Luc. c. 7. v. 39.

ſed

ſed quia fur erat, & loculos habens. *a* Vinitores illi ob inuidiam potiſſimùm murmurabant, illud grauiter queſti: Hi nouiſſimi vnâ horâ fecerunt, & pares nobis feciſti. Hebræi cùm in vaſtiſſimâ eremo iter facerent, ob magnam laboris impatientiam murmurarunt; Nam ortum eſt murmur populi quaſi dolentium pro labore contra Dominum. *b* Hæc verè Iudaica eſt cantilena: Iudæos habent magiſtros qui murmurant, illi magiſtrũ habuerunt Cainum, qui de fratre interrogatus, reſpondit, Neſcio; nunquid cuſtos fratris mei ſum ego? *c* Iudæos Deus tam amicè ac humaniter tractare nunquam potuit, quin ſemper obmurmurarent. Clamores illorum aſſidui erant iſti: Forſitan non erant ſepulchra in Ægypto, ideò tuliſti nos, vt moreremur in ſolitudine. *d* Quid bibemus? Et murmurauit omnis congregatio filiorum Iſraël contra Moſen & Aaron, dixerúntque, vtinam mortui eſſemus per manum Domini in terrâ Ægypti, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus

bamus

a *Ioan. c. 12. v. 5.* b *Num. c. 11. v. 1.*
c *Gen. c. 4. v. 9.* d *Exodi, c. 14. v. 11.*

bamus panem in ſaturitate: cur induxiſtis nos in deſertum iſtud, vt occideretis omnem multitudinem fame? *a* Vix ſedato hoc populi fremitu, mox ortus eſt alius, nam confuſis clamoribus vociferabantur: Quis dabit nobis ad veſcendum carnes? Recordamur piſcium quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porríque, & cepe, & allia. Anima noſtra arida eſt, nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri, niſi Man. *b* Hæc illi perpetuis querelis vrgebant: modò panem, modò aquam, modò carnes deeſſe conquerebantur, nunquam non fremebundi contra Deũ & obmurmurantes. Hinc Auguſtinus: De nullâ re magis, inquit, Deum offendiſſe populus ille Iudaicus dicitur, quàm contra Deum murmurando. Neque verò Deus quidquam punijt, atque inſanientis vulgi murmura; noxas alias diſſimulauit ſæpe, murmur continuò ſempérque caſtigauit. Siquidem ob hanc murmurationis culpam è tanto numero (trigeſies centena millia putantur fuiſſe) nemo omnium niſi Caleb & Ioſue,

a *Exod.c. 15. v. 24. & c. 16. v. 3.* b *Num. c. 11. v. 5. 6.*

ſue, in vberes terras penetrarunt; his duobus ſolis exceptis, reliquos omnes eremus hauſit, vaſtiſſimum ſepulchrum omnium. Neque hæc culpa ſolo hoc ſupplicio ſtetit: Ob murmura extremam caſtrorum partem deuorauit ignis: ob murmura ſerpentes ignei obloquentes lacerarunt. En ſeueram Dei iuſtitiam! oblocutores, velut famoſi latrones, candenti ferro, ſeu, ignitâ forcipe carpebantur. Nam colubri velut carnifices in reos immiſſi, vt linguis & morſibus eos lacerarent, qui linguis & murmurationibus deliquiſſent. Sed nec chariſſimi Moſis ſorori parſum. Maria prophetæ maximi ſoror germana; & ipſa quoque vaticinijs ac miraculis clara, femina Deo chariſſima, quia tamen nonnihil obſtrepere auſa, graui ſupplicio hanc linguæ procaciam luit. Sed quid hoc adeò mali? linguam Maria non immodicè ſoluiſſe audita eſt; fratrem duntaxat ob Æthiopiſſam coniugem, perſtringens: Num, inquit, per ſolum Moſem locutus eſt Dominus? a ſed dicti, vt videbatur, minimè noxij pœnas audite. Principiò quidem, vt ſcirent qui obmurmurare conſueſſent,

a *Numer. c. 12. v. 2.*

quantum

quantum alios ſuo vitio commendarent, dum ſibi plurimum nocent: Deus effusè Moſen dilaudans: At non talis, inquit, ſeruus meus Moſes, qui in omni domo meâ fideliſſimus eſt, ore enim ad os loquor ei. Mox Nemeſis hæſit in tergo murmurantis, Et ecce Maria apparuit, leprâ candens quaſi nix. Clamauítque Moſes ad Dominum, dicens, Deus obſecro ſana eam. Cui reſpondit Dominus: Si pater eius ſpuiſſet in faciem illius, nónne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi? ſeparetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſteà reuocabitur. Excluſa eſt itaque Maria extra caſtra ſeptem diebus: & populus non eſt motus de loco illo, donec reuocata eſt Maria. *a* En quàm Deus in murmurantes rigidus eſt? Femina ceteroqui probatiſſima, ob murmurationem elephantiaſi punitur, è caſtris inſuper eijcitur, & vt toti populo delictum magis innoteſceret, tot centena millia nec loco ſe mouent diebus ſeptem integris, dum vnius feminæ murmur expietur. Et quod amplius eſt, nullæ vel charitiſſimorum preces, nulla mitiſſimi Moſis deprecatio patrocinari hîc valuit; Deus huic

a *Num. c. 12. fine.*

huic vitio inexorabilis fuit. Tam non le-
gis noxa eſt Obmurmurare.

§. II.

Eadem hæc diuinæ vindictæ ratio in alijs luculentè cernitur. Core, Dathan, & Abiron ex Hebræâ plebe principes cum alijs ducentis quinquaginta, vocati à Moſe: Non venîmus, aiunt, nunquid parum eſt tibi quòd eduxiſti nos de terrâ quæ lacte & melle manabat, vt occideres in deſerto, niſi & dominatus fueris noſtri? Reuerâ induxiſti nos in terram, quæ fluit riuis lactis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſiones agrorum & vinearum, an & oculos noſtros vis eruere? non venîmus. *a* Hæc in Moſen audaciùs oblocuti, cum vxoribus & liberis, cum omni familiâ & vniuerſis aſſeclis pœnas dederunt improbæ libertatis. Nam terra quam indigni calcabant, horrendùm repentè contremuit, & vndante ſuperficie, non ſecus quàm pelagus vento fluctuans, vniuerſum populum terruit: immani mox ſonitu eliſo, quà ſeditioſi tendebant, dehiſcens ſolum ſubſidit, & eodem momento omnes ad vnum abſorbuit,

a *Numer. c. 16. v. 13. & 14.*

buit, deſcenderúnque viui in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis. *a* Sublatis in hunc modum profanis, hiatus ille ita rurſum clauſus eſt, vt ne veſtigium quidem eius ſupereſſet. Hic finis murmurantis factionis, illuſtre argumentum diuinæ vindictæ, quam Ambroſius tragicè deſcripſit his verbis: Immugiens terra in medio plebis ſcinditur, aperitur in profundum ſinus, abripiuntur noxij, & ita ab omnibus mundi huius ablegantur elementis, vt nec aërem hauſtu, nec cælum viſu, nec mare tactu, nec terram contaminarent ſepulchro. *b* Ceſſauit pœna, non tamen ceſſauit malitia. Dum hæc geruntur, nouum inſurgit murmur. Murmurauit autem omnis multitudo filiorum Iſraël ſequenti die contra Moſen & Aaron. *c* Fit quandoque vt eo ipſo tempore, quo furum aliquis in furcam attollitur, intereà fures alij inter confertos ſpectatores præſecent marſupia: ita Iudæi, dum murmurantes tribules horribili ſupplicio afficiuntur, ipſi contumaciùs murmurare incipiunt. Protinus ſupernè vox ruit:

a *Num. c. 16. v. 33.*
b *Ambroſ. l. 10. epiſt. 82.* c *Ibid. v. 41.*

ruit : Etiam nunc delebo eos. Illorum igitur pœna, inquit Origenes, emendatio ſit noſtra. Quâ de re grauiter & accuratè Chryſoſtomus : Vides, inquit, quòd eos erudiat, ne murmurent ? Eſt enim ſeruorum improborum & inſenſatorum murmurare. Melius fuerit nihil operari, quàm cum murmuratione. nam & quod factum eſt, perit. An non vides, quòd & in ædibus noſtris iſta perpetuò dicimus : nempe, ſatius eſſet hæc non fieri, quàm murmurando fieri. Et ſæpe malumus miniſterio priuari, quàm murmurantem ſuſtinere. Grauis enim, grauis inquam, eſt murmurator, & vicinus blaſphemiæ : alioqui cuius gratia tantum illi ſupplicij dederunt ? Ingratitudo eſt res iſta. Qui murmurat, ingratus eſt Deo. Qui autem Deo ingratus eſt, blaſphemus quoque eſt. *a* Sed hæc nobiliſſima Græci oratoris admonitio plerunque parum obſequentes habet auditores. Illa Iudaica labes Chriſtianos etiam nimium quantum inficit. Proniſſimum eſt cuique contra Magiſtratum, præſides, maiores, contra quoſcunque alios, contra

Deum

a Chryſ. tom. 4. homil. 8. in Epiſt. ad Philip. med.

Deum ipſum tacitis querelis murmurare. Ollæ vacuæ ſimillimi ſumus, crepat hæc igni admota, quia vacua: ita nos patientiæ inanes, cùm calamitatum flammis admouemur, graues impatientiæ fragores edimus, crepamus, rumpimur. Hoc certè fateri cogimur, mentis ac frontis ſerenitatem obnubilari, cùm aduerſa premunt; Deum quidem rogaturi accedimus, ſed vultu deiecto ac triſti, iámque proximi vt murmuremus. Gregorius Nazianzenus ſuas calamitates ipſe verſu explicans, inter reos ſe ſtatuit:

Sæpe, fatebor enim, in mentem mihi venit in quâ
Carpere voce Deum ——

Hoc inde oritur, quia quid nobis expediat, vt plurimùm ignoramus, diuitias paupertate, honorem ignominiâ, valetudinem morbo meliorem ſemper dicimus imperitiſſimè. Nam, vti Siracides monet: Non eſt dicere, hoc nequius illo eſt. *a* Plurimis morbus profuit, quos perdidiſſet valetudo; innumeros euexit inopia ad cælum, quos opulentia ad Orcum miſiſſet; quàm multos ignominia ſapere docuit, quos honor demen-

a Eccli. c. 39. v. 49.

ementire fecit. Quare, Non eſt dicere, uid eſt hoc, aut quid eſt iſtud? omnia nim in tempore ſuo quærentur. *a* Optimè dixit Gregorius: Qui cùm orauerit, non exauditur, aut, contra conditoris flagella murmurat, quaſi cum Deo iudicium intrat. Nam ille ſolus de agello murmurat, qui cauſſam percuſſoris ignorat. At verò vir prudens, inquit Siracides, & diſciplinatus non murmurat correptus. *b*

a *Ibid.* v. 26. b *Ibid. c.* 10. v. 28.

§. III.

Hîc mihi veniam dabitis, ô mortales, i quid liberiùs dixero. Tam crebræ tam & quotidianę ſunt veſtræ aduerſus Deum nurmurationes, vt mirum ſit non vos omnes necari fame alióue ſupplicij genere; quantum murmuratur contra cælum, & contra conuerſiones commutationeſque tempeſtatum cæli? hem audax Iapeti genus! in cæno volutamur, & aſtris legem dicere, cælóque dictata ſcribere non veremur. Inde eſt quòd modò nimios æſtus, modò frigus nimium: iam intempeſtiuas & nimis diuturnas pluuias, iam ſiccitatem nimiam queramur;

nunc ventos Æoli famulos accuſamus: nunc ſerenitati aut malaciæ indignamur: nunc terræ, nunc mari, cælo pænè ſemper iraſcimur: huic nimium hordei creuit, huic nimis parum; vterque murmurat: huic parcior videtur pluuia, illi plus æquo copioſior. Nec aduertimus infantes ſtolidi, hæc murmura in Deum ire, qui cæli tempeſtatúmque Dominus eſt. Quoties audias & ſenes & pueros hæc talia muſſare: Tempeſtas fæda, execranda, peſſima, cælum graue nimis, inſalubre, malignißimum. Præclarè hîc Saluianus: Sine murmure, inquit, & querelâ nos Deus eſſe præcepit. Quando autem hæc in humano genere non fuerunt? ſi æſtus eſt, de ariditate cauſſamur; ſi pluuia, de inundatione conquerimur; ſi infecundior annus eſt, accuſamus ſterilitatem; ſi fecundior, vilitatem. Adipiſci abundantiam cupimus; eandem adepti accuſamus. quid dici hac re improbius, quid contumelioſius poteſt? Etiam de miſericordiâ Dei querimur, quia tribuit quod rogamus. *a*

Conſiderate mihi obſecro, tres ſolum

feminas,

a Salu. l. 3. de guber. Dei.

ſeminas, quarum vna telam lineam lauat, & hæc quidem ſolem ac ſerenitatem votis omnibus poſcit; altera plantat olera, hæc cælum pluuias rogat; tertia iuniperino gummi parietes linit, *a* hæc ventos inuocat. quid iam cælum faciat? huic ſolem, illi pluuias, huic ventos mittat? hoc certè poſtulatur: non fit? liberaliſſimè murmuratur. Et quódnam hoc cæli regimen, quis Deus iſte, qui ad omnium tam diuerſa vota tempeſtatem attemperet? ſtultiſſimi mortales, quid murmuratis non fieri, quæ fieri non poſſunt, non debent? Et quis mechanicus opifex eſt, quis cerdo, quis ſartor ſui opificij exactè peritus, qui ferat ſibi ab imperitiſſimis quibuſque ſuæ artis regulas dictari; & rex ſummus patiatur ſibi à ſeruulis viliſſimis Orbis gubernandi ordinem ac formam præſcribi? quid hoc agitis inſani homunciones, vos Deo modum ſuggerere, & obmurmurare ſi contra fiat? Nemo miretur varijs Orbem cladibus exerceri, & iam terram non reſpondere, iam cælum excandeſcere, & in murmurantes, grandine, nimbis, niuibus, fulmine animaduertere, & ſopitâ

a Firneiſt.

clade vnâ, inferre alteram. Hoc Deus agit, quod pater, qui filium cædit. Si obluctetur ille atque murmuret: Quid ait parens, nequiſſime puer, tu etiam patri tuo obmurmurare? tu plagas ſpernere? faxo hanc oris intemperiem in tergo ſentias. Mox denuò puerum corripit, & tamdiu pulſat, dum murmurare deſinat. Hîc ſubinde mater conciliatricem ſe interponens: ne ſæui, ait, mi vir, ætatis tirocinio peccauit, imprudens puer eſt. Propterea, inquit pater, expellenda eſt plagis hæc imprudentia; diſcat ſapere, & caſtigatus non murmurare. Sic omnino Deus hos igne punit; murmurant: punit ſerpentibus; murmurant: punit hiatu terræ; murmurant. Bene eſt, iam nouæ inſonant plagæ, iam brachium vi magnâ tollitur, punientur & gladio: Ita & nos honoribus exuimur; murmuramus: fortunis euoluimur; murmuramus: morbis corripimur; murmuramus: curis & angoribus premimur; murmuramus adhuc. Deus tandem velut exacerbatus pater: Quid? vos conditori toties reclamare, toties obſtrepere patri? faxo, ſentiatis hanc linguæ proteruiam: Vos in manu

meâ,

neâ, vt leuis pila, vt fragile vitrum reſtitis? humi allidam & conteram: omne mihi ius in vos eſt, vitæ necíſque: & ego vos feram obſtrepentes? nunquam hæc tuli, nunquam feram, nec quidem in amiciſſimis.

En ô mortales veſtri murmuris inſaniam: obloqui Deo furioſum nimis eſt. Quis reſtitit ei & pacem habuit? *a* Omne vitæ noſtræ momentum, Deo tranſcriptum eſt. Eleganter dixit Bernardus: Iuſtè ſibi vendicat meam vitam, qui pro meâ poſuit ſuam. Quiſquis igitur diuinæ voluntati ſuam vult integrè conformare, imprimis omne murmur caueat, dicátque in rebus omnibus, Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater; æquum eſt, bonum eſt, quicquid feciſti & iuſſiſti, quicquid facis & iubes.

a *Iob. c. 9. v. 4.*

§. IV.

Neque Deo ſolùm non obmurmurandum, ſed nec magiſtratui, nec hominum vili. Errat magiſtratus, hallucinatur dominus? iudicem ſuum non euadent. Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum: Non eſt

ſeruus maior Domino ſuo. *a* Sed neque vlla murmuratio magiſtratum, aut dominum emendabit, ſi errent. Saul Hebræus rex, quod faſti Regum memorant, à ſuo milite ſeceſſit in ſpecum, purgandæ aluo. Hîc Dauid & ipſe cum ſuo milite deliteſcens, clam adrepſit, & regiæ chlamydis partem præcidit. Nec vltra manui licere voluit. Hoc Gregorius exponens: Quid per Saul, inquit, niſi mali domini, quid per Dauid, niſi ſubditi intelliguntur? Dauid etſi potuiſſet occidere, voluiſſet tamen nec vel tantum quidem tetigiſſe, quia boni ſubditi non ſolùm non ferrum, ſed nec linguam quidem in dominos ſtringunt obmurmurando. quòd ſi exteriora quædam reprehendunt, oram paludamenti præſcindunt; ſed quemadmodũ Dauid cor ſuum percuſſit, eò quòd chlamydis limbum abſcidiſſet, ita & illi redeunt ad ſe atque caſtigant ſe, ob minimam etiam murmurationem, & Dauidem voce præeuntem ſequuntur, dicúntque: Propitius ſit mihi Dominus ne faciam hanc rem, domino meo Chriſto Domini. *b* Addit Gregorius:

a *Luc. c. 6. ℣. 40.*
& Io. c. 15. ℣. 20. b *1. Reg. c. 24. ℣. 7.*

gorius: Qui contra propoſitam ſibi poteſtatem murmurat, liquet quòd illum redarguit, qui eandem poteſtatem homini dedit. Ita prorſus Moſes & Aaron ratiocinati: Nos enim quid ſumus, inquiunt, nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum. *a* Deus ipſe haud aliter queſtus eſt: Vſquequò detrahet mihi populus iſte? Vſquequò multitudo hæc peſſima murmurat contra me? *b* Idcirco altiſſimùm vociferatur, & monet æterna ſapientia: Cuſtodite vos à murmuratione quæ nihil prodeſt. *c* Sed tam effrenes ſunt atque indomiti affectus noſtri, tam impatiens legis eſt lingua noſtra, vt ſæpe non ignari faciendæ iacturæ, nihilominus in perniciem noſtram effuſiſſimè murmuremus. Hanc murmurandi licentiam explicaturus Siracides: Præcordia fatui, ait, quaſi rota carri, & quaſi axis verſatilis cogitatus illius. *d* Rota non inuncta ſtridet; os malè inſtitutū facillimè murmurat. Aiunt nemini pileum poſſe imponi ab alio, vt exactè quadret capiti, hinc eum alter plerunque

a *Exodi.c.16.v.8.* b *Num.c.14.v.11.* & *v.27.*
c *Sap.c.1.v.11.* d *Eccli.c.33.v.5.*

aliter reponit; plurimis quicquid feceris, importunè feceris, & incommodè: carpunt, emendant, aliter faciunt, & hoc quidem, aiunt, melius debuiſſet fieri, hoc ita faciendum eſt. O mures alpinos, *a* qui furta ſua in montes conuehunt; ita vos plerunque in latebris muſſitatis, vti mures. Et hæc murmura veſtra iam Deũ, iam magiſtratum, iam æquales, iam etiam res inanimas petunt, vti canis lapidem in ſe miſſum inuadit morſu: quid hîc demum lucri eſt? dentes perdere, & quod cupias non obtinere. Beati Franciſci Aſſiſinatis ſocius Egidius, cuidam obmurmuranti, quod ſibi pœna delicto grauior iniungeretur, opportuniſſimè in os occentans: Quantò plus murmuras, inquit, tantò amplius te oneras: & quantò humiliùs ſanctæ obedientiæ iugo caput ſubmiſeris, tantò tibi leuius futurum erit onus. *b*

a Murmelthierlein *de quibus Plinius lib. 8. nat. hiſt. c. 37.* b *Ex aur. ſent. S. Egidij.*

§. V.

Mellifluus Doctor Bernardus, ſed hic profectò non mella ſtillans: Graue peccatum, inquit, eſt murmuratio. Regnum cælorum

:ælorum nullus qui murmurat accipit: ıullus qui illud accipit, murmurare poeſt. Virtutes perdimus, ſi pro cibo vel ›otu murmuramus. Igitur neceſſarium :ſt valde nobis conſilium Pauli Apoſtoi, dicentis: Neque murmuraueritis, ſicıt quidam eorum murmurauerunt, in leſerto videlicet, & perierunt ab extervninatore. Linguas ergo noſtras à murnuratione cuſtodiamus, ne (quod abſit) ſicut illi perierunt in hoc ſæculo, nos ›ereamus in futuro. non ergo murmurenus, ne fortè ſicut illi perierunt in hac ,itâ, nos pereamus in futurâ. Caueamus ıb omni murmuratione, ne fortè quod lli paſſi ſunt in corporibus, nos patianur in animabus. Iterum Apoſtolus onſulendo nobis loquitur dicens: Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentauerunt & à ſerpentibus perierunt. Chriſtum tentat, qui pro cibo, vel potu, vel veſtimento murmurat, ſicut ſcriptum eſt de eodem populo: Tentauerunt Deum in cordibus ſuis, vt peterent eſcas animabus ſuis. Et murmurauerunt in tabernaculis ſuis, & non exaudierunt vocem Domini. Omnis qui

murmurat, venenum diaboli habet in linguâ. Cauendum eſt ergo nobis à murmuratione, ne mortifero & diabolico veneno pereamus. *a*

Hanc ob cauſſam toties támque variè hortatus nos Paulus: Omnia, inquit, facite ſine murmurationibus & hæſitationibus, vt ſitis ſine querelâ, & ſimplices filij Dei. *b* Quàm ſollicitè diuinus hic Eccleſiaſtes monet, ne, cum Chriſtiano nomine cenſeamur, Iudæi ſimus, & pereamus ab exterminatore: Illo nimirum exterminatore, inquit Bernardus, qui poſitus eſt in hoc ipſum, vt à terminis beatæ illius ciuitatis arceat murmurantes. *c* Cuſtodiamus nos ergo à murmuratione quæ nihil prodeſt. Quiſquis vult eſſe cælitum amicus, ne velit eſſe frater Iſcariotæ Iudæ proditoris, quem certè obmurmuratio in præceps egit: nam poſtquam auſus eſt eſſe murmurator, nil veritus eſt eſſe proditor. Optimè dixit beatus Antiochus: Murmurator eſt inſtar turbidiſſimi amnis; qui verò non mur-

a *Bern. de modo bene viuendi ſerm. 47. med.*
b *Philip. c. 2. v. 14. & v. 15.*
c *Bern. ſent. mihi. pag. 486.*

ıurmurat; illimis eſt riuulus. Hoc aga-
ıus, ô Religioſi, ô Chriſtiani, iubeat,
elit ſupra nos Deus, quicquid ſanctiſſi-
ıæ illius Voluntati placuerit, nos id om-
ıe ſine murmure toleremus; imperet
ıagiſtratus, mandent domini, vellicent
ꝛquales, non murmurando longè leuius,
ꝗuicquid erit oneris perferetur. In plu-
rimis triumphare poterit, quiſquis
poterit nunquam murmu-
rare.

NVGIGERVLA LIN.
NOVA
NOVA.
A

N

A. Fama tubam & volantem gladium ferens, oculis ſiſtit Linguam NVGIGERVLAM, monſtrum omni Proteo magis variabile, quod Orbem fabulis implet, & ſæpe tragœdias ioco excitat. Hoc monſtrum eundo creſcit, & pleraque omnia vero maiora nuntiat, & nec quidem cùm vera dicit, falſis abſtinet: & quamuis nugas duntaxat & affanias effundat, nonnunquam tamen loco mille teſtium eſt. Nugigerula lingua ſemper noxia, tunc maximè cùm nugas ſpargere videtur ſerias. Vide C. 9. totum.

N.

CAPVT IX.

Quid monſtri ſit lingua NVGIGERVLA, *& quàm ea Mendacio affinis.*

FAcundiſſimus Græciæ Orator Demoſthenes, cùm ad populum Athenienſem verba faceret, obſeruarétque nonnullorum aures languere, & oculos in ſomnum fatiſcere, ingeniosè vela vertens: Audite, inquit, viri Athenienſes rem nouam, & antehac inauditam: Duo quidam Megara ibant æſtuante cælo, nec vllæ ſe arbores offerebant quæ folijs æſtum temperarent. Alter aſino vehens hoc vnum ſubſidij reperit, infra aſinum ſe abijcere captandæ vmbræ. At comes qui iumentum equiti elocauerat, hoc omni modo prohibere velle, & elocatum aſinum dicere, non vmbram aſini. Vix hæc Demoſthenes cœperat, cùm omnes arrectis auribus aſtare, neminis oculi conquiniſcere, auidiſſimè omnes rei euentum expectare: at

at Græcus Orator auditores increpare, fabularum famem obijcere, nugarum ſitim perſtringere, vigilantiam ad ſeria poſtulare, denique ad cauſsæ momentum attentos reddere. Notum humanæ gentis vitium eſt, rumores & nugas auidiſſimè conſectari. huic vitio belliſſimè ſubſeruit lingua, quam ſuo nomine *Nugigerulam* vocamus, cuius hoc munus eſt, nugas dicere, rumores ſpargere, facetias & iocos ſerere, ſeria vix vnquam libare, omnium aures fabulis mulcere, noua priſcis, falſa veris miſcere, abſurda quæque pro nouis, infecta, & nunquam ſomniata pro factis vendere. Hoc *Nugigerulæ* officium eſt, amplum illud, ſed censûs exigui, & diſpendij ſæpe maximi, de quo nunc plura.

§. I.

Vetus eſt Germanis verbum; Hominum ſtultorum manus in omni pariete monumentum relinquunt ſtultitiæ: talis eſt lingua Nugigerula, omnium aures rumoribus & fabulis implet, veris an falſis hoc ipſi non eſt curæ. Vix tenuis alicubi è latebris emergit rumuſculus, mox adeſt Nugigerula, & partum hunc velut

Leuana

Leuana tollit, eúmque iubet protinus grandeſcere, atque vt formoſior ſit, lacinias ei ampliſſimas induit. Ita obuio cuique rumores vt recentē ac muſteam, imò vt veram narrationem obtrudit, & plerunque vix quidquam veri habet: ita falſitas breuiſſimo tempore propagatur per Orbem. Quiſquis rumorem audit, addit aliquid & affingit auditis, quicquid aut credulitas aut decorum ſuaſerit. Hinc narrationes naſcuntur monſtroſiſſimæ, quæ demum omnem veri ſimilitudinem exuunt. A' quo vno Nugigerula commendanda eſt, quòd ea narret ſæpiſſime quæ non multo egeant examine; primo aſpectu liquet, quàm excedant fidem narrata. Sicuti Montanus venter & gulo voraciſſimus primo morſu nouerat, è quo littore mitterētur oſtrea. Facetè Iuuenalis:

——— Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum Rutupinóue edita fundo
Oſtrea, callebat primo deprendere morſu. a

Ita prorſus narratiunculæ quædam, quas honeſto nomine NOVA vocamus, vix audiuntur, & fidem amittunt. Nam vti machinamenta olim lignea eo artificio com-

a *Iuuenal. ſat. 4. v. 140.*

compingebantur, vt cùm in triumphorum pompâ ducerentur, ſubitò creſcerent, & ſeſe in altum efferrent. Poëtæ docent:

Et creſcunt mediâ pegmata celſa viâ. a
Vel qui more auium ſeſe iaculantur in auras.
Corporáq; ædificant celeri creſcentia nexu. b

Sic rumores vbi ſpargi cœperint, ſubitò creſcere ſolent, & in eam extendi magnitudinem quæ credi non poſſit. Cautelâ hîc opus maximâ, ne dum *Noua* narramus, veterem perdamus fidem, & mendaces habeamur. Qui tantùm audita refert, ſæpiſſime fallit, falſus ipſe prior. Thales à quodam interrogatus, quantum à vero falſum abeſſet? Quantum, inquit, oculi diſtant ab auribus. *c* Senſit autem eos plerunque mentiri, qui audita ſolùm, non viſa referunt.

Si omne quod è fodinis eruunt metallici, argentum eſſet vel aurum, iam pridem Orbis hic noſter deaurari potuiſſet, ſed dum metallum, quod effoſſum eſt ab admiſtis ſordibus, terrâ, ſaxis, arenâ ſe-

cernatur

a *Martial. lib. ſpect. epigr. 2.*
b *Claudianus de conſulatu Manlij Theodoſij.*
c *Maximus ſerm. 35.*

cernatur, ad lamellam exiguam redigitur: ita ſe habet rerum nouarum recitatio, ſi demantur ficta, falſa, malè percepta, per coniecturas addita, heu quàm modicum puræ putæ veritatis remanet? plerunque dimidiam partem confictum eſt, quod oratione verboſiſſimâ enumeratur. Veriſſimè dixit Nicetas Choniates: Fama veritatem ſæpe opprimit, nec certi quidquam adfert. Nimium quantum creſcit eundo fama. Nec eſt quod miremur: frequenter omni operâ & ſtudio hoc agitur, vt falſiſſima quæque in populum ſpargantur, vt miſera plebs ſpe vaniſſimâ lactetur. Reuocet quis in memoriam annum milleſimum ſexconteſimum decimum ſeptimum, & ſequentes alios ad milleſimum ſexcenteſimum trigeſimum, quanta his annis, quámque monſtroſa prodierunt figmenta? quæ tamen omnia ſub honeſtiſſimo nomine rerũ nouarum vendebantur. Hoc vnicè multis in vrbibus curabatur, vt plebs ſpecioſiſſimis commentis animaretur, ad fortunas omnes exponendas in tam fortunatũ bellũ. Cura hîc ingens fuit publicè veritatem ignorari: Hinc plurimis poſt omnia perdita,

creue-

creuerunt tamen animi rumoribus inaniſſimis erecti. Iámque veritas paſſim tam ignominioſè habetur, vt eius ludibrium vel ſaxo ſit graue. Et eò fabularum prolapſi ſumus, vt in ciuitatibus alicubi nouarum rerum ſcriptores quærant, quæ veritas placeat, Catholica an Lutherana? *a* Quaſi verò veritatis genius hoc admittat, ſibi ipſi contradicere? aut hæc aut illa veritas non ſit veritas neceſſe eſt, quando ſibi tam largiter contradicunt.

a Was wolt jhr für Zeitungen/ Lutheriſche/ oder Catholiſche?

§. II.

Solebat Bernardus duodecemplex malum percenſere, quibus cœnobia euerterentur. Sunt hæc ordine: Prælatus negligens, Diſcipulus inobediens, Iuuenis otioſus, Senex obſtinatus, Monachus Curialis, Religioſus cauſſidicus, Pannus pretioſus, Cibus exquiſitus, Irreuerentia circa altare, Lis in capitulo, Diſſolutio in choro, denique Rumor in clauſtro. Reuerâ inter tot cœnobiorum mala non eſt minimum, quod eſt vltimū, *Vani Rumores*. His exterminandis aut ſaltem

tem non temerè narrandis, certam legem ſanctus Ignatius Loiola ſuis iniunxit. *a* Neque nos de ſcriptis ſolùm rumoribus hîc agimus, ſed de quocunq; alio relatu, qui vbi aliquid incrementi ſumpſerit, mox in rumorem tranſit. Inter ipſos etiam Apoſtolos hæc loquendi labes ſerpere cœpit: Exiuit ſermo iſte inter fratres, quia diſcipulus ille non moritur. Tantis auctoribus hoc ſparſum eſt, vt id ſcripto fuerit refutandum à Ioanne, qui clarè aſſerit: Non dixit ei IESVS, non moritur, ſed, ſic eum volo manere. *b* Nimirũ verba Domini ſiniſtrè percepta, aut perperam explicata, ſtatim rumorem falſum conflarunt. Hoc ipſum hodiéq; millies contingit: excipiuntur aliquot voculæ, ſed mutilæ, aut ad audientis arbitrium detortæ: hinc rumores falſi, hinc aniles fabulæ, hinc nugæ nugarum.

Timotheum diuinus Paulus ſic hortatur: Ineptas & aniles fabulas deuita. *b* Eas potiſſimùm fabulas notauit, quas Simonianorum hæreſis, de rerũ creatione, de pugnis Angelorum, de bono & malo Deo, de cibis bonis & malis confinxit. Poſt

a *Reg. commun. 37.*
b *Ioan. c. 21 ꝟ. 23.* c *1. Tim. c. 4. ꝟ. 7.*

Poſt impias iſtas, profanæ quoque fabulæ damnandæ, quibus quotidianum ſermonem condiri, credimus imperitè. Nam etſi ſalua ſint hîc omnia, nihilominus ſtultitiam prodit Nugigerula inſignem.

Gorgias Sophiſta, duos adijt indoctos philoſophos, vnum ridicula proponentem, alterum inſulſa reſpondentem: Ecquis veſtrûm, ait, ſtultior, qui hircum mulget, an qui cribrum ſupponit? Iſtud Gorgiæ ſæpiſſime quærendum foret: quis magis fatuus, qui fabulas tam indoctas, rumuſculos tam mendaces ſpargit, an qui credit & alijs vendit auctiore pretio? Ineptas ergo fabulas, ô Timothee, deuita, exerce autem teipſum ad pietatem. Nam multi optimas horas peſſimè perdunt, dum ea legunt, quæ profanis aut ſordidis imaginibus ſic occupent animum, vt ei vix liceat cogitare ſanctiora. Tu ergo talia lege, illa meditare, quæ meliorem te faciant, quæ ſaniores in te affectus ſuſcitent, nutriántque: *Stultas & ſine diſciplinâ quæſtiones deuita*, a quibus Attellanæ fabulæ, Madaurenſes

& Ar-

a 1. *Timoth*, c, 2. ℣. 23.

& Arbitri, *a* ſcriptores impuriſſimi abundant.

Norit igitur Lingua Nugigerula, quantum faciat damni, dum nugis ſpargendis ſtudet. Hoc tam inani ſtudio, pretioſiſſimũ tempus, cuius vnius iactura irreparabilis, per ludum & iocum amittitur; animus ſic impletur nugis, vt optima quæque nauſeet, & grande cenſeat faſtidium precari. Et quia Nugigerula ſæpe falſa pro veris venditat, peſſimum nomen conciliat ſuo domino, vt de eo paſſim dicatur: Bonus iſte vir, multa dicit, pauca probat, nec omnia quæ affirmat, ex tripode pronuntiari credendum. Hæc talis fama nemini non plurimum officit, cùm ſcilicet quæri ſolet: Taliſne huic homini lingua eſt, cui non ſemper tutò liceat credere? qui ſæpiſſime quidem grandi hiatu, *Noua Noua* proclamet, id tamen plerunque non aliter interpretandum, quàm *Mendacia, Mendacia.* Et quoniam diſertus hic nugator ſomnijs ſuis atque ineptijs multos decepit, credat ei Iudæus Apella, aut quiſquis alius verbis duci voluerit. Nos illi cras credemus, hodie nihil. Hoc ſuo domino

a *Venenum verè letaliſſimum.*

mino Lingua Nugigerula nomen parit, vt omnes qui eum nouerint, dicant, nugigerulus, fabulator, nugiuendus eſt: *a* audiamus ergo, quæ noua ſomnia ferat hic homo; hiſtoriâ fabulari plenus eſt, quacunque parte dolium hoc relinas, nugamenta copioſiſſimè fundit, nempe rumoribus narrandis ſemper paratus eſt, cùm deeſt quod narret, tam fertilis eſt ingenij, vt rumores nuſquam auditos ipſe fingat: rariſſimus apud eum hoſpes eſt Veritas. Hanc famam colligit, hoc habet ille commodi, qui nugis ac rumoribus recenſendis vel etiam audiendis tam ſtudioſè vacat. Nam cùm mitiſſimè de illo alij loquuntur: Vt ſciatis, inquiunt, quid hominis ſit iſte, patriâ & domo Athenienſis eſt, de quibus illud beati Pauli iam notum: Athenienſes autem omnes & aduenæ hoſpites, ad nihil aliud vacabant, niſi aut dicere, aut audire aliquid noui. *b*

a Fabelhanß/Merckenträger.
b *Act. c. 17. v. 21.*

§. III.

Sed ô humanæ mentis temulentiam! Vitam agimus breuiſſimam; dum ordimur,

mur, finis eſt: Tempus perniciſſimum non greſſu, non curſu, nec volatu recedit, ſed momentis fluit ſingulis, nóſque inania cogitantes deſerit, fugâ æternùm irreuocabili: Nos tamen inter hæc rapidiſſimi temporis præcipitia non tantùm lenti ſumus, ſed etiam nugaces & optimos quoſque dies ſteriliſſimis nugamentis frangimus. Agit nos, agitúrque velox dies: inſcij rapimur, dum nugamur, & pernicie noſtrâ ludimus. Seneca celeritatem temporis explicaturus: Nunquam Virgilius, inquit, dies dicit ire, ſed fugere, quod currendi genus concitatiſſimum eſt.

Optima quaque dies miſeris mortalibus, æui
Prima fugit ——

Quare optima? quia reſtat quod incertum eſt. Quare optima? quia iuuenes poſſumus diſcere, poſſumus facilem animum, & adhuc tractabilem, ad meliora conuertere: quia hoc tempus idoneum eſt laboribus, idoneum agitandis per ſtudia ingenijs, & exercendis per opera corporibus. Quid ergo ceſſamus, quid fabulas ac nugas tractamus? Meliora præteruolant, deteriora ſuccedunt. Quem-

admodum

ıdmodum ex amphorâ primum, quod ſt ſinceriſſimum effluit, grauiſſimum]uodque turbidúmque ſubſidit: ſic in æ- ate noſtrá, quod optimum, in primâ ſt. Id exhauriri in nugis potiùs pati- nur, vt nobis fæcem reſeruemus. Itaque oto hoc agamus animo, & ineptijs ac ıugamentis omiſſis, in rem vnam labo- emus, ne hanc temporis perniciſſimi ce- eritatem, quam retinere non poſſumus, elicti demum intelligamus. Primus quiſ-]ue tanquam optimus dies placeat, & edigatur in noſtrum. *a* Priſci:

Hic meus eſt, dixere, dies.

ta dies fiunt noſtri, cùm eos vſurpamus id ſeria: alieni ſunt & nihil ad nos, qui nter nugas ac fabulas elabuntur. Ma- hetes religioſiſſimus ſenex, Caſſiano eſte, *b* diabolum otioſarum fabularum autorem maximum eſſe his argumentis docuit. Sermonem cœperat Machetes de rebus diuinis. Auditotes, quos ha- buit, verborum modulis paullatim ſo- piri, & toto capite annuere, ſic dicta omnia ſurdis auribus tranſmittere. Senex

i ſermo-

a *Senec. Epiſt. 108. poſt med. pauculis additis.*
b *Caſſ. l. 5. inſt. c. 31.*

ſermonem cœptum ſubitò abrumpere, & iucundam texere fabulam, &, Audite, inquit, obſecro rem miram, quâ ratione Vulpes & Simia, alternis ſeſe aſtibus circumuenerint. Vix narrationem hanc ingreſſus, & mox omnium oculi reuiuiſcere atquę aperiri, aures audiendi cupidæ patere, iam nemo dormire ampliùs : Hîc ſeriò ingemiſcens ſenex : Cæperamus, inquit, diuina ſermone proſequi: mox ferè omnium oculos & aures occluſit ſopor, & neſcio quàm inexpugnabilis dormiendi neceſſitas; pauciſſimos ea quæ dicebantur attentos habuerunt: vbi verò fabuloſum apologum exorſus ſum, illicò excuſſus eſt iners ſomnus, nemo non vigilauit. Videte quæſo, fratres, quis ſacri ſermonis impugnator huc irrepſerit, quis oculos oppreſſerit hoc lethargo; Profectò non alium reperietis, quàm illum ab inferis peruigilem draconem, qui tum maximè ſomnū inducere conatur, cùm dicuntur animo profutura; cùm verò fabulæ percenſentur, attentam omnibus vigilantiam facilè perſuadet. Videte, fratres, quâ arte tam vitioſum ſoporem expugnetis. qui

dormit

dormit ſerijs & vigilat fabulis, diſcipulus eſt cacodæmonis.

Maches Anachoreta litteras nec vnas tantùm, ſed plures in faſciculum colligatas accepit è patriâ. hîc ipſe ſecum quærere: Et quantum, inquit, temporis perdes, dum has tot chartas perlegas? quantis animum cogitationibus implebis? quàm vanam inde lætitiam, aut quàm inutilem hauries mœrorem? quot diebus laborabis, dum parentum, cognatorum, & amicorũ memoriam aboleas? quid facies tam diuerſis & precibus & blanditijs confuſus? mox maſculâ manu arreptum faſciculum etiamnum ligatum conijciens in ignem: Ite, inquit, cogitationes patriæ; ſatius eſt vos ardere quàm meam mentem. *a*

Hunc feliciter æmulatus ſanctus Ignatius Loiola, nam cùm clauſo cubiculo ardenter precaretur, ianitor ad fores bis terue pulſauit, vocem præſtolatus quæ iuberet ingredi. Cùm preces Ignatius perſeueraret, & nec verbulo reſponderet, ianitor iterum iterùmque obtundens oſtium, moleſtus eſſe non deſijt. Demum

a Caſſ. l. 5. Inſtit. c. 32.

pandens ianuam: Quid, inquit, tibi vis frater? Cui ianitor: En Pater litteras, ait, allatas è patriâ; & vnà litterarum faſcem tradidit Ignatio, qui oſtium obſerans, accenſum focum circumſpexit (hiems erat) & liberaliſſimâ manu litterarum faſcem pabulum proiecit igni, at ipſe continuò ad intermiſſas preces rediȷt. a DEVS bone, quàm non auidi erant rerum nouarum ſanctiſſimi quique viri, quibus longè conſultius viſum eſt tot vnà litteras, quàm tempus comburere, chartaceos libellos flammis abijcere, quàm animum curis, quæ nocere plurimum, prodeſſe vix quidquam poſſunt. Quin ergo & nos liberâ voce dicimus: Ite vani rumores, ite; longè ſatius eſt, hæc talia neſciri, quàm animi tranquillitatem amitti, curas augeri, lætitiam vanam accendi, mœrorem non profuturum ali, tempus omnium pretioſorum pretioſiſſimum peſſimè conſumi. Profectò pars magna tranquillitatis eſt, hæc velle ignorare.

a *Ribad. l. 5. c. 1. poſt med.*

Otioſa,

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

OTIOSA LINGVA
OSTENTATIO
A
B
C
Raph. Sad. Iun. fecit.

O

Otioſa, Obiurgans, Oſtentatrix lingua hoc loco ſe ſpectandas præbent.

OTIOSAM linguam adumbrat otioſus dæmon gladio indormiens, & hic homo ſomni plenus A. qui ſcripturus videtur, nec tamen ſcribit, nam calamum læuâ gerit ignauiſſimè. Imò tam piger eſt, & laboris parcus, vt nec muſcis quidem abigendis libeat mouere manũ. Otioſa lingua ingens muſcarum agmen vnico partu effundit. Sed pungent hæ muſcæ, cùm dies aderit rationis reddendæ, de verbis etiam otioſis. Vide C. 10. §. 1.

B. OBIVRGANTEM linguam repræſentat is qui ignem elicit è ſilice, ſed ſicut ſcriba calamum ſiniſtrâ, ita hic eâ manu tenet ſilicem quâ chalybem deberet, modo prorſus inuerſo: ita & Lingua Obiurgans omnem reprehendendi ordinem inuertit. Vide C. 11. §. 1.

C. OSTENTATRICIS linguæ ſymbolum eſt ſimia in delphino equitans. Vide C. 14. §. 3.

O.

CAPVT X.

Otioſam Linguam diuersè pernicioſam eſſe, & de illius pœnâ.

CEram æmulatur mens humana, calore miteſcit & formam quācunque mollis recipit, frigore indureſcit, nec facilè ſignatorium annulum admittit. Colloquia verecunda & Chriſtianam ſapientiam ſpirantia, intellectum ſic afficiunt, voluntatem ſic calefaciunt, vt flecti ſe ſinat, & formantem manum facillima ſequatur. Cleophas cum ſocio comite Emaunta ibat ipſo die reuiuiſcentis Chriſti: erant hi duo peregrini, velut duriſſima cera, quam vnicum colloquium pium in eam facilitatem emollijt, vt magiſtra manus obedientem habuerit ad omnia. Nutabat fides horum viatorum deſperabundis colloquijs miſerè conuulſa, ſed hanc tertij comitis colloquium ſic denuò erexit, vt hi duo ipſimet faterentur: Nónne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in

viâ?

viâ? *a* Nec mirum; Ignitum eloquium tuum, (Domine) vehementer. *b*

Colloquia verò vana & otioſa ita omnem virtutem eneruant, vt Paulinum oraculum pronuntiet: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. *c* Malis colloquijs iure annumerantur otioſa, quæ verborum ſemper plurimum, nihil emolumenti, plerunque multum detrimenti habent, prout ſcilicet facundiam ſuam explicat lingua Otioſa, de quâ nunc agendum. & principiò quidem exponendum, quæ verba dicantur otioſa, deinde quantum ea damni adferant; tertiò quæ eorum ſit pœna, & cur illa tantoperè cauenda.

a *Luc. c. 24. v. 2.* b *Pſ. 118. v. 40.*
c *1. Cor. c. 15. v. 33.*

§. I.

Otioſa lingua nominatur, prout eam Hieronymus depingit, quæ nec loquenti nec audienti prodeſt. Hinc Otioſum verbum beatus Gregorius appellat, quod aut iuſtæ neceſſitatis, aut piæ vtilitatis intentione caret. *a* Hinc quicquid loqueris, inquit Bernardus, niſi intendas

a *Gregor. lib. 7. moral. c. 17. & hom. 6. in Euang.*

alicui prodeſſe, otioſum eſt. *a* Varium ab his & multiplex damnum, nos ea in quatuor claſſes reducimus.

Prima: Otioſa verba flammarum piacularium nobile ſunt pabulum. Ecquid in otioſas voces grauius aut formidabilius dici poteſt, quàm quod ſeruator Orbis his omnino verbis proclamat: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *b* Penſitate hæc obſecro; ad tribunal trahuntur verba etiam otioſa, quantumuis innoxia, quid laſciuis fiet, quid fiet noxijs & blaſphemis, ſi vana quoque & inutilia coguntur in ius ambulare? Bernardus hîc ingemiſcens: quàm vera ſententia, inquit, in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim prætersam cetera, ſi propterea eſt otioſum verbum, quod nullam rationabilem cauſſam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod eſt præter rationem? *c* Nemo ergo arbitretur otioſa verba, vt viliſſimum quid, obliuioni tradenda; in die

a *Bern. de Paſſ. Dom. c. 25. mihi pag. 1199.*
b *Mat. c. 12 v. 36.* c *Bern. ſerm. de triplici cuſtod.*

die iudicij ratio de ijs exigetur, nec tantùm de aliquibus, ſed omne verbum otioſum iudici ſiſtetur. Heu nobis, inquid Bernardus, quænam poterit reddi ratio de otio? Otium non eſt, ſi non omnino ratione vacuum eſt. *a* Quòd ſi homo vnicus multa millia otioſorum temerè fundat, dum viuit, quis erit numerus otioſorum verborum, quæ omnes omnino homines loquentur? Id tamen exactiſſimè conſtabit ſummo iudici, quot, & quænam vniuerſi & ſinguli ſæculis omnibus protulerint; *omne verbum otioſum* dabit ſupplicium.

Claſſis ſecundæ damna ſunt: A' verbis otioſis facillimè tranſitur ad ſcurrilia, & ad noxia. Amnis exundans citò fit lutoſus; lingua exerrans omne genus ſordiũ breuî colligit. Veriſſimè dixit Gregorius: Dum otioſa verba negligimus, ad noxia peruenimus. *b* Primò quidem loquimur aliena, & quæ nihil ad rem; paullatim miſcemus detractiones; tandem erumpit lingua in contumelias: quiſquis non abſtinet otioſis, ſanè nec

a *Idem de præcept. & diſpenſ. c. 12. init.*
b *Greg. in c. 6. Iob.*

noxijs abſtinebit. Tertia damnorum claſſis eſt: Otioſa verba, omnem pietatis ſpiritum extinguunt, mentem obnubilant, tranquillitatem turbant. Veriſſimè dixit Salomon: Vbi verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas, *a* virtutis ſcilicet & bonæ mentis. Si vaſi vinario aut vnguentario deſit operculum, vini aut vnguenti odor breuî omnis defluet. Beatus Diadochus dicere ſolebat, Balneum aut hypocauſtum calorem omnem amittit, ſi balnei aut hypocauſti ianua relinquantur ſæpius aperta. *b* Sunt qui hominem caſtro conferant vel arci: ſed arx hæc ſubinde ab hoſtibus vndique obſidetur. Senſit hoc qui dixit: Inimici mei animam meam circumdederunt. *c* Arcis illius porta, os hominis eſt: hoſtis cùm portam tenet, arcem cepit. ideò qui cupit cuſtoditam arcem, ſummâ diligentiâ neceſſe eſt cuſtodiat portam. Nihil hîc muniminis omiſit natura; ſepem huic portæ oſſeã appoſuit è triginta plus minus dentibus; addidit labia, pontem verſatilem. Si qui iam cautiores ſunt caſtellani

a *Prou. c. 14. v. 23.* b. *Diadoch. de perſ. ſpirit. c. 70.* c *pſ. 16. v. 19.*

ſtellani portam nunquam reſerant locuturi, quin Linguam prius moneant: Lingua quò vadis? attende tibi, ne nimis magno nobis ſtet, prodijſſe in publicum, & locutam eſſe. Attende tibi, & dum licet, diſce manere domi: Omne verbum otioſum, ſubibit iudicium.

§. II.

Quarta damnorum claſſis: Otioſa colloquia ſuffurantur tempus, omni auro, omníque gemmâ longè pretioſius. quiſquis hinc otioſis nænijs auferat vel horulam, nihil dignum tanto impendio redditurus eſt. Apis illa Claræuallis Bernardus, ſi vſquam, certè hîc aculeum habet, quem otioſis illis fabulatoribus infigens: Nemo veſtrûm, inquit, parui æſtimet tempus quod in verbis conſumitur otioſis. Siquidem tempus acceptabile eſt, & dies ſalutis. Volat verbum irreuocabile, volat tempus irremeabile, nec aduertit inſipiens quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec hora prætereat. O donec prætereat hora: O donec pertranſeat tempus: Donec hora prætereat, quam tibi ad agendam pænitentiam, ad obtinendam veniam, ad ac-

quirendam gratiam, ad gloriam promerendam, miſeratio conditoris indulget. Donec tranſeat tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatẽ, properare ad angelicam ſocietatem, ſuſpirare ad amiſſam hereditatem, aſpirare ad promiſſam felicitatem, excitare remiſſam voluntatem, flere commiſſam iniquitatem. Sic nimirum, ſic agricolæ cùm diu deſiderata affuerit opportunitas ſeminandi, ſic vinitores cùm expectatum tempus putationis aduenerit, inueniſſe occupationes, & quaſi irreprehẽſibiliter ſine opere diem tranſegiſſe lætantur? Sic inſtantibus nundinis inſtitores nectere moras, occaſiones quærere ſolent, ne quem fortè ſibi ex eis quæſtum prouenire contingat? Sic denique pauperes mendicantes, cùm multis clamoribus euocatus tandem affuerit eleemoſynarum diſtributor, diuerticula captant, & concurrentibus ſocijs vacuos ambiunt occupare receſſus, & fouere latebras in angulis platearum? Vtinam tamen vel ſolum tempus vitæ amitteretur in verbis; ſed multi in his etiam vitam amittere comprobantur: nec ipſi modò amittere,

ſed

ſed alijs quoque adimere. *a* Hanc Bernardi ſapientem facundiam confirmans Hieronymus: Breue eſt, inquit, huius vitæ curriculum, hoc ipſum quod loquor, quod ſcribo, quod relego, de tempore meo mihi aut creſcit, aut deperit. *b* Res tanti pretij tempus eſt, vt huius vnius iactura plurimùm & pænè ſola ſit deploranda. Quicquid ceterorum amiſeris, reparabile damnum eſt: diſpendium temporis vel minimi nulla reſtituent ſæcula. Pecuniæ iacturam feciſti? reddi poteſt alia, & copioſior. honorem perdidiſti? redire poteſt, & auctior. valetudinem amiſiſti? plurimis hoc damnum profuit: ſed & valetudinem amiſſam quàm multi recuperant; amiſſum tempus nemo omnium vnquam reduxit: irreparabile eſt, cuius tamen optimam quamque partem otioſa colloquia ſubducunt. Credibile eſt nec à ſapientibus quidem hoc temporis pretium ſatis æſtimari. Vt vt hæc ſunt, hoc Chriſtianus ſapiens vnicè laboret, ſic omne vitæ momentum diſpenſare, ne vnquam de ſe cacodæmon gloriari hoc poſſit, *Inueni*

a *Bern. ſerm. de triplici cuſtodiâ, mihi pag. 385. (otio- ante med. ſerm.* b *Hieron. in c. 6. epiſt. ad Gal.*

otioſum. Multicolor eſt otioſitas, ſunt enim & otioſæ cogitationes, quas ſæpe comitatur otioſa confabulatio, hanc non raro ſequitur opus otioſum, quod quandoque peius eſt ignauiſsimis ſerijs. De quo dilucidè Bernardus: In hoc genere transgreſſionis, inquit, nonnulla ſunt ſtultiloquia, ſeu vaniloquia, & quæque otiosè dicta, facta, cogitata. *a*

a *Bern. de præcept. & diſpenſ. c. 14. poſt. init.*

§. III.

Optimus loquendi magiſter Chriſtus, in omnibus ſuis colloquijs occaſionem captabat vt ſermonem quacunque de re inſtitutum flecteret ad diuina. Collocutus cum Samaritide, ab aquâ Sichariâ ad aquam viuam in cælo ſalientem opportuniſſimè deduxit ſermonem. *a* Cùm mentio incideret de Manna, cœpit Seruator de vero Angelorum pane diſſerere, vt non nemo auditorum eſſet qui diceret: Domine ſemper da nobis panem hunc. Hac occaſione oblatâ: Ego, inquit, ſum panis vitæ; qui venit ad me, non eſuriet; & qui credit in me, non ſitiet vnquam. *b* Cùm ſub concione nuntiaſſet quis, adeſſe

a *Ioan. c. 4. v. 14.* b *Ioan. c. 6. v. 35. & 35.*

eſſe matrem & fratres, arripuit verba nuntij, & de Dei voluntate cœpit dicere. Eodem modo in conuiuijs quàm nobiles inſtituit diſſertatiunculas conuiuis & tempori aptas? Apud Matthæum telonarium de medicinâ ſacrâ, ſeu, pœnitentiâ; apud Simonem Phariſæum de diuino amore ob præſentem Magdalenam; apud Phariſæorum principem, vbi delitias faciebant, & ceremoniam adhibebant in accubitu, de Humilitate cœpit diſſerere. Exemplis tam luculentis inſtruimur, quomodo colloquia inutilia & otioſa dextrè deriuanda in affatus meliores. Non enim in leui ponendum, deſtinatò loqui otioſa. Optimus hac in re monitor Bernardus: Quid cùm ſcienter, inquit, & ex deliberatione in verba otioſa, ſilentio licet non indicto, lingua laxatur? [a] Hanc noxam Deus ſæpiſſime non futuris iudicijs ſeruat, ſed præſenti vindicat ſupplicio. Beatus Gregorius narrat virginem conſecratam non ab vnâ ſolùm virtute nobilem vixiſſe in cœnobio: pollebat hæc continentiâ vitæ, ſed non itidem linguæ: mores illius caſti, & qui virginem

a *Bern. ſerm. de precept. & diſp. c. 12. initio.*

virginem decerent, modò lingua fuiſſet amantior taciturnitatis. Extra legem garrire ſolenne illi erat. Obijt tandem & hæc diem ſuum, ſepulta in templo. Nocte proximâ vidit æditüus pridie humatam refodi, & ad aram deduci, illic mediam ſecari, atque in ignem conijci, parte alterâ intactâ. Die ſequenti æditüus quæ vidiſſet noctu, expoſuit, & locum monſtrauit cadaueris combuſti. Narrationi fidem fecerunt luculenta rogi veſtigia marmori altè impreſſa. *a* Ergo nec templi ſanctitas ab incendijs ſeruat, quem damnat linguæ procacitas. Gregorij relatus, teſtimonio firmantur Caſſiani, qui ſenem religioſiſſimum, in ſpecimen virtutis ſtatuens: Moſes, inquit, qui hanc eremum habitat ſecundus, vir incomparabilis, ſed opinionis ſuæ paullò tenacior cum Macario diſceptare cœpit. hîc voces iecit duriuſculas, & aculeo petijt aduerſarium. Quia tamen facti pœnituit Moſen, noxam hanc Deus non ad ſerum tribunal reiecit, ſed dæmoni mox poteſtatem fecit & occupandi hominis, & torquendi.

dæmon

a Greg. l. 4. dialog. c. 51.

dæmon licentiâ vſus inſperatum hoſpitium inuaſit. Sed Moſes Macarij precibus ab hoſpite Orciniano breuî liberatus eſt. *a* Tanti eſt vel parua in ſpeciem improbitas linguæ, ob quam ſanctiſſimi quique homines pœnas ſæpe grauiſſimas dependerunt. Duranus ex abbate Toloſanus præſul, vir cetera pius & mirè induſtrius, ſed linguæ ſolutioris verba ridicula ſubinde liberiùs vſurpauit: ſed non impunè. Poſtquam enim in humanis eſſe deſijt, cruciatus quos ei beatus Hugo Cluniacenſis abbas prædixerat, ſenſit, & mox Signino, notæ ſanctimoniæ ſacerdoti viſendum ſe præbuit aſpectabili ſed tetrâ formâ, præſertim ore portentoſum in modum extuberanti, labríſque fœdè conciſis & exulceratis Hoc oris habitu & voce lacrimabili ſuppetias rogauit, præcipuè ab Hugone monitore ſuo ferendas. Hugo re ad ſe perlatâ ſeptem cœnobitis vnius hebdomadis ſeuerũ ſilentium indixit, quod tamen non æquè ab omnibus ſeruatum eſt. Itaque Duranus redijt, & ob neglectam legem necdum è tormentis ſe liberum monſtrauit.

Noua

a Caſſ. l. 7. collat. c. 27.

Noua igitur ſilentij lex dicitur, quâ defuncti præſulis neceſſitati conſuleretur. Tertiùm denique ſpectandum ſeſe Duranus, iam à pænis ſolutus exhibuit, & ob præſtitam opem immortales egit gratias Hugoni. *a* Ita nugæ quoq; ac facetiæ puniuntur, ita linguæ intemperantia non maxima vel alterius Orbis ſupplicijs eluenda eſt.

a *Vincent. Belluacenſ. lib. 26. Spec. hiſt. c. 5. Lippeloo 29. Aprilis in Vitâ S. Hugonis.*

§. IV.

Non ignorauit hoc Carthuſianorum ſanctiſſimus Patriarcha Bruno; exploratum habuit quantis à linguâ periculis inuoluamur, quantis damnis; vidit otioſorum verborum ingentes aceruos, obſeruauit optimum quemque ſuâ vel alienâ linguâ perire, nouas igitur leges ſibi ſuiſque ſcripſit, quarum caput eſt, ſtrictiſſimè SILERE. Bruno ſic ratiocinatus fuit: ſi Doctor ille Pariſienſis qui tantâ ſanctimoniâ præditus credebatur, damnatus eſt ab æquiſſimo iudice; hoc ergo connitar, vt ego me ſocioſque meos maturè ſubducam in tutum, vbi cum Deo aſſidui loquamur, ne nobis ipſis aliiſque noce-

noceamus loquendo. Et quâ ratione de tot centenis millibus otioſorum verborum rationem reddituri ſumus? præſertim ſi tot criminoſa, tot falſa, tot luxurioſa ſe miſcuerint? ſit leue quid vox leuiter prolata, ſed iure terreat multitudo. leuiſſimum quid pluma eſt, ſed numero graues cum plumbo certant; quid imbecillius aquæ guttulâ, ſed repetita toties, lapidem cauat. Vnica vox otioſa facilè habet veniam, ſed cùm tanto numero repetuntur, non degrauent mergántque nauim? Ideò Beatus Godefridus Ambiani præſul, quotieſcunque iter faceret, comites ſemper iuſſit præcedere. cauſſam huiuſce moris rogatus, dixit: Ne otioſis ſermonibus texendis ſit occaſio. Iobus ſuis cladibus iam prope ſepultus, amicos nihilominus otiosè garrientes perſtringit, &: Ad increpandum, inquit, tantùm eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis. *a* Meritò eos reprehendit velut otioſiſſimos conſolatores. Auceps in Ardearum venatu non dimittit Falconem, niſi prius viderit Ardeam: venator fune tenet canem, dum conſpexerit feram; at nos incauti euolare ver-

a *Iob*, c. 6. v. 26.

re verba permittimus, antequam vtilitatem vllam cernamus; aëri & ventis loquimur, cùm ſciamus non perinde ad nos redire verba, vti ad ſuos dominos manſuefacta animalia; ad aucupem reuolat Falco, ad venatorem recurrit canis, verbum ſemel emiſſum nullis artibus ad auctorem reuocari poteſt: exceſſit, euaſit, erupit, æternùm irreuocabile. Quid igitur eſt conſilij ad otioſam locutionem ſaltem minuendam, ſi non tollendam? Auguſtus Imperator, Suetonio narrante, ita filiam & neptes inſtituit, vt nihil agerent, nihílque loquerentur quod non in diurnos commentarios referri poſſet. Vox digna Cæſare; conſilium auguſtum, verè Chriſtianum; & quod præclarè congruit Seruatoris dicto. *Reddent rationem de eo in die iudicij.* Nulli mortalium vel minimum otioſum verbulum excidit, quod non in tabulas & ſyngraphas referatur. cogitata, facta, dictáque, omnia in Dei perſcriptiones, & in acta mittuntur, nec ſyllabulâ omiſsâ. Quiſquis hoc attentiùs cogitauerit, ipſe ſibi dicet: Cautè, obſecro, cautè; nam quicquid dixeris, in tabulas refertur, in acta mittitur;

titur; de omni otioſo verbo rationem reddes; vide igitur ne rationes in immenſum excreſcant. Si halec vnicus pretio ſtat tanto, quanto ſtabit integra halecum orca? a Si ſua eſt mulcta vel otioſo verbulo, num impunita dimittentur falſa, ſpurca, noxia?

a Ein Thonnen voll.

§. V.

Pauca ſæpe verba, per otium & ludum, dolo non malo prolata in errores ſe maximos diffundunt, velut oleum in telam aut aſſerem effuſum latiſſimè ſerpit. Eius rei, mi Lector, paradigma tibi, animi gratia exhibeo. Inuitarat quiſpiam ſex conuiuas variæ dignitatis. hinc cùm accumbendum, lis ingens & delitiæ ac ceremoniæ plurimæ: alter alteri principem locum cedere, ille non accipere, hic vrgere, ille denuò tergiuerſari, iſte iterum blandiri, & rogare, ac priorem accubitum deferre. Hîc paterfamilias & modimperator partes ſuas interponere: Et quæſo, inquit, num hodie ſtantes prandebimus? proximum quiſque locum occupet, aut

ego vos toties adhibebo menſæ, quoties ſeſſionis locus poterit inter vos mutari. Otioſè hoc prorſus & temere dixit, nec prius ad calculos ſedit, vt variandi accubitûs numerum iniret. Obſecro te, Lector, addiuina, quoties ſex conuiuæ accumbendi ordinem inter ſe variare poſſint. Dicturo mihi, ſat ſcio, vix habebis fidem. Ergo aduerte animum. Si leges Arithmeticæ ſpectemus, poſſunt ſex conuiuæ ſeptingenties vicies diſcumbendi ordinem commutare. Si iam anno vni trecentos ſexaginta quinq; dies aſſignemus (tot enim habet communis annus) debuiſſet paterfamilias ille ſex conuiuas (ſi quidem promiſſis ſtare voluiſſet) anno integro quotidie bis ad menſam vocaſſe, exceptis vltimis quinque diebus in hebdomade maiori ſacrâ. Necdum credis? ipſis igitur oculis, non ſolùm auribus, fidem faciam ídque ſignatis tabulis: ſex Alphabeti primæ litteræ, ſex conuiuarum vices ſubibunt. Litteras perinde vt conuiuas ſic colloco. Aude, mi Lector, adiectas hîc chartas ſine tædio aſpicere. Et en hoſpites meos nunquam eodem ordine accumbentes.

a b c

abcdef	acbdef	adbcef	aebcdf	afbcde
abcdfe	acbdfe	adbcfe	aebcfd	afbced
abcedf	acbedf	adbecf	aebdcf	afbdce
abcefd	acbefd	adbefc	aebdfc	afbdec
abcfde	acbfde	adbfce	aebfcd	afbecd
abcfed	acbfed	adbfec	aebfdc	afbedc
abdcef	acdbef	adcbef	aecbdf	afcbed
abdcfe	acdbfe	adcbfe	aecbfd	afcbde
abdecf	acdebf	adcebf	aecdbf	afcdbe
abdefc	acdefb	adcefb	aecdfb	afcdeb
abdfce	acdfbe	adcfbe	aecfbd	afcebd
abdfec	acdfeb	adcfeb	aecfdb	afcedb
abecdf	acebdf	adebcf	aedbcf	afdbce
abecfd	acebfd	adebfc	aedbfc	afdbec
abedcf	acedbf	adecbf	aedcbf	afdcbe
abedfc	acedfb	adecfb	aedcfb	afdceb
abefcd	acefbd	adefbc	aedfbc	afdebc
abefdc	acefdb	adefcb	aedfcb	afdecb
abfcde	acfbde	adfbce	aefbcd	afebcd
abfced	acfbed	adfbec	aefbdc	afebdc
abfdce	acfdbe	adfcbe	aefcbd	afecbd
abfdec	acfdeb	adfceb	aefcdb	afecdb
abfecd	acfebd	adfebc	aefdbc	afedbc
abfedc	acfedb	adfecb	aefdcb	afedcb

bacdef	bcadef	bdacef	beacdf	bfacde
bacdfe	bcadfe	bdacfe	beacfd	bfaced
bacedf	bcaedf	bdaecf	beadcf	bfadce
bacefd	bcaefd	bdaefc	beadfc	bfadec
bacfde	bcafde	bdafce	beafcd	bfaecd
bacfed	bcafed	bdafec	beafdc	bfaedc
badcef	bcdaef	bdcaef	becadf	bfcade
badcfe	bcdafe	bdcafe	becafd	bfcaed
badecf	bcdeaf	bdceaf	becdaf	bfcdae
badefc	bcdefa	bdcefa	becdfa	bfcdea
badfce	bcdfae	bdcfae	becfad	bfcead
badfec	bcdfea	bdcfea	becfda	bfceda
baecdf	bceadf	bdeacf	bedacf	bfdace
baecfd	bceafd	bdeafc	bedafc	bfdaec
baedcf	bcedaf	bdecaf	bedcaf	bfdcae
baedfc	bcedfa	bdecfa	bedcfa	bfdcea
baefcd	bcefad	bdefac	bedfac	bfdeac
baefdc	bcefda	bdefca	bedfca	bfdeca
bafcde	bcfade	bdface	befacd	bfeacd
bafced	bcfaed	bdfaec	befadc	bfeadc
bafdce	bcfdae	bdfcae	befcad	bfecad
bafdec	bcfdea	bdfcea	befcda	bfecda
bafecd	bcfead	bdfeac	befdac	bfedac
bafedc	bcfeda	bdfeca	efdca	bfedca

cabdef	cbadef	cdabef	ceabdf	cfabde
cabdfe	cbadfe	cdabfe	ceabfd	cfabed
cabedf	cbaedf	cdaebf	ceadbf	cfadbe
cabefd	cbaefd	cdaefb	ceadfb	cfadeb
cabfde	cbafde	cdafbe	ceafbd	cfaebd
cabfed	cbafed	cdafeb	ceafdb	cfaedb
cadbef	cbdaef	cdbaef	cebadf	cfbade
cadbfe	cbdafe	cdbafe	cebafd	cfbaed
cadebf	cbdeaf	cdbeaf	cebdaf	cfbdae
cadefb	cbdefa	cdbefa	cebdfa	cfbdea
cadfbe	cbdfae	cdbfae	cebfad	cfbead
cadfeb	cbdfea	cdbfea	cebfda	cfbeda
caebdf	cbeadf	cdeabf	cedabf	cfdabe
caebfd	cbeafd	cdeafb	cedafb	cfdaeb
caedbf	cbedaf	cdebaf	cedbaf	cfdbae
caedfb	cbedfa	cdebfa	cedbfa	cfdbea
caefbd	cbefad	cdefab	cedfab	cfdeab
caefdb	cbefda	cdefba	cedfba	cfdeba
cafbde	cbfade	cdfabe	cefabd	cfeabd
cafbed	cbfaed	cdfaeb	cefadb	cfeadb
cafdbe	cbfdae	cdfbae	cefbad	cfebad
cafdeb	cbfdea	cdfbea	cefbda	cfebda
cafebd	cbfead	cdfeab	cefdab	cfedab
cafedb	cbfeda	cdfeba	cefdba	cfedba

dabcef	dbacef	dcabef	deabcf	dfabce
dabcfe	dbacfe	dcabfe	deabfc	dfabec
dabecf	dbaecf	dcaebf	deacbf	dfacbe
dabefc	dbaefc	dcaefb	deacfb	dfaceb
dabfce	dbafce	dcafbe	deafbc	dfaebc
dabfec	dbafec	dcafeb	deafcb	dfaecb
dacbef	dbcaef	dcbaef	debacf	dfbace
dacbfe	dbcafe	dcbafe	debafc	dfbaec
dacebf	dbceaf	dcbeaf	debcaf	dfbcae
dacefb	dbcefa	dcbefa	debcfa	dfbcea
dacfbe	dbcfae	dcbfae	debfac	dfbeac
dacfeb	dbcfea	dcbfea	debfca	dfbeca
daebcf	dbeacf	dceabf	decabf	dfcabe
daebfc	dbeafc	dceafb	decafb	dfcaeb
daecbf	dbecaf	dcebaf	decbaf	dfcbae
daecfb	dbecfa	dcebfa	decbfa	dfcbea
daefbc	dbefac	dcefab	decfab	dfceab
daefcb	dbefca	dcefba	decfba	dfceba
dafbce	dbface	dcfabe	defabc	dfeabc
dafbec	dbfaec	dcfaeb	defacb	dfeacb
dafcbe	dbfcae	dcfbae	defbac	dfebac
dafceb	dbfcea	dcfbea	defbca	dfebca
dafebc	dbfeac	dcfeab	defcab	dfecab
dafecb	dbfeca	dcfeba	defcba	dfecba

eabcdf	ebacdf	ecabdf	edabcf	efabcd
eabcfd	ebacfd	ecabfd	edabfc	efabdc
eabdcf	ebadcf	ecadbf	edacbf	efacbd
eabdfc	ebadfc	ecadfb	edacfb	efacdb
eabfcd	ebafcd	ecafbd	edafbc	efadbc
eabfdc	ebafdc	ecafdb	edafcb	efadcb
eacbdf	ebcadf	ecbadf	edbacf	efbacd
eacbfd	ebcafd	ecbafd	edbafc	efbadc
eacdbf	ebcdaf	ecbdaf	edbcaf	efbcad
eacdfb	ebcdfa	ecbdfa	edbcfa	efbcda
eacfbd	ebcfad	ecbfad	edbfac	efbdac
eacfdb	ebcfda	ecbfda	edbfca	efbdca
eadbcf	ebdacf	ecdabf	edcabf	efcabd
eadbfc	ebdafc	ecdafb	edcafb	efcadb
eadcbf	ebdcaf	ecdbaf	edcbaf	efcbad
eadcfb	ebdcfa	ecdbfa	edcbfa	efcbda
eadfbc	ebdfac	ecdfab	edcfab	efcdab
eadfcb	ebdfca	ecdfba	edcfba	efcdba
eafbcd	ebfacd	ecfabd	edfabc	efdabc
eafbdc	ebfadc	ecfadb	edfacb	efdacb
eafcbd	ebfcad	ecfbad	edfbac	efdbac
eafcdb	ebfcda	ecfbda	edfbca	efdbca
eafdbc	ebfdac	ecfdab	edfcab	efdcab
eafdcb	ebfdca	ecfdba	edfcba	efdcba

fabcde	fbacde	fcabde	fdabce	feabcd
fabced	fbaced	fcabed	fdabec	feabdc
fabdce	fbadce	fcadbe	fdacbe	feacbd
fabdec	fbadec	fcadeb	fdaceb	feacdb
fabecd	fbaecd	fcaebd	fdaebc	feadbc
fabedc	fbaedc	fcaedb	fdaecb	feadcb
facbde	fbcade	fcbade	fdbace	febacd
facbed	fbcaed	fcbaed	fdbaec	febadc
facdbe	fbcdae	fcbdae	fdbcae	febcad
facdeb	fbcdea	fcbdea	fdbcea	febcda
facebd	fbcead	fcbead	fdbeac	febdac
facedb	fbceda	fcbeda	fdbeca	febdca
fadbce	fbdace	fcdabe	fdcabe	fecabd
fadbec	fbdaec	fcdaeb	fdcaeb	fecadb
fadcbe	fbdcae	fcdbae	fdcbae	fecbad
fadceb	fbdcea	fcdbea	fdcbea	fecbda
fadebc	fbdeac	fcdeab	fdceab	fecdab
fadecb	fbdeca	fcdeba	fdceba	fecdba
faebcd	fbeacd	fceabd	fdeabc	fedabc
faebdc	fbeadc	fceadb	fdeacb	fedacb
faecbd	fbecad	fcebad	fdebac	fedbac
faecdb	fbecda	fcebda	fdebca	fedbca
faedbc	fbedac	fcedab	fdecab	fedcab
faedcb	fbedca	fcedba	fdecba	fedcba

Etiamnum dubitas, Lector, ſex conuiuas ſeptingenties vicies *a* accumbendi rationem permutare poſſe? ſed huc nos duxit inconſiderati patrisfamilias otioſa promiſſio. Nos ſexcenta talia quotidie, dum garrulum otium ſectamur, fundimus, nec valdè dolemus, his inanijs perdidiſſe tempus. a *Non tamen ſæpius.*

Sed eſt qui dicat: Quanti hæc res negotij eſt, verba omnia ad aurificis ſtateram examinare, vnde mihi hæc libella? Huic Siracides reſpondet: Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos, vt non labaris in linguâ tuâ. *a* quicquid habes facti, infecti, ſignatíque argenti, huc omne confer, vt inde fiat trutina; quicquid in te prudentiæ aut ſapientiæ eſt, id totum in hanc rem impende, *vt non labaris in linguâ tuâ.*

Finio cum Bernardo: O quantus terror, inquit; iudex ſapientiſſimus, qui numerat omnes pluuiæ guttas, diſcretor omnium tentationũ, omnium hominũ à primo Adam vſque ad vltimum qui erit in fine ſæculi, vult audire rationem verborum omnium otioſorum, cùm ſederit

a *Eccli.c.28.v.29.*

in ſede maieſtatis iudicij ſui, vbi non iam miſericordia, ſed iudicium cantabitur Domino. Quid tum miſeri & miſerabiles faciemus? Sapientiſſimus es Domine, falli non potes, iuſtiſſimus es, corrumpi non potes. Quid ergo dicam? Miſerere quæſo &c: vt non ſolum à maledictis & turpibus declinem, verùm etiam otioſa verba deuitem, ne de illis me oporteat in die iudicij reddere rationem, vbi iam non de bonis & viridibus folijs verborum, ſed de malis & aridis ratio eſt reddenda. *a* Ratum, firmum, fixum eſt decretum: Omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *b*

a *Bern. de Paſſ. Dom c. 15. mihi pag. 1187.*
b *Matth. l. ſupra citato.*

CAPVT XI.

OBIVRGANS *Lingua, prout par eſt, obiurgatur.*

Magnum illud Græciæ lumen Baſilius, cùm innumeros errores vel vnius linguæ penſiculatiùs cogitaſſet, veriſſimum hoc pronuntiauit: Vita noſtra re-

ferta

ſerta eſt linguæ delictis. Quis enim ille tam circumſpectus, ac prudens qui non vel vno die ſæpius hallucinetur linguâ, niſi eam ſeueriùs inter ſilentij leges coërceat? Linguæ rabies, vilitáſque morum vbique eſt obuia. Eâ de cauſsâ ſanctiſſimè monet Ambroſius: Alliga ſermonem tuum ne luxuriet, ne laſciuiat, & multiloquio peccata ſibi colligat. *a* Ergo beatus (quod Siracides affirmat) qui tectus eſt à linguâ nequam, qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non eſt ligatus: iugum enim illius iugum ferreum eſt: & vinculum illius vinculum æreum eſt. Mors illius, mors nequiſſima: & vtilis potiùs inferus quàm illa. Perſeuerantia illius non permanebit, ſed obtinebit vias iniuſtorum; & in flammâ ſuâ non comburet iuſtos. Qui relinquunt Deum, incident in illam & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos. *b* Quis autem hos leones, hos pardos ſatis ſemper cauerit? loco quo non putes prorumpunt hi leones,

a *Ambr. l. 1. Offic. c. 3.* b *Eccli. c. 28. v. 23. ad 28.*

hi pardi, & ſæuitie inuadunt inopinâ. Furibundis his linguis meritò accenſetur lingua OBIVRGANS, quam poſt Otioſam, alphabeti cognatione proximam locamus. Itaque hac diſſertatiunculâ Obiurgantis linguæ geniũ perſequemur.

§. I.

Atque primò quidem ſi habitum iſtius linguæ ſpectemus, veſtem horridam gerit indutui, pro calceis perones clauis compactos, aut grandes piſcatorũ ocreas habet, paſſus facit amplos & ſonoros, neque enim aliud docta eſt quàm vituperare, reprehendere, verbis exagitare, inuectiuis vti, hos auaritiæ inſimulare, illos ſuperbiæ aut ſtultitiæ damnare. Nil quidem optatius eſt terræ ſitienti, quàm opportunus imber, ſi is tamen placidis guttis rorando defluat, quòd ſi præceps nimbus ſupernè ruat, vnóque ſeſe impetu effundat, plus ſæpe nocumenti adfert quàm commodi. Lingua ſedata & mitis velut ſtilla leniter impluit, ſuauiter penetrat, multũ fecundat; lingua obiurgans & inuectiua velut grandinans pluuia frequenter non emendat, ſed exacerbat. Vtrumque prorſus vitioſum eſt; nihil,

hil, & omnia reprehendere; nihil diſſimulare poſſe, & omnia diſſimulare velle, meras inuectiuas declamare, aut ſemper in Exornationis genere verſari. Eruditè Siracides: Eſt correctio, inquit, mendax in irâ contumelioſi. *a* Iracundus mentitur correctionem, nam obiurgare vult, non emendare. Si Tullio credimus, amicorum eſt, moneri, & monere, ſed non adulari, non inſectari verbis, non increpare minis. Hæc ſæpiſſime non corrigunt praua, ſed magis talia faciunt: Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem, *b* teſte ſapientiſſimo regum. Si æneum tormentum glandem euomat in ceſpitem, tormenti vis omnis hebetatur; ſi feriat glans murum, lacerat & pertundit: fulmen molliori carni ſæpius parcit, ſed oſſa comminuit: ſic aſpera verba, ſermo iracundus, ni manſuetum hominem offendat, deſtruit, non corrigit. Si cum ſaxo chalybs alternis colliſionibus rixetur, ignis emicat: ita ſi obiurgatio, in hominem durum ac præfractum incurrat, flamma vtrinque exilit, & multum iræ; qualis nimirum

k 6 ſpecus

a *Eccli.c.19.v.29.* b *Prov.c.15.v.1.*

ſpecus eſt, quæ vocem emiſſam accipit, talis & vox eſt quæ remittitur.

Salomon linguam cicurem & modeſtam commendaturus: Lignum vitæ, inquit, lingua placabilis, quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum. *a* Quicquid in hac vitali arbore foliorum eſt, medicinam promittit & ſanitatem: quicquid in homine ſedato ac miti verborum eſt, virtutis argumentum eſt. Et quemadmodum ramus virens ac ſucci plenus flecti ſe ſinit facillimè, ſequitúrque ducentem manum; ramus arens & exſuccus frangitur: ita ſi hominem obiurgantis linguæ vel minimùm læſeris, non flectes ſed franges; nam quæ immoderata eſt, conteret ſpiritum, tam loquentis, quàm audientis, tam obiurgantis quàm obiurgati; at homo placidus, & cui cicur eſt ingenium, etiam cùm reprehendere cogitur, ſic tamen reprehenſionem temperat, vt non tam hoc agere, quàm docere videatur, inſtruit leniter, nec acerbè carpit, prorſus ad mentem beati Pauli, qui reprehenſores ſic erudit: Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſ-

a *Prouerb. c. 15. v. 4.*

huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. a Quid enim emendet obiurgator ille, qui aſperrimarum obiurgationum plauſtra exonerat in eum quem verbis caſtigatum cupit?

a *Gal. c. 6. v. 1.*

§. II.

Illuſtriſſimum illud Angliæ ſidus Thomas Morus artificiosè prorſus & dextrè Obiurgantem alterius linguam manſuetiores mores docuit. Sederat pro tribunali Morus cum ceteris iudicibus. Rei producebantur Zonarij ſectores, præſentibus accuſatoribus, qui crumenas ſibi præſectas querebantur, nec aliud contendebant, quàm nebulones illos talia auſos in patibulum rapiendos. Hîc vnus aſſeſſorum vir grauis, & grandis natu, ipſos innocentes & iniuriâ affectos acerrimè obiurgans: Hoc, inquit, incuriæ veſtræ tribuendum: cur veſtros ſacculos non accuratiùs cuſtoditis? ſupina negligentia nebulonibus his occaſionem offert furandi; res veſtras cautiùs ſeruate, & tagaces manus facilè vitabitis: qui ſua negligit, furem facit. Morus auditâ tam importunâ oratione ſenis, qui ius dicere,

non increpare læſos debuiſſet, cauſſam hanc in diem alteram reiecit. Intereà noctu ex illis latrunculis vnum clam è carcere ad ſe iuſſit adduci, & : Si cras, inquit, ad cognoſcendas cauſſas conſederimus, nunquid poteris tu illi ſeni qui accuſatores adeò culparat, crumenam ſubducere non obſeruanti? Gratiam à me inibis ſi feceris; libertatem certam ſpera, ſi tamen furta non velis repetere: quid dicis? Ille promiſsa veniâ lætiſſimus, omnia viciſſim ampliſſimè promittit: ſibi modò fideret, ſe rem hanc ſtrenuè curaturum, & ad votum. Poſterâ luce cum Aſſeſſoribus Morus conſidet dicendis ſententijs; euocantur ſeparatim rei: primus illorum fuit hic ipſe latrunculus ad omnem nequitiam factus, & tantò iam animoſior ad nobile facinus, quantò ſecurior peccaturus: Iubetur ergo, ſi quid habeat pro ſe dicere. Ille velut ingenti pudore territus, abundè ſibi ſuppetere, ait, quo ſuam innocentiam tueatur, id tamen infimis precibus rogare, liceat ſibi in vnius è iudicibus ſecretas aures cauſſæ ſuæ momentum deponere. Permittitur; vnum ipſe deligat

quem

quem velit ex omnibus. Senem moroſum illum deligit. Itaque accedit trepidationē ſimulans, & neſcio quod grande ſecretum in aurem ſeni demurmurat, eâdémque omnino operâ crumenam ad latus pendentem exercitatâ manu præſecat. Arcanâ narratione finitâ, ad ſuum ſe locum recipit. Morus accepto rei bene geſtæ indicio, alium ex hac fæce hominem ſiſti iubet, captátq; occaſionem vtriuſque liberandi collatâ ſtipe: Quin hos miſeros, inquit, dimittimus, tantò ſeueriùs ſi redeant puniendos. Damnum ſi quod alijs intulerunt, nos ſarciamus. Neque verò tanti eſt. conferamus pecuniarias ſymbolas, initium faciam; ſcio neminem grauatè ſecuturum: & cum dicto æs reponit in menſâ. Poſt Morum primus pænè ordo marſupium ſenis euocarat. ille ſuam ſymbolam prompturus, crumenam vbique quærere, nuſquam reperire; atque iam ſinum ſcrutari, iam caligas explorare, iam manticam omnem excutere, hinc illuc oculos manúſque mittere, non leuiter erubeſcere, indignari etiam ac turbas facere; &: quid hoc, inquit, prodigij? compertiſſimum

mihi

mihi eſt, me in tribunal hodie non ſine crumenâ conſcendiſſe: quis eam malus dæmon auexit? Hîc Morus vultu ac voce ad lenitatem compoſitâ: Mi domine, inquit, ipſe iam experimentum capis, quî vigilantes etiam oculos fallat Mercurius; nemo hîc ſatis cauerit. Quare in poſterum eos quibus hoc infortunij contingit, ne acerbiùs obiurga, iuſsítque crumenam à latrunculo reddi. Hîc omnium riſus conſecutus eſt de ſene, quem Morus vrbanitate tam facetâ docuiſſet, non tam aſperè, præſertim inſontes obiurgare. *a* Vbi orationis lenitudo deeſt,

—— os claudite
Centuplice ſerâ, peſſulo centuplice

Os illud maximè quod obiurgationis plenum eſt.

a *Thomas Stapletonus in Vitâ Mori c. 13.*

§. III.

Ergo vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. Plurima reprehendi poſſunt, ſed moderatè ac parcè. Moneri & corrigi, res à ſe inamœna

mœna eſt & ingrata: quòd ſi accedat verborum immoderatio & truculentia, iugum cenſetur intolerabile, quod vel excutiendum ſit, vel calcandum ipſo contemptu. Plurima quoque commodiùs dicuntur ſoli & ſeparatè, quàm coram alijs. Illud enim admonitioni, hoc obiurgationi ſimilius habetur. Socrates in conuiuio quendam ſuorum familiarium paullò acriùs obiurgarat. Nec diſſimulauit hoc Plato, ſed ad Socratem verſus: Nónne, inquit, ſatius fuiſſet, hæc illi ſeorſim dixiſſe? Cui mox Socrates: Et quæſo, ait, mi Plato, an non tu quoque rectiùs feciſſes, ſi mihi ſeorſim hæc dixiſſes?

Chriſti præceptum eſt, eum, qui deliquerit, ter monendum ac inſtruendum, dum morbus illius cenſeatur immedicabilis. Iuſsûs diuini verba ſunt: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum; ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Deinde: Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos. Tertiò demum: Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si Eccleſiam non audie-

rit,

rit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus. *a*

Vt autem linguam obiurgantem non refrenare ſolùm ſciamus, ſed etiam tolerare cùm ab effreni lædimur, nobile documentum Annæi iuuerit: Si meritò obiurgauerit te aliquis, ſcito quia profuit: Si immeritò, ſcito quia prodeſſe voluit. Sed longè melior hac in re magiſter, Apoſtolus Petrus, vt eos inſtruat qui planè inſontes obiurgantur aut multo acerbiùs, quàm commeriti fuiſſent: Quæ eſt, inquit, gloria, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? ſed ſi bene facientes ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud deum: in hoc enim vocati eſtis. *b* Hæc aurea nominatur lingua Chriſtianorum, quæ vti adulari neſcit, ita inſectari verbis, & carpere non conſueuit, omnémque ſermonis otioſitatem ſtudioſiſſimè fugit. Hæc lingua præ ceteris videtur digna, quam diuinæ laudes occupent æternùm.

a *Matth. c. 18. v. 15.*
b *1. Pet. c. 2. v. 20.*

CAPVT XII.

Quàm frequens, & inſolens ſit Lingua OSTENTATRIX.

ATheníenſes Beroſo Mathematico, quòd multa velut vates prædixiſſet, quæ temporis ſeries rerúmque euentus vera monſtraſſent, ſtatuam æneam in gymnaſio poſuerunt, ſtatuæ tamen linguam inſeruerunt auream. Eius rei contrarium paſſim experimur. Eſt qui merito ſuo laudetur, dicatúrque *aureus homo*, modò linguam prudentiùs noſſet regere: En ſtatuam auream, cui tamen vix plumbea ſit, aut ærea lingua. Phariſæus ille publicani contemptor, ex aſſe talis fuit; dixiſſes aureum hominem, qui ieiunijs, qui eleemoſynis, qui ceteris virtutibus ſedulò vacet: ſed oſtentatrix ipſius lingua pænè fuit lignea, quæ pulchram hanc ſtatuam plurimùm fœdauit: commendabiles fuiſſent Phariſæi actus, ſi eos ipſe non adeò commendaſſet.

Hæc Oſtentatrix lingua ſui domini elogia miris artibus nouit in theatrum Honoris educere, & omnibus ſpectanda pro-

proponere. Linguæ huius labor pænè omnis in Exotnationis genere verſatur. Laudare omnium optimè nouit; nec tamen laudat omnia, ſed ſolùm res ſui domini. In ſuas ſuíque domini laudes excurrit ampliſſimè, & longam narrationis ſeriem texit, vt à pluribus ſciatur, quàm inſignem habeat dominũ qui meritò viuus per ora virûm volitet. Quàm autem hæc ipſa *Oſtentatrix* lingua ſuo domino ſæpe noceat, dum ſtultè fauet, nunc explicabimus, & quidem cum curâ & paullò fuſiùs. Nam linguæ vitium longè communiſſimum eſt *Oſtentatio*, & valdè noxium, & forſan non ſentiet ſe feriri, niſi bene feriatur.

§. I.

Quemadmodum mercator aut propola, laudat venales quas vult extrudere merces, ſic lingua Oſtentatrix merces ſuas expedit non ſine ampliſſimâ commendatione. Habet autem duplicis generis mercimonia, nam aut ſeipſum quis laudat, ſuum ſtemma, familiam, dotes ſibi ſuíſque conceſſas, aut laudat ſuam artem, ſcientiam, ſuum officium, ſuas functiones, opes ſuas ac potentiam. Hos

quidem

quidem Sophonias Magniloquos ſuperbiæ vocat. *a* Tobias dehortatus filium : Superbiam, inquit, in tuo ſermone nunquam dominari permittas. *b* Sed & Salomon cenſoriâ ferulâ Oſtentatricem hanc linguam commonefaciens : Laudet te alienus, inquit, & non os tuum; extraneus, & non labia tua. *c* Merito ſuo vapulat hæc lingua, non enim curat vt Deo placeat, ſed vt honori ac famæ ſeruiat, & ſemper in promptu habeat, quo glorietur.

Mens famæ auara, obnoxia eſt iactantiæ. d

Oſtentatores iſtos irridens Paulus : Non enim, inquit, audemus inſerere nos aut comparare quibuſdam, qui ſeipſos commendant. Sed ipſi in nobis noſmetipſos metientes, & comparantes noſmetipſos nobis. *e* Hoc in falſos Apoſtolos dictum, qui omnia Pauli extenuantes : Quid, aiebant, ſit Paulus? epiſtolæ illius magniloquum quid ſpirant, ſed cùm ipſe auditur, nec vox, nec elocutio, nec oris dignitas expectationi reſpondent; nos illi longè

a *Sophon.c.3.v.11.* b *Tob.c.14.v.14.*
c *Prou.c.27.v.2.* d *Iamb.Vet.*
e *2.Cor.c.10.v.12.*

longè anteſtamus. Ita prorſus, inquit Paulus, ego homuncio non audeo his gigantibus me comparare: intra meam me pelliculam contineo; non in immenſum gloriabimur. Hac ratione Paulus oſtentatricem linguam repreſſit.

Nabuchodonoſor Rex inter gloriabundos illos gigantes numerandus: Nónne, inquit, hæc eſt Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloriâ decoris mei? Inſignem ſtultitiam, & grandem ſuperbiam hæ voces prodiderunt. Cúmque ſermo adhuc eſſet in ore regis, vox de cælo ruit: Tibi dicitur Nabuchodonoſor rex, regnum tuum tranſibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum beſtijs feríſque erit habitatio tua, & fœnũ quaſi bos comedes. a Quid ergo te iactas, ô Thraſo, de diuitijs, honoribus, maiorum imaginibus ac priſco ſanguine? circumſpice, vbi nunc illi ſunt qui ante te tales erant? tu breuî vbi eris? ad illos tranſibis.

Si quis res geſtas priſcorum eremicolarum euoluat, quoſdam ex ijs poſt quadragin-

a *Dan. c. 4. v. 27. 28. 29.*

draginta aut quinquaginta annos in maximâ vitæ auſteritate actos, in turpia ſcelera ruiſſe comperiet. Sed ne miremur, nam hos virtutis ſuæ iactatores fuiſſe deprehendemus. At verò iactantia ſuperbiæ filia eſt. Deus & filiam, & matrem extremè odit, & auerſatur. Hinc etſi quis mille annis accuratè Deo ſeruierit, vbi ſeipſum commendare, & virtutes ſuas velut merces proponere incœperit, omnem prioris obſequij gratiam corrumpit. Vade iactator, vade; fœtent obſequia tua, propter linguam tuam. Laudator ſui idolum eſt, quod ſe ipſum colit, ſibi cantat, ſibi pinſit, ſibi litat. Illud quidem non negandum, aliquos è numero ſanctorum diuino honori augendo, partim excitandæ ſpei, aut exhibendo exemplo, de ſeipſis quandoque non ſine præconio locutos. Rex Ezechias: Memento Domine, inquit, quomodo ambulauerim coram te in veritate. *a* Paulus inuitus & aliorum improbitate coactus: Exiſtimo, inquit, nihil me minus feciſſe à magnis Apoſtolis. In quo quis audet (in inſipientiâ dico) audeo & ego. Miniſtri Chriſti ſunt; & ego

a *Iſ. c. 38. v. 3.* (vt

(vt minùs ſapiens dico) plus ego. Sed rationem reddens dictorum: Quod autem facio, inquit, & faciam, vt amputem occaſionem eorum, qui volunt occaſionem: vt in quo gloriantur, inueuiantur ſicut & nos. Nam eiuſmodi Pſeudoapoſtoli, ſunt operarij ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti. *a* Hæc eò dixit hic Orbis Eccleſiaſtes, vt decepti iuuarentur, ideò à ſe dicta audaciam vocat & inſipientiam. Imitemur vel vmbram beati Pauli, quod Chryſoſtomus monet, *b* & ſi quæ auſa memoranda patrauimus, non ea ſtatim venalia in forum extrudamus, alioquin omnibus nos præmijs priuamus. Rex Ezechias theſauros omnes perdidit, quia illos ambitioſè monſtrauit. Sanctorum pænè omnium in rebus plurimis mens iſta fuit: *Nemo ſciat, niſi Deus.* Cum pictor loquitur, ſuámque picturam prædicat, ab omnibus peſſimè locutus arguitur; cùm verò pictura loquitur, ſuámque laudat magiſtrum, à nemine non præclara locutio vocatur, neq; enim aliunde plau-

a *2 Cor. c. 11. & 12. 13. 21 & 23.*
b *Chryſ. hom. 73.*

plauſum expectet artifex, quàm à ſuo opere: vox operis omnium vocibus antecellit.

§. II.

Iuſſerat Deus Moſen, è ſinu manum producere, quæ omni ex parte viſa eſt leproſa: iuſſus eſt iterum Moſes eandem ſinu abdere, & omnis inde lepra depulſa eſt. Quæ autem hæc ſubita mutatio? num aër corruptus aut arcana in ſinu virtus, mutationis tam repentinæ cauſſa extitit? Quòd ſi hoc miraculi loco habendum, cur id non in fronte, aut facie totâ expreſſum, ſicut in Oziâ rege, & ſorore Moſis Mariâ? Procopius Gazæus hunc in modum reſpondet. Manum Moſis Deus leproſam eſſe voluit, quandoquidem eâ patraturus erat admiranda in Ægypto: perinde ſi Deus præmonuiſſet Moſen: Miranda hæc opera ne manui tuæ tribue, nec illam ob iſta oſculare: Manus tua à ſe leproſa & inepta operi: ne illam igitur oſtenta, velut mirandorum operatricem; abſconde potiùs, & doce illam erubeſcere ſub veſte. Pari modo ſi à nobis ipſis virtutes noſtræ tegantur, longè tutiores erunt ſuæ ſibi puritatis

tis conſciæ; ſin eas oſtentemus, & velut venales proponamus, omni laude deſtituentur. Omnia maculat oſtentatrix lingua. Hinc ſæpe permittit Deus, vt is qui omnia ſe ſcire aut poſſe profitetur, qui miram rerum experientiam venditat, qui omnium regionum mores deſcribit, omnium nationum linguis loquitur, & ingentia quæque promittit, vt is, inquam, ſubinde leproſam è ſinu manum educat; ſic iactantia ipſius detegitur, pudeſit, odio eſſe incipit. Salomon hîc vaticinatur: Qui ſe iactat & dilatat, iurgia concitat. *a*

Thomas Morus hoc genus hominum, prout meretur, inſigniter tractare nouit. Legatus ierat Bruxellas Morus ad Carolum V. Imperatorem. Illic in aulâ tam celebri neſcio quis glorioſulus fuit, qui ad aulæ valuas affixit chartam, quâ in litterarium certamen prouocabat quoſcunque, reſponſurũ ſe ad omnem cuiuscunque iuris quæſtionem, vel quicquid demum in quacunque humanæ litteraturæ ſcientiâ proponeretur. Audaciſſima prorſus oſtentatio! Thomas Morus auditâ hominis tam petulanti vanitate, hanc è iure Britannico quæſtionem po-

ſi-

a Prou. c. 28. v. 25.

ſuit: Vtrum animalia capta in Withernamiâ ſint irreplegibilia? Addidit; in familiâ Legati Anglici eſſe, qui eâ de re diſputare cupiat. Hîc iactatori hærere aqua, oſtentatrix lingua non tantùm titubare, ſed & obmuteſcere: miſer nec voces quidem, nedum quæſtionem intelligere, ad rem nihil reſpondere. ita ſuam ipſe vanitatem agnoſcere coactus, omnium deniq; ſibilis ac riſu vaniſſimus prouocator exceptus eſt. *a* I, nunc puer gloriabunde, & viros laceſſe ad pugnam.

a Staplet. in Vitâ Mori. c. 13. circa medium.

§. III.

Non multum huic abſimile contigit Viennæ. Doctor Paulus Florenius, qui religionis, cui ſe addixerat, deſertor, plurimorum idiomatum ſe peritum iactarat. & credebatur is vulgò linguam Latinam, Græcam, Hebraicam, Syriacam, Chaldaicam, aliáſque ſimiles egregiè callere. Georgius Scherer Societatis Iesv ſacerdos ſchedam ad ſe delatam accepit, idiomate ignorabili ſcriptam, qualem dicuntur anus ad collum infantum ſuſpendere, febris amuletum. Hanc ille chartulam cùm interpretari non poſſet, Flore-

nium adire ſtatuit, optimam hanc occaſionem ratus, quâ hominis multiplicem in peregrinis linguis ſcientiam experiretur. Hunc ipſum ergo adit, & ſchedam porrigens: Obſecro, inquit, ignorantem iuua, & barbaros hos characteres interpretare. Ille non diu cunctatus, & linguæ illius peritiam audacter ſimulans: Illud idioma eſt, inquit, quo ſacerdotes Ægyptij vtuntur in ſuis ſacris. Scherer gratias egit erudito interpreti, & mox in cubiculum ſecedens, tres voces germanicas iſtas, a Gänß gehen Barfuß ordine inuerſo ſcripſit, vnde voces emerſerunt iſtæ, Snäg / neheg / ſufrab. Accepto nouo hoc ſchediaſmate, Patrem Chriſtianum, qui tum Theologiam publicè docuerat, conuenit: & quæſo, inquit, accede ſocius ac teſtis, mi Pater; exploremus, num D. Florenius, tot linguas calleat, quot ille ſibi cognitas gloriatur. Paullò ante ſchedulam ei exhibui vocibus ignotis exaratam, ad quam ille promptus reſpondit, eſſe ſacra verba ſacrificulorum in Ægypto. Equidem valdè dubito an idioma illud didicerit.

Flore-

a *Anſeres eunt nudis pedibus.*

Florenium Reuerentia veſtra non neſcit ambitioſum eſſe maſculum, qui ne fateri cogatur ignorantiam, ex tempore confingit mendacium. Ita hi ſolent; fidentiſſimè pronuntiant rerũ omnium ignari; ne tales habeantur. Eamus igitur & denuò exploremus, quid eruditionis in homine lateat. En nouæ ſchedæ myſterium: ſcripſi præpoſterè, Gåns gehen Barfuß; hæc illi ſcheda lapis Lydius erit. Audiamus obſecro nouũ Mithridatem, quid iudicij ſuper hanc ſcriptionem ferat: ſed laurum priùs mordeamus, vt riſum alioquin erupturum comprimamus. Ambo igitur ad Florenium reuiſunt; vbi Georgius Scherer: Doctor Paule Floreni, ait, veniam rogo, ſi negotium faceſſam, hîc iterum ignota me ſchedula fatigat, ritu mirabili ſcripta; quid iſtud obſecro idiomatis eſt, ecquis horũ verborum ſenſus? iuua meam in linguis infantiam. Doctor Florenius ſchedam curioſè contuens, mox pronuntiat, &: illa ipſa, inquit, lingua eſt, quæ in chartulâ priore perſcripta: Ægyptiæ linguæ verba ſunt ſacrificulis illis ſolemnia. Vbi pater Chriſtianus hæc audijt, vix ianuâ

prehenſâ foràs ſe eiecit, alioqui proru- pturus in cachinnos. At verò Georgius Scherer vultum ſerium fingens, & velut perſuaſus valedixit. Inter hos duos poſt- eà ſatis riſum eſt ob exaſciatam hanc fa- bulam tam doctæ interpretationis.

a Georg. Scherer tom. 1. controuerſ. mihi pag. 643.

§. IV.

Hæc Oſtentatricis linguæ ſunt facino- ra, vt ſemper habeat quod magnificè lo- quatur, fingit. Verbum vetus eſt, & ve- rum: Ignaui homines plus habent ver- borum quàm operæ, linguâ ſcilicet po- tentes, non item manu. bellator ore, ple- runque pecus ignauum eſt re. Præclarè dixit Iſidorus: Horret ſapientia ſpumeũ verborum ambitum. *a* Eo tamen illi po- tiſſimùm vtuntur, quibus verba ſunt ſi- ne penu & pecuniâ. *b* Myndiorum olim vilis fuit vrbecula, ſed portæ ingentes, & magnifici operis. Diogenes ille notus è Stoâ philoſophus, hanc vrbis & porta- rum diſſimilitudinem contemplatus, ex- clamauit publicè: O Myndij portas clau- dite, ne per illas vrbs veſtra exeat. In

homine

a *Iſid. l. 2. de ſerm. c. 29.*

b Vil gſchray / vnd wenig Woll.

homine inanis gloriæ appetente, hoc ipſum prorſus eſt videre. Portas is habet ampliſſimas, os ſupra modum garrulum, & quod in ſui domini laudes excurrat laxiſſimè. Sed plerunque ciuitatula hîc latet viliſſima, actus parum inſignes, manus languidæ & leproſæ, virtutis curtiſſima ſupellex. Atque hos ſuo nomine Thraſones *a* vocamus, qui ampullas & ſeſquipedalia verba iaciunt, qui quicquid hoſtium eſt, ſuper menſam debellant, & vt Plautinus ille Bombomachides, decem vno diſſlant ſpiritu. Ariſtogiton, vti Plutarchus memorat, paſſim in ſermonibus bella crepabat & arma; ſtrategum dixiſſes animoſiſſimum. Cùm verò miles ſcriberetur, crus pannis obligans Ariſtogiton, greſſus baculo fulciebat, & vt piger canis claudicabat. Vidit hunc è tribunali Phocion, qui mox caſtrenſi tabellario: ſcribe, inquit, Ariſtogitonem claudum, & mendacem. Hoc oſtentatoribus ſolenne eſt, dum verbis agitur, nemo illis animoſior, nemo fortior; cùm ad rem venitur, hîc illi claudicant, iámque vix ſerpunt, qui anteà volarant.

a Prachthanſen.

§. V.

Claudius Paradinus, linguam inter geminas draconis alas pinxit, additâ inſcriptione, *Quo tendis?* a Septis quidem & quaſi valuis duplicibus Natura linguam repreſſit, hæc tamen nihilominus perrumpit clauſtra, & in apertum euolat. Arx in homine caput eſt; dentes, cancelli oſſei; os, arcis porta; Ratio arcis domina, quæ linguam feræ inſtar coërceat. At hæc ſæpiſſime fractis carceribus erumpens, draconum alas obtinet, fitque volans draco. Hæc iam alata fera, plena veneno mortifero, *b* huc illuc inſtar iaculi fertur, & plerunque primam omnium prædam proprias laudes ſectatur, ídque tam auidè, vt etiam in flagitijs gloriam inanem aucupetur: Sunt enim, qui lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. *c* Cùm autem gloria è vitijs ſumma ſit ignominia, quærit regius pſaltes: Quid gloriaris in malitiâ, qui potens es in iniquitate? *d*

Quis autem volanti huic draconi alas affigit?

a *Paradin. Symb.her. mihi pag.* 115.
b *Iacob.c.*3.*v.*8. c *Prou.c.*2.*v.*14. d *Pſ.*51.*v.*1.

affigit? Aut Superbia, aut Auaritia, aut etiam Opulentia. Superbia quidem hoc agit, ne quis intus ſeipſum norit, atque ita longè maiorem quàm ſit æſtimet: Auaritia hoc docet, vt quis artem quam nouit, apud omnes prædicet, quo eam cariùs vendat. Opulentiæ proprium eſt grande ſupercilium attollere, & ſpirare ſuperbiam. Pompeius Magnus belli gloriâ, quam ipſe ſibi fingebat, inſoleſcens dicere non dubitauit; ſi terram vel ſemel pede pulſaro, totum Orbem ad arma prouocabo. En alatũ draconem, & orbe toto vagantem.

Has feras perſequitur Deus, qui ad honorem ſuum attentiſſimus: Gloriam meam, inquit, alteri non dabo. a Omnia nobis, etiam ſeipſum dare paratus eſt, ſi modò nos illi ſuam gloriam. Hanc à nobis cumprimis exigit, vt non glorietur in conſpectu eius omnis caro. Hilarius rationem reddens: Soli Deo, inquit, de ſe credendum eſt, qui ſe ſolus nouit. Nos autem quàm non nouimus nos ipſos intus & in cute? Et cui non iure ignorantia ſui obijcitur? Quia dicis,

a *Iſ. c. 42. v. 8.* b *1. Cor. c. 1. v. 29.*

quòd diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo; & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. *a* Abi oſtentator, & diſce teipſum noſſe: non deerunt qui te hac in re iuuent. a *Apoc. c. 3. v. 17.*

CAP. XIII.

Quibus in rebus OSTENTATRIX *lingua ſe potiſſimùm efferat.*

ATtalum quendam perſtringit olim poëta, epigrammate faceto:

Declamas bellè, cauſſas agis Attale bellè:
Hiſtorias bellas, carmina bella facis:
Componis bellè mimos, a *epigrammata bellè:*
Bellus Grammaticus, bellus es Aſtrologus.
Et bellè cantas, & ſaltas Attale bellè:
Bellus es arte lyræ, bellus es arte pilæ.
Nil benè cùm facias, facis attamen omnia bellè:
Vis dicam quid ſis? magnus es Ardelio. b

Ea fuit Attali iactantia, vt nihil non affectaret, in rebus omnibus ſe iactaret, plurima

a *Comœdias & ſcenicas actiones ſcribis.*
b *Martial, l. 2, epigr. 6.*

rima agendo nihil perageret. Et quia ſibi vni eximiè placebat: nunc ſe oratorem, nunc declamatorem, nunc hiſtoricum, nunc poëtam eſt profeſſus: Iam grammaticum, iam aſtrologum, iam lyriſtam & luſorem, iam muſicum & ſaltatorem ſe iactabat; nihil horum erat, ſed veriſſimus Thraſo, & oſtentator ſui vaniſſimus, qui ſibi omnia bellè facere videbatur, & nihil bene faciebat, quod Ardelionum eſt proprium. Talis Attalus, qui omnia ſibi tribuebat, & cùm nollent alij, ſeipſum magnificè laudabat. Hem quàm ampla eſt etiamnum horum Attalorum familia! quàm multi ſunt, qui ſeipſos vnicè admirantur, & ſuſpiciunt, hinc de ſeipſis multa & grauiter & honorificè prædicant, magnámque à ſe ipſis laudem ferunt in rebus pænè omnibus. Potiſſimùm tamen quinque rerum capita ſunt, de quibus oſtentatrix lingua gloriari ſolet. 1. De formâ & corporis viribus. 2. De genere ac nobilitate. 3. De veſtitu, ſupellectili, opibus. 4. De ingenio, ac eruditione. 5. De Virtute, ac dotibus animi: imò tanta oſtentandi ſe libido eſt, vt etiam de vitijs gloriemur. Quàm

autem oſtentatrix lingua, inanem & ſtultam ſumat operam, cùm in his talibus gloriatur, hac diſſertatione explicabimus.

§. I.

Primum Oſtentationis genus eſt de formâ & robore gloriari. Sed heu quàm breue, quàm & fragile bonum eſt forma? nihilo firmior eſt illa quàm tempus, cum eo veniens, cum eodem fugit. Siſte, ſi potes, tempus, poterit & forſan forma conſiſtere, quæ vt amœnus floſculus, inter ipſos mirantium atque laudantium oculos euaneſcit: breuis hunc pruina percutit, leuis hunc aura decutit, vel inimicæ manus vngue carpitur, vel prætereuntis calce premitur, & perit: ita formam febricula, morbíque alij extinguunt. Quanti facienda ſit forma, mors oſtendit, nec mors ſola, ſed ſenectus & paucorum annorum ſpatium, imò vel vnius lucis repentina commotiuncula.

Forma bonum fragile eſt, quantúmq; accedit ad annos,
Fit minor, & ſpatio carpitur ipſa ſuo. a

Hæc expertus quandoque formoſus ille Romanus Princeps Domitianus; qui

a *Ouid l. 2. amor.*

amico

amico ſcribens: Scias, inquit, nec gratius quidquam decore, nec breuius, quamuis, etiamſi durabile perpetuúmq; naturæ donum eſſet, non intelligo, quid tantopere habeat expetendum iſte non ſolidus, nec in ipſo homine niſi ſuperficie tenus fulgens decor, multáque fæda & horrenda contegens.

Cur obſecro Deus, conditi orbis initio creata omnia laudauit, ſolius hominis laudes tacuit? Ambroſius cauſſam aſſignans: Creatorum omnium bonitas, inquit, in exteriore ſpecie ſita erat, non item hominis. propterea laudabantur illa, non homo, qui priùs laudandus non eſt, quàm per exteriores actus interiorem bonitatem demonſtret. a Hinc à ſolâ exteriore formâ laudari, vaniſſima laus eſt.

Forma libidinis fomentum, multis acerbi ac turpis interitûs cauſſa fuit: forma morborum & temporis ludibrium quàm non longâ floret æſtate! quid iactas tam volucre bonum? mox flaua cadet cæſaries, albeſcent reliqua, purpuraſcentes genas & ſerenam frontem, ſqualentes arabunt rugæ, lætas oculorum fa-

a *Ambroſ. de inſtit. Virg. c. 3.*

ces & lucida ſidera, mœſtæ obducent nubes, candidum ac læue dentium ebur, ſcaber atteret ſitus, recta ceruix agiléſque humeri curueſcent, miniata labra expalleſcent, aridas manus & recuruos pedes ſuſpicaberis non eſſe tuos. Quid multa? Veniet dies quo te in ſpeculo non agnoſcas: teſtes oculi dicent, *aut alius es, aut tibi ipſe diſſimillimus es.* Quid ergo miramur tam caduca? quid de vitiorum adiumentis gloriamur?

Quid veteres hac in re ſenſerint, non ignoramus: Raram aiebant illi eſſe concordiam formæ atque pudicitiæ, raram mixturam formæ atq; ſapientiæ. Vtrumque verum, nam luculenta forma meliorem non reddit animum, quem ſæpiſſime in periculum trahit; moribus cenſendus eſt homo. Eſt & animo ſua pulchritudo multò ſuauior certiórque quàm corporis, & ipſa quoque ſuis legibus, atque aptâ ſuarum partium diſpoſitione ſubſiſtit. Illam optare, illi operam impendere dignum eſt, quam nec longa dies deteret, nec morbus, ſed nec mors extinguet. Quid attinet gloriari eo, quod neque noſtrum eſt, neque diutius ſeruare poſ-

re poſſumus; quod habuiſſe nulli, quod contempſiſſe multis glorioſum fuit. Mitto alios: Spurinam non naturalis forma nobilitauit, ſed vltro accerſita deformitas ornauit. Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo. *a*

Quæ de formâ, eadem de robore corporis affirmamus. De robuſtis virib⁹ gloriari, taurina gloria eſt. Bos aut elephas hac in re glorioſior ſit, quia robuſtior. Deinde nulli vnquam tantæ vires obtigerunt, quæ vel labore immodico, vel acri morbo, vel cuncta vincente ſenio non fuerint fractæ. Inuicta & infatigabilis eſt vis animi, quæ veram parit gloriam. Nemo Milone robuſtior fuit, ſed clariores multi. Virtus verè laudanda mole corporeâ non eget; in animis habitat. Quid noſtris viribus triumphamus, cùm multas belluas hac in re ſuperiores habeamus? Erraui, quòd noſtras appellarim vires, cùm eæ non ſint noſtræ, ſed hoſpitij noſtri, imò carceris noſtri. Vanum eſt autem, cùm ipſe ſis fragilis, de valido habitaculo (dicam melius) de robuſto aduerſario, qui te ſæpius proſtrauerit, gloriari. Num mortuus decenter gloriaretur

a *Prouc. 31, 30.*

retur de ſepulchro? foris nitet, intus putret & fætet. Diuinus ille concionator, vt humanæ oſtentationi alas incideret: Verti me, inquit, ad aliud, & vidi ſub ſole, nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum, nec ſapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam: ſed tempus caſúmque in omnibus. Et ne quis viribus ſuis inaniter fidat, adiungit hoc monitum: Neſcit homo finem ſuum; ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur: ſic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplo ſuperuenerit. *a* Milonem omnibus palæſtris celebratum & cognitum, arbor vna detinuit, lacerandúmque feris obtulit. Sic illud eximium robur, fiſſæ quercus robori impar inuentum eſt. Samſoni heroum longè fortiſſimo robur omne ademit acies nouaculæ. Ille qui leonem velut hædulum ludibundus diſcerpſit, in puellæ gremio corporis & animi robur omne perdidit. Ergo, Melior eſt ſapientia quàm vires, & vir prudens quàm fortis. *b* Siquidem non in fortitudine ſuâ roborabitur

a *Eccle.c.9.v.11, & 12.* b *Sap.c.6.v.1.*

bitur vir. *a* Anus quæpiam cum Iouinianum Imperatorem Romanum mole corporis excellentem & validum, ſed parum intelligentem vidiſſet, exclamaſſe fertur: O quàm bonam domum hîc habet amentia! Putat Valerius, nimio robore membrorum, vigorem mentis hebeſcere, quaſi abnuente naturâ vtriuſque boni largitionem: ne ſupra mortalem ſit felicitatem, eundem & valentiſſimum eſſe & ſapientiſſimum. *b* Ergo non glorietur ſapiens in ſapientiâ ſuâ, & non glorietur fortis in fortitudine ſuâ, & non glorietur diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloriatur, ſcire, & noſſe me; quia ego ſum Dominus, qui facio miſericordiam & iudicium, & iuſtitiam in terrâ. *c* Linguam magniloquam diſperdet Dominus.

a *1. Reg. c. 2. ℣. 9.* b *Valer. Max. l. 9. c. 12.* c *Hierem. c. 9. ℣. 23. & 24.*

§. II.

Alter Oſtentationis impetus eſt, de genere ac nobilitate gloriari. In ceteris forſan homines nos haberi non indignamur, hic ſupra humanam conditionem efferimur, & Dij nobis videmur. Is profectò

fectò faſtus eſt quorundam, vt præter ſe neminem æquè hominem cenſeant niſi pariter nobilem. Propago vetus, proſapia nobilis, generoſa origo, ornamentum eſt hominis, non negamus, ſed hominis illius, quem non ſanguis ſolùm, ſed & virtus nobilitat. Ille verè nobilis eſt qui ſtrenuè agendo nobilitatẽ peperit, non naſcendo accepit. Alienum eſt, cui de noſtro nil ineſt. atqui alieno gloriari, ridicula prorſus oſtentatio eſt: auorum merita, nepotum degenerantium notæ ſunt; nec aliud magis poſterorum maculas aperit, quàm maiorum ſplendor ac gloria cui poſteri non reſpondent. Veram laudem niſi de proprio ſumpſeris, ab alio non expectes. Agedum, quiſquis nobili altóque ſanguine vis cenſeri, virtute & factis te nobilem proba non verbis. Nam & maiores tui niſi aliquid dignum egiſſent laude, nunquam nobiles fuiſſent. Vbi generis antiqui eſt nobilitas, ibi neceſſe eſt antiqua fuerit virtus, ſine quâ vera nobilitas non eſt. Sæpe magna eſt parentum claritas, ſed tantò maior obſcuritas filiorum. Corpus & patrimonium à parentibus accipimus,

non

non ita claritatem. hanc & qui habet, rarò in filium transfert, & qui non habet, ſubinde illam in filio videt. Quantum patre clarior Cæſar, quantū obſcurior Africani filius? Amare illum potuit pater, illuſtrare non potuit, infinitam ſuæ lucis eclipſim paſſus in filio. Ita rarò excellentis viri filius excellens eſt; ita nominis claritas non naſcendo quærenda eſt, ſed viuendo, ſæpe etiam, quod miraberis, moriendo. Ita verus nobilis non naſcitur, ſed fit. Platonem Philoſophia non accepit nobilem, ſed fecit. Deſinamus igitur noſtrum nomen alienis obumbrare virtutibus, ne vnoquoq; ſuum repoſcente, nudi de proprio rideamur. Sed ego, inquis, non ſum cornicula, quæ alienis ſe pennis iactet; multa mihi eſt claritas ſanguinis. Ah, quid hac de re gloriaris? Omnis propemodum ſanguis eſt concolor, ſicubi fortè alter altero clarior inuentus ſit, non id nobilitas efficit, ſed ſanitas. Et quàm opportunè hic illud aquinatis poëtę [a] occinam?

Stemmata quid faciunt, quid prodeſt, Pontice longo
Sanguine cenſeri, pictos oſtendere vultus

a *Iuuenal. ſat. 8. v. 1. & ſeqq.*

Maio-

Maiorum, & ſtantes in curribus Æmilianos,
Et Curios iam dimidios, humeróſq; minorem
Coruinum, & Galbam auriculis, nasóque
carentem. a
Quis fructus generis, tabulâ iactare capaci
Coruinum, poſthac multâ contingere virgâ b
Fumoſos Equitum cum dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis malè viuitur?

Auorum & proauorum atque atauorum ſtatuæ in armarijs per atria diſpoſitæ, vetuſtate exeſæ, fumoſæ ac mutilatæ, inquit poëta, nobilitatem tibi non dabunt, ſi mores deſint, ſi tu ante imagines maiorum tuorum peſſimè viuas, totâ nocte aleâ ludas, auroram poculis ſalutes,

Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt, atque vnica, virtus.

Cur enim Q. Fabius, Q. Fabij Maximi Allobrogici, Imperatoris clariſſimi filius, maiorum gloriâ efferatur, eorúmque titulos ſibi adſciſcat, cùm vitam luxu perditam & maioribus indignam agat?

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus (ipſi,
Vix ea noſtra puto —— c

Beatus

a *Fractas auorum ſtatuas.*
b *Faſcibus, magiſtratûs inſignibus.*
c *Ouid. l. 13. metamorph. poſt init. in orat. Vlyſſis.*

Beatus Hieronymus Celantiam nobilem feminam modeſtiæ commonefaciens: Nulli vnquam, ait, de generis nobilitate te præferas, ne obſcuriores quaſque & humiliore loco natas mulieres te inferiores putes. Neſcit enim religio Chriſtiana perſonas accipere, nec conditiones hominum, ſed animos inſpicit ſingulorum. Seruum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas eſt non ſeruire peccatis. *a* Et nunquid non omnium vna eſt naſcendi conditio? nunquid non & moriendi vna eſt concluſio?

Iudæorum perpetua fuit hæc oſtentatio, genealogias ſuas omnibus recitare. & ore quanto aſſiduè illud crepabant? *Semen Abrahæ ſumus*, & nemini ſeruiuimus vnquam. *b* Quibus Humilitatis magiſter opportuniſſimè: Si filij Abrahæ eſtis, ait, opera Abrahæ facite: omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Quid igitur oſtentatrix lingua ſanguinem altum intolerantiùs iactat? In alto naſci nec tranquillum certè, nec ſemper tutum eſt, etſi ſit clarum. Scitum eſt illud lyrici poëtæ: Sæpius ventis agitatur ingens

a *Hieron. epiſt. 22. ad Celant.*

b *Ioan. c. 8. v. 33. 34. & v. 39.*

ingens pinus, & celſæ grauiore caſu decidunt turres, feriúntque ſummos fulmina montes: a vti nemo naufragium in ſicco, ita nec præcipitium in imo metuit. Nil prætereà tam altum, quod non & ſollicitudini, & labori, & inuidiæ, & pauori ac mærori, & in finem morti peruium. Omnem ſanè faſtum eminentiámque mortalium, ſola mors in planum redigit. Quot fuerunt nobiles familiæ, quarum hodie ſuperſtes nemo, & vix vlla eſt memoria? Omne quod in tempore oritur, cum tempore occidit. Omnia tempus imminuit conſumítque. Nobilitas quam longa dies peperit, longiórque auxit, longiſſima ſubruit. Ponamus criſtas; nemo verè nobilis eſt, niſi & modeſtus ſit. Linguam magniloquam diſperdet Dominus.

§. III.

Tertium Oſtentationis genus à victu & veſtitu, à numis & opibus creſcit. Virtutum nutrix optima eſt paupertas, opulentia vitiorum. Vbi diuitiæ, illic plerunque ſunt & vitia, & tamen nemo ſe pauperem eſſe gloriatur, diuites videri omnes volumus, etiam ij ſæpe, quos occulta conficit egeſtas. Ecquis eſt qui faculta-

a *Horat. l. 2. Carm. odâ 10.*

tes ſuas nec verbis, nec factis prædicet? Difficillimum eſt oſtentatrici linguæ accreſcentes diuitias non ſubinde prædicare: minus inanis eſſet gloriatio, modò gaudium, tranquillitas, virtus cum creſcentibus diuitijs creſcerent. At contrarium experimur: quantò magis hæc creſcunt, tantò illæ decreſcunt magis. Si ad clariſſima rerum exempla reflectamur, videbimus Romanos dum fuere pauperes, omnium gentium, imò & vitiorum fuiſſe victores; tum vinci cœpiſſe, cùm opulenti euaſere. Sic ad diuitiarum aduentum diſceſſerunt virtutes ac victoriæ, ſimúlque opum comites delitiæ ac libidines in virtutis locum ſubierunt, vt non immeritò illius æui ſcriptores, Romanæ paupertatis interitum querantur. Diuitiæ plurimos faciunt non diuites, ſed occupatos, non dominos ſed cuſtodes & ſeruos. Qui multas opes congeſſit, rem habet quæſitu difficilem, cuſtoditu anxiam, amiſſu flebilem. Et multò plures ſunt, qui habentur à diuitijs quàm qui eas habent. Hinc prophetæ teſtimonio viri diuitiarum, non diuitiæ virorum ſunt. Nihilominus gloriamur de diuitijs,

quæ

quæ ſæpe non dona, ſed vincula, ſed compedes, nec iam ornamenta corporis, ſed impedimenta animi, & ſollicitudinum atque formidinum acerui ſunt. Diuitiæ multis attulere mortem, requiem abſtulere ferè omnibus. In vepribus ſopiuntur, qui in diuitijs quieſcunt. Grauis ſopor qui aculeos non ſentit. Sed venit ecce vox, quæ malè ſoporatos excitet: Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. *a* Et væ illis, qui in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. *b* Non eſt bona gloriatio illorum. Ecquid etiam de lauto victu, de ſplendido veſtitu gloriamur? An nobis ideò plus parcent vermes, quàm duro agricolæ, an non cibo molliore veſcentur auidiùs? Scimus, etſi fortè diſſimulemus, nos illi conuiuio præparatam eſcam, & fortè iam cenæ tempus inſtare, certè autem longius abeſſe non poſſe. Nam & breuis eſt lux, famelicique conuiuæ, & quæ menſam inſtruit, mors impigra. Quin potius nos pudet, more pecudis gaudere pabulo, & ciborum fieri reconditorium, & dolij vicem

cem

a *Pſ. 75. v. 6.* b *Pſ. 48. v. 7.*

cem ſubire, ſéque inſuper de hoc magnificè iactare, & gloriam ducere, ſe gulæ ſeruum fateri! Quid porrò gloriolæ captamus, cùm veſtium noſtrarum pretium prædicamus, tanquam ſi nobile ſit factum, in veſte totum patrimonium circumferre, & poſſe dicere: *tanti ceno, tanti veſtior.* Non eſt laudis, tot ſumptibus ſuum ſibi carcerem ornare. Sed nos omnia eò molimur, vt diuites habeamur: hinc illæ ventoſiſſimæ narrationes: tot mihi ſunt prædia, tanta prædiorum merces, tot annui prouentus, tanti reditus, tot argentea vaſa, tantum numeratæ pecuniæ; horum omnium vaniſſima eſt oſtentatio. Rex Ezechias cetera laudatiſſimus, & in amoribus Deo, hoc vno tamen grauiter deliquit, quòd palatij ſui theſauros ambitioſiùs exteris monſtrarit. Non videbatur huic humanitati hærere noxa: Nihilominus Iſaias diuino iuſſu ſententiam pronuntiat: Ecce dies venient & auferentur omnia, quæ ſunt in domo tuâ, & quæ condiderunt patres tui vſque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus. *a*

m Adeó ne

a *4. Reg. c. 20. v. 17.*

Adeóne grande piaculum eſt, domûs regiæ gazas, regijs legatis oſtendere? Tantoperè Deus oſtentationẽ omnem odit, vt vel paruam, vel in amiciſſimis ſæpe magno puniuerit ſupplicio. Non ergo glorietur diues in diuitijs ſuis. *a* Linguam magniloquam diſperdet Dominus.

a Hierem. c. 9. v. 23.

§. IV.

Quartum oſtentationis ſpecimen eſt, ob ingenium & eruditionem ſe iactare. Communis hic furor eſt, ingenioſum malle quàm laborioſum dici: Non neminem reperias tam ſtolidum, qui eò ſolùm nomine laborem fugiat, ne minus videatur habere ingenij, quò plus inſumit laboris. Inſania luculenta: Cùm non rarò ingenium optimum peſſimus quiſque habeat: labor, vt Seneca loquitur, optimos citat. *a* Bene laborare, quia induſtriæ, ſimul & laudis eſt; ingenium ſortiri bonum, etiam pigerrimus poteſt, imò & nequiſſimus. Et tamen neſcio quâ ratione amœnius ad aures noſtras accidunt hæ voces, *Ingenioſus eſt*, quàm illæ *Laborioſus eſt*. Hinc illæ ſuimet commendationes: Promptum mihi & velox ingenium

a Sen. l. de prouid. c. 5.

nium eſt. Vtinam promptum & velox ſit ad virtutes. Alioqui quò velocius, eò propius ruinæ. Pretioſa eſt animi ſupellex, præclarum ingenium, non negamus, ſi tamen bonis artibus applicetur: ſi minùs, periculoſa, ſibi aliiſque exitioſa. Ingenia feliciſſima frequenter exorbitant turpiſſimè. Annæus ex Ariſtotelis mente aſſerit: Nullum magnum ingenium ſine mixturâ dementiæ fuiſſe. a Iulianus Imperator Apoſtata magni fuit ingenij, ſed tantò ſibi & terrarum Orbi exitioſior, quantò ingenioſior. Huius generis plurimos vetus recénſq; memoria numerat, qui ſi minus ingenij habuiſſent, minus nocumenti tam ſibi, quàm alijs intuliſſent. Vix quidquam in rerum naturâ exitioſius eſt, quàm altum ingenium malis artibus imbutum, aut prauis opinionibus corruptum. Ingenium magnum ſed prauum, præcipitio ſemper proximum: tutius eſt ſemper ingenium bonum ac modeſtum, quàm excellens, quod illud in malum non facilè flectatur, hoc in diuerſa ſit volubile. ſolent qui de ſe magnificè ſentiunt, præſi-

m 2 denter

a *Senec. de Tranquill. c. 1. fine.*

denter maiora viribus aggredi, ínqu nisu medio prolapſi ſuo vel periculo ve pudore condiſcere, quàm iuſti fuerin rerum æſtimatores ſuarum. Addo & illud quod Romanus ſapiens affirmat: Ingenia quò illuſtriora, hoc plerunque breuiora ſunt. *a* Nec ferè quidquam odioſius eſt ſapientiæ, quàm nimium acumen: ideò veteres inuiſam Palladi finxerunt araneam, cuius ſubtile opus ac tenues telæ ſunt, ſed fragiles, nulliq; vſui. Ingenia magna & ſubtilia, ſæpe maximorum initia malorum fuerunt. Raro magni errores, niſi ex ingenijs magnis prodierunt. Sed & hoc quotidiana loquitu experientia, in vno eodémque homine ingenium quandoque ſummum, & nullum eſſe iudicium, quod moderari deberet ingenio: ita quidam doctiſſimi ſunt, doctrinâ vix vti poſſunt. An no iſtud ſuperbiam omnem & vaniſſimam oſtentationem coërceat? Quanti ſur nihilominus qui non ingenium duntaxat ſuum, ſed & ſapientiam ſuam iactiten Sed mihi credite, ſi verè ſapientes eſſen nunquam ſe eſſe dicerent. Sapiens cùr intelli-

a *Idem Conſol. ad Marciam c. 23.*

intelligat, quantum ſibi deſit, non ſolet de rebus ſuis gloriari, nec ſapientiam ſibi familiarem opinari. Primus ad ſtultitiam gradus eſt, ſe ſapientem credere; proximus eſt, ſe ſapientem profiteri. At horum non paucos numeraueris. Quàm bene res irent hodie, ſi tot eſſent ſapientes, quot ſapientiæ profeſſores. Nunc illorum pauciſſimi ſunt, horum maximus eſt numerus. Feliciſſimam dixerim ætatem noſtram, quæ non vnum duóſue vel ſeptem ſapientes, ſed in ſingulis vrbibus, ceu pecudum greges numerat quàm plurimos. Sed videte quanto errore. Proprium eſt ſapientis, ſuam in rebus plurimis ignorantiam noſſe ac fateri, quod oſtentatores illi omnium minimè faciunt. Audite, obſecro, oſtentatorem inſignem: Vos neſcitis quidquam, ait Caiphas, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. *a* Omnes alios ignorantiæ, temeritatis, & inconſiderantiæ damnat; ſe vnũ prudentem, circumſpectum, ſapientem venditat. Sic Iobi cognatus Eliu: Audite me, inquit, oſtendam etiam vobis ego

a *Ioan.c.11.v.50.*

meam ſapientiam. *a* His talibus illud Iobi opportuniſſimè obijcitur : Ergo vos eſtis ſoli homines, & vobiſcum morietur ſapientia? *b* At ſapientem, inquis, non nemo me dicit. O te bonam, ſed fatuam ouiculam! quàm creduli & quàm faciles in fidem ſumus, cùm de laudibus noſtris agitur! Quàm ſuauiter Demoſthenem titillauit, cùm eum anus Attica digito monſtraret, dicerétque; *Hic eſt ille Demoſthenes.* O vane gloriator! non te tuæ, neq; alienæ voces ſapientem facient, ſed res ipſa. Vulgo ſapientes inſaniunt, & inſani ſapiunt. nihil eſt à virtute vel à veritate remotius quàm vulgaris opinio, quæ falſa pro veris, vera pro falſis habet. Et quid noſtro hoc æuo litterarum & inſcriptionum tituli non audent, quem non nobiliſſimum & maximè ſtrenuum, quem non eruditiſſimum ac Iuriſconſultiſſimum, quem non prænobilem, ampliſſimum, magnificum, generoſum, perilluſtrem, illuſtriſſimum faciunt? hîc garriendi & adulandi libertas infinita. & facilius putant hæc ſcribi quàm dici, nam littera non erubeſcit.

Sed

a *Iob. c. 32. ℣. 10.* b *Idem c. 12. ℣. 2.*

Sed quid alijs ô vane gloriator de te credis? teipſum de tuis rebus interroga. Vis noſſe quàm ſis ſapiens? oculos in tergum reflecte: Recordare obſecro, quoties in hoc vitæ curſu ceſpitaueris, quoties aberraueris, quoties offenſo pede cecideris; quot dolenda, quot pœnitenda, quot erubeſcenda commiſeris: iam ſi audes, te dicito ſapientem. Præſtat igitur (mihi crede) falſas opiniones abijcere, inſolentiam deponere, inſipientiam circumſpicere, & optare, ne qua experiendæ ſapientiæ neceſſitas incidat, quæ declaret nos de nihilo gloriatos: Hæc rectior tutiórque quærendæ ſapientiæ via eſt. Nihil enim altius aſcendit, quàm operoſa Humilitas. Non ergo glorietur ſapiens in ſapientiâ ſuâ. *a* Nam linguam magniloquam diſperdet Dominus.

a *Hierem c. 9. ꝟ. 23.*

§. V.

Quintum Oſtentationis caput eſt, de virtute, imò & de vitijs gloriari. Cùm deeſt Oſtentatrici Linguæ quod iactitet, tunc ampullantia & ſeſquipedalia verba, tunc vitream fractam & ſomniorum interpretamenta, tunc fabuloſos ſenten-

tiarum ſtrepitus ſpargit. Sed nunquid non ſaltem de virtute gloriari licet? Vt liceat, in illo ſolùm eſt gloriandum, qui virtutis & bonorum omnium ſolus auctor & largitor eſt. Sed nos plerunque in nobis atque de nobis, noſtríſque virtutibus gloriamur, dum fatuè credimus, pluribus atque maioribus nos præditos virtutibus, quàm ſimus. Fundamentum veræ virtutis humilitas, nec tanta claritas eſt vlla, quam elatio non obſcuret. Scit hoc ille, qui clariſſimus creatus, ſed quia ſeipſum efferebat, non tantùm obſcurus, ſed tenebrarum princeps eſt factus. Quòd ſi Angelorum nobiliſſimus ſic præcipitatus eſt, quid alij de ſe ſperent, quid fiet vermiculis, ſi Angelis non parcitur ſuperbientibus? Non ſolet eſſe virtus iactatrjx aut miratrix ſui, ſed imitatrix alieni, vbicunque demum emendatius viderit exemplum. Itaque ſemper anhelans, ſemper altiùs aſpirans, dum ſe comparat, parui pendit. Nunquam virtus conſummatam ſe iudicat, non confidit niſi Deo, nihil ſibi arrogat. Scit hoc tempus eſſe militiæ, non triumphi aut gloriationis, atq; ideò nunquam

torpet,

torpet, & ſemper in actu eſt; ſemper quaſi nunc primum incipiens accingitur, nec vnquam ſe omnia perfeciſſe credit. Non eſt virtus, error eſt virtutis aduerſarius, ſui ipſius commendatio. Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat. *a* Quiſquis ad virtutis iugum aſcendiſſe, ſe credit, in hoc primum fallitur, quòd vbi ſe credit eſſe, non eſt. Siquidem nil tam profectui aduerſum, quàm magni profectûs opinio. nemo ſtudet agere, quod peregiſſe ſe putat. Qui omnem vitam ſuam ante oculos ponit, pérque dies ſingulos actuum ac verborum & cogitatuum rationem à ſeipſo exigit, incorruptus rerum ſuarum arbiter, videbit quantum vacui ſit in animo, quantum occupent vitia: qui conſcientiam ſuam interrogat, aliter de ſe ſentit, quàm qui tantum famam. Sed ego ipſe, inquis, mihi vir bonus videor. Ergo certè malus es. Boni enim ſibi diſplicent, ſéque accuſant. Sed forſan & tibi, & alijs bonus videris? Quid ſi tu malus, illi autem ſtulti ſint? Nec ſcintilla quidem eſt ſolidæ glo-

a 2. *Cor. c. 10. v. vlt.*

riæ, tametſi vulgus omne vnâ voce nos laudet. Iam dixi: nulla pronior ad errorem atq; ad præcipitium via eſt, quàm per vulgi veſtigia. Quicquid pænè vulgus laudat, vituperio dignum eſt. Quicquid ferè vulgus cogitat, vanũ eſt; quicquid loquitur, falſum eſt; quicquid improbat, bonum eſt; quicquid approbat, malum eſt; quicquid prædicat, infame eſt, quicquid agit, ſtultum eſt. I, nunc, & inſanorum ſermunculis gloriare. Ecquid omnium laudes, quid omnis humanus fauor eſt? Pulchra & multicolor iris. Et quid iris eſt? nubes opaca & roſcida, in aquam breuî abitura. *a* Nec ille quidem ad gloriam veram pertigit, qui omnibus placet. Placentes hominibus, Deus ſpernit, & hominibus placere, diſplicere Deo eſt, contraria contrarijs gaudent. Quapropter, Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes; recedant vetera de ore veſtro. *b* Nemo virtute ſuâ, quamuis verâ, ſed in ipſo virtutum omnium auctore glorietur. Qui contrarium facit, non modò non aſſequitur, quod non habet,

a Jetz biſtu lieb vnd werth / heut Morgen als verkehrt; ſchabab. b *1. Reg. c. 2. v. 3.*

habet, ſed idipſum quod habet, vel imminuit, vel amittit.

Sed ſunt quidam virtutum adeò inanes, vt vel ipſis vitijs glorientur: Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, nec abſconderunt. *a* Ambroſius in hos grauiter inuectus: Plerique, ait, in ſuis lapſibus gloriantur, & putant etiam laudis eſſe, quæ criminis ſunt. *b* Iam in laude ponitur, vino ſe obruere, ſimplicem circumuenire, alienam pudicitiam expugnare, ſuam in omne flagitiũ abijcere. Non falſiſſima ſolùm hæc eſt gloria, ſed etiam fœdiſſima. Nec ego in tam flagitiosè gloriantes aliud fulmen torqueo, quàm quod olim in eos ſanctiſſimus rex torſerat his verbis: Quid gloriaris in malitiâ, qui potens es in iniquitate: totâ die iniuſtitiam cogitauit lingua tua. Propterea Deus deſtruet te in finem; euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terrâ viuentium. *c*

Radicitus extirpaberis è viuis, futurus miſer æternùm. Hic finis falſæ ac fœdæ gloriæ.

a *Iſaiæ c.3.* ℣*.9.*
b *Ambr.l. de Apol. Dauid.c.9.* c *Pſ.1 6.* ℣*.1. & ſ.*

Quid igitur ô vaniſſimi mortalium, quid vires ac formam corporis iactamus, quid noſtram ipſi proſapiam prædicamus, quid opes ac diuitias crepamus, quid ingenium & eruditionem oſtentamus, quid virtutes noſtras, aut quod longè turpius, noſtra vitia in gloriæ cenſu numeramus? Gloriam veram nunquam aſſequetur, qui falſam tam ſedulò quæſierit.

Vide obſecro, mi Lector, quæ de Vanâ gloriâ diſſeruimus in Amuſſi rectæ Intentionis. *a* Hîc ſolum oſtentatrix lingua erat configenda.

a *Amuſſis l.2.c.4. & 5.*

CAPVT XIV.

Quæ plerunque pœna Linguam OSTENTATRICEM *ſoleat comitari.*

ERuditè dixit quiſpiam è ſapientum numero, tria eſſe vitia linguæ admodum frequentia. Primum eorum eſt, inquit, qui pauca ſciunt, & doceri nolunt. alterum eorum qui multa ſciunt, ſed ea docere nolunt. horum denique tertium, qui

qui optimè quidem docent, ſed peſſimè viuunt, atque de alterutro certè, ſi non de vtroque gloriantur: eruditionem iactant, quam malis moribus refutant. O graue linguæ vitium Iactantiam! Hanc ſanctiſſimus Rex Dauid *Linguam magniloquam*, beatus Iobus *verba ventoſa* vocitat. Huius linguæ ſtolidum ingenium vtcunq; ſpectandum propoſuimus, nunc quæ hoc oris vitium pœnæ comitari ſoleant, exponemus.

§. I.

Oſtentatricem linguam paſſim hoc ſupplicij comitatur, vt dum ſuperbo ſe volatu iactat, alienæ linguæ iaculo repentè fixa concidat. Rex Antiochus Annibali profugo argenteũ ſuum exercitum oſtendit, & quæſijt: Num hæc ſatis forent Romanis, contra quos erat bellaturus? Imò verò, inquit Annibal, ſatis; etſi auariſſimi ſint. Aptè tetigit regiam oſtentationem. Non rarò puniuntur linguâ, qui linguâ delinquunt. Babelicæ turris ſtructores non leprâ percuſſi, non aquis ſubmerſi, non incendijs conſumpti, non terrâ dehiſcente abſorpti, ſed linguarum confuſione puniti. Ab Oſtentatrice Lin-

guâ vaniſſimum illud ædificium cœpit: Venite, aiebant, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen noſtrum. *a* A' linguâ peccatum, à linguâ peccati ſupplicium fuit.

In conuiuio aſſederat virgo cultior, quàm ditior, & quæ ſuum omnem cenſum ſecum circumferebat. Epulæ lautæ, & quæ ſolertiſſimam gulam irritarent, inferebantur. Illa tanquam conducta ad has lautitias ſpectatrix, ſedebat ſine cibo, viua ſtatua; neque tam videri volebat abſtinens, quàm diues & opulenta, cui domi ſatis eſſet cupediarum. Hortantur alij & aliæ, vt manum cum ceteris admouere, & hunc menſæ paratum velit non ſpernere. Nil proficiunt. Illa vt priùs manuum deſtituta vſu ſedet; ſolis oculis omnium ora oculóſque delibat. Tandem honeſta matrona quæ illam iuxtim aſſidebat: Ecquid mea filia, inquit, cauſſæ eſſe dicam, quòd fercula tam opipara priùs damnes quàm guſtes? Cui illa: Non eſt, inquit, quòd mireris, mater, nimium Mecaſtor huc acceſſi ſatura. nam domi prius perdiculâ famem om-

a *Gen.c.11.v.4.*

nem

nem exemi. Audijt hoc facetior quiſpiam menſæ miniſter, & vaniſſimè ſe venditanti: Apparet, inquit, quod de perdice aſſerit; nam plumæ collari etiamnum inhærent, & ſimul intento digito in collare, reliquias pultis auenaceæ oſtendit. Mox riſus vndique coortus, quo miſellæ pultiphagæ vaniſſima oſtentatio iugulata. Iure: nihil turpius paupere ſuperbo. Formicula bouis arantis cornu occupans, cùm à boue, quid illic ageret, interrogaretur; arare ſe & ſudare reſpondit. Hanc formicæ inaniſſimam oſtentationem, cum illâ cauſſidici licebit conferre:

Cauſſidicus quidam ſic ſe iactabat apud me,
Nullam quod vſq; cauſſam, ab annis plus decẽ
Perdiderit: verum (quantũ conſidero) dixit,
Cauſſam qui ab annis plus decẽ egit vnicam.

Poſſet iactator hic cauſſidicus virginem illam coniugem ducere paris ſtudij æmulam. Sed aptiorem ſcio maritum, & qui melius illi conueniat, quàm Tulliæ Tarquinius.

§. II.

In oppido quod ſextum ab Argentorato lapidem diſtat, (nomen tacemus) vir

auorum

auorum quàm numorum ditior habitabat. Poterat is quidem fumoſas maiorum effigies, exeſas carie clauas, confoſſas iaculis peltas, perforatas crebrâ glande galeas, infectos rubigine gladios oſtendere

—tumens alto Druſorũ ſtemmate, tanquam
Fecerit ipſe aliquid, propter quod nobilis
eſſet. a

Intereà tamen in ſuorum Druſorum conſpectu tenui nimis ſalino victitans cogebatur

——ſordes farris mordere canini. b

nec illi ferè alia quàm feralis cena, exiguâ patellâ ponebatur. Cenæ quotidianæ caput erat, pallidus caulis lucernam olens, & dimidio conſtrictus gammarus ouo, aut crudi fungi, aut acerba mala, aut ſi quis alius cibus ſtrangulat. Et ſanè periculum non erat, ne quis huic patrifamilias ſtrobilus obreperet, & quadrilibrem ollam auri plenam ſublegeret. Nihilominus diuitias ille iactabat, & neſcio quam ſecretam opulentiam. Adeò robuſta eſt Iactantia, vt nec validiſſimis quidem brachijs malæ Fortunæ poſſit deijci. opes vel pauperrimi de ſe prædicant. Hic certè

a *Iuuenal. Satyr. 8. ℣. 40.*
b *Idem ſat. 5. ℣. 11.*

certè intolerantiùs ſe efferebat, quod antiquo ſtemmate ramum duceret milleſimus. Et vt quadraginta ſeſtertia, quæ non habebat, habere crederetur, & neſcio quarum opum ſuſpicionem moueret, quotieſcunque vicinam vrbem ingreſſus eſt, eques eſſe voluit, ſed ſine equo. Ocreis & calcaribus pedes impediebat, & iumento miſer, quod foderet, carebat. Ridicula hæc conſuetudo hodiéque inueteraſcit; ocreati ſunt & calcaribus armati, etiam in curribus & nauibus, aut dum plateas obambulant, nec equos cogitant, niſi lapides illis maria, & rhedæ pro equis ſint, vt calcaribus agantur. Hunc morem gloriator ille religioſiſſimè ſeruauit. Reſciuit hoc magiſtatus, & ludos facere voluit ridiculum hominem. Citatur ergo in curiam; vbi lati-clauius aliquis canicie venerandus: Ad nos, inquit, nobilis domine, querelas in te alligauit paupercula familia, téque iniuriarum egit. Accuſationis caput hoc eſt. Diceris ante portas vrbis, equum tuum curſu exercuiſſe, & infantem illic temerè ludentem, equi calcibus obtritum eſſe. Cauſſæ meæ, Patres conſcripti, ait accuſatus,

ſatus, in promptu eſt ſincera defenſio: nego feciſſe. A' me aut meo equo ſupra ouiculam miti hic infans immortalis ſit. Sed forſan veſtis aut vultûs ſimilitudine decepti veſtri ciues mihi imputant quod alter deliquit. Iterum innocentiâ meam affirmo, & nego feciſſe; infans nullus equi mei calcibus obtritus eſt. Contra ſenatus obducere, teſtibus velle agere; crimen confirmare, & exaggerare; ideò & cupere, reum ſe fateatur, atque dicundæ ſententiæ ſubmittat. Hîc miſer inter caudinas furculas deprehenſus, nullum prorſus videre exitum; aut enim cauſſam amittere, aut equum debuit, quem nunquam habuit Eques videri volebat, & opulentus, puniri tamen ob fictum equum nolebat. quare ſatiùs ratus cauſſam capitis agere, quàm equi hactenus ſimulati: Vt liqueat, ait, vobis patres conſcripti, in hac capitali cauſsâ, de innocentiâ meâ, teſtes ego contra teſtes producam: duo forſan in me teſtabuntur; ducentos ego adducam. Et videte quàm falsò iniuriarum agar. Norunt, quotquot pagi mei incolæ ſunt, iam à toto decennio ſtabulum meum ab omni

iumento

iumento deſertum & vacuum fuiſſe, equum illic tanto tempore ſtabulaſſe nullum. Ad quæ ſenatus omnis in latum cachinnũ effuſus, ita decreuit: tuo te calculo abſolutũ pronuntiamus: ſed vt euictæ tibi cauſſæ perpetuum ſit monimentum, Hippona tuo ſtabulo æternùm exulet, nullus vnus vnquam ad tua præſepia ſtet equus. Vix menſis abijt, & binos caballos (ſed quales ad cultrum proſcribi ſolent) cœpit alere. Tantus eſt oſtentationis pruritus. Hæc paullò fuſiùs narrare conueniebat, vt vel hac ratione Oſtentatricem linguam reprimeremus.

§. III.

Quàm ſapienter monuit Chryſoſtomus: Præſtantem virum non modò de ijs quæ ipſi deſunt, gloriari non conuenit, ſed ne de ijs quidem quæ habet. Nam ſi ob ea quæ verè bona ſunt, gloriari ſtultitiæ eſt, multò certè magis ob ea quæ nullius pretij ſunt. *a* Iſidorus Peluſiota eiusdem animi: Pietatis, inquit, ac iuſtitiæ norma in eo ſita eſt, vt ea quidem quæ rectè ac ex virtute gerimus, occultemus, tum quia finis incertus eſt, tum ne audien-

a *Chryſ. hom. 23. in 2. ad Cor. & hom. 24. in eandem.*

audientibus graues ac moleſti ſimus. a Ingratiſſima eſt oratio quæ rebus flaccet, ſtrepitu viget. Præclarè canit Venuſinus vates,

Sed tacitus paſci ſi poſſet coruus, haberet
Plus dapis, & rixæ multò minus, inuidiæq́ue. b

Sic oſtentator & plauſor, ſi virtutem quam nactus eſt, poſſet non prodere, retineret; linguâ Oſtentatrice perdit. Virtus in abdito creſcit. Omnia perdidit qui dixit:

Non ſum ſicut ceteri hominum: c

Hîc quiſque pro ſe clamat: Ego doctior ſum, ego nobilior, ego ditior, ego robuſtior, ego formoſior, ego verò honoratior: Non ſumus ſicut ceteri hominum. Hi tales ſimillimi ſunt lucernæ, de quâ venuſtè apologorũ parens: Lampas, inquit, oleo ebria & lumen diffundens, gloriabatur quaſi præ ſole ſplenderet clariùs. At ventis paullò concitatiùs ſpirantibus ſtatim extincta eſt. Sed eam rurſus quiſpiam accendit, dixitque: Luce lucerna, & tace; aſtrorum lux nunquam deficit. Audite glorioſuli plauſores, & nolite

a *Iſid. l. 3 epiſt. 162.*
b *Horat. l. 1. epiſt. 17. ad* Scæuam.
c *Luc. c. 18. v. 12.*

nolite multiplicare loqui ſublimia glo-riantes. *a* Lucete, & tacete. Virtutum omnium hoſtis eſt iactantia. Virtutis ex-pers, verbis iactat glorias. Nimirum quo dolium eſt inanius, hòc ſonat vehemen-tiùs: natat ouum ſi inane eſt, plenum deſidet: ariſta inanis recta ſtat quidem, ſed curua eſt plenior: ſic ſæpiſſime

Maius eſt ſe non iactare quam feciſſe ma-
xima. b

Iactantia quantumuis cauta, decori ta-men terminos ſemper tranſilit. Athenis duo architecti de opere publico condu-cendo contendebant; alter diſſerendi copiâ & elegantiâ inſtructus, cùm ora-tionis ſuæ apparatu populum mouiſſet: Alter dicendi ignarus, ſed arte melior, in medium progreſſus: Viri Athenien-ſes, ait, quemadmodum iſte dixit, ego efficiam. En, obſecro,

Grandius flumen minore, quàm minus,
fluit ſono. c

Solebant olim mercatores nauigationi-bus longinquis catellos melitæos, aut ſi-mios aſſumere, quorum luſibus naui-gandi tædium leuarent. Fuit vt ortâ tem-

peſtate

a *1. Reg c. 2 & 5.*
b *Vet. Trochaic.* c *Monoſt. Vet.*

peſtate inhorreſceret mare, atque fluctus eâ vi aſſilirent nauigio vt euerterent. Diſiectis miſerè, ac fluitantibus tam vaſis quàm hominibus, mari etiam innabat ſimius. Hunc conſpicatus Delphinus, & quòd eſſe hominem arbitraretur, naufragi animalis miſertus, familiariter adnauit ſimio, tergum præbuit conſcendendum, & ad terram cœpit euehere. Iámque in conſpectu erat mons Piræeus, & Athenienſium nauale, cùm Delphinus ſimium interrogat; an eſſet ciuis Athenienſis? Hîc ſimius laudis auidus, ſe & eſſe ciuem Athenienſem, & in eâ vrbe nobilibus parentibus prognatum dixit. Ampliùs ille interrogare, an etiam Pyræeum noſſet? Tum ſimius: Optimè omne illum amicum, & ſummum, ac inprimis familiarem, inquit, meum? ratus de homine Delphinum loqui, qui de monte quærebat. Hac tam impudenti iactatione offenſus Delphinus ſubduxit ſe in altum, & miſerum ſimium vndis ſuffocandum deſeruit. Hæc gloriationi merces debetur: cùm molliſſimè punitur, pro applauſu riſum fert. Veteri verbo dicebatur:

Ventoſa

Ventoſa riſûs eſt parens iactantia. a
Venite, aiunt, habemus hîc coruum alienis plumulis ornatum; euellamus illas cum feſtiuo riſu.

a *Vet. Iamb.*

§. IV.

Ergo qui metuit irrideri, caueat gloriari; qui refugit haberi ſtolidus, fugiat eſſe gloriabundus. Nemo citiùs ſtultitiæ inſimulatur, quàm qui plurimùm de ſe gloriatur. Multi dum magnificè loquuntur, famam ſe colligere ſperant, cùm infamiam colligant, & ceu viatores erronei dum accedere exiſtimant, retrocedant. Quicquid propter ſolam gloriam dicitur, veram gloriam non meretur; ſæpe non tantùm irriſum, ſed & ſupplicium. Optimus Deus leuem etiam iactantiam vel in amiciſſimis grauiter puniuit.

Eleutherius, ſanctitate morum & amabili ſimplicitate celebris, beato Gregorio teſte, cùm iter faceret ingruentibus veſpere tenebris, ad cœnobium ſacrarum virginum diuertere coactus eſt. Erat illic puerulus quem cacodæmon inſederat, & noctu præcipuè vexarat. Hunc virgines illæ Eleutherio, de vitæ ſanctimoniâ iam noto commendarunt, & velut

ſiut per ſpeciem officij rogarunt, pateretur puerulum illum eâ nocte in ſuo eſſe cubiculo. Non recuſauit. Altero die ſacræ virgines ſolerter quæſierunt, qui ſeſe puer geſſiſſet? Miratus Eleutherius hanc quæſtionem: Bene, inquit, ſe geſſit; quid iſtud quæritis? Illæ rem candidè faſſæ, malo genio puerum occupatum, ſingulis noctibus crudeliter hactenus habitum dixerunt, rogarúntque obnixè in ſuum ſecum monaſterium abduceret. aſſenſus eſt vir ſanctus, & puerum ab inquilino peſſimo iam liberum in D. Marci cœnobium abduxit. neque ille ab inferis hoſpes diuerſorium ſuum repetere eſt auſus. Aliquanto pòſt tempore Eleutherius cum cœnobitis ſuis familiariter collocutus, & adoleſcentem illum, qui adſtabat, intuitus: Videte, inquit, fratres, quàm diabolus cum virginibus illis luſerit! apud illas à malo dæmone agitabatur; apud nos mera eſt ouicula. Vix hanc vocem paulò iactantiorem miſerat, cùm denuo ille ab Orco carnifex adfuit, & adoleſcentem in omnium oculis acerbè torſit. O Eleutheri, ſi tu tacere, ſi tu potuiſſes non gloriari, Acheronticus iſte

tortor

tortor reuerti nõ potuiſſet. Sed Eleutherius paullulum ſui oblitus mox ad ſe redijt, & vnà cum ſuorum cætu, ieiunijs, precibus, lamentis tamdiu cælum pulſauit, dum hoſpes inuiſiſſimus iam ſecundùm cedere eſt coactus. nec vnquam poſteà in hoſpitium hoc redijt. *a* Tanti eſt vel vna vocula quæ iactantiam oleat. Veriſſimè dixit Hebræus Pſaltes: Diſperdet Dominus Linguam magniloquam. *b* Eà de cauſsâ Tobias filium tam ſollicitè inſtituens: Superbiam, inquit, nunquam in tuo ſenſu aut in tuo verbo dominari permittas. *c* Oſtentationem omnem penitus eliminatam vult, & à corde, & ab ore. Non enim qui ſeipſum cõmendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat. *d* Ille ſeriò laudandus, qui, vti Saluſtius in Iugurthâ notat, plurimùm facit, & minimùm de ſeipſo loquitur. Lingua igitur oſtentatrix, & magniloqua ſummoperè cauenda.

a *Greg. libro 3. Dial c. 33.* b *Pſ. 11. v. 4.*
c *Tob. c. 4. v. 14.* d *2. Cor. c. 10. v. 18.*

Nota, Lector, nos hìc egiſſe de Lingua gloriatione: quæ verò de vanâ gloriâ, eius radice, diſſeruimus, reperies in libro 2. de Rectâ Intentione cap. 4. & 5.

Omnium virtutũ hoſtis, turpis eſt iactantia. a Multa ſatis de Oſtentatrice Linguâ diximus, ſi verba numeremus; pauca nimis, ſi vitij obſeruemus indolẽ. Pænè inſanabile hoc monſtrũ eſt, & videri poteſt omniũ vitiorũ mori vltimũ. Subinde, dum halitus eſt, Oſtentatio viuit. Produco teſtem.

Sutori, & quidem egeno (tacemus gentem) cùm iam fata inſtarent, aderat filius in paternam ſortem natus. Is cùm rogaſſet, ecquid deceſſurus ſibi præceptorum relinqueret? Iam defectâ voce pater: Vt, inquit, memineris, in maieſtatem aſſurgere familiâ tuâ dignam. *b* Deus bone! Iam tribunal vocat, iam æternitas in oculis eſt, & necdum miſſionem damus Oſtentatrici Linguæ?

O fædam labem, quis te Oceanus eluat? ô vaſtam dementiam quæ tibi anticyræ ſuffecerint? ô veſanam iactantiam, quæ te ſupplicia ſatis caſtigent? Abrumpo hîc potiùs quàm finio. Diſſertationi clauſulam Sarisberienſis imponat, qui verè de hoc vitio: Omnia, inquit, quæ oſtentationis cauſsâ fiunt proficiſcuntur in mortẽ. *c*

a *Vet. Troch.* b *Icon Animor. c. 7. pag. 4. à princ.*
c Ioan. Sarisb. l. 7. Policratici c. 22.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

P
POLITICA LINGVA
A
B
C
R.Sad. Iunior f.

P

A. Linguam POLITICAM refert Felis Crocodilo vehens, & pelliculam ſuam extergens linctibus. Tales ſunt huius æui homines terſiſſimi, quos POLITICOS vocamus: ſuis hos coloribus deſcribimus C. 15. Crocodilum cum fele explicamus eodem capite §.4.

B. Amygdalus, & Morus C. non eo quo ceteræ arbores ſunt ingenio. Amygdalus omnium arborum ſtultiſſima, Morus omnium prudentiſſima dicitur, ideô hîc vtriuſque indolem hortulanus miratur. Amygdalus linguam temere PROMITTENTEM exhibet. Vide C. 16.§.3.

P.

CAPVT XV.

Quæ lingua POLITICA *ſit, & de quatuor illius venenatiſſimis venis.*

CHriſtus æterno Patri preces allegans : Confiteor tibi Pater Domine cæli & terræ, inquit, quia abſcõdiſti hæc à ſapientibus, & prudentib⁹, & reuelaſti ea paruulis.aDelectũ facit ſeruator inter homines, quos in duplicẽ claſſem partitur, ſapientũ & paruulorum. Quemadmodum inter Angelos duæ à ſe partes abibant in diuerſum: illa perſeuerantium in Dei cultu, hæc deſciſcentium ab illo: ita prorſus inter mortales pars vna ſapientum eſt, qui à multis tanquam homines cælo lapſi adorantur; ſint cælo delapſi, in cælum redituri non videntur, ſicut paruuli qui alteram conſtituunt partem humanæ gentis.

Sed quinam illi ſapientes ſint, operoſa eſt quæſtio. Queritur olim Philippus Melanch-

a *Matth. c. 11. v. 25.*

Melanchton, *a* & vnà gratulatur : Iugum Pontificis Romani excuſſum eſſe ; At contra, inquit, hominum iſtorum politicorum iugo colla ſunt ſubiecta. Itáne verò iugum politicum, iugum tam horrendum eſt, præ quouis alio? potens argumentum vel ab aduerſario in politicos. Hos ſi pænè eoſdem cum ſapientibus illis dixero eſſe, non multum aberraro. Hi ſapientes, quos iam *Politicos* vocamus, è linguâ potiſſimùm noſcuntur. Lingua illorum, anguilla eſt in thecâ holoſericâ; vtcunque eam comprehenderis, elabitur. Non eſt ſcabra hæc lingua, ſed læuis, nitida, plena ſucci & verborum, plena gratiæ & venuſtatis, ad technas ſtruendas verſutiſſima. Anguilla lubrica eſt lingua politica, ſed in thecâ, vt diximus, holoſericâ. Nos linguæ *Politicæ* venas rimabimur, & primarias quatuor proponemus.

a *Melancht. præfat. in Corpus doctrinæ.*

§. I.

Nobiliſſimus Elegorum ſcriptor Ouidius queſtus eſt, quòd ſuus ſibi pater poëſin interdixerit, cùm tamen proniſſimum ad id ſtudij ſortitus ſit ingenium,

Sed velit nolit parens, naturam aliò flectere difficillimum eſt : quicquid conabar dicere verſus erat. Lingua Politica pænè idem de ſe dixerit: Quicquid conabar dicere, fucus erat : Quicquid conabor dicere, fumus erit. Habemus confitentem reum. Sed ad rem : venas Politicæ linguæ ſcrutandas ſumpſimus.

Prima venenata vena illius linguæ dicitur *Cretiſmus*. Lingua Politica velut primæ veritatis myſterium adorat principium iſtud ; Cum vulpibus vulpinandum eſt, & cum Cretenſibus cretiſandum, hoc eſt, mentienti mentiendum, fallens fallendus. Beatus Paulus Epimenidis poëtæ teſtimonium allegat hoc modo : Dixit quidam ex illis, proprius ipſorum propheta : Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri; Teſtimonium hoc verum eſt. Quam ob cauſſam increpa illos durè, vt ſani ſint in fide. *a* Græcorum adagio erat: Tria cappa peſſima, Cretenſes, Cilices, Cappadoces, maximam partem homines mendaces; & nimium quàm potentes linguâ Politicâ, quæ mendacium nouit tegere. Plato ſolerter aduertit, notátque vrbes

a *Tit. c. 1. v. 12. & 13.*

& re-

& regiones maritimas (qualis eſt Creta) plerunque mores non optimos præ ſe ferre : Nam cum mercibus, inquit, & cauponando talis ciuitas repleatur, doloſos animos, inſtabiles & infidos mores parit : vnde parum ipſa ad ſeipſam, & minus ad alias gentes fidem & amicitiam ſtabilem colit. *a* His tamen vitijs lingua Politica pulcherrimum mantelum nouit inijcere. Siracides hominem Cretiſantem deſcribens: In conſpectu oculorum tuorum, inquit, condulcabit os ſuum, & ſuper ſermones tuos admirabitur: nouiſſimè autem peruertet os ſuum, & in verbis tuis dabit ſcandalum. *b* Nimirum hi politici, aliud linguâ promptum, aliud pectore clauſum habent; non ſunt ſani in fide. Fidelis ille famulus Chriſti Domini optimè rogat : Verbum verum & ſtabile da in os meum, & linguam callidam longè fac à me. Quod pati nolo, omnimode cauere debeo. *c* Politicus, vt verbis Salomonis vtar: Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non eſt tecum. Cibos quos comederas, euomes, & per-

n 5 des

a *Plato lib. 4. de legibus.* b *Eccli. c. 27. v. 26.*
c *Imit. Chriſti, l. 3. c. 45. n. 4.*

des pulchros ſermones tuos. *a* Nempe tu ebrius cum ſobrio, nec decorè nec cautè loquêris. Nam politicus, ſtylo Siracidæ, eſt vir aſtutus, multorum eruditor, & animæ ſuæ inutilis eſt. *b* Quàm propriè cretiſans politicus hîc notatus eſt! optimè dixit Ambroſius: Turpis eſt omnis fraus, *c* quantumcunq; videatur ſpecioſa. Vlpianus quidem explicat quâ ratione veteres diſtinxerint, dolum bonum & dolum malum, nam primum illum dexteritatem, ſolertiam, vrbanitatem dixerunt: quicquid ſit, Turpis eſt omnis fraus. Pacificas iſtas ac politicas fraudes damnamus, non ſtratagemata militaria. Iſaias olim minatur: In die illâ viſitabit Dominus in gladio ſuo duro, & grandi, & forti, ſuper Leuiathan ſerpentem vectem, & ſuper Leuiathan ſerpentem tortuoſum, & occidet cetum qui in mari eſt. *d* Leuiathan piſcis magnus ſquamis arctè cohærentibus, ſerpens vocatur quia lubricus & tortuoſus, multiplici ſe volumine conuoluit, cùm ſtringitur, elabitur. Lingua Politica torquere ſe

a *Prou. c. 23. v. 7.* b *Eccl. c. 37. v. 21.*
c *Ambr. l. 3. Offic. c. 9.* d *Iſ. c. 27. v. 1.*

re ſe nouit, refugere, tergiuerſari, ambages quærere, tantâ cauſſarum & rationum & argumentorum varietate, vt iures, eam omnium linguarum optimam, ſanctiſſimam: ſed tortuoſus coluber eſt, obliqua dat reſponſa expectationis variæ, nec ad Dei honorem, ſed ad ſuum; ſe ſpectat, ſuúmque commodum. Atque hæc prima Politicæ Linguæ vena eſt Cretiſmus.

§. II.

Altera vena linguæ Politicæ Syncretiſmus dicitur. Auetis noſſe, quid ſincretiſmus ſit? doloſus ignis eſt ſub quieto cinere; falſa, ſimulata, inſidioſa pax, malitia in occaſionem vltionis intenta, vmbra fœderum, ſimultas officij oſtentatione blandiens. Cùm Iſaias vates Ezechiæ regi nuntium ferret acerbiorem, dicerétque: Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ erunt in domo tuâ, & quæ condiderunt patres tui vſque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus. Cui Ezechias: ſit tantùm pax & veritas in diebus meis. *a* Simili ferme modo lingua Poli-

n 6 tica

a 4. Reg. c. 20. v. 17.

tica loqui aſſolet: Modò mea mihi ſalua, quicquid alijs fiat, quicquid poſteris proſit, aut noceat: viderint illi, ego mea tueor; ſit tantùm pax in diebus meis. Proximus ſum egomet mihi: Omnes ſibi melius eſſe malunt quàm alteri. Pacem volo, ſed mihi bonam, cuicunque demum mala ſit.

Quid amœnius pace? pacem te poſcimus omnes, ſi tamen pax fida ſit & ſincera; ſi verò ea ſit quæ diu durare non poſſit, quam pars aduerſa in omnem nocendi occaſionem flectat, pax miſerrima eſt, & bello peior. Gratiſſimus eſt oliuæ ramus, ſi autem is ſtrictum gladium iugulo imminentem tegat, faceſſat hæc oliua. Sunt qui velint inducias paciſci cum Morte atque Inferis: Percuſſimus fœdus, inquiunt, cum morte, & cum inferno fecimus pactum. *a* O pacem non ſtabilem, ô non duratura fœdera! Mors in omne momentum intenta, occaſionem ſubitò non ſumet, ſed rapiet, & inſurget truculentior, inferi profundius hiabunt. Et delebitur fœdus veſtrum cum morte, & pactum veſtrum cum inferno non ſtabit. Confecturus pacem

a Iſa. 28. v. 15. & 18.

cum

cum carne & carnis concupiſcentijs, ſeipſum turpiſſimè fallit. Videte, obſecro quibuscum inducias agitetis, ne inter eos cenſeamini qui dicebant, Pax, Pax, & non erat pax. a Pax intuta formidoloſior bello. Apologus rem declarabit. Erinaceus ad Lepuſculi cauum acceſſit, rogauítque hoſpitium. Cui Lepuſculus miti reſponſo: Doleo, inquit, mi frater, quòd te cogar excludere; veſtis tibi nimis eſt hiſpida: ſub vno tecto quod ipſe facilè conijcias, profectò non conueniremus. O mi optime frater, inquit Erinaceus, ſi de meâ veſte ſolùm lis ſit, hoſpitium ſpero non negabis; ita me contrahere poſſum, vt meipſo minor ſim: quicquid aculeorum eſt, velut vaginâ condo, vt neminem lædam. Quòd ſi bellum ingruat, ducem me ſimul & militem habebis, pro te, méque pugnabo. Non eſt quòd amici mea arma formident, illa ego in hoſtes expedio. Quicquid porrò Lepuſculus obiecit, id Erinaceus verbis tam blandis refutauit, vt demum hoſpitio receptus ſit. Sed non diu nouus hic hoſpes naturam diſſimulauit, aculeos ſenſim laxauit, atque ſe quantum

a *Hier. c. 6. v. 14.*

potuit, dilatauit. Hîc Lepuſculus: Ohe frater, inquit, hoc quidem pacta & promiſſa tollit: aliud ſpoponderas; aliud præſtas. At Erinaceus irridens: Hic meus eſt mos, inquit, ſi cui non placet, exeat. Agnoſcite, quæſo, in Erinacei moribus linguæ Politicæ nequitiam; hic ſincretiſmus eſt. Ergo vide cui fidas, cum quo tranſigas; ſi is ſemel iterúmque fefellerit, non illi vnquam facilè fidas.

Auguſtinus hac in re fideliſſimus monitor: Nullæ, inquit, occultiores ſunt inſidiæ, quàm quæ latent in ſimulatione officij, nam eum qui palàm eſt aduerſarius, facilè cauendo vitare potes. *a* Eſt ergo longè periculoſiſſimum, cum morte & inferis, cum carne & concupiſcentijs, cum linguis politicis, cum erinaceis tam aculeatis paciſci velle. quamprimum enim ſimiles pacificatores occaſio inuitat, mox pacta, conuenta, fœderáque omnia reſcinduntur. Erinaceus obijcit: Ita ſoleo, iſte meus mos eſt. Nec aliter Mors, aut, Inferi: ſic vita hominum eſt, aiunt. Ita & caro: Pro meâ hoc conſuetudine facio: Ab exemplis mille iam ſcitur, quàm ego blandè in exitium traham

a *Aug. l. 10. de ciuit. c. 5.*

eos,

eos, qui mihi fidunt. Qui cum lupo pacem cogitat, dentes ei excutiat. Non eſt pax impijs, non eſt; nec illam in ſeipſis habent, nec cum alijs ſeruant. Talis lupus Antiochus Epiphanes, qui ad ciues Hieroſolymæos quæſtorem ſuum miſit, Et locutus eſt ad eos verba pacifica in dolo, & crediderunt ei. Et irruit ſuper ciuitatem repentè, & percuſſit eam plagâ magnâ, & perdidit populum multum ex Iſraël. *a* Talis Lupus Bacchides, talis Alcimus: Et locutus eſt cum eis verba pacifica, & iurauit illis dicens: Non inferemus vobis malum neque amicis veſtris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis ſexaginta viros, & occidit eos in vnâ die. *b* De ſincretiſmo hoc vnum addo, quod Ambroſius dixit: Hæretici contra ſe diſcordant, ſed contra Eccleſiam concordant. *c* Nimirum Pilatus & Herodes amici ſunt, quando de Chriſti capite agitur. En ipſam ſincretiſmi effigiem, doloſam pacem; ſed progredior.

a *1. Mach. c. 1 v. 31. & v. 33.*
b *1. Mach c. 7 v. 15. & v. 16.*
c *Ambr. l. 1. de fide c. 4.*

§. III.

§. III.

Tertia linguæ politicæ vena eſt, Phariſaiſmus. Capitaliores hoſtes Hieroſolymis non habuit Chriſtus Dominus quàm illos ipſos qui ſe ſacrorum Antiſtites profitebantur, Pontifices, Phariſæos, Scribas, Rabbinos, legis interpretes, morum doctores. Hos omnes, nequam hominũ catenam dixeris, quæ Chriſtum irretire moliebatur. Omnes, pauciſſimis exceptis, vapidam ſub pectore vulpem geſtabant. Nam vt odium atque inuidiam tegerent, verbis Chriſtum blandiſſimis affati: Magiſter, aiunt, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. *a* Et vt verbis adderent facta, etiam ad menſam vocarunt, appararunt conuiuia, nec quidquam inſidioſæ humanitatis omiſerunt: legatos miſerunt, conſcientiæ quæſtiones propoſuerunt, etiam ægros curandos obtulerunt, nihilominus odium geſſerunt aduerſus Chriſtum implacabile. Sed quia homines erant politiciſſimi, non apertis odijs pugnarunt, concilij ſpecie pleraque ab illis geſta ſunt. Atque vt omnia in Chriſtum molimina ſanctioris ſenatûs auctoritas firma-

a *Matth.c.22.v.16.*

firmaret, principes ſacerdotum, ſeniores populi, primi ordinis ſenatores conuenerunt. Et quàm illud comptè, quàm politicè propoſitum? Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. *a* Ergo reſiſtendum maturè, ne quid Reſpublica detrimenti capiat: ſi pax nobis cordi ſit, ſi vrbis incolumitatem amamus, clauus huic homini per linguam adigendus eſt, vt ſilere diſcat: conuenientiſſimus illi lectulus crux erit. Et quàm etiam illud politicè ac cautè: Non in die feſto, ne fortè tumultus fiat in populo. *b* De politicis his linguis inſigniter Auguſtinus: Temporalia, inquit, perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac ſic vtrumque amiſerunt. *c* Diabolus in vitro, & Lingua Politica in amictu holoſerico admodum benè conueniunt, nam pares cum paribus facillimè congregantur. Quòd ſi Lingua Politica magnæ ſit auctoritatis, plerunque multos trahit aſſeclas: benignè auditur, ſtrictè obſeruatur, reli-

a *Io. c. 11. v. 48.*
b *Matth. c. 26. v. 5.* c *Auguſt. tract. 49. in Ioan.*

religioſè colitur. Sed illa clandeſtino dolo tam noxia eſt, vt ſæpe diabolus conatibus ſuis omnibus atque viribus tantum nocere non potuerit, quantum Politica Lingua vnica nocuit, quæ Phariſæo ſchemate magnificè inceſſit.

§. IV.

Quarta linguæ Politicæ venenata vena eſt *Herodianiſmus aut Machiauelliſmus.* Sicut autem Græci dicere ſolebant; Aut Plato Philonizat, aut Philo Platonizat, tanta in vtroque ſenſuum & dictionis ſimilitudo: ita nos abſque iniuriâ dicemus, aut Herodes Machiauellizat, aut Machiauellus Herodianizat; vix ouum ouo ſimilius eſt. Non neſcio Machiauellum pluribus commendatiſſimum eſſe, imò alicubi infantes pænè in cunis, ſcriptoris huius documētis imbui. *a* Sed reuerâ hîc prudentiam excludit affectus, & ſubinde parum meminimus nos eſſe Chriſtianos; politica ſic tractamus, vt obliuiſcamur æterna. De Machiauello, vt rem dicam, idem prorſus ſentio quod Iuſtus Lipſius, cuius viri doctrinam & iudicium, omnis eruditorum ſenatus iure merito veneratur.

a Primâ parte mentionem fecimus.

natur. Lipſius ergo in Politicum ſcriptorem illum ex æquo & bono pronuntians: Machiauelli ingenium, inquit, non contemno, qui vtinam Principem ſuum rectà duxiſſet ad templum illud Virtutis & Honoris! Sed nimis ſæpe deflexit (audite ô boni Politici, mali Chriſtiani) nimis ſæpe deflexit, & dum commodi illas ſemitas intentè ſequitur, aberrauit à regiâ hac viâ. Machiauellus argutus, ſed ſæpe prauus. Hunc Iuſtus calculum tulit in Machiauelli libros. Nec aliter, puto, ſentiet, quiſquis rem ſine affectu examinarit. a

Herodem ego & Machiauellum non malè cotes dixero, quibus exacuantur Politicæ linguæ. Suas certè his cotibus exacuendas Priſcillianiſtæ dederunt, quorum illud eſt: Iura, periura, ſecretum prodere noli. Suam hîc linguam & Iulius Cæſar exacuit: ſi violandum eſt ius, inquit, regnandi gratiâ violandum eſt; alijs rebus pietatem colas. Hinc & regium illud: Qui neſcit diſſimulare, neſcit regnare. Dictum cetera non malum

a *Lipſius initio Politicorum, poſt præfationem ad Reges & Principes, de conſilio & formâ operis.*

lum, ſi melior fuiſſet interpretatio. Nec extra Politicorum numerum fuit rex Hebræus Saul, qui Dauidi detulit connubium filiæ, vt inſidiaretur vitæ. Rex ipſe Dauid ceteroqui ſanctiſſimus, hic turpiter impegit, qui Vriam è caſtris euocauit humaniſſimè, ſed tales illi commendatitias Bellerophontæas litteras dedit, quæ caput abſtulerunt Vriæ. Politicam Abſalonis linguam quis ignorat? Peregrinationem vouit hæc vulpes, non vt Deo ſacrificaret, ſed vt parenti diadema excuteret. Idem Amnonem fratrem ad epulas inuitauit, vt vinum ſanguine miſcendum propinaret. Sed herbam hac in re nemini porrigunt Herodianæ ſtirpis nobiliſſimi tres ſurculi. Herodes Antipas à Chriſto vulpes nominatus, Ioannis Baptiſtæ tam fidelis atque integer amicus fuit, vt illius caput in menſam pro ferculo adferri iuſſerit. Herodes Agrippa minimè degener Politicus, occidit Iacobum fratrem Ioannis, gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, appoſuit apprehendere & Petrum, a emerendo Iudæorum fauori. At verò Herodes Magnus Aſcalonita, ille latronum dux & coryphæus, qui qua-

a *Act. c. 12. v. 3.*

tuor-

tuordecim millia Hebræorum infantum iugulauit: Renuntiate mihi, ait, vt & ego veniens adorem eum. *a* Quid fingi, dicíque potuiſſet plauſibilius? quàm callidè cruentam ſicam Politicâ velauit linguâ!

Aleator aulicus æquè facetus & hilaris eſt, cùm infelices ſubſultant canes, & cùm aurum perdit, atque cùm Venerem iacit & aurum lucratur: Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem. *b* Hic genius eſt Politicæ linguæ; non facilè ſe noſcendam præbet, proditam ſe credit, cùm nota eſſe incipit. Sed illâ vel inuitâ ſymbolum illius contemplemur. Eſt hoc: Crocodilus tergo inſidentem vehit felem, additâ hac inſcriptione: *Flemus & Mulcemus, vt fallamus.* Crocodilus animal amphibium aquâ terrâque viuit, antequam hominem inuadat, laceret, glutiat, lacrimas fundit, perinde ſi dicat: Mi ſociene tui cauſsâ doleo, te mihi victimam oblatam: quia tamen occaſio me vltro inuitat; adeſdum, meus es, à nobili ferâ ſorberis. Non aliter ſe gerit lingua Politica: quid illâ humanius, quid

a *Matth. c. 2. v. 8.* b *l. 4. Æneid.*

quid mitius? vel ad lacrimas ſubinde pia eſt. Sed cùm occaſionem ſibi tam fauentem habet, nocentes innocentes deuorat, ſuperfluum cenſens diſcrimen facere. Hæc lingua dubium illud animal eſt, quod terrâ maríque ingentes edere ſtrages inter triumphos ſuos numerat. Sanè nocendi occaſionem vix vnquam negligit, ita tamen hoc agit, vt nihil minùs quàm hoc agere putetur, & etiam prodeſſe cenſeatur. In eam rem felem dorſo vehit. Felis non ſolùm inter aſtutas animantes numeratur, ſed omnium pænè animantium mundiſſimum videri poteſt, adeò frequenter nunc pedes lambit, nunc pelliculam linguâ extergit, nunc pectus aut tergum polit, ſe totam aſſiduè comit. Quid politicâ linguâ cultius aut comptius, quid eâ ſanctius? nil illa ſine ratione molitur: cauſſas ſtruit ſexcentas, & ſubinde, quod putat, vrgentiſſimas: plena rationum eſt, nec vnquam illi deeſt, quo ſe ſuáque dicta defendat.

§. V.

Aulas ſubi, & videbis quàm illic venales ſint linguæ Politicæ: Amicitia & ſincerus amor, rarum in aulâ nomen. Quàm

non

non multi ſunt qui ſuadeant, quod decet, quod oportet. Principis enim frontem intuentur, ac in quam ille partem inclinat, in hanc ſe prono corpore propellunt. iuſtum nimirum probúmque illis, quod iuſtum probúmque princeps iudicauerit. Dum enim placere ſtudent & offendere verentur, in ſententiam illius eunt omnes. Non facerent, ſi principem, non fortunam illius amarent, aut ſi plus virtuti, quàm commodis ſuis ſtuderent: ſi maiora á Deo quàm à principe ſperarent. Nunc præſentium amore, æternorum obliuiſcuntur. Hi ſubinde id ſolum ſpectant, ne grauius quid delinquant in ius ciuile; ceterùm, nullus amor religionis, cura nulla rerum ſacrarum, virtutis ſolidæ neglectus maximus, ſed occultus. Modò illi ſub ſuâ vite & ficu quieti maneant, ſusque deque vertantur cetera, id illos non cruciat. Reipublicæ cauſſam agere videntur, dum agunt ſuam: ſanctè loquuntur, vt efficacius fallant. Difficile eſt linguam tam aſtutam, tam politam & comptam *a* ſatis dignoſcere à melioribus. Quin ergo hanc paullò me-

a Ein glatte/geſtreblte/hälſchleichende Zung.

lò melius in lucem protrahimus & noſcendam damus. Lingua Politica quod maximè deberet, ſæpe non audet negare; annuit ad omnia. De quo ſapienter Brutus: Malè mihi videtur, inquit, adoleſcens florem ætatis collocaſſe, qui nihil negare audet. Et Plutarchus narrat ioco quempiam dixiſſe, Homines Aſiaticos ab vnico rege in ſeruitutem redactos, quòd vnicam ſyllabam, NON, efferre non poſſent: Multos prætereà, quòd negare neſcirent, quæ maximè negata vellent, ſæpè rem, aliquando etiam vitam perdidiſſe. Athenodorus Philoſophus cùm miſſionem peteret ab Auguſto Cæſare, audirétque illam impetrandam ſi priùs vtile in omnem vitam præceptum daret, dedit liberrimè iſtud: Domnine, cùm ira te ſtimulauerit, priùs viginti quatuor Græcorum litteras recenſe, quàm verbulum loquaris. Hoc ſapiens liberúmq; monitum ita placuit Auguſto, vt mox ſententiâ mutatâ diceret: Tu verò mecum mane; tuâ operâ mihi vehementer opus eſt. Sed aiunt Politici, alia nunc eſſe tempora, alios hominum ſenſus: tectiùs

a *Plutarch. de vitioſo pudore.*

ctiùs nunc agendum, vix ab vllo principe tam apertam libertatem tolerari. Erratis, ô boni, largiter: ſint etiamnum Athenodori, erunt etiamnum Auguſti: ſint Ambroſij qui liberè moneant, non deerunt Theodoſij, qui pacatè id ferant. Sed lingua Politica confundit & turbat omnia, aut importuno ſilentio cùm loquendum, aut maligno conſilio, cùm tacendum foret. Silere eſt conſentire, cùm poſſis arguere. Nec malè Ambroſius metuens: ſi pro otioſo ſermone, inquit, rationem reddemus, videamus, ne & reddamus pro otioſo ſilentio. Lingua Politica fallit & loquendo, & ſilendo. Sed licet tribunalia omnia fallat, non fallet vltimum. Quiſque ſuæ caueat linguæ, ne politicam hanc vafritiem addiſcat. Venite paruuli, adeſte ſimplices, vobiſcum loquitur Deus: Abite Politici, exeſte fallaces, vos auerſatur Deus: Cum ſimplicibus ſermocinatio eius. *a*

a Prou. c. 3. v. 32.

Capvt XVI.

Lingua temerè Promittens *quibus nos malis implicet.*

Hieronymus Cardanus vir eruditus linguam boui extractam toto die palpitare aſſerit. *a* Tantum animæ remanet, in hac animantis parte iam euulsâ vt motus inde proueniat toto die. Addi & illud Cardanus: ſi lingua iuuenco erepta in aquam conijciatur, non tantùm palpitat, ſed & mouet ſe, quod ego tamen, inquit, nondum expertus ſum. Cùm hac tremulâ bouis linguâ, non malè comparem vani promiſſoris linguam Hæc plerunque longa eſt & robuſta, bouis eſſe dixeris, variè ſe mouet, præſertim cùm vino immaduit; his illis plurima pollicetur, tametſi ſat ſciat, domini ſui manus iam præmortuas, nec vnquam facilè daturas, quod oris vanitas promiſerit. Hîc montes parturiunt, ſed demum ridiculus mus naſcitur: promiſſa fiunt, ſed non perficiuntur.

a Cardan. lib. 10. de Subtil. mihi pag. 245.

Amphora

——— Amphora cœpit
Inſtitui; currente rotâ cur vrceus exit? a Figulus quandoque vas magnum clibano promittit, ſed figuli manum celeritate ſuà præuertit rota, & ollula vel vrceolus prodit. Sic lingua promittens non raro ampliſſimè procurrit, & fidem audacter obligat: tandem magnũ eſt inane, nec promiſſis ſtatur, nec fides ſeruatur, & longa ſpes vano hiatu deluditur.

De robuſtâ hac bubulâ temerè Promittente linguâ, quæ nunquam non diues eſt pollicitis, hac diſſertatione agendum.

a *Horat de arte poët.*

§. I.

Lingua quæ Græcâ fide promittit, triplici ſe malo implicat. Primum eſt, remorſus conſcientiæ. Alterum, iactura amicitiæ. Tertium, reſtitutionis obligatio. De conſcientiæ pleuritide ſignificanter Salomon: Eſt qui promittit, & quaſi gladio pungitur conſcientiæ. *a* Cuperet quidem nil promiſiſſe, vellétque, ſi modò poſſet honeſtè, reſilire; interea promiſſis angitur, occultum conſcientiæ vulnus vrit. Sed nec leuis amicitiæ iactu-

a *Prouerb. c. 12. v. 18.*

ra hinc oritur. Qui plures cupit numerare hoſtes, pluribus daturũ ſe promittat, nihílque det, & ſatis hoſtium habebit: Luculentè teſtatur Siracides: Eſt qui præ confuſione promittit amico, & lucratus eſt eum inimicum gratis. *a* Poſtulata vix audet negare, adactus verecundiâ; Sed quia non vult, aut non poteſt pollicita efficere, amicitiam aut turbat aut diſſoluit. Eâ de cauſſâ Siracides monens: Non ſpondeas, inquit, ſuper virtutem tuam: quod ſpoponderis, quaſi reſtituens cogita. *b* Nec Deo nec homini quidquam pollicere, quod vel non poſſis præſtare, vel non niſi difficillimè. Promiſiſti? obligatum te noris ad tuam fidem liberandam: *quaſi reſtituens cogita*. Da illius partem, ſi dare nequeas totum quod promiſiſti. Ideò coërcenda eſt temeritas ne quid illa more ſuo inconſideratè promittat, præſertim Deo. Eorum nos ſupplicia terreant, qui promiſerunt quidem, ſed promiſſis non ſteterunt. Deus non irridetur, nec vanis pollicitationibus placari poteſt. Ideò Dauid vociferatur: Vouete & reddite Domino. *c* Fieri non poteſt,

a *Eccli. c. 20. v. 25.*
b *Idem. c. 8. v. 16.* c *Pſ. 75. v. 12.*

ꝑoteſt, vt ille virtutem amet, qui Deo fidem fregit. Annos atque ſæcula recenſe, & hos tales plerunque hæreſum auctores deprehendes; veteres illos Iouinianum, Pelagium, Eutychetem taceo: priori æuo plurimi emerſerunt è cœnobijs, qui obſtrictam Deo fidem fefellerunt. De quibus omnibus verè dixeris; homini fidelis non erit, qui fidem Deo fregerit. Hîc ergo lex iſta ſit: Priuſquam promittas, delibera; poſtquam promiſeris, ne procraſtina.

Vox, vmbra facti eſt: ergo vtrunq; conſonet. a

Hominem ore liberali magna promittentem Salomon hac imagine ſpectandum proponit: Nubes & ventus, & pluuiæ non ſequentes, vir glorioſus, & promiſſa non complens. *b* Sæpe Auſter imbribus largiſſimas promittit pluuias, ſed nubes pumicis parſimoniam induunt, nec guttulam fundunt; ita ſunt homines glorioſi, qui pro certo pollicentur maxima, & ea quandoque ſtipulatâ manu, interpoſito iureiurando confirmant, ſed demum nubes omni pumice aridiores ſunt. Caruatus in monte dæmon omnia mun-

a *Iamb. Vet.* b *Prou. c. 25. v. 14.*

di regna, & gloriam eorum, loquente manu demonſtrans Chriſto: Hæc, inquit, omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. *a* Promiſſio longè audaciſſima, cultori ſuo præmia prorſus aliena pronuntiare. *Nemo honeſtè polliceri, quod ſuum non eſt, poteſt.* plurimi linguas habent actione longè ſublimiores, cum Venuſino vate magnificè ſpondent:

Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.

audiamus ergo;

Quid dignũ tanto ferat hic promiſſor hiatu. b

Tibi puto non immeritò Plautinum illud obijciemus:

Bene promittis multa: ex multis omnia in caſſum cadunt. c

a *Matth. c. 4. v. 9.* b *Horat. de Arte poët:*
c *Plautus Pœnulo act. 1. Scen. 2. v. 148.*

§. II.

In pharmacopolijs picturam mendacem non vnam reperire eſt. Stant illic decorâ ſerie pyxides complures, ſuis quæque ſignata titulis, grande valetudini auxilium pollicentur: hæc ſaccarum roſatum, illa flores violarum, iſta Rhabarbarum, hæc tincturam violarum, aliæ Caſſiam, Manna, & ſpecioſiſſima quæque

nomina

nomina præ ſe ferunt. Aperi quæſo, & latentem theſaurum ſcrutare; in plurimis illarum araneas & inanias meras reperies: Ita vani promiſſores æthera ſtipulationibus onerant, & hiantem verbis ducunt, cùm explicandæ ſunt manus, cùm dandum eſt, negant illi ſe domi eſſe, quod Ennius Naſicæ reſpondit. *a* En ventum & nubes, & pluuias non ſequentes. Quibuſdam ſcilicet exiguæ ſunt manus & adſtrictæ, ſed lingua protenſiſſima, largiſſimè promittunt, promiſſi munus nunquam confecturi. Præclarum, aiebat Phocion, non magna dicere, ſed magna facere. Quot ſponſalia ſolis conſtituuntur pollicitis? ſcribuntur tabulæ, ampla doti pecunia dicitur, noua nupta domū ducitur. Vbi nuptiæ finierunt, ſola reſtant nomina, iámque inter lares domeſticos Dearum præcipua eſt, ſplendida Paupertas. Eadem ſæpe ratio in contrahendis aut firmandis amicitijs ſeruatur. Eſt qui dicat: Me tibi ſemper amiciſſimū habebis; fores meas ſeu interdiu ſeu noctu pulſes, illas nunquam non patulas, me nunquam non promptum reperies;

a *Cic. l. 2. de Oratore.*

vel meam tecum animam partiri ſi liceat, non recuſauerim; mea tibi omnia patere cogita, ad ipſum vſque cor: in hoc promiſſionum æſtu, domus aureæ, nectaris flumina, frumenti montes, maria gemmea promittuntur. Cùm venitur ad rem, prô malam fortunam! iterum nemo domi eſt. Abi amice, abi; de verbis plurimum, de factis nihil habebis. Quòd ſi huic fæci hominum tam turpem magnificæ promiſſionis inconſtantiam obijcias: Quid vultis vos, aiunt, humani moris ignari? verba honoris erant; hæc neminem ligant. Album vobis panem pinſuimus (quod priſci dicebant) ſed cùm illum fumo eximeremus, inuenimus nonnihil ambuſtum. Quibus Valerianus aptè reſpondens: Inde eſt, inquit, quòd interdum amicitiarum fides læſa ſuſpiret. Inimicitias enim eſt indixiſſe, promiſſa denegaſſe. *a*

Placentarum genus eſt, quarum tres totam implent patinam, adeò artificiosè turgent, ſed hæ ad meſſorum famem inane ſunt ludibrium: orexin famelici ventris non tantùm non ſedant, ſed & iram excitant. His placentis ſimillimi ſunt illi ami-

a S. Valerianus hom. 4.

li amici, quorum arduæ ſunt promiſſiones, quæ verborum plurimum habent, rei nihil. Ollarium amicorum copioſa eſt ſeges, auxiliarium magna penuria. *a*

Mendacium eſt vt niuis globus, qui quò diutius voluitur, atque reuoluitur, eò fit maior: promiſſum quod non exſoluitur, honeſtum ac palliatum eſt mendacium, nec abſimile maſſæ niueæ; ſed hæc nemine mouente diffluit ad ſolem, ſubit terram, euāneſcit: ſic vana promiſſa obliuione velut terrâ obruuntur. Rectè monuit Sarisberienſis: Si promiſſionis implendæ facultas non ſuppetit, temerarium eſt promittere, quod præſtari non poteſt. Si verò poteſtas affuerit largiendi, niſi voluntas beneficij producat effectum, promiſſor non gratiam de promiſſo, ſed maculam contrahit de mendacio. *b*

Siracides vaniſſimos promiſſores hos graphicè depingens: Donec accipiant, inquit, oſculantur manus dantis, & in promiſſionibus humiliant vocem ſuam.

O 5 Et

a Es gibt vil Freund/ aber wenig Nothelffer.
Freund in der noht/ gehn zwölff an ein loth.

b *Io. Saruber. l. 3. de nugis Curial. c. 11.*

Et in tempore redditionis poſtulabit tempus, & loquetur verba tædij & murmurationum, & tempus cauſſabitur. Si autem potuerit reddere, aduerſabitur, ſolidi vix reddet dimidium, & computabit illud quaſi inuentionem. Sin autem; fraudabit illum pecuniâ ſuâ, & poſſidebit illum inimicum gratis: & conuicia & maledicta reddet illi, & pro honore & beneficio reddet illi contumeliam. *a* Ita ſolent hi tales oris mercenarij homines, cùm eos rigida premit neceſſitas, quàm altùm vociferantur: Iuua, domine, iuua; mille nominibus me tibi obſtrictum habebis, nec gratuitam mihi opem conferes; me ſanè gratiſſimum experieris. Sed vbi per ærumnas eluctatus nonnihil emerſerit, promiſſionis ſuæ vix iam memor, protolli tempus cupiet, id ſi non impetret, verbis aſperrimis moleſtus erit. Nimirum hoc ſpondebat. Cum Deo ſic agunt plurimi, cùm aut morbo aut alijs exercentur calamitatibus, ampliſſima quæque pollicentur, ſeriam emendationem vitæ, exactiſſimum virtutis famulatum: Iuuantur, reualeſcunt, ærumnas euadunt; ſed promiſſa non perficiunt, ſibi

a *Eccl. c. 29. v. 5. ad 10.*

ſibi ſeruiunt, non ſuo ſeruatori. Ipſiſſimus Iudæorum hic genius eſt, cui pſaltes indignatus, quartùm repetit: Et clamauerunt ad Dominum, cùm tribularentur, & de neceſſitatibus eorum eduxit eos. Citò fecerunt, obliti ſunt operum eius, & non ſuſtinuerunt conſiliū eius. *a* Sic diuina beneficia penſamus iniurijs. Quod Hieremias vates obſtupeſcens: Nunquid, ait, redditur pro bono malum? *b* Non eſt Deus quaſi homo vt mentiatur: fidelis Deus in omnibus verbis ſuis. *c* Ergo ſi quid vouiſti Deo, ne moreris reddere. diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio, ſed quodcunque voueris redde. *d*

a *Pſ. 106. ℣. 6. 13. 19. 28. Pſ. 105. ℣. 13.*
b *Hier. c. 18 ℣. 20.* c *Pſ. 144. ℣. 13.*
d *Eccleſ. c. 5. ℣. 3.*

§. III.

Nos Dei negotiatores & agricolæ ſumus. Nobis dictum eſt: Negotiamini dum venio. *a* Sua cuiuis negotiatio eſt, modò eam bonâ fide faciamus. Porrò vt agricolæ monemur: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum & reſpiciens retrò

a *Luc. c. 19. ℣. 13.*

aptus eſt regno Dei. *a* Si ergo mercatorum & agricolarum munus nobis commiſſum, meminerimus ab his maximè fidem obligatam exigi. *b* Sed nos æſtiuum cælum æmulamur, hoc ſi manè aureolum rutilet, & neſcio quam ſerenitatem polliceri videatur, veſperi pluuias ac tempeſtatem fert: ita ſunt homines, plerunq; qui liberaliſſimè promittunt, promiſſa minimè perſoluunt; ſed hoc peſſimæ famæ eſt, quæ omnem boni nominis nitorem extinguit. Nauci homo creditur, qui pollicitationes ſuas, velut lepus ſuos catulos tuetur: ij olim mores erant, vt vnicum generoſum *Ita* vel *Non*, aut manus manui conſerta maius habuerit pondus, quàm inſtrumentum ſeptem ſigillis conſignatum. Nunc quandoque conſignationes & ſtipulationes omnes negando euertimus. Bilbilitanus vates hunc talem vaniſſimum promiſſorem facetè ſic irridet:

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai;
Vincam te donis, muneribúſq; meis.
Accipe Callaicis quicquid fodit Aſtur in aruis,
Aurea quicquid habet diuitis vnda Tagi.

a Idem c. 9. v. 62. b Baurn vnd Kauffleuten gebürt zuhalten/ was ſie geloben.

Demum

Demum more ſuo colligens, quicquid ſparſim dixerat: omnium, inquit bona tibi dono, ſed eo modo, quo tu ſoles donare: nihil das, nihil accipe. *a*
Quicquid habet omnes, accipe, quomodo das.

Guilielmus Peraldus, Lugdunenſis præſul domeſticum hortum inambulans, hanc ſibi quæſtionē ſumpſit diſceptandam, quæ omnium arborum ſtultiſſima, quæ verò ſit omnium ſapientiſſima. In eam denique ſententiam deſcendit, vt omnium arborum ſtultiſſimam pronuntiaret Amygdalum, quæ primo vere floreret, ſuóſque flores periculo committeret, vltimo pænè autumno, fructus maturos porrigeret: At contra Morum ſapientiſſimam eſſe, quæ omnium vltima floreret, & fronderet, & pænè prima fructus offerret: ſtultæ ſunt amygdali, promiſſores illi qui intempeſtiuè quid velint, quid poſſint garriunt, iactántque grandia: arbores cautæ tardiùs flores, ſed citiùs fructus ferunt: tardè promittendum, ſed maturè perficiendum eſt promiſſum. Hoc tamen de promiſſis licitis dictum velim, nam ſi ſint

a *Martial. lib. 10. Epigram. 16.*

iniqua, nec impleri poſſint, niſi Deo, diuinâ lege, conſcientiâque læſis, etſi millies promiſeris, nunquam tamen ſtandum eſt promiſſis.

§. IV.

Ipſo iure cautum eſt, vt nulla promiſſio quæ turpem aut triſtem habeat exitum, impleatur. Herodes qui ſaltatriculæ ſocietatem regni promiſit, fidem potiùs ruperit, quàm diuinum Baptiſtæ caput ſecuerit. Ita rectè Iſidorus: In malis promiſſis, inquit, reſcinde fidem; in turpi voto muta decretum: impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur. *a* Nos quod de promiſſoris conſtantiâ diximus, eam in promiſſis æquis ac honeſtis neceſſariam affirmamus: in his profectò turpe eſt, diuerticula, explicationes, effugia, callida gloſſematia quærere. Nam, quod obſeruatum Liuio, perfidos nunquam cauſſa deficiet, cur pactis non ſtent, ſemper aliquam fraudi ſpeciem iuris imponunt. Ideò ſi Tullium audiamus: Semper in fide quid ſenſeris, non quid dixeris, cogitandum eſt. *b* Quod affirmas, quaſi Deo teſte promiſeris, id tenendum eſt.

a *Iſid. l. 2. Soliloq.* b *Cic. l. 1. Offic. & l. 3.*

eſt. Quiſquis eam induit audaciam, vt promiſſionem quam iniuratus fecit, reſcindat, is paullatim promittere, & omnes Deos iurare, fidem nihilominus fallere audebit. Petrus cùm ſe Chriſti diſcipulum primitus negaret, non iurauit; cùm eaſdem voces ſecundùm repeteret, iuramento & tunc abſtinuit. At verò cùm tertiùm ſuæ ipſe promiſſioni contradiceret, cœpit deteſtari, & iurare. His gradibus itur ad periurium. O Petre, quàm longè alia promiſeras! Caput tuum votis obligaueras; carceris imò & mortis ſocietatem conceptiſſimis verbis pollicitus. quantum diuertunt hæ voces in Caiphæ atrio, ab illis in Chriſti cænaculo miſſis! illæ leonem ſpondebant, hæ ceruum timidiſſimum arguunt. O Petre, quiſquis promittit, debitor eſt, & veritatis vrgente ſententiâ, ſponſionis fidem compellitur implere:

Non eſt amici polliceri, ſed dare.

Valdè deformis eſt Oratio, ſi res non comitetur verba. Auerſatur hanc humanitatem Deus, quæ tam exporrecta eſt promittendo, tam adſtricta præſtando. Vult ille homines inter ſe ſincerè agere, nec

nec linguam tam procul abire ab animo. Et quemadmodum Deus mutuum à nobis amorem exigit, ſic mutuam quoque fidelitatem, quæ amoris filia eſt. Nec pæna illos claudo pede ſequitur, qui fidem aut negligunt, aut violant. Quoniam qui malignantur, exterminabuntur *a* Malignari, eſt, ingentia in os polliceri, phaleratis verbis ducere, in ſpem maximam impellere, verbis dapſilem eſſe, re ipsâ Euclionem agere. Et quid his moribus vulgatius? Nec illud vulgi carmen à vero abludit: *Annis mille iam peractis, nulla fides eſt in pactis, mel in ore, verba lactis, fel in corde, fraus in factis.* Manus ergo longas & liberales, linguam modicam & breuem habeamus. Longæ ſint manus, quæ Artaxerxi cognomen dederunt Longimani, quòd præſentibus atque abſentibus apertâ protensâque manu benefaceret. At verò lingua ſit adſtricta & breuis, quæ non in longos logos, aut prolixas deplorationes, aut multa promiſſa excurrat. Ita promittat vt promiſſa perficiat. Diſplicet Deo infidelis & ſtulta promiſſio. *b*

a *Pſ. 36. ℣. 9.* b *Eccle. c. 5. ℣. 3.*

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

QVERVLA LINGVA.
Raph. Sadeler Iunior f.

Q

Linguam Qvervlam dabit noſcendam Ionas Hebræus vates. An ſub Hederæ, an verò ſub Cucurbitæ vmbrâ conſederit Ionas, non diſputamus. Nos hîc cum 70. Interpretibus, & ad mentem Auguſtini *a* pinximus Cucurbitam. Litem alij definiant. Vide C. 17. §. 4.

Porrò linguæ Mvrmvrantis & Qvervlæ varium diſcrimen eſt, etiam iſtud: Lingua Murmurans ſæpiſſime ſuo ſe fremitu fatigat; ſibi canit, & ſuo domino, quamuis peſſimè canat, & imâ voce. *b* At verò Querula plerunque aures alienas quærit, in quas lamentationes ac queſtus ſuos egurgitet. Atque hoc fuſiùs dicto capite deſcribimus.

a *Auguſtin. tom. 2. epiſt. 10. ad Hieron.*
b **Ein groben baß.**

CAPVT

Q.

CAPVT XVII.

Lingua QVERVLA *multiplicia ſuæ improbitatis dat ſpecimina.*

PLutarchus peritiſſimus ille morum magiſter, elegantem inter ceteros libellum de garrulitate vulgauit. In hoc ſcripto refert ab Amaſi Ægypti rege Bianti [a] ſeni miſſum bouem iam in victimam aſſatum, & ſimul monitum Biantem, partem bouis & optimam & peſſimam eximeret. Ille linguam exemit ſolam, & remiſit cum dicto, Nil peius, nil melius eſſe linguâ. Dictum ex tripode credendum.

Poſt tot linguas, linguas ſanè peſſimas, non melior prioribus adeſt lingua, quam *Querulam* vocant, monſtrum horrendum, ingens, quod ab improbitate multiplici, Orbe toto notiſſimum eſt. Hanc linguam hac diſſertatione ſumpſimus explicandam.

a *Alij, Pittaco.*

§.I.

§. I.

Lingua Querula tam vbique potens eſt, vt ſuis querimonijs Orbem impleat, nec ea vnquam primum caput Geneſeos poteſt addiſcere, tam ſtupida & nullius memoriæ eſt. Geneſeos liber narrationis principio hoc teſtatur: Vidítque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona. *a* At verò lingua Querula in rebus omnibus mali quid inuenit quod deploret. Et quamuis hæc lingua Chriſtianum os occupet, occultis tamen & obliquis queſtibus Deum ipſum laceſſit, cùm vix vlla res creata ſic illi probetur, vt de eâ non conqueratur, ſed inaniter & impiè. Eccleſiaſtæ monitum eſt: In die bonâ fruere bonis, & diem malam præcaue: ſicut enim hanc, ſic & illam fecit Deus, vt non inueniat homo contra eum iuſtas querimonias. *b* Deus olim Abrahamo de Iſmaële ex ancillâ naſcituro prædicit: Hic erit ferus homo; manus eius contra omnes & manus omnium contra eum; & è regione vniuerſorum fratrum ſuorum figet tabernacula. *c* Talem planè ſe gerit lingua Querula, omnium hoſtis, accuſat

a *Gen c. 1. v. 31.*
b *Eccleſ. c. 7. v. 15.* c *Gen. c. 15. v. 12.*

ſat omnia; quicquid ei diſplicet, in ius ducit & actionem mouet. Linguarum querularum refertus eſt Orbis. Vbi domus, vbi Xenodochium, vbi cœnobium, vbi palatium eſt, vbi latebræ vllæ ſunt, in quibus non omnia his linguis perſtrepant? Et quemadmodum diuerſiſſimi palati in diſcernendis cibis, ita diſſimillimi genij ſumus in effundendis querelis. Et quid, obſecro, in rerum naturâ eſt tam ſanctum aut laudabile, de quo nemo conqueratur?

Lingua Querula toto die abundè habet quod queratur, & vt ſibi ſemper ſimilis ſit, ad diei auſpicium, etiamnum in lecto incipit eiuſcemodi querulas voces ſpargere: Equidem non ſatis diu dormiui; peſſimus canis ſomnum latrando ſæpius interpellauit: & iam importunus excitator adeſt, & rumpit quietem. Subinde & ſol reprehenditur tanquam nimium moratus in viâ: Et quando tandem, aiunt, luceſcet? Cùm oculi exterſi, cùm veſtes iam induendæ, querelæ iterum innumeræ; hoc plus æquo follicat, hoc nimis ſtrictum, hoc laxum nimis eſt, iſtud non ſatis adhæret corpori, hoc pedi non

aptè

aptè reſpondet, illud nimis rugoſum eſt, hoc planum nimis. Cùm libri aperiendi, cùm manus admouenda chartæ

Tum querimur, craſſus calamo quòd pendeat humor,
Nigra quod infuſâ vaneſcat ſepia lymphâ:
Dilutas querimur, geminet quòd fiſtula guttas. a

Neque hic querelarum finis: Iam caput dolet, iam ſtomachus reſoluitur, iam deſtillationes vexant, nunc malum in humeris, nunc in cruribus eſt; iam calculus infeſtat, iam dentes verminant, iam angina cruciat, iam cibi faſtidium affligit, iam alia atque alia torquent, ſæpe plures morbi quàm membra: quia vnũ ſubinde à diuerſis doloribus exercetur: hos autem aperire, conſilium petere, remedia quærere minimè vetitum, nec indecorum, at verò queri & cum indignatione miſerias ſuas deplorare, ſapientis linguæ non eſt. Hæc linguæ querulæ ſpuma eſt. Quòd ſi plures eiuſcemodi lamentatrices linguæ conueniant, tunc ſanè plenis tibijs cantatur. Vix autem vnquam duo colloquuntur, quin

aut

a *Perſ. ſat. 3. v. 27.*

aut nouas fabulas, aut veteres querelas referant.

§. II.

Fuit vt viri duodecim magnâ familiaritate coniuncti ſermonem ita conferrent, vt quilibet querelarũ aliquid in commune diceret. Primus, in tempeſtatẽ & cælũ perorauit, quod modò vt nimboſum nimis & tempeſtuoſum, modò vt nimis ſerenum ac ſudum accuſauit, modò ventos, modò malaciam, modò imbres, modò ſiccitatem nimiam, modò nimios æſtus, modò frigora nimia; iam inconſtantem & nubilantem aërem reprehendit. Et en, ait, quàm hæc fæda eſt, quàm turbida, quàm atrox & immoderata tempeſtas! Ita huic dicendi & conquerendi materiam præbuit cæli ſerenitas, & grauitas. Ita nec cælum nec Deus placent omnibus.

Alter, in vxorem querelarum plauſtrum exonerauit. Vxor mala, inquit, quàm grauis, quàm longa, quàm intolerabilis crux, Di Deæque qualem ego nactus ſum vxorem? improbam oppidò, & vix vnquam taciturnam, niſi cùm dormit; ſed & in ſomnis garrit Canidia, triuenefica. Tertius,

Tertius, ſtipendium ac ſalarium tam ſuum, quàm aliorum in ius vocauit: Maximis, inquit, ac continuis laboribus vrgeor, ſalario autem perquam tenui, & exiguo ludificor: quis ſumptu tam modico vitam toleret? equidem domino meo placeret, ſi laborarem vt aſinus, aurum congererem, vt gryphes, folijs victitarem, vt bombyces. Iure queror, domini mei auaritia nimis vilem penſiunculam præbet.

Quartus in magiſtratum copiosè bilem effudit. Ecquis, ait, non queratur? Magiſtratus in quoſdam tam facilis ac clemens eſt, in alios tam rigidus & ſeuerus. Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas. Hic offam interit, alteri exedundum eſt, hic dimittitur noxius, ille inſons punitur. Diſciplina deſeritur, conniuetur, amplum eſt ſceleribus patrocinium. Et quis tot pecuniarijs exactionibus par ſit?

Quintus, in annonam querelas plurimas euomuit, annonæ ſtructor videri potuiſſet, tam grandi ſupercilio piſtores omnes damnauit, ſuum pani pondus, farinam, operam deeſſe cauſſatus. Ita que-

relas in Curiam, piſtrina, molendina, granaria, frumentatores & triumuiros panarios effudit largiſſimè.

Sextus, militiam ſibi ſumpſit querelis lacerandam. Hîc, aiebat, nimis lenti ſunt & cunctabundi, hîc præcipites nimium, hîc verò nihil fit: hîc honores deſunt, hîc munera; hîc concilium militare hallucinatur, hîc à ducibus eſt error, hîc auaritia, hîc ſuperbia omnem militarem ſucceſſum corrumpit: ita rem bellicam variè deplorauit.

Septimus, de templo & diuino cultu eſt queſtus. In hac æde, dicebat, conciones nimis prolixæ, in illâ nimis breues, in ceteris quamdiu expectandum, dum rei diuinæ initium fiat? hîc erratur in cantu, illic in ceremonijs; hîc omnia nimis operosè fiunt & ſumptuosè, illic neglectim & nimis perfunctoriè: iſtic confeſſarij vehementes nimis, & impatientes ſunt, alibi mites nimium & planè ficulnei, ac propemodum elingues. Sint hæc vera, linguis tamen querulis non ſunt enuntianda.

Octauus, in ancillas & famulos querelis graſſabatur: Hi homines, inquiebat, nimis

nimis iam imperioſi, contumaces, pigri, inſatiabiles ſunt, nullis iuſſibus, ſed nec Manlianis imperijs in officio ſatis continendi.

Nonus, in ſacerdotes & viros religioſos examen querelarum emiſit: Et iſti quidem, aiebat, poculis rem agunt: hos effert ſuperbia, iſtos inquinat auaritia, illos perdit otium, hi ſacra bonæ Deæ non ignorant. Sic à querelis ad detractiones tranſitur.

Decimus, vitioſiſſimum æuum & degeneres ab auis poſteros queribundus defleuit, nec dixit, Ego túque ſceleratorum hominum pars ſumus, ſed omnem tempori culpam impegit.

Vndecimus, Dei ſatellites & apparitores, Morbum, Mortem, diabolos querelis onerans: Mors, inquit, immaniſſima præmaturè mihi amicorum optimum abripuit: illic tragœdias diabolus tragiciſſimas excitauit, cædis & malorum omnium mandator. Huius hominis querelæ vix ipſi Deo pepercerunt.

Duodecimus, in ſuos obtrectatores & inimicos innumeras querelas ore pleno eijciens: Hic, inquit, toruis me oculis

intuetur; hic ſalutatus non reſalutat; hic aſperis in me verbis inuectus eſt. Querulus iſte homo non antè querelarũ finem fecit, quàm alij veterem telam ordirentur, repeteréntque querelas iam auditas, quod linguæ huic proprium, idem ſæpius recantare. Atque hi ſunt, vt Thaddæus Apoſtolus loquitur, murmuratores, queruloſi, ſecundùm deſideria ſua ambulantes, & os eorum loquitur ſuperba. *a*

a *Iudæ epiſt. Canon.* ℣. *16.*

§. III.

Porrò quid vos, auditores, de his ſentitis, quis horum primum præmium obtinet? Si rationem & ius conſulamus, primum præmium debetur illi, qui ſic queritur, perinde ſi diuina diſpoſitio ei non perplaceat, & idcircò modum Deo conſtituendum cenſeat. Alterum præmium ei debetur, qui magiſtratum querelis ſuis allatrat: non exigui res momenti eſt, iudicum agere velle iudicem. In tertijs conſiſtit, qui tot tantáſque querimonias de alijs hominibus habet, vt cum primis certet. Apertiſſimum Chriſti dictum eſt: Amen dico vobis, quamdiu feciſtis

ciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. *a* In Moſen & Aaronem Iudæi querelas plurimas congeſſerant. Sed illi querelis reſponderunt: Non contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum. *b* Verùm duodecim illis querulis cenſoribus breuiter reſpondendum eſt; ſua quemque cenſura feriat.

Primus de tempeſtate & iniurijs cæli queſtus eſt: Reſpondemus: Homo patientiæ non ignarus, contra neminem magis quàm ſeipſum queritur. Diuinam Ordinationem non tangit. Illud vnum aſſiduè ingeminat: Bene omnia fecit. *c* Hominum aliquis peccat? Non aliud ſecum quàm hoc repetit: Quis ego ſum, qui iudico ſeruum alienum? Domino ſuo ſtat aut cadit. *d* Sed nec contra rem aliam creatam queritur. Alter de vxore queſtus eſt. Reſpondemus: Quod túte tibi intriuiſti, tibi exedundum eſt. Vxorem habeas vt nactus.

Tertius de ſuo ſalario queſtus eſt: Reſpondemus: qui non neſcit ſe fruſtra & incaſſum queri, nec tamen querelas deſi-

 nit,

a *Matth. c. 2 6 v. 4 0.* b *Exodi c. 1 6. v. 8.*
c *Marci c. 7. v. 3 7.* d *Rom. c. 1 4. v. 8.*

nit, is numos ſuos in pertuſum ſacculum mittit; quieti ſuæ conſuleret, ſi taceret.

Quartus contra Magiſtratum queſtus eſt. Reſpondemus: Qui toties errat in gubernandâ domo ſuâ, ſtultè magiſtratum accuſat, qui vrbem aut prouinciam gubernat. diſcat ille priùs pauculos ſuorum regere, vix demum alios docere poterit, quâ ratione populus ſit regendus. ita in alienis Lynces, in noſtris talpæ ſumus.

Quintus de annonæ caritate queſtus eſt. Reſpondemus: Vbi demum omnia & vbique locorum ad rectiſſimam amuſſim erunt compoſita, nos non ampliùs erimus ſuperſtites. Hoc interim re oſtendamus, vectigal magnum eſſe parſimoniam: piſtoribus & molitoribus ſui ſunt iudices, qui farinam inſpiciant; vitam nos noſtram inſpiciamus, & illud ſæpius cogitemus: Bona verba non raro meliora eſſe quàm dona.

Sextus contra noſtratis militiæ rationem queſtus eſt. Reſpondemus & vnà quærimus: Quot obſecro querulus hic homo ſtipendia fecit, quibus ducibus militauit? an vnquam in hoſtem gladiū ſtrinxit,

ſtrinxit, an vnquam plumbeam glandem extorſit? Ergo, ne ſutor vltra crepidam. Milites de armis, Mathematici de ſtellis, architecti de ædificijs, nauarchi de ventis, medici de morbis eruditiùs, quàm alij loquentur.

Septimus de templorum adminiſtris & maximè de concionatoribus queſtus eſt. Reſpondemus: Qui ſine peccato eſt, primus in illos lapidem mittat. *a* Vbi quis munus ſuum exactiſſimè, & ad vnguem exſecutus fuerit, alios fortaſſis rectiùs docebit.

Octauus de famulis & ancillis queſtus eſt. Reſpondemus: Aut talis nunquam ſeruijt, aut memoriam omnem perdidit. Plato, ait, neminem regem non ex ſeruis eſſe oriundum, neminem non ſeruum ex regibus. *b*

Nonus de ſacris hominibus & religioſis viris conqueſtus eſt. Reſpondemus: Vrbs munda conſeruatur hac ratione, ſi quiuis paterfamilias, viam publicam ante ædes ſuas conſeruet mundam; reliqua curabit magiſtratus. Optima ſcientia eſt, Notitia ſui: qui ſeipſum nouit, in

p 4 alios

a *Io.c.8.v.7.* b *Sen. epiſt. 44.*

alios non temerè ſententiam dicet: Deinde iniquum eſt, vno delinquente omnes accuſare. De Religioſorum domibus idem pænè dicendum, quod de ſuâ Auguſtinus: Neque mihi, ait, arrogare audeo, vt domus mea melior ſit, quàm arca Noë, vbi tamen inter octo homines vnus reprobus inuentus eſt; aut melior ſit quàm domus Abrahæ, vbi dictum eſt: Eijce ancillam & filium eius, &c. Aut melior ſit quàm cohabitatio ipſius Domini Chriſti, in quâ vndecim boni perfidum & furem Iudam tolerarunt; aut melior ſit quàm cælum ipſum, vnde Angeli ceciderunt. *a*

Decimus de temporũ iniquitate queſtus eſt. Reſpondemus: Senecæ coniux famulam habuit Harpaſten fatuam, hæc ſubitò deſijt videre, ſe tamen cæcam eſſe non ſciuit, ideò totam domum vt tenebroſam accuſauit; tenebræ in ipſius oculis fuerunt. *b* Idem nobis accidit, accuſamus tempora, cùm noſtra ſit culpa.

Vndecimus de morbis & morte queſtus eſt. Reſpondemus: Olla olim de figulo

a *Aug. epiſt. 137 ad Clerum & pop. Hipp.*
b *Sen. epiſt. 50. initio.*

gulo queſta eſt, quòd eam parieti alliſiſſet: at nemo hanc querelam non ſtultiſſimam dixit: hoc ius figuli eſt, fingere vaſa & frangere prout ipſi placet.

Duodecimus de ſuis obtrectatoribus & inimicis queſtus eſt. Reſpondemus: Auguſtæ Vindelicorum duo religioſi viri oſtiatim mendicarunt. his pro ſtipe homo improbus reſtim porrexit, quem illi reuerenti oſculo acceperunt & gratias egerunt, ædificio ſuo rem fore percommodam aſſerentes. Omnium inimicorum noſtrorum nequitiæ & technæ funes ſunt & reſtes, quibus noſtra onera, nóſque ipſi attrahamur in cælum. Quid ergo habemus iuſtæ querelæ? *a* gratiæ potiùs ſunt agendæ.

a *2. Reg. c. 19. v. 18.*

§. IV.

Sed obijcias: Ergo anxias & acerbas ægritudines explicare non licet? imò verò licet, ſed eo loco atque ijs hominibus quibus oportet. hoc non eſt querelam effundere, ſed medicinam petere. At verò tam multis alijs, & toties moleſtias ſuas oggerere, conqueſtio ſuperuacanea, & plerunque damnoſa eſt. Deinde

Inter querelas ita nonnunquam efferueſcit animus, vt tacito paſſu ad obtrectationes & calumnias fiat tranſitus, quas nos iuſtas querelas nominamus. Sed obijcias iterum: Quis adeò ligati oris ſit, vt cùm ſcierit ſe non niſi vera locuturum, querelas tamen omnes comprimat; quandoque ſolatio eſt eas effudiſſe? Si effundantur in amicum ſinum, è quo conſilium ſperetur vel auxilium, ſubinde non obfuerit: at verò querimonias vbique ſpargere; omnium aures ijs fatigare, malum aſperat, & vlcus facit grandius, præſertim ſi hoc reſciſcant illi, de quibus querimur. Quamuis & ij hîc monendi ſunt, quos querelæ petunt, ne ea quæ de ſe dici audiunt, contemptim tranſeant, velut inania murmura, & meriſſimas querelas; ne dicant; ſeruis & ſubditis nunquam deſunt intempeſtiuæ querelæ: quin potius examinent rem quæ aliorum queſtus prouocat, an ea nihil æquitatis habeat, penſent ſingula, num iuuare poſſint, num parcere debeant, an nonnihil cedere, & onus leuare conueniat. Iniquum eſt ſi domini omne ſibi ius in ſeruos aut ſubditos tribuant:

Nemo

Nemo bonus iudex in cauſsâ propriâ.

Sionis Rex Dauid à Ioabo, quem ſuæ militiæ præfecerat, acerrimis querelis flagellatus, non tantùm hominem benignè audijt, ſed & executus eſt, quæ ſuus ſibi famulus dictarat exequendum. Nunc igitur ſurge & procede, inquit Ioab, & alloquens ſatisfac ſeruis tuis. Surrexit ergo rex, & ſedit in portâ. *a* Quid potuiſſet mitius aut dicere, aut facere potentiſſimus regum ad querelas acerbiſſimas? Has audijt mitiſſimus regum, ſed non retorſit; ſuum illud potiùs vſurpauit: Domine, vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. *b* neminem accuſo niſi meipſum; de nullo conqueror, niſi de meipſo; paleis an hordeo paſcar, ſileo; iumentum ſum.

Hebræus propheta Ionas non ſemper Domini iumentum eſſe voluit. Et hic ipſe eſt qui luculentum querulæ linguæ ſpecimen præbens, contra diuinos iuſſus variè conqueſtus eſt. Cùmque iam pænè non haberet contra quem quereretur, in res inanimas linguam querulam emi-

p 6 ſit.

a *2. Reg. c. 19. v. 7. & 8.*
b *Pſal. 72. v. 22.*

ſit. Nam hederam [a] à vermiculo perroſam grauibus querelis conuulſit. Cui Deus: Putáſne, inquit, bene iraſceris tu ſuper hederam? Cui Ionas audacter: Bene iraſcor ego, vſque ad mortem. *b* En iudicem, ſed malum & queribundum: qui cauſſam propriam cenſet æquiſſimam. Quemadmodum igitur par eſt vt magiſtratus & domini, ſeruorũ ac ſubditorum querelas, non primo aſpectu reijciant, ſed examinent atque perpendant, ita ſubditi ſuas querelas non pertinaciter, velut æquiſſimas defendant. Sæpiſſime vtraque pars errat, errorem fateri & corrigere neutra vult. Ille imitator Chriſti prudenter: Domine, inquit, quid poſſum conqueri, ſi me deſeris? Si rectè me inſpicio, nunquam mihi facta eſt iniuria ab aliquâ creaturâ, vnde nec iuſtè habeo conqueri aduerſum te. *c* Iumentum nec de pabulo, neque de lecto, neque de domicilio queritur. Cum ſapientiſſimo rege ſapit, qui hoc idem de ſe affirmare audet: Vt iumentum

a *Interpretes 70. aiunt fuiſſe cucurbitam. Nos hîc editionem Vulgatam ſequimur.*

b *Iona c. 4. V. 9.* c *Imit. Chriſti libr. 3. c. 40. & 41.*

mentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.

§. V.

Iſaias diuinam beneuolentiam pollicetur: Si, ait, abſtuleris de medio tui catenam, & deſieris extendere digitum, & loqui quod non prodeſt: tunc inuocabis, & Dominus exaudiet, clamabis & dicet: ecce adſum. *a* Primo omnium auferenda eſt catena. Heu quàm miſera eſt vita, quæ noxas noxis, ſcelera ſceleribus velut annulum annulo connectit; tollatur hæc catena, & redibit diuina gratia. Alterum eſt; contine digitum, ne minare, ne illude: minaces, iracundi, illuſores intento digito loquuntur. Tertium eſt; ſi deſieris loqui quod non prodeſt. Inter ſermones prorſus inutiles pænè inutiliſſimus eſt querela, quæ rariſſimè prodeſſe, ferè ſemper nocere ſolet. Iobus: quia, inquit, querelas in me reperit, ideò arbitratus eſt me inimicum ſibi. *b* Sint querelæ veræ, ſint iuſtæ, ſed quid tum poſtea? quid querimonijs iuuamur? cauſſam bonam vix vnquam adiuuant; cauſſam malam plerunque deterio-

a *Iſa.c.58.v.9.* b *Iob.c.33.v.15.*

teriorem faciunt querelæ. Ergo deſine loqui quod non prodeſt : Siracides etiam hortatur: Fili in bonis non des querelam, & in omni dato. *a* Tot ſanctiſſimi martyres minimè omnium queruli fuerunt, quos Eccleſia vel ideò etiam veneratur & laudat : *Non murmur reſonat, non querimonia, ſed corde tacito mens bene conſcia conſeruat patientiam.*

Hanc laudem iure optimo tulit ſanctiſſimum par coniugum Zacharias & Eliſabetha, Nam, erant iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini, ſine querelâ. *b* Nemo de illis queri potuit, ſed nec ipſi de alijs queſti ſunt; ſorte ſuâ contenti vixerunt, verè *ſine querela.*

Priſci dicere ſolebant, non decere ſapientem, modò in hunc, modò in illum declamitando, veritatis oculis caliginem offundere. Malè audit de quo dicitur: *Eſt homo querulus, nemo ei ſatisfacit, cum omnibus iniuriam expoſtulat.* In viro religioſo hoc grande vitium eſt: Quamobrem abbas Paſtor dictitabat : Qui querulus eſt, monachus non eſt. Homo religioni addi-

a *Eccli. c. 18. v. 15.* b *Luc. c. 1. v. 6.*

addictus non facilè de re vllà conqueratur, inſtar iumenti, cuius fortunæ omnes à nutu domini pendent. Monſtroſius, ſic dicam, monſtrum videri poteſt, cœnobita querulus, quàm aſina loquens.

Hominem ſeriò probum Eccleſia hoc afficit encomio: Ecce homo ſine querelâ, verus Dei cultor & permanens in innocentiâ ſuâ. De querulo mutatis vocibus canendum: Ecce homo plenus querelâ, ventris ſui cultor, & permanens in ſtultitiâ ſuâ, quicquid ad ſuum ſtomachũ non facere putat, repudiat. Tantò inter omnes pretioſior Iobus & vnicè æſtimandus, quià Satanâ tam dirè habitus vt nihil ſui corporis haberet, quod ſanum diceret præter linguam, fòrs ideò non vlceroſam, vt eam in querelas laxaret, vt cælum omnéſque cælites execraretur, vt hoſtibus ſuis omnibus peſſimè precaretur; Et tamen in omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis. *a* Ipſe qnidem de ſe affirmat: Derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos. Læſa & afflicta erant omnia, vna ſupererat lingua, quâ vſus eſt non ad querelas, ſed Dei laudes & gratiarum

a Iob. c. 1. v. 22. & c. 19. v. 20.

tiarum actiones: Sit nomen Domini benedictum. Non eſt melior, non eſt breuior, non eſt ſuauior cantiuncula, in miſerijs & ærumnis, in rebus aduerſis omnibus quàm hoc ipſum Iobi carmen: Sit nomen Domini benedictum. Nihil agimus querelis, niſi quòd cauſſam noſtram plurimum labefactemus, perinde vt qui funiculos implicatos nec ſoluere poteſt, nec rumpere; dum luctatur, arctiùs eos implicat, & pluribus nodis conſtringit. Quin ergo aulicum illum imitamur, qui in cultu regum conſenuerat, cuius notiſſima vox eſt. Nam cùm illum quidam interrogaret: Quomodo rariſſimam rem in aulâ conſecutus eſſet, ſenectutem? Iniurias, inquit, accipiendo, & gratias agendo. Sæpe adeò iniuriam vindicare non expedit, vt ne fateri quidem expediat. *a* Et nos profectò tantò chariores Deo famuli erimus, quantò minus queruli. Probiſſimi hominis illuſtre prorſus indicium eſt; De nullâ re conqueri, niſi coactum.

a *Seneca l. 2. de Irâ c. 33.*

Linguam

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

R
REVELANS SECRETI LINGVA.
A
R. Sad. Fenzoni f.

R

Linguam ſecreti REVELANTEM monſtrat dolium Danaidum A. rimarum plenum; quicquid huic infuderis, mox iterum effunditur. Vide C. 18. §. 1. Vnde tot quotidie de amicis prodeunt querelæ, niſi quia quos fidiſſimos habebamus, inuenimus infidos, & arcani proditores? Nempe non omnibus Rex Macedonum Alexander os annulo impreſſo claudit & obſignat, vti ille ſuo Hephæstioni poſt lectas litteras. Heracliti dictum eſt: Vulgus non differre à fractis urceis, cùm nihil continere poſſit, ſed diffluat nugando.

CAPVT

R.

CAPVT XVIII.

Lingua Revelans *ſecreti, quadruplici nos malo afficit.*

MAlum ouum malus coruus; veteri verbo iactatur. De ouis peſſimis Iſaias vates præmonens: Conceperunt laborem, inquit, & pepererunt iniquitatem. Oua aſpidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ouis eorum, morietur: & quod confotum eſt, erumpet in regulum. *a* Aſpidis oua, vt Bartholomæus Anglicus teſtatur, *b* excludit Rubeta, rana non minus aſpide venenata, cùm rubetæ fomento rupta eſt oui cruſta, exit regulus, aſpide & rubetâ venenatior, qui vel oculis necat; at primum quod ab eo necari ſolet, eſt Rubeta mater. Quiſquis de abſentibus contumelioſè loquitur, & id tanquam arcanũ non euulgandum alienis auribus committit, is alteri aſpidis ouum ſupponit cui incubet.

alter

a *Is.c.59.v.5.* b *Bart.Angl.de rer.propr.l.19.c.78.*

alter aliquanto tempore fouet ouum ſilentio, demum garrulitate ac imprudentiâ excludit. atque hinc regulus qui nonnunquam patrem & matrem, auctorem & fautorem necat. Idcirco ingenti circumſpectione opus, quidnam arcani, & cuiúſnam id auribus committatur. Neque eum dumtaxat, qui hæc talia narrat attentum volumus & circumſpectum, ſed & illum qui narrantem audit: huic ſedulò cogitandum quid ſibi & à quo committantur, ne iſtud temerè ac imprudenter emanet. Si ſecus fiat, ingentia hinc damna oriuntur. Hanc ob cauſſam Alphabeti ſeries ad litteram caninam nos ducit, quæ linguam peſſimæ famæ commonſtrat, ea *Reuelans arcanum* nominari ſolet. Quantum verò nocumenti adferat hæc lingua, quantis diſcordijs orbem miſceat, quâ demum ratione hæc peſtis coërcenda ſit, hoc capite demonſtrabimus.

§. I.

Arcanum hîc & ſecretum id dicimus, quod vel ſecretò ab alijs auditum, vel certè à ſe tale quippiam eſt quod ſilentiū exigat. Subinde res adeò arcana non eſt,

ſed

ſed quoniam alter rogauit; *Tecum habeto*,[a] profectò edicenda non eſt. Et multò magis clauſa ſunt habenda conſilia quod ipſum etiam iuſiurandum poſcit: quicquid denique inter duos aut plures occultis arbitrijs diſceptatur, alto ſilentio premendum eſt. Quiſquis tale quid edicit, iure futilis gerro [b] dicitur, vt qui linguam habeat rimarum plenam, hàc atque illàc diffluentem, vti ſunt Danaidum dolia ſemper pertuſa, quibus quicquid infunditur, perditur. Atque hinc mala naſcuntur plurima: numeremus.

Primum eſt: Magna leuitas animi, & puerilis ſimplicitas ſe prodit in eo homine, qui nihil ſecreti poteſt tegere, ſed audita mox obuijs enuntiat. imperitus luſor eſt qui fauente ſorte pictas chartas alijs oſtendit, ſéque ridiculum facit. Sed vt vulgus argutatur, quatuor ſunt, quæ abſcondi nequeunt, Palma in cliuo, ſtramen in calceo, fuſus in ſacco, arcanum in fatuo. Nec ſapientiores ij ſed & nequiores, qui dicta eiuſcemodi ab alijs expiſcantur, quæ proximo cuique venditent. & fit quandoque vt narrationem celan- dam

a laſʒ bey dir bleiben.
b Klappermaul/Bloderer/Offenkurger.

dam audiat is ipſe de quo malè inſtituta eſt. Siracides hos locutuleios prægnanti feminæ confert, quæ partui vicina dolet, ingemiſcit, luctatur; ſic, À facie verbi parturit fatuus. a nec quieſcit miſer dum partum ſuum enixus ſit in lucem, & quæ auribus concepit, totis buccis effuderit. Si quid ad canis aut felis caudam alligetur, quanta inquietatio ſequitur? vt currunt, vt ſaliunt, vt furunt inquietæ animantes! nec vllo loco conſiſtunt, dum alligatum excuſſerint: Non aliter *Reuelans lingua* impetu fertur ad eloquẽdum. & eâ ſæpe geſtit libidine ſua effutiendi, vt non viſa ſolùm & audita narret, ſed illa quoque miſceat, quæ ſuſpicatur, quæ fingit: falſa ſint an vera, iuxtà habet. Grande hoc malum eſt, animi ſui leuitatem ſic omnibus ſpectandam proponere, vt quàm plurimi norint hominem mentis inopem eſſe.

Alterum malum eſt, qui ſecreta retegit, fidem amittit, nemo eſt qui ſe ſuáque velit illi committere. Siracidæ hoc credimus: Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum

a *Eccli. c. 19. v. 11.*

mũ ſuum. [a] erit qui par pari reddat. Hanc profectò viam tenet diuina prouidentia, & potiſſimùm in linguæ vitijs, vt quemadmodum ille de iſto contumelioſè loquitur, ſic alij de illo; & ſicut iſte commiſſa ſibi effutit, ita nec alij arcana illius celent. Salomon luculentè pronuntiat: Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis eſt animi, celat amici commiſſum. [b] Nimirum hoc diſcrimen eſt: qui ambiguæ fidei vir eſt, audita mox foràs eliminat, fidus & prudens ſecum habet quæ audijt. Arcanorum reuelatio à fraudulentâ & infidâ plurimùm mente proficiſcitur, fidelis enim commiſſa concreditáque ſibi alto premit ſilentio, quâ enim fide ab amico rem accipit, eâdem ſeruat. Ille in huius ſinum repoſuit? iſte committentis affectui reſpondebit, & non fallet. Si verò prodit, fallit; infidus eſt, amicus non eſt. Proinde nihil illi credendum. Venuſinus vates cauendum eum monet:

Fingere qui non viſa poteſt; commiſſa tacere
Qui nequit, hic niger eſt, hunc tu Romane caueto. [c]

Addit,

a *Eccli.c.27.v.17.*
b *Prou.c.11.v.13.* c *Horat. de arte poët.v.434.*

Addit, quàm ſuauiter arcanum exprimi ſoleat.

Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerunque duro: tu ſapientium
Curas, & arcanum iocoſo
Conſilium retegis Lyæo. a

Hæc lenia tormenta, ſubſequitur cæcus amor ſui,

Et tollens vacuũ plus nimio gloria verticem
Arcaniq; fides prodiga, perlucidior vitro. b

Luctator doloſus eſt vinum, vt Plautus putat, pedes captat primulum, imò verò linguam, cui ſic captæ ſecretum facilè rapit.

a *Horat. l. 3. od. 21. med.* b *Idem l. 1. Odâ 18. fine.*

§. II.

Tertium malum eſt: Qui ſibi dicta mox foràs eliminat, non tantùm fidem, ſed & amicum perdit. Siracides hoc affirmans: Eſt, inquit, concordatio, excepto conuicio, & improperio, & ſuperbiâ, & myſterij reuelatione, & plagâ doloſâ; in his omnibus effugiet amicus. *a* Omnis amicitiæ nexus ſoluitur, & vix vnquam iterum copulari poteſt, quæ his modis diſſoluta eſt. 1. Conuicijs vltro citro-

q

a *Eccli. c. 22. v. 27.*

citroque iactis. 2. Improperijs, cùm aut iſte donum exprobrat, aut ille doni vilitatem exaggerat. 3. Faſtuoſo amici contemptu. Amicitia aut pares accipit, aut pares facit: hinc perit illa, ſi alter alterum velut inferiorem deſpiciat. 4. Vulnere per fraudem inflicto: Grauiùs ſentitur damnum quod ex obliquo venit. 5. Reuelatione myſterij: Difficile eſt amicos componere poſt hanc iniuriam detecti arcani. Deum quidem omnibus his modis lædimus, ſed reconciliari Deo facillimè poſſumus. Non eadem inter homines eſt ratio: non rarò qui fidem ſemel violauit, ſemper infidus creditur; qui ſemel offendit, ſemper hoſtis cenſetur.

Ergo cui cordi eſt fides & amicitia, non tantùm ſecreta non aperiat, ſed & ſocietatem eorum caueat, qui ore lubrico quod audiunt, mox effundunt. Ita leges diuinæ ſeriò mandant: Ei qui reuelat myſteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia ſua, ne commiſcearis. *a* Eruditè Ambroſius: Cùm omnia, inquit, nobis noſtra eſſent communia, indiuiduus ſpiritus, indiuiduus affectus, ſolum

a *Prou. c. 20. v. 19.*

tamen

tamen commune non erat ſecretum amicorum, vt fidem ſeruaremus. *a* Sapientiſſimus regum vel hanc vnam ob cauſſam, ne arcanum pereat, vinum dari regibus ita vetat: Noli regibus, ô Lamuel, noli regibus dare vinum; quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat Ebrietas. *b* Facundi calices quem non fecere arcani proditorem? Homo potulentus totus translucet, totus effluit, & nullo cogente ſe, tanquam ſi quæſtione interrogatus eſſet, arcana omnia manifeſtat.

Quartum hîc malum eſt: qui arcana fido pectore non occulit, non tantùm fidem & amicum perdit, ſed ita quidem perdit, vt recuperari nequeant. Eam ob rem Salomon prouidus conſuaſor: Quæ, inquit, viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò, ne poſteà emendare non poſſis cùm dehoneſtaueris amicũ tuum. *c* Quid heroum fortiſſimo Samſoni vires, oculos, libertatem, vitam rapuit, niſi garrula futilitas, quæ Dalilæ vrgenti ſecretum enuntiauit, & omnia perdidit. In Romanis ſacris vas aquæ hauriendæ

q 2 adhi-

a *Ambr de obitu fratris ſui Satyri.*
b *Prou. c. 31. v. 4.* c *Prou. c 25. v. 8.*

adhibebatur, quod humi deponere nefas erat, ideò pede carebat, ne vſpiam è manu deponi poſſet. Os vaſis iſtius amplum, in anguſtiorem conum deſinebat, perinde vt in conuiuijs noſtris vitrea ſunt, quæ campanas dicimus, quas niſi vacuas, in mensâ reponere piaculum foret. Atque illud ſuum Romani vas, *Futile*, vocabant, quòd quicquid contineret, effundendum eſſet. Huic vaſi appoſitè confertur homo tam patuli ac lubrici oris, vt quicquid auditione acceperit, id mox iterum effundat locutione, perinde ac ſi nefas ſit auribus quippiam accipere, quod non quamprimùm os regerat. Hæc tamen inter vas illud & os humanum differentia eſt; vaſe illo nullum vnquam incendium excitatum eſt, ſed ore hominis ſæpiſſime; illud igni extinguendo fecit, hoc creberrimè ſufflando. Arcana non celaſſe ingentium malorum ſæpius origo fuit. Diuinus teſtis Siracides: Denudare, inquit, amici myſteria, deſperatio eſt animæ infelicis. *a*

a *Eccli. c. 37. v. 24.*

§. III.

Illud Romanorum columen Metellus

ſenex,

ſenex, militiæ peritiſſimus tanti æſtimauit ſecreta poſſe contegere, vt interrogatus, quid in ſequentem diem iuberet, dixerit: Si ſcirem intimam meam tunicam arcani mei conſciam, in ignem eam abijcerem, nec enim ſolùm linguæ vitiũ eſt, aliena ſecreta effutire, ſed etiam ſua, præſertim apud imprudentem. Metellum ſecutus Petrus Aragonius; Comburam, aiebat, tunicam meam intimam, ſi conſiliorum meorum eſſe gnaram ſciero. Sapientiſſimè monuit Salomon: Cauſſam tuam tracta cum amico tuo, & ſecretũ extraneo ne reueles. *a* Quam ob cauſſam abbas Antiochus dixit: Vnicuilibet obuio concedere ſui pectoris arcanũ, id peculiare eſt animæ prorſus ineruditæ: Neceſſe eſt igitur circumſpectè & comite conſilio agere omnia.

Infans cùm manu glaciem tenet, breui luſu ſe decipit, cuperétque perlucidum hoc cryſtallinum non dimittere, ſed quia gelu manus adurit, gaudium ſuum manibus elabi ſinit, quod nequit retinere: ita hi pertuſi oris homines, vellent quidem non infidi ac leues videri, ſed quia rimarum pleni ſunt, hàc atque illàc per-

a Prou. c. 25. v. 9.

fluunt, vti vas fluxum & pertuſum, dolium Danaidum.

Salomonem & Siracidem locupletiſſimos teſtes ſæpicule adhibuimus, ij tamen paratiſſimi ſunt longè ſæpius in vitioſam linguam teſtimonia denuntiare, præſertim in hanc ipſam de quâ agimus. Siracides quidem hîc neminem non cautiſſimum exoptans: Non duplices, inquit, ſermonem auditûs, de reuelatione ſermonis abſconditi, & eris verè ſine confuſione. *a* Perinde ſi dixiſſet: Quod tibi primò dictum, tu ne ſecundò dicas; ne duplices ſermonem. Illud verò ridiculum admodum & ſtultum eſt, quod tunc primum, cùm iam aliquid enuntiauimus, os alteri obſerare cupiamus. Exemplo rem demonſtramus.

Narrauit mihi Sertorius nuperrimè Pollionem ſenatu mouendum, Thraſeam aulâ excludendum. narrationis ſuæ epilogum adiecit hunc: Caue vlli hoc dixeris, nam res adhucdum alto premenda eſt ſilentio. Ego autem amicorum fidiſſimo hoc ipſum narraui, ſed & clauſulam hanc adieci: obſecro te, ne hoc alijs enuntia; etiamnum obſcurè ferendum eſt. At ille fami-

a Eccli. c. 42. v. 1.

familiarium meorum intimus, vxorem inter illos alios non numerans: ô mea coniux, aiebat, quando tu alter ego es, arcanum tibi commiſſum præter me neminem ſcire crediderim: audi rem miram & nouam, Pollio ſenatu mouebitur, Thraſeas excludetur aulâ; ſed occultum hoc habeto. Illa byſſinæ ſed lubricæ linguæ mulier, vix duabus horis tam grande ſecretum continuit, & in vicinæ aures mox egurgitauit, illam quoque ſpecioſiſſimam clauſulam attexens, ſecum hoc haberet, audita in vulgus minimè ſpargenda. Mulier vicina fidem non falli arbitrata, niſi arcanum publicè narraret, clam in vnius alteriúſue aures hoc de Pollione & Thraſeâ inſuſurrauit; mox vrbe totâ volauit fama, & tragœdia inde nata eſt non vna.

Quis huius tragœdiæ auctor obſecro? primus ille, qui tacenda non tacuit. Sed dicet: Ego tamen obnixè rogaui te, nemini hoc enuntiares. Quid me rogabas, ô ſtultiſſime mortalium? cur non rogaſti teipſum, & os tuum: ſi tu receſſus mentis tegere non potuiſti, quid de alio ſperare poteras? ſi neſciri hoc vo-

lebas, cur vlli alij narraſti? Ego enim ſic mecum ratiocinabar, ſi potuit id mihi vni committere, poſſum & ego vni alteri, hic alter tertio, tertius quarto, hic quinto, ab hoc celeriter ad ſextum, inde ad decimum, ad quinquageſimum, ad centeſimum res delata eſt: ſinguli quidem rogabant, hoc tecum habeto, iſtud nemini dixeris. Verùm hæ ipſæ preces audaciam ſuggerebant ad propagandum ſecretum. Chryſoſtomus ineptiſſimas has preces & ipſe irridens ac deteſtatus: Hoc verò ridiculum magis eſt, inquit, quòd talem habentes vitam, & propria negligentes, cùm aliquid arcanum dixerint, rogant audientem & adiurant, ne cuiquam ampliùs alteri dicat: declarantes quòd rem reprehenſione dignam commiſerunt. Si enim illum, vt nemini dicat, rogas; multò magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto ſermonem habebas: poſtquam verò alteri prodidiſti ſermonis cuſtodiam, ſuperflua facis & inutilia, admonens & obteſtans pro delictorum cuſtodiâ. *a*

§. IV

a *Chyſ. tom. 5. hom. 3. ad pop. mihi pag. 31.*

§. IV.

Quicquid ergo deblaterari non vis, hoc in tuo pectore, hoc in ore tuo moriatur, & computreſcat. viuere ſinis, & ex ore tuo proſilire? iam actum eſt; breuî ora omnium perſultabit. Diuinè hîc Seneca philoſophatur, & hoc ipſum quod dicimus, rationibus affirmans: Nihil, ait, æquè proderit, quàm quieſcere, & minimùm cum alijs loqui, plurimùm ſecum. Eſt quædam dulcedo ſermonis, quæ irrepit & blanditur, & non aliter quàm ebrietas, aut amor ſecreta producit. Nemo quod audierit, tacebit: nemo quantum audierit, loquetur. Qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem. Habet vnuſquiſque aliquem cui tantum credit, quantum ipſi creditũ eſt: vt garrulitatem ſuam cuſtodiat, & contentus ſit vnius auribus, populum faciet. Sic quod modò ſecretum erat, rumor eſt. *a* Nam etiamſi vni rem dixerit; ille porrò vni, hic alteri, alteríque: & ita populus ſciet. Hoc è veteri memoriâ feſtiuiſſimum ludicrum demonſtrabit.

a *Quî populum faciamus, mox ſequentibus verbis explicatur. Seneca epiſt. 105.*

Romanus ſenatus occultum aliquod conſilium per aliquot dies intra ſe agitauerat, cúmque res ea multum obſcuritatis haberet, variáſque excitaret ſuſpiciones, quendam ſenatorum, mulier aliàs pudica, ſed tamen mulier, maiorem in modum precibus vrgebat, vt arcanum ſibi aperiret: deierans, interim ſe ſilentio rem tecturam, & ni faceret, diris ſe deuouens execrationibus, fléńſque & quiritans fidem ſibi non haberi. Ille vt ſtultitiæ eam ſuæ coargueret: Vincis, ait, mea vxor; proinde audi terribilem rem atque prodigioſam. Relatum ad nos eſt à ſacerdotibus, caſſitam *a* viſam eſſe volantem cum galeâ aureâ & haſtâ: de eo oſtento vnà cum auguribus deliberamus ac anxiè diſquirimus, bonúe an mali aliquid portendat; tu verò tace. Hæc locutus in forum proceſſit. At verò mulier ancillam, quæ primùm intrauerat, arripiens, pectus ſuum plangens & crines ſcindens: Eheu, inquit, mi vir, & ô mea patria quid nobis fiet? volens docénſque ancillam quærere. Quidnam igitur euenit? inquit ancilla, & ſimul ſilentij fidem obſtringit. Poſtquam interroganti & ſi-

a Alaudam, ein Lerch.

& fidem danti mulier rem narrauit, addidítque communem omnis loquacitatis clauſulam: Caue ne cui hæc dixeris, & tace. Vixdum à dominâ vt eſt digreſſa, vnà ſeruienti alteri, quam maximè videbat otioſam, narrationem inijcit. illa herili famulo curioſiùs ſciſcitanti exponit. Hoc modo fabula in forum deuoluta, ita vt præcurreret auctorem. Quidam ad eum notus accurrit, & an recens domo adueniat quærit. Ait ille. Nihil ergo, inquit, inaudiſti noui? Ad quem ille: Quidnam obſecro; an noui aliquid euenit? Tum alter: Caſſita, inquit, conſpecta eſt volans, cum haſtâ & aureâ caſſide, atque de hoc oſtento principes ſenatum habent. Vbi ridens iſte: Laudo, inquit, mulier celeritatem tuam, quâ factum eſt, vt me in forum euntem ſermo hic anteverterit. Proinde ad magiſtratum acceſſit, cúmque trepidatione liberauit. Vt autem mulierem vlciſceretur, domum reuerſus: Mulier, perdidiſti me, inquit, pruritu linguæ: compertum eſt enim è domo meâ in publicum elatum eſſe arcanum: itaque ob tuam incontinentiam ſolum mutare cogor. Euntíque inficias

& dicenti: Quaſi verò tu non trecenteſimus hæc audieris? Quomodo, inquit, trecenteſimus, qui te vrgente vt periculum facerem, poſséſne audita reticere, iſtuc confinxerim. Atque hic quidem mulieris ſuæ continentiam probauit, & veluti in vas fatiſcens, non vinum aut oleum, ſed aquam infudit.

Ita femineum hoc vitium eſt. Nam viri eſt frenos linguæ inijcere, & antè vitam ponere, quàm concredita retegere: effutire commiſſa muliebris eſt ingenij, ad colũ & acum nati. Homo futilis perforato bibit poculo; plus effundit quàm bibat. Ecquid autem ab eo ſperes, cui nihil tutò credi poteſt? qui conſilia in fronte & manibus gerit? parêre fors poterit, imperare non poterit.

Tutiſſimum ergo eſt, ſi quid publicari nolis, tu ipſe primus taceas. Quod Siracides fideliſſimus monitor, nobili documento inſtillans: Audiſti verbum, inquit, aduerſus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. *a* In omnem hoc calumniam, obtrectationem, maledicentiam dictum eſt. quicquid enim alterius nomen famámque

a *Eccli. c. 10. v. 10.*

mámq; accîdit aut denigrat, id in narrationibus locum penitus non habet: nec vllius momenti eſt illud dicere; *Prout emi, ſic vendo*. Malas & vitioſas merces emiſti deceptus, nunquid ideò decipies alios, vt easdem vendas? monetam plumbeam ab impoſtore accepiſti, nunquid eam iterum erogabis, vt imponas & alijs? Frange, proijce hos numos luce publicâ indignos; omitte, amputa narrationes vlli hominum damnoſas. nec illud te vnquam excuſauerit: *Do, prout accepi*: Audiſti verbum aduerſus proximum tuum, commoriatur in te. Euripides ſecreti tenaciſſimus, cùm ei neſcio quis animam fætentem exprobraret: Ne mireris, inquit, vir bone, multum arcani in hoc ore computruit. Ergo *commoriatur in te*, putreſcat, & emoriatur intra tuas fauces, quod aures tuæ receperunt. Chriſtus Dominus quàm iſtud exemplo ſuo efficaciter monſtrauit! In eâdem ſecum mensâ, ídque in cenâ vltimâ ſceleratiſſimum proditorem habuit, hoc tamen ſecretum non prodidit. Vnus veſtrûm, inquit, me traditurus eſt. a Non dixit, oeconomus noſter hoc faciet: non dixit, Iudas Iſcariotes,

a *Matth. c. 26. v. 22.*

riotes, meus proditor eſt; ſiluit iſta, vt & arcanum tegeret, & hominem nefarium corrigeret.

§. V.

In priſcæ legis ritibus præcepit Deus, vt in templo ad manus eſſent lebetes parui aquâ pleni in quos lampadum & cereorum mucus conijceretur, vt ſic fumus ac fætor templo arcerentur. *a* Non aliter Spiritus ſanctus per Salomonem præcipit: Audiſti verbum malum aduerſus proximum tuum? commoriatur in te: ſit cor tuum aqualis inſtar, aut lebetis aquâ pleni, in quo quicquid maleuolorum dictorum eſt, mergatur, ne fumus ac fætor latiùs abeant; commoriatur in te, quicquid alienam famam inficit.

Alexander Rex Macedo in eâ, quam contra Darium ſuſceperat, expeditione, omni curâ veſtigans, quam regionem Darius petijſſet, tamen explorare id non poterat: more quodam Perſarum arcana regum mira celantium fide: non metus, non ſpes elicit vocem, quâ prodantur occulta. Vetus diſciplina regũ ſilentium vitæ periculo ſanxerat. Lingua grauius caſti-

a *Exodi c. 37. v. 23.*

caſtigatur quàm vllum probrum: nec magnam rem magis ſuſtineri poſſe credunt ab eo, cui tacere graue ſit, quod homini facillimum voluerit eſſe natura. *a*

Feſtiuè is, quem dixi, Alexander Macedo hanc in arcanis tegendis taciturnitatem docuit, hoc modo. Epiſtolam Alexander à matre miſſam, quæ occultas accuſationes & calumnias in Antipatrum continebat, vbi perlegit, ab amiciſſimo Ephæſtione, vti conſueuerat, eandem paſſus eſt legi, ſed eâ lectâ, digito detraxit annulum, & Ephæſtionis ori, quaſi ſignum impreſſurus, admouit, &: Contine hæc, inquit, ne quid eorum effutias. Signatorius hic annulus illorum labris potiſſimùm imprimendus foret, quorum os nullo ſigillo clauditur. Beatus Ambroſius grauiter, vt ſolet: Quicunque, ait, eſt facilis in verbis, velut plenus rimarum, hàc atque illàc effluens, interiora euacuat ſua, & exterioribus paſſionibus inundatur, tegere ſe neſciens, nec tenere verbum quod acceperit, ſicut ſancta Maria, quæ conſeruabat omnia verba in corde ſuo, ne quod ex ore eius deflueret. *b*

§. VI.

a Curtius l. 4 c. 19.

b *Ambr in pſ 118. tom. 4. edit. pag. 1143.*

§. VI.

Quòd verò tam neceſſaria taciturnitas toties violetur, licet periculoſum ſit non ſolùm falſa dicere, ſed etiam vera, quatuor aſſignantur cauſſæ. Nam iſtud vel à vitio adulationis, vel auaritiæ, vel iactantiæ, vel loquacitatis prouenit. Etenim ſecretorum proditor aut palpare vult & blandiri, eam ob rem ſilenda deblaterat; aut lucri cauſsâ proditorum præmium ambit, vendítque linguâ quæ ſilentio erant inuoluenda; aut videri vult ſcire, paucis aut nulli cognita. Satyra hunc tangit: Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire, hoc ſciat alter, *a* aut certè imprudenter & immeditatè id loquitur, quod mille meditationes ſecuturæ non emendarint.

Hinc Anaxandridas eruditè dixit: Qui ſermonem inſtar depoſiti ſibi commiſſum euulgat, aut iniuſtus, aut admodum incontinens eſt: Iniuſtus quidem, ſi lucri cauſsâ id facit: ſin abſque lucro, certè incontinens dicendus. Quiſquis igitur erubeſcit vel adulator, vel arrogans, vel auarus, vel loquax haberi, ſecretum & arcanum omne occulat fidiſſi-

a *Perſius ſat. 1. v. 26.* mo

mo pectore, & ori velut oſtio ſeram appendulam inijciat. Ratio ante hoc oſtium ſemper excubet, rigidéque examinet, quicquid per hanc oris ianuam vel ingreſſum vel egreſſum quærit. Quod ſapiens Chilo eruditè monens: Non committendum eſt, inquit, vt lingua præcurrat animum, neſcit enim vox miſſa reuerti. Si vallum hoc hoſtis occupet; totam vrbem expugnauit. Arcanum ante omnia velandum: nec amor, nec odium extorqueat quod fidis, vt putabatur, auribus commiſſum eſt.

Qui per iram arcana amici prodit, hoſtis eſt duplex.

Violatione ſecretorum, res ferè maximæ, regnáque perierunt integra: vt meritò quis dixerit, euertendis imperijs, rebúſque natum hoc malum, cùm vna ſæpe agendarum rerum proſperitas à ſilendorum tenacitate dependeat. Vulgaſti? perijt bene gerendæ rei occaſio; & elapſa non rarò manibus præda eſt, verbo vno aut altero intempeſtiuè prolato: imperiáque non poſtrema iacent, ad cineres deducta magnorum ſecretorum improuidà violatione. Proditor eſt, omnis

com-

commiſſorum violator. Illud inter Romana incunabula pulcherrimum, quòd arcana conſilia Patrum conſcriptorum multis ſæculis nemo ſenator euulgauit, cùm non vnum, ſed neminem audiſſe, crederes, quod multorum auribus fuerat commiſſum. Nunquam enim taciturnitatem, optimum ac tutiſſimum adminiſtrandarum rerum vinculum, labefactari volebant. Hinc non improbè ſentiunt, qui ſilentium in principum conſiliarijs vitæ periculo ſanciendum putant, veterum Perſarum more, nec vnquam conſilijs eum admouendum, cui aut metus, aut ſpes, aut auri ſuauiſſima vis tacendorum vocem exprimat.

Innumera cùm publica tum priuata mala Linguæ Reuelanti debentur. Atque hinc Hieronymi monitum eſt: Si quis voluerit tuis miſceri amicitijs, & hunc videris prioris amici pandentem ſecreta, eum veluti perfidum caue. Quid magni expectes ab eo cui tacere graue eſt?

En,

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

S
D
SVSVRRONVM LINGVA
B
A
SCVRRILIS LINGVA
R. Sadeler Iunior fecit.

S

En, vno aſpectu Scurrilem, Subſannantem, Suſpendentem & Suſurronum linguam.

Formoſulum hunc puerum, cum naſo tam largo nemo miretur, nam ſæpe, Et pueri naſum Rhinocerotis habent. *a* Hic puer linguam SCVRRILEM A. gladio quo accinctus eſt; SVBSANNANTEM manibus aſininas auriculas imitantibus B. SVSPENDENTEM prominentiore naſo C. ſignificat. Vide C. 19. & 20.

Pulchella hæc femina D. nec Helenæ multum abſimilis, incendiariam SVSVRRONVM linguam graphicè ſub aſpectum ſubijcit. Attentè hoc monſtrum contemplandum eſt, quò ſtudioſiùs caueri poſſit. Vide C. 21.

a *Martial. l. 1. epigram. 3.*

CAPVT

S.

CAPVT XIX.

Linguam SCVRRILEM *nominatim à beato Paulo vetitam eſſe.*

CAreon iuuenis garrulus & immodicæ linguæ in diſciplinam ſe tradere ſatagebat Iſocrati eloquentiæ magiſtro, vt ab eo ſcitè loqui diſceret. Iſocrates altero tanto grandius minerual petijt quàm ab alijs, hoc eſt, viginti millia philippeorum. *a* Eho, aiebant cognati, nimium petis magiſter, & quæ obſecro duplicandi minerualis cauſſa eſt? Quibus Iſocrates: Nemo id miretur, ait, nam & duplex huic iuueni ars tradenda eſt: primò quidem docendus eſt prudenter & opportunè ſilere: & hoc ſanè non diſcet ſtans pede in vno. Deinde docendus eſt etiam loqui, ídque ad leges Rhetoricæ. Ad hoc quidem docendum, alteram mineruális partem exigo. Non iniquè.

In omnibus pænè linguæ vitijs hæc docendi ratio ſeruanda, vt priùs quicquid

a 20000. Thaler.

vitioſi eſt, dediſcatur, quò deinde perfectiùs addiſci poſſit, quod virtus tradit. Inter linguas valdè vitioſas Scvrrilis eſt, quam & petulantem nominemus. Hæc in ſacris paginis nominatim perſtringitur, nam à beato Paulo Scvrrilitas grauiter notata turpiſſimis vitijs accenſetur, de quâ nunc plura diſſeremus.

§. I.

Veteri apologo narratur coitio hunc in modum inſtituta. In venerabili murium concilio etiam ſorices aſſederunt conſulturi in medium: Hîc vnus aliquis ſorex de voce & cantu inſolenter gloriari inſtituit. Sunt enim ſorices minores quidem muribus, ſed ſtrident clariùs. Hanc inſolentem iactantiam, non tulit mus ætate prouectior, &: Quid de hoc gloriaris, ait, ſtultiſſime galactopota, a quod tibi plus obeſt, quàm proſit; neſcin' inter homines verbo tritiſſimo iactari: Sorex ipſe ſuo ſe prodit indicio. Ergo diſce ſapere, illóque te non effer quod nec vtile, nec honeſtum eſt. Sed adoleſcentulus ſenator ſenem irridens, altiùs ſtridebat, ita vt domus incolæ in-

a Junge Milchmaul. telle-

tellexerint latere mures, & muſcipulam inſtruxerint omine bono. Primus omniũ captus eſt ſorex, & tamen etiamnum ſtridebat. Audijt hoc grandæuus ille mus, & ad ſuos muſculos: Videte, inquit, filioli mei, extremam improbitatem linguæ, quæ in ipſis etiam ſupplicijs pertinaciam non emendat: ſorex iam captus, adhucdum ſtridet.

Petulantis ſeu ſcurrilis linguæ genius non obſcurè hac fabellâ proditur, quò enim illa plus monetur & corrigitur, eò plus crepat & nugatur. Siracides commonet: Indiſciplinatæ loquelæ ne aſſueſcat os tuum: *a* non effunde quicquid in buccam venerit; frena linguam, vix tamen omnem cauebis noxam. Ad rem dixit Beda: Per indiſciplinatam linguam cuncta facinora aut concinnantur, aut perpetrantur, aut excuſantur. Lingua adulteriorum, cædium, latrociniorum, veneficiorum egregia concinnatrix eſt: teſtimonium corruptum, iuſiurandum falſum, obtrectationes & calumniæ, omniſque generis iniuriæ à linguâ ſunt; hæc perpetrat facinora tam illuſtria: at vbi perpetrauit, tegere nouit, defendere ſcit & ex-

a *Eccli, c. 23. v. 17.*

& excuſare. Acuendæ cautioni Salomon commonefaciens: Hominis eſt, inquit, animam præparare, & Domini gubernare linguam. *a* Quid dicendum ſit, feriò præmeditandum eſt: neque deerit huic præmeditationi diuinus fauor, velut auriga, dirigens hunc currum. quòd ſi lingua petulans aut ſcurrilis frenos non admiſerit, velut equus calcitro temonem rumpet, & currum euertet.

Diuinus Paulus ſerium mandatum afferens: Fornicatio, inquit, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis ſicut decet ſanctos; aut turpitudo aut ſtultiloquium, aut SCVRRILITAS, quæ ad rem non pertinet, ſed magis gratiarū actio. *b* Lingua ſcurrilis ſales inſulſos, nugas aniles, facetias inuenuſtas, vrbanitatem ſtultam & frigidam, dicta illiberalia & ſordida miſcet, vomitque largo ſpiritu.

a *Prou. c. 16. v. 1.* b *Epheſ. c. 5. v. 4.*

§. II.

Ariſtoteles, Auguſtinus, Thomas Aquinas, & Philoſophi, ceteríque Theologi, virtutem laudant quam Eutrapeliam nominant. Hanc rectè dixeris eſſe *Modeſtiam in ludicris.* ea eſt enim quæ ludis & iocis

r rationis

rationis modum imponit, vt decorum ſeruetur. Arcus ſubinde remittendus eſt, & ſuæ ingenio feriæ permittendæ; iocari licet quandoque, ſed temperanter, & moderatè. Aſſentitur Tullius, & : Ludo, inquit, & ioco, vti illo quidem licet; ſed ſicut ſomno & quiete, tum, cùm grauibus ſeriiſque rebus ſatisfecerimus. Verùm, vt pueris non omnem ludendi licentiam damus, ſed eam, quæ ab honeſtatis actionibus non ſit aliena: ſic in ipſo ioco aliquod probi ingenij lumen eluceat. Nam duplex eſt iocandi genus; alterũ illiberale, petulans (linguam ſcurrilem tangit) flagitioſum, obſcænum: alterum elegans, vrbanum, ingenioſum, facetum. *a* Nec Auguſtinus contradicens : Volo tandem tibi parcas, inquit, ſapientem enim interdum remittere aciem, rebus agendis intentam, decet. *b*

Ne autem hic limites tranſiliamus, Ambroſius ſic ſubmonet. Caueamus, ne dum relaxare animum volumus, ſoluamus omnem harmoniam, & quaſi concentum quendam bonorum operum. *c* Ipſum

a *Cic. l. 1. Offic.*

b *Aug. l. 2. de Muſicâ, fine.*

c *Ambroſ. l. 1. Offic. c. 20.*

ipſum certè iocandi genus non profuſum nec immodeſtum, ſed ingenuum, facetum, loco, tempori, perſonis congruum eſſe debet: quòd ſi verò ſit pungens, mordax, importunum, ſordidum, inhoneſtum, non Ἐυτραπελία ſed βωμολοχία & ſcurrilitas, dicenda erit, quæ diuinis quidem paginis parcit, ſed verbis ſacris ad profaniſſimos quoſque ſermones abutitur. Non leuis hæc noxa eſt, quam & ſacer Tridentinus ſenatus ſeuerè prohibens mandat, & præcipit, ne de cetero quiſquam vllis ſacræ ſcripturæ locis vtatur ad ſcurrilia, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones, ſuperſtitiones, impias & diabolicas incantationes, diuinationes, ſortes, libellos famoſos &c. iubétq; hos tales per Antiſtites puniri. *a*

a Trid. Concil. ſeſſ. 4. fine.

§. III.

Oppoſitum Eutrapeliæ vitium eſt Moroſitas, quæ quod ſcurrilitas exceſſu, illa defectu peccat. Hinc reperias homines moroſos, tetricos, difficiles, faſtidioſos, agreſtes, inhumanos, morologos, quorum lingua nunquam non aceto ſtillat. *a*

r 2 Neque

a Sauramþffer/ Maucterer/ Muffer.

Neque hos laudamus, nam æquè vitioſum eſt hàc aut illàc virtutis ſemitam deſerere. Verùm animus non eſt, auſteram hanc & aſperam morologiam perſequi: ſcurrilitas flagellanda eſt, quæ iam olim à poëtis etiam largiter vapulauit.

Ille à piſtrino Comicus, linguas ſcurriles hac ratione depingit:

Nil eſt profectò ſtultius; neque ſtolidius,
Neque mendaciloquius, neq; a gutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,
Quàm vrbani aſſidui ciues, quos ſcurras vocant.
Atq; egomet me adeò cũ illis vnà ibidẽ trabo,
Qui non illorum verbis falſis acceptor fui:
Qui omnia ſe ſimulant ſcire, nec quidquam ſciunt.
Quod quiſque in animo habet, aut habiturus eſt, ſciunt.
Id quod in aurem Rex Reginæ dixerit,
Sciunt. quod Iuno fabulata eſt cum Ioue,
Quæ neque futura, neque facta ſunt, tamen ij ſciunt.
Falsóne an vero laudent, culpent quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud quod lubeat, ſciant.

Seue-

a Plautus Trinummo Act. 1. Scen. 2. v. 162.

Seueriſſimus hac in re cenſor Chryſoſtomus, ſcurrilitatem omnem penitus eliminatam vult: Nullus igitur, inquit, ſit nobis ſermo otioſus. ex otioſo quippe ſermone incidimus & in abſurdos. Præſens tempus non effundendi gaudij, ſed luctûs eſt, tribulationum & lamentationum. Tu verò leuiter vrbanis facetijs iocularis? Belli tempus eſt, & tu quæ tripudiantium ſunt, vſurpas? Ludis, delitiaris, facetias dicis ac riſum moues, nihil iſta curans? Quot ſunt ex facetijs periuria, quot incommoda, quot ſtultiloquia? Sed tales, inquis, non ſunt facetiæ. Verum audi quod omnem facetiarum vrbanitatem reiecerit Apoſtolus. Belli tempus eſt, pugnæ, vigiliarum, cuſtodiæ, armaturæ & aciei. Nullum hîc locum habet ridendi tempus; illud enim Mundi eſt. Vbi turpitudo, ibi & vrbanæ facetiæ. *a* Pari ratione Baſilius, Hieronymus, aliíque è priſcis Patribus, ridiculos ſales & facetias arcent à Chriſtianâ integritate, cui flere ac lugere magis conueniat.

r 5 Neque

a Chryſ. tom. 4. hom. 18. poſt med. in c. 5. ad Epheſ. mihi pag. 958.

Neque tamen omnem loquendi vrbanitatem Chryſoſtomus aut alij Patres damnant, ſed intemperantem illam & immoderatam, quam ſuo nomine ſcurrilitatem appellamus. Ideò & Paulus Apoſtolus dixit; *quæ ad rem non pertinet*, quæque ſibi tum maximè placet, cùm riſum monet. Eo autem fine hilarius aut feſtiuius loqui, vt labor mitigetur, aut vt vegetior quis ad laborem redeat, Chriſtianis moribus non indignum eſt. Fecerunt hoc ſanctiſſimi viri, qui ſubinde etiam iocati, ſed temperanter prorſus & ſobriè; omnis illorum hilaritas modeſtiæ ſale perſperſus fuit. Quod beati Pauli documentum eſt: Sermo veſter ſemper in gratiâ ſale ſit conditus, vt ſciatis quomodo oporteat vos vnicuique reſpondere. *a* Cibus non ſalſus aut nimium ſalſus, ingratiſſimus: ita ſermo prudentiæ ſale ſit conditus, & vt Anſelmus loquitur, in dulcedine charitatis, bono ſit exemplo, grauitatem, modeſtiam, humanitatem præ ſe ferat.

Eius rei ſal admonet, qui infantulorum ori, cùm luſtrali rore tinguntur, inſeritur. Lingua profectò eiuſcemodi

a Coloſſ. c. 4. V. 6.

& ſimul mem-

membrum eſt, quod pronum in putredinem, facilè ſcaturit vermibus. Hinc rectè monet Anſelmus linguam ſale adſpergendam, ne putreſcat fæteátque, ne vermiculis mendaciorum & turpium facetiarum ebulliat. Chryſoſtomus monitum illud Paulinum in concionatores trahit, perinde ſi dixiſſet Paulus: Sermo veſter, ô sacri oratores, iucundus ſit, & ſimul ſalitus, ſtringat, obturet, purget, acuat: lenibus acrimoniam, dulcibus miſceat amaritiem: Vobis à Domino dictum: Vos eſtis ſal terræ. *a* Hinc nemo prudens moleſtè fert, ſi concio ſalſa ſit, & mordeat: putredini vicina ſale perfricanda ſunt. Malus Eccleſiaſtes eſt, qui ſolùm mulcere nouit; oleum habet, vinum non habet; nec aliud fere conuiuis ſuis apponit, quàm dulcia pruna, quæ ſine ſale coquuntur. Ergo & concionatores, & Chriſtiani omnes ſermonem ſale condiant, vt ſcurrilis & nimium iocoſa dicacitas vitetur.

a *Matth. c. 5. v. 13.*

§. IV.

Hoc ipſum Salomon & Siracides diuerſâ ſub imagine proponunt: Siracides:

Sagitta, inquit, infixa femori canis, ſic verbum in ore ſtulti. *a* Idem paullò aliter elocutus Salomon: Quomodo, inquit, ſi ſpina naſcatur in manu temulenti; ſic parabola in ore ſtultorum. *b* Homo probè appotus ſpinam inhærentem dextræ non ſentit, ſéque alióſque lædit, ita homo fatuus iocis velut ſpinis neſcit vti, alios & ſeipſum vulnerat. Et quoties liberiores facetiæ grauiter offenderunt, & ex amicis reddiderunt hoſtes? diſertiſſimè id affirmans Chryſoſtomus: Neceſſe eſt etiam, inquit, vrbanis deditum facetijs minimè neceſſarias in ſeſe recipere inimicitias eorum quos ſalibus ſuis temerè lædit, ſiue præſentes ſint, ſeu abſentes hoc audiant. *c*

Ita res è ioco naſcitur, & acerbæ riſum lacrimæ conſequuntur. Eſt odibilis, teſte Siracidâ, qui procax eſt ad loquendum. *d* Putat is quidem ſe plauſum ferre, ſi ſint qui rideant, at paſſim ſcurra & cauillator audit. Proinde ſibi dictum exiſtimet: Fœdè ad cachinnos moueris, fœdiùs moues. Nimirum os ſtulti confuſioni pro-

a *Eccl. c. 19. v. 11.* b *Prou. c. 26. v. 9.*
c *Chryſoſt. loco proximè citato.* d *Eccli. c. 20. v. 57.*

ni proximum eſt. *a* irridetur, ſpernitur, exſibilatur, ſed poſt ſiparium, & à tergo.

Quòd ſi ſcurrilitatis originem indagemus, Thomas Aquinas eam apertè monſtrat his omnino verbis: Inepta lætitia, SCVRRILITAS, immunditia, multiloquium & hebetudo mentis circa intelligentiam, quinque ſunt GVLÆ filiæ. *b* Sic vbi Gula imperat, illinc plerunque non exulat ſcurrilitas. Bene eſſe, bene bibere, malè & ſcurriliter loqui vt plurimum cognata ſunt. Pro teſtimonio dixit Gregorius: Niſi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, diues ille qui epulatus quotidie ſplendidè dicitur, in linguâ grauiùs non arderet. *c* Vtricularis tibia tunc maximè ſtridet, cùm vento plena eſt. *d* Volubilis lingua tunc plurimum garrit, cùm vino permaduit; cùm fame flaccent ilia, modeſtiam oſtendit lingua.

Chryſoſtomus aliam mali originem aſſignans: Orta, inquit, ex immoderato riſu ſcurrilitas, à ſcurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis

a *Prou. c. 10. v. 14.*
b *S. Thom. 2. 2. quæſt. 148. art. 6. concl.*
c *Greg. in Paſt. part. 3. c. 20. in principio.*
d Die Sackpfeiff ſurrt/wanns voll iſt.

profecta eſt. *a* Ideò Bernardus hic auribus cauendum docens: Verbum ſcurrile, inquit, quod faceti vrbaníue nomine colorant, non ſufficit peregrinari ab ore procul; & ab aure relegandum eſt. *b*

Nec mitiorem ſententiam in ludicra & ſcurrilia hæc tulit Clemens Alexandrinus, vir ſanctiſſimus iuxta & doctiſſimus. Audite loquentem: Cùm verba omnia à cogitatione & moribus emanent, fieri non poteſt vt verba aliqua mittantur ridicula, quæ non procedant à moribus ridiculis. *c* Siquidem ex abundantiâ cordis os loquitur. Vana verba, vani cordis indices ſunt. Integráne an fracta ſit campana, è ſono facillimè dignoſcitur; plenúmne an inane ſit ac vacuum doliolũ, tinnitus prodit. Chryſoſtomo res certa eſt: Quale cor vnuſquiſque habet, talia verba loquitur, & talia opera facit. *d*

a *Chryſ. tom. 2. in cap. 27. Matth. hom. 88. poſt med.* b *Bern. l. 2. de conſid. ad Eugen.*
c *Clem. Alex. l. 2. pædag. c. 5.*
d *Chryſ. in c. 4. ad Epheſ. hom. 29.*

§. V.

Ille ſpiritûs magiſter Ioannes Auila ſermones facetos à Chriſtiani hominis inſtitutione alienos eſſe indicauit, (quid de

de ſcurrilibus dixiſſet?) quod vt exemplo ſuo ſanciret, nullum ipſe vnquam facetum verbum per omnem vitam protuliſſe legitur. De Ioanne Chryſoſtomo Metaphraſtes teſtatur, non ipſum modò ab eiuſmodi ridiculis ſermonibus abſtinuiſſe, ſed neque alijs vt de re ſimili loquerentur, vnquam permiſiſſe. Baſilius talia locutum à ceterorū conſortio conuictúque ſeparauit vnius hebdomadis ſpatio: quod ſacri anathematis quædam imago fuit, & eò ſpectauit, vt hac lue infecti, hac ferulâ caſtigarentur & curarentur, ſanis autem & integris hanc ſcabiem non affricarent.

Miretur quis non immeritò, quoſdam parentes ſolerter cauere, ne filij paganos mores addiſcant, non cauere tamen, ſed nec curare quidem, etiamſi verba ſordida & ſcurrilia primis annis ſic combibant, vt ea balbutiendo etiam imitentur, quaſi verò grauior ſit iactura, moribus minùs aulicis & politis, quàm ore ſcurrili & ſpurco eſſe. Ita ſcilicet animū negligimus & conſcientiam, modò ſplendeant exteriora.

Gemma Martyrum Ignatius Antio-

chenus Præſul, in ipſo tormentorum impetu, auguſtiſſimum nomen IESV aſſiduè ingeminauit. Eius rei cauſſam rogatus: Hoc nomen, inquit, cordi meo altiſſimè infixum geſto. Obitâ morte, & aperto corpore, repertum dicitur hoc ipſum nomen in medio cordis efformatū. Agedum, homo ridicule, ſi cor tuum ipſe inſpicias, quibus illud notis compunctum, quibus petulantijs aut ſordibus inſcriptum reperies? Qui ore ſcurrilitatem egerit, quid nominis inſcriptum cordi habebit? Monitum Paulinum repeto: Turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis, ſed magis gratiarum actio. Placere non poteſt, quicquid honeſtati aduerſatur.

CAPVT XX.

Lingua SVBSANNANS *&* SVSPENDENS *noſcendæ dantur.*

EOs qui podagrâ laborant, ceteris loquaciores eſſe aiunt. Quid tandem cauſſæ aſſignabimus? Alphonſus Aragoniæ

goniæ & Neapoleos Rex, hoc ipſum ſciſcitantibus ita reſpondit: ij, quos podagra puluillis & lectulis affigit, ob pedum vitium ambulare non poſſunt; ideò linguâ quæ plerunque in ijs ſaniſſima, velut ambulatione quadam crebriùs vtuntur, ne ex toto torpeant. Idem de ijs quos chiragra exercet, dicendum videtur. Morbus illis manuum vſum negat, prohibétque calamum ducere: ergo linguâ vice calami vtuntur, quâ ratione ſcribunt innumera, & totos ſæpe dies hoc vnum habent negotij, ſic ſcriptitare: quiuis illorum cum pſalte dixerit: Lingua mea calamus ſcribæ, velociter ſcribentis. a Sed, vti diuerſa eſt ſcriptio, ita longè diuerſiſſima eſt locutio, quod Iſidorus explicans: Corde, inquit, bene loquitur, qui charitatem non diſſimulat. Ore bene loquitur, qui veritatem annuntiat. Factis bene loquitur, qui alios bono exemplo ad probitatem format. Corde malè loquitur, qui cogitationes noxias ſecum ipſe agitat. Linguâ malè loquitur, qui iure reprehenſus murmurat. Factis malè loquitur, qui

r 7 malè

a *Pſal. 44. v. 2.*

malè viuendo, mores improbos alijs dictat. Addit Iſidorus: ſemel bene loquitur, qui ſeipſum poſt admiſſam noxam redarguit, & corrigit: Bis bene loquitur, qui quod rectè dicit, non minus rectè facit. Bis malè loquitur, qui nec benè viuit, nec bene docet, vitam vitijs, doctrinam erroribus infamans: bis malè loquitur, qui & malè cogitat, & malè cogitata non verecundiùs explanat. *a*

Tarſenſis Paulus in litteris ad Corinthios datis: Gratias, inquit, ago Deo meo, quòd omnium veſtrûm linguâ loquor. Sed in Eccleſiâ volo quinque verba ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruam; quàm decem millia verborum in linguâ. *b* Maluit Paulus pauca loqui, ſed quæ auditores caperent, quàm idiomate peregrino longiſſimos ſermones texere, quos nemo ſatis intelligeret. Inter flagitioſas linguas, quæ nec ab omnibus, nec plenè volunt intelligi, Lingua *Subſannans* & *Suſpendens* eſt, par nobile nequam ancillarum, quæ hoc vnum agunt, vt & alios, & ſuum denique dominum alijs deri-

a *Iſidorus in ſentent. l. 2. c. 29. de ſerm.*
b *hoc eſt, per gñnâ 1. Cor. c. 14. v. 18. & 19.*

deridendum propinent. De vtrâque hac linguâ *Subſannante & Suſpendente* breuiter dicemus: ſuffecerit vtramque atro calculo notaſſe, vtrique nigrum fixiſſe Theta.

Linguam irridentem iam ſuprà depinximus. Hanc ſubſannans eo ſuperat, quòd irriſiones plerunque geſtu augeat, dum vel ipſa per informem oris hiatum ſeſe prouoluit, vel digitum manúmue, vel nares aut frontis rugas facit loquentes. Sanna veteribus irriſio erat, non ſimplicibus verbis, ſed cum geſtu. Linguam ſubſannantem omnium optimè videtur expreſſiſſe nebuloſus ille ſatyricus:

O Iane, a tergo quem nulla ciconia pinſit,
Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas,
Nec lingua, quantum ſitiat canis Appula, tantùm
Occipiti cæco, poſticæ occurrite ſannæ. a

Felicem te Iane, inquit poëta, quem nullus laudator pictus pone ſubſannat. Tres ſannarum modi ſunt, quibus veteres vtebantur.

Primus eſt cum indice digito, in eum quem

a Perſ. ſat. 1. verſ. 58.

quem ridebant, directo, crebrâ eiuſdem curuati motitatione ciconiam roſtro pinſentem imitabantur, vel propter prælongum auis iſtius roſtrum, vel quia ſymbolum erat ciconia, non ſolùm grati animi, verùm etiam prudentiæ. Beatus Hieronymus in epiſtolâ ad Ruſticum monachum: Ne credas, inquit, laudatoribus tuis: imò irriſoribus aurem ne libenter accommodes: qui cùm te adulationibus fouerint, & quodammodo mentis impotem effecerint: ſi ſubitò reſpexeris, aut ciconiarum poſt te colla curuari deprehendes, aut manu auriculas agitari aſini, aut æſtuantem canis protendi linguam. Vult ciconiam colli motu exprimi, non vt dicebamus, digiti motitatione. Poteſt fieri vt vtrumque ſannæ genus ciconia diceretur.

Alter ſubſannandi modus eſt auriculas aſininas imitari manu; Quos enim eſſe aſinos arguere priſci volebant, oppoſito temporibus pollice, & manu commotâ ſannam eis faciebant. Ratio autem eſt, quia ſolus ferè ex animalibus homo aures à naturâ accepit immobiles; aſinus contra maximè mobiles. Huic ſannæ affine

ſine eſt, quòd ad contemptum rei alicuius exprimendum, caput mouebant, quia aliter aures non poterant. Hos modos ſannarum lingua ſuis ſolet ineptijs commendare.

Tertius ſannæ modus eſt, linguam inſtar ſitientis canis exertare ad contumeliam alicuius. Nemo eſt qui ignoret canes feſſos, cùm cælo æſtuante currunt, ſolitos linguam ex ore patulo proijcere. Ita Gallus ille miles inuſitatæ magnitudinis homo Romanos prouocabat, ſi quis ſecum depugnare vellet. Cùm nullus ſe duello ſiſtere auderet, ob formidandam viri molem, Gallus eos exerrante linguâ vt imbelles irridebat. Id ſubitò perdolitum eſt Tito Manlio, qui Romanam virtutem à ſannis vindicauit illuſtri victoriâ. *a*

Ita plerunque ſubſannantis linguæ petulantia contunditur. Iſaias id vaticinatus: Et qui ſpernis, inquit, nónne & ipſe ſpernêris? *b* ſi deſint homines, qui paria faciant, Devs ipſe deludet illuſores. *c* ſed lingua hæc à diuinis iudicijs ſibi non

prætimet:

a *Gellius lib. 9. Noct. Att. c. 13.*
b *Iſ. c. 33. v. 1.* c *Prou. c. 3. v. 34.*

prætimet; facit quod ſolet, & hos quidem voce ac geſtu irridet, illis vitia corporis, alióſque defectus opprobrat non ſine irriſu. Ita, quod Iobus queritur, deridetur iuſti ſimplicitas. *a* Iudæi cùm maximâ inuidiâ ferrentur in Chriſtum, nec tamen ſanctiſſimos illius mores aut doctrinam argumentis poſſent conuellere, ad exſecrationes & ſannas progreſſi: Nónne benedicimus nos, inquiunt, quia Samaritanus es tu? Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum facis? Quinquaginta annos nondum habes & Abraham vidiſti? Quid hoc, niſi ſannæ & ſarcaſmi? Demum concluſio ſubſannantis huius ſyllogiſmi, erant ſilices. Nam vbi ſannis profecerunt nihil, neque diuinam ſapientiam diſputationum ſuarum laqueis irretire, aut in anguſtum concludere potuerunt, Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum. *b* Nemo eſt in Orbe tam integrorum morum, nemo eſt tam probatæ ſanctimoniæ, cui Lingua hæc non audeat inſultare. Teſtis Siracides: Equus emiſſarius, inquit,

a *Iob c. 12. v. 4.*
b *Ioan. c. 8. v. 48. 53. 57. & 59.*

inquit, ſic & amicus ſubſannator, ſub omni ſuprà ſedente hinnit. a Petulans hic equus & ſuccuſſor, etiamſi Regem vehat, etſi Cæſarem, etſi Pontificem, vel etſi Chriſtum vehat, hinnit tamen & perridiculis aſſurgit inſolentijs. Hinc iſtud linguæ vitium, etiam *Myčteriſmus* dicitur, hoc eſt, ſermo non ſine ſannâ & naſo, ſeu ſubſannatio cum ſuſpenſione naſi. Quem in modum cum Moſe & Aarone locutus Pharao: Sic Dominus, inquit, ſit vobiſcum, quomodo ego dimittam vos & paruulos veſtros? b perinde ſi ſugillando illos, dixiſſet: tam non opitulaturus eſt vobis Deus, quàm ego vos non dimiſſurus ſum.

a *Eccli. c. 33. v. 6.* b *Exodi c. 10. v. 10.*

§. II.

Achabus rex panopliam indutus & armatus vndique, parte tamen lateris non magnâ patebat ictui. Commiſſis iam exercitibus, ſagitta illàc quà patuit, illapſa vitam hauſit. Nam, vt Regum faſti memorant, vir quidam tetendit arcum, in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſſit regem Iſraël inter pulmonem & ſtomachum. a Vix vllus tam vitioſus homo

a *3. Reg. c. 22. v. 34.*

eſt,

eſt, qui non quà indolem, quà mores habeat quod laudari poſſit; at volans illud iaculum, ſubſannans lingua, non eâ parte ferit quâ quis tectus eſt, ſed quâ vulneri patet, non indolem commendat, non eruditionem laudat, non virtutes memorat, ſed ingenium accuſat, ſtuporem exprobrat, vitæ maculas ac næuos ſugillat, omniáque tam iculariter exaggerat, vt ei ſubinde, quem ſic ludos facit, pænè vitam extorqueat.

Quâ in re lapillo illi, quem Nabuchodonoſor Rex vidit, hæc lingua non abſimilis eſt. Lapillus ille in prægrandem ſtatuam delapſus, non aurum ſtatuæ, non argentum, non æs aut ferrum, ſed luteos pedes tetigit, & contriuit: Subſannator aut ſannio ſi quid de alio narret, non virtutis aurum, non boni nominis argentum, ſed vitiorum lutum attingit, huc collineat, huc quicquid ſannarum domi habet & irriſionum confert, ídque eo quo diximus modo: Lingua aut agilem manum, aut corrugatas nares, aut caperatam frontem, aut ſubductum vultum conducit, vt quem ſibi deſignauit, efficaciùs cauilletur: manus, frons, oculi,

nares

nares ſubſannantis linguæ velut ſatellites ſunt, qui dominam ſuam, quaquà excurrit, comitentur. Hîc nemini ceditur, parcitur nulli.

Tobias & Iobus viri ſanctiſſimi, ſubſannantem tamen linguam non euaſerunt. Vxores illorum hanc in illos furiam immiſerunt. Vxor Tobiæ netrix manupretium accepit hœdum, & domum adduxit. hunc cùm balantem audijſſet cæcus Tobias, metuens ne forſan furtiuus eſſet, ſuo illum domino iuſſit reſtitui. quia non licet nobis, aiebat, aut edere ex furto aliquid, aut contingere. Hîc vxor irata, & inſtructa ſannis: Manifeſtè, inquit, vana facta eſt ſpes tua, & eleemoſynæ modò apparuerunt. Atque his & alijs huiuſcemodi verbis exprobrabat ei. *a* Parentes ipſi & cognati non ſuauioribus cauillis Tobiam irridentes: Vbi eſt ſpes tua, inquiunt, pro quâ eleemoſynas & ſepulturas faciebas? *b* Nec Iobum parciùs improba vxor ludificans: Adhuc tu permanes, inquit, in ſimplicitate tuâ? benedic Deo, & morere. *c*

Quid

a *Tob. c. 2. v. 20. & ſeqq.* b *Ibid. v. 16.*
c *Iob. c. 1. v. 9.*

Quid potuiſſet acerbius ſimul & dicacius dici?

Ludouicus XI. Galliarum Rex, modeſtius, non minus tamē aculeatè potuit irridere. Intellexerat is à Nicolao Paulino Burgundiæ Cancellario, valetudinarium publicum recipiendis exteris eſſe conditum. Fuerat autem Paulinus in exigendis mulctis, & pauperibus premēdis paullò ſeuerior. Quod Ludouicus non ſine aculeo notans: Hoc, aiebat, rationi admodum conſentaneum eſt, vt qui plures pauperes effecerit, tandem ijs excipiendis domum conſtituerit: *a* Quo ſimul iudicum in mulctando rigorem, & in pauperum cauſſis ignauiam & teporem accuſabat.

Vguccio Fagiolanus notus à menſâ princeps, cùm in vrbem Lucam properaret, ad Caſtruccium quem in vinculis habebat, ſecuri feriendum, & prandenti nuntiatum eſſet, Piſanos armis rem gerere, prandium tamen continuauit, tanquam parum verus, aut ſpernendus eſſet nuntius. Sed adeſt alter & tertius: Piſis res perditas eſſe; Lucenſes quoque ad arma

a *Gillius Corroſettus de ſingularibus Vrbis Pariſ.*

ma conuolaſſe, carcerem effregiſſe, vinctum compedibus Caſtruccium eduxiſſe, & Ciuitatis principem ſalutaſſe. Vguccio rebus deſperatis cum prætoriano ſatellite ad Iulium Cæſarem Scaligerum Veronam confugit. Recipitur non ſine honore atq; beneuolentiâ, & dies plusculos lautè habetur. Inter epulas fortè fortunâ iniecta mentio de edonibus, vbi ſubiunxit gloriabundus Vguccio, ſe iuuenem quatuor altiles capos, totidem perdices, aſſam hædi ſuffraginem, infarctum vitulæ pectus, præter ſalſamenta cetera, rectâ cenâ vnicâ conſueſſe abſumere. Aderat in menſâ, & audiebat hæc vir ingenioſus & ſalſus Petrus Nanus, qui dignam ſannis edacitatem & linguâ & loquente manu perſtringens: Non eſt, inquit, quòd miremur à te iuuene tantum cibi abſumptum, cùm iam ſenex, paucis & inualidis dentibus, duas omnino vrbes integras prandio vno conſumpſeris. Nam fama erat, Vguccionem, ſi à prandio temperaſſet, naſcentis tumultûs initia ſedaturum, & vrbem vtramque ſeruaturum fuiſſe. *a*

Hîc

a *Paulus Iouius l. 1. Elogior.*

Hîc docemur tum ſolùm noxis vacuam eſſe linguam ſubſannantem, quando non tam vitioſos quàm vitia irriſu plectit, neque lædere vult, ſed corrigere. Huius certè animi fuit vir integerrimus Thomas Morus, qui eruditè nouerat vitioſis moribus illudere. Iſtud in ſpecimen damus.

Matrona quæpiam cultu faſtúque turgida, & veſte induta, cui bonam fundi & agrorum partem impenderat, præſente Moro conqueſta eſt, ſe nimio indumentorum pondere grauari. Salsè Morus irridens: Non eſt mirum, inquit, ô bona, te veſtium onere laborare, cùm amplius quàm quatuor terræ iugera veſte circumferas.

Quòd ſi Lingua ſubſannans hoc vnum agat, vt ſugillet, & omnibus quos non amat, proteruè illudat, inter vitioſiſſimas linguas cenſenda eſt. ſed ad vicinam tranſeamus, quam *Suſpendentem* appellauimus.

§. III.

Suſpenſio in Rhetorum ſcholis inter orationis decora numeratur. Nimirum vbi res poſtulat protrahenda eſt auditorum expectatio, & acuenda. Vates Venuſi-

Venuſinus id laudis olim fert à ſatyrico:

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit, & admiſſus circum præcordia ludit,
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo. a

Hic ipſe in ſuſpendendis auditoribus laudatus artifex, Balatronem ſcurram hoc encomio afficit:

——— Balatro ſuſpendens omnia naſo.

Matheſeos magiſtrum fuiſſe aiunt, qui diſcipulos non paucos numerabat. Die quodam cùm Mathematicus hic profeſſor de ſolaribus horologijs doctè ac copiosè diſſeruiſſet, ad quæſtionem ſanè arduam delapſus: Quid autem, inquit, arcanæ artis tunc expromendum eſt, cùm ſol nubibus ſepultus, nihil radiorum in horologij numeros emittit? quâ ratione diei & horarum ordinatiſſimus fluxus tunc dignoſci poterit? vnicâ re aliquâ cenſuerim opus. Hìc ingens omnium expectatio, intentíque ora tenebant; nemo non aures arrigere, & rariſſimum artificium addiſcere velle, quod ſolaris iubaris abſentiam ſuppleturum credebatur. Poſtquam omnes adunco ſuſpenſi naſo, demum Matheſeos doctor, vultu quàm

ſ maximè

a *Perſius ſat. 1. v. 117.*

maximè ſerio pronuntiat: Cùm ſol non lucet, opus eſt patientiâ. Hoc omne ſuſpendentis linguæ artificium eſt. Ab eâdem & iſtud eſt.

Perdiderat quis tres capellas vicini furto ablatas. Rem ſuam ad tribunal iudicis repetiturus pro ſe dicere iuſſit cauſſidicum. Hic exordium ingens texuit, nam magnâ voce, manúque totâ ſonabat Cannas Romanorum clade nobiles, & bellum Mithridaticum, & victoriam Carthaginienſium: Sullam etiam, & Marium atque Mutium, eorúmque facinora percenſebat. Expectatio omnium erat maxima quid magni veniſſet in controuerſiam. Demum hic prælargi pulmonis cauſſidicus monitus eſt: Iam tandem de tribus capellis diceret. *a*

Ita ſæpiſſime quod Flaccus canit: Parturiunt montes, ſed ridiculus mus naſcitur. *b* Suſpendens lingua hos partus enititur. Abundat Orbis infami hac ſobole. Vbique cernere eſt præcelſum vanæ ſpei patibulum, in hoc alteri alteros appendimus. Expectamus ſæpe grandia & illuſtria, tandem poſt longam ſpem, poſt

a *Martial lib. 9. Epigr. 16.*
b *Horat. de Arte poet.*

poſt operoſam expectationem, aut nulla ſe produnt aut humilia. Hinc illæ tot querelæ: Longo me naſo ſuſpendit, verba dedit, ductauit me dolis, lactauit ſpe falsâ, illuſit mihi turpiter. Sic alter alterum ſpecioſiſſimis verbis & circumuenit, & ſuſpendit.

Iſraëlis populus omnis in hoc vaniſſimæ ſpei patibulum ſuſpendi ſe paſſus, auxilium expectauit ab Ægyptijs, ſed in ſuam perniciem. Hinc Iſaias infamiam illis & probrum vaticinatus: Ambulatis, inquit, vt deſcendatis in Ægyptum, & os meum non interrogaſtis, ſperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbrâ Ægypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confuſiònem, & fiducia vmbræ Ægypti in ignominiam. a

Vſitatiſſima eſt vbique locorum hæc ſuſpenſio; nuſquam non parturiunt montes, hinc muſculi, qui naſcuntur inde, innumeri. Sed hoc linguæ vitium non rarò grauiter lædit, & ſubinde omnem amicitiam diſſuit.

Odio beneficium eſt, expectatũ quod diu eſt. b

f 2 Nec

a *Iſ.c.30. v.2. & 3.* b *Iamb. vet.*

Nec enim ſemper innocenti ioco fit ſuſpenſio, frequenter damnum infligit non leue: nam quoties

Expectatione futuri perdimus præſentia? a

Cui charitas cordi eſt, ſuſpendium hoc odit, cauétque tam ſuſpendere alios, quàm ab alijs ſuſpendi. Lingua Eucharis (& fecunda gratiæ) in bono homine abundat, inquit Siracides. *a* Deus eſt mare dulcedinis, ſi lingua ſit inde riuulus, maris illius dulcedinem ſeruabit. Lingua Chriſtiano ritu dulcis, ſtudioſiùs metuit ne quemquam circumueniat, quàm ne circumueniatur.

a *Troch. Vet.* b *Eccli. c. 6. V. 5.*

CAPVT XXI.

Linguam SVSVRRONVM, *linguam eſſe peſtilentiſſimam.*

CEſtius ciuis Romanus, homo naſutiſſimus ſimul & dicaciſſimus, ſed vix vllius ingenij, Marcum Ciceronem acerbè & penitus oderat, ſed hoc ei admodum malè ceſſit. Nam cum Ciceronis filius Prætor Aſiam obtineret, Ceſtio

conuiuæ

conuiuæ ſuo in epilogum cenæ, fuſtuariũ appoſuit, eâ, quam dicemus, arreptâ occaſione. Sed prius Cicero iunior noſcendus nobis eſt, nam à patris virtute ac ingenio longiſſimè deflexit, planè degener filius, qui præter indoctam vrbanitatem nihil habuit, quo laudari poſſet. Paternum ingenium omne poculis ſepeliuit; memoriam, quam anteà non magnam habuit, inter aſſiduas comeſſationes, omnem penitus amiſit. Cùm ergo Ceſtiũ haberet conuiuam, ſubinde quæſijt, quî vocaretur, qui imus ſederet? Cui ſeruus aliquoties dixit: *Ceſtius eſt*. Sed Ciceroni, qui congiorum quàm nominum capacior erat, Ceſtij nomen nunquam non iterum elapſum eſt. Ideò ſeruus ſæpius quærenti, quis imus accumberet? vt domino ſuo veterem ſaltem memoriam refricaret: Hic eſt Ceſtius, inquit, qui negauit patrem tuum litteras ſciſſe. Euigilauit Tricongius [a] Cicero ad hanc patri factam iniuriam, & mox

a *Nouem noſtrates menſuras cenâ vnâ facilè capiebat. Tergilla binos congios* (6. vnſerer teutſchen Maß.) *ſimul haurire ſolitum, ipſi obiecit. Plin. l. 14. nat. hiſt. c. 22. ſeu vltimo, medio.*

flagra iuſſit adferri, eáque in conuiuam imum expediri. Ita Ciceroni de tergo Ceſtij datum eſt ſupplicium; quod ore miſer deliquerat, id luit tergore.

Linguam hîc adfero nullis vnquam flagellis, nullis taureis ſatis expiandam, linguam malam, linguam omnino peſſimam. Qui hac vtuntur, propriè SVSVRRONES appellantur. Quàm autem hoc genus hominum omnibus exitioſum ſit & peſtilens, hac dictione declarabimus.

§. I.

Inprimis conſtare debet, quàm graue ſit hoc linguæ vitiũ. Eſt enim ſuſurratio, vt theologus a ille loquitur, peccatum mortale, quod probo, inquit, quatuor rationibus: primò ratione præcepti, contra quod agit; ſecundò, ratione nocumẽti, quod intendit; tertiò, ratione maledicti & ſupplicij quod incurrit; quartò ratione vitij quod excedit. A' ſuſurrone legem diuinam violari, infrà demonſtrabitur.

De nocumento quod infert ſuſurro, res ipſa loquitur, omnem enim amicitiam inter duos plurésue diſſuit. Quod Eccle-

a *Raynerius de Piſis tom. 2. mihi pag. 1972.*

Eccleſiaſticus affirmans: Vir peccator, inquit, turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. *a* Illud autem ſatis eſt ſupplicij, maledici à Deo, quod idem Eccleſiaſticus in ſuſurronem pronuntiat. Grauius autem eſſe hoc linguæ vitium ipsâ etiam detractione, Theologorum princeps Thomas Aquinas explicans: Tametſi, ait, maxima ſit inter obtrectationem & ſuſurrationem ſimilitudo (nam per vtramque bona proximi fama clanculum arroditur, atque minuitur) differunt tamen. Primum fine, quòd obtrectationi imminutio famæ proximi: Suſurrationi verò diſcordiarum inter amicos diſſeminatio, ſit propoſita. Deinde nocumenti & peccati grauitate, magis enim nocet grauiúſque peccat, qui proximum amico, quàm qui eundem famâ vel honore priuare conatur. Hoc ipſum idem ſanctiſſimus doctor confirmans: Nam quantò, inquit, amicitia honori præſtat, tantò Suſurratio, per quam amicitia tollitur, detractione, per quam honor læditur, grauius eſt peccatum. *b* Siracides con-

f 4 ſen-

a Eccli.c.28.V.11.
b S.Thom.2.2.quaſt.74.art.1.& 2.

ſentiens: Amico fideli, nulla eſt, inquit, comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. *a* hunc autem auertit ſuſurro, & hoſtem efficit. Nec Ariſtoteles diſſentit, qui melius eſſe ait amari quàm honorari: *b* hinc grauius delictum ſuſurratio, quæ omnem tollit amicitiam, quàm detractio vel contumelia quæ famam tollunt, aut honorem. De linguâ ſuſurronum, illud Maronis verè affirmari poteſt.

Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.

Malum inquietum, indomabile, perturbationis & inquietudinis ſeminariũ. Hæc lingua principes, reges, imperatoret, altiſſima hominum faſtigia concuſſit, & nonnunquam euertit: hæc inter familiares, cognatos, amicos, hæc inter innumeros omnis ordinis & ſexûs homines, diſcordias & inimicitias nonnunquam inextricabiles conflauit. Vnde odijs & inuidijs, & armis concurritur certatúrque, nec aliud vtrinque quæritur, quàm pernicies extrema & exitium; rem

a *Eccli. c. 9. v. 15.*

b *Ariſt. tom. 5. l. 8. Eth. c. 1. princip.*

rem alterius funditus perire, illúmque eradicari vterque cupit.

§. II.

Suſurronis officium hoc eſt, vt quod ab vno aliquo audit, arrectis mox auribus excipiat, & rectà referat ad alium, dicátque: En ille hoc contra te dixit: dicta plerunque auget addítque de ſuo, quò citiùs flammam excitet: Et tu (ſolet dicere ſuſurro) eum tibi amicum credebas; nihil minus eſt: etiam iſtud coram alijs de te auſus eſt dicere. Nonnunquam mendacijs narrationem aſpergit, vt cum cui talia narrat, grauiùs in alterum inflammet. Et licet non niſi veriſſima diceret, id tamen ſine ſcelere non faceret. Eò enim talis narratio quantumuis vera ſe effundit, vt duos mutuis inter ſe odijs committat. Imò hoc nonnunquam ex deſtinato agit ſuſurro, vt vtramque partem in mutuas ſimultates exſtimulet, lites ac diſcordias vtrinque ſerat, nam quemadmodum à primo excepit quod in alterius aures egeſſit maleuolè, ſic ab alterius ore pariter excipit, quæ in primi aures refundat. hinc vtrimque ardent odia, hinc ſemper grande malum naſci-

tur: Hoc eſt canes & feles, in mutua vulnera inſtigare.

Suſurronibus Seneca hanc notam apprimit: Peſſimum genus hominum videbatur, qui verba geſtarent: ſunt quidam qui vitia geſtant. Horum ſermo multum nocet. nam etiamſi non ſtatim officit, ſemina in animo relinquit, ſequitúrque nos etiam, cùm ab illis diſceſſerimus, reſurrecturum poſteà malum. *a* Accipiendum hoc de lingulacis, adulatoribus, & maximè ſuſurronibus, qui ab alijs accepta ſeruant, & velut ad alios ferunt & deponunt. Non enim patiuntur perire verba, ſed ea tollunt & geſtant.

Homines ſanè peſtilentiſſimi ſunt eiuſcemodi ſuſurrones, in nullâ familiâ, in nullis cætibus, in aulâ nullâ tolerandi. vix enim ſpes vlla emendationis eſt in tam nequam homine. Ideò Salomon cauendum hoc malum præcipiens: Cùm defecerint ligna, inquit, extinguetur ignis: & ſuſurrone ſubtracto, iurgia conquieſcunt. *b* Suſurronis lingua pro iucundo ſpectaculo habet, duos pluréſue inter ſe ita collidere, vt mutuo attritu con-

a Sen. epiſt. 123. circa med. b *Prou. c. 26. v. 20.*

concidant. Putrida membra ſunt ſuſurrones, quæ nemini non ſuam putredinem affricant, vicina omnia inficiunt letali toxico.

§. III.

Horum hominum viliſſima eſt annona; vbique reperiuntur immixti probis, imò & ipſi ſæpe probiſſimi volunt videri, adeò clam fallunt. Dauidi Ieſſæo, nondum regi, cùm occaſio ſeſe offerret occidendi Saulis, illicò ſuſurrones aduolarunt, qui vrgerent dicerentque : Ecce dies de quâ locutus eſt dominus, Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis. *a* At verò Dauid virum ſe geſſit, nec audijt ſuſurrones iſtos, ſed contra generoſo ſpiritu obteſtatus Numen : Propitius ſit mihi Dominus, inquit, ne faciam hanc rem domino meo, vt mittam manum meam in eum, quia Chriſtus Domini eſt. Et confregit Dauid viros ſuos ſermonibus, & non permiſit eos, vt conſurgerent in Saul. Quàm illuſtris manſuetudo in capitalem hoſtem! Nec diu poſt, abeunte iam Saule, clamabat Dauid; Domine mi

a *1. Reg. c. 24. v. 5.*

rex. Et reſpexit Saul poſt ſe: & inclinans ſe Dauid pronus in terram, adorauit, dixítque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduerſum te (ſuſurrones notat) Ecce hodie viderunt oculi tui, quòd tradiderit te Dominus in manu meâ in ſpeluncâ, ſed pepercit tibi oculus meus &c. *a* En Dauid omnem cauſſam odij Saulini contra ſe in ſuſurrones conijcit: *Quare audis verba hominum loquentium?* Ita enim ſentiunt, ita loquuntur & decernunt principes regéſque, prout diuerſorum narrationibus imbuuntur, cùm enim ipſi in rem præſentem rariſſimè veniant, ab ore aliorum pendent, & auribus hauſta ſuis vocibus remittunt. Hinc in aulis ſæpiſſime non exiguus ſuſurronũ numerus. hoc enim pro ſe quiſque agit, vt domini aures occupet, & alijs, maximè æmulis, ad has aditum præcludat.

Quamuis, Suſurrones nuſpiam deſunt etiam in ſacris cætibus inter religioſos viros feminaſque inueniendi. Nec in vnum contentus ſæuijſſe qui talis eſt, ſæuit in omnes, cùm vniuerſam ſedibus ſuis moueat familiam. Nam & apud Præ-

a *Ibid. v. 9. 10. 11.*

ſides

ſides ſuos detractum it ſocijs, maximè ſi ſuboffenſos illos è quacunque cauſsâ ſenſerit; & apud ſocios damnat Præſides, ídque potiſſimùm cùm exacerbationis aliquid inaudierit. Quin ſi quem viderit commotiorem, vbi ſe in illius familiaritatem inſinuauerit, exaſperat animum, ſiniſtráque Maiorum iudicia dum recenſet, & acrioribus etiam exacuit, auget alienationes, ac tanquam doloſis ſuppoſitis ignibus accendit flammas. Decurrit inde ad vnum è Maioribus, denuntiaturus quæ audiuit, quorum ipſe ferè auctor & incentor primus, dictáque acerbiora ſua, ori adnectit aliorum, quò fortiùs ſuperioris animum exulceret. Inde mutuas fouet diſſenſiones, & ementitis etiam vltro citróque narrationibus accendit, nouámque alienationum materiam indefeſſus vtrimque ſuggerit. Et dum vtriuſque partis gratiam venatur, ac placentia gratáque offenſis animis enarrat, mutuos odiorum ignes accendit. Neque magni moliminis ea res eſt, arentia enim ligna, ſcintillâ pertenui ſuccenduntur. Et licet nulla diſſenſionum veſtigia religioſus hic ſuſurro reperiat, illarum ta-

men ſemina vltro ſpargit, & falſis plurimùm delationibus, altiùs illa pectoribus inſerit, quàm multorum annorum labor euellat. *a* Sed his omiſſis ad profanos ſuſurrones tranſeo: quamuis illorum nemo dici poſsit religioſus.

a *Scribanius Super. Relig. l. 1. c. 22.*

§. IV.

Idumæus Doëg paſtorum rex, & Ziphæi ciues (quod Regum Faſti memorant) cùm obſeruaſſent Saulem grauiter in Dauid commotum, mox regias aures occupare ſtuduerunt, & peſſima quæque de Dauid narrare, calumnias ſtruere, Dauid in maius odium adducere; verbo, graphicè ſuſurronum munus exequi. Hos tales Chryſoſtomus regijs in Babylone ſeruis comparat, qui ſæuam fornacem illam napthâ, & ſtupâ, & pice, & malleolis ſuccendebant, & effundebatur flamma ſuper fornacem. *a* Sed quid noui aut miri ſic ſæuijſſe ignem tam lauto pabulo animatum? Tales omnino ſunt ij qui ad hos & illos deferunt, quid alij contra ipſos dixerint, fecerint; addunt de ſuo, demunt, mentiuntur, ignémque tam vali-

dum

a *Dan. c. 3. v. 46. & v. 47.*

dum ac ſæuum fornaci ſubijciunt, vt iracundiæ flamma erumpat vndique. Hos fornacarios & calefactores oracula diuina meritò maledictos nominant. Siracides apertè: Suſurro, inquit, & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. *a* Nec malè filij Belial vocantur: Hoc eos nomine beatus Gregorius inſigniens: Si iure, inquit, filij Dei vocantur qui pacem faciunt, procul dubio Satanæ ſunt filij, qui pacem turbant. Eam ob rem Salomon inter homines Deo inuiſiſſimos, ſupremo loco collocat eum qui ſeminat inter fratres diſcordias. *b*

Specimen præbeat Theodorus Santabarenus homo perditiſſimus. Hic cùm non neſciret apud Leonem iam nominatum Imperatorem ſe gratiâ non valere, hanc ſtropham commentus eſt. Leoni etiamnum iuueni, Baſilij Imperatoris filio, ſimulatâ beneuolentiâ perſuaſit, vt cum venatum iret cum patre, pugionem occultum ferret vel in feras, vel in ſuos aut parentis inſidiatores. Non diſplicuit conſilium, nec dolum ſuſurronis obſeruauit. Hoc apud Leonem filium confe-

ćto,

a *Eccli. c. 18. v. 15.* b *Prou. c. 6. v. 19.*

ℓto, ad Baſilium parentem ſe contulit Santabarenus, & velut fidiſſimus famulorum monuit, porrò ſibi à filio caueret, qui tectiſſimas ſtrueret inſidias, & parenti necem moliretur. neque verò ſe cupere, ſuis ſolùm verbis haberi fidem, rem ipſam locuturam, modò in venatu pugio furtiuus quæreretur. Quæſitus & inuentus eſt. Hîc pater irâ furere, filium perditum velle, nec vllam filij defenſionem admittere. Et certè oculos eruiſſet Leoni, Santabareno inſtigante, ni ſenatus aſſiduis precibus ſententiam mitigaſſet.*a* Suſurronem non ſolùm odit Deus, ſed etiam execratur. Apertè Salomon: Sex ſunt, inquit, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius, Eum ſcilicet qui ſeminat inter fratres diſcordias: Et eum vtique multò magis execratur, qui inter parentem & filium, velut vnius animæ duo corpora, tam peſtilentem agit ſuſurronem.

a *E Zonarâ, Curopalatâ, alijs Baronius Anno* 879.

§. V.

Aues ſunt, quæ dicuntur incendiariæ. hæ adeò rapaces ſunt, vt ipſum etiam ignem furentur, nam vbi prunas vident, carbo-

carbonem viuum inde ſubtrahunt, ſed quia vrentem prædam vnguibus ſinunt excidere, de facili incendunt domos: Non aliter Suſurrones, vbicunque viderint ſcintillare igniculum, vbicunque audierint ſiniſtrè quid dici contra alium, mox aduolant incendiariæ hæ aues, excipiúntque quod mox gliſcente linguâ, in alterius aures deferant. hinc tot incendia. Id Siracides affirmans: Homo nequam, ait, in ore carnis ſuæ non deſinet donec incendat ignem. *a* Atque tunc maximè ſuo ſe officio præclarè functum credit, cùm ignis luculentus vixerit. Hoc ſanè diaboli artificium eſt, vnum ab altero diſtrahere, veterem coniunctionem dirimere, amicitias diſſuere, familiaritates extinguere: at verò Chriſti eſt, oues diſperſas colligere, lites componere, animos iungere, pacem conciliare, & hos & iſtos in priſtinam concordiam reducere. Ideò proclamat: Qui non congregat mecum, ſpargit.

Beati ergo pacifici quoniam filij Dei vocabuntur. *b* Diabolus eiúſque aſſeclæ hoc agunt, vt amicum cum amico, do-

mum

a *Eccli c. 23. v. 21.*
b *Matth. c. 12. v. 30. & c. 5. v. 9.*

mum cum domo, vrbem cum vrbe, populum cum populo committant per incendiarias has linguas. Os ſuſurronum, diaboli eſt armamentarium è quo arma promuntur, quibus liberi in parentes, fratres in ſorores, mariti in vxores, cognati in cognatos vtuntur. Atque iſtud quidem ſubtili fit nequitiâ. Audies enim ſuſurrones, qui dicant: *Obſecro te, caue dixeris hoc tibi à me narratum, ne res innoteſcat: ego certè ſub roſâ hæc tibi velim dicta: quòd ſi alij hoc reſcirent, ea res mihi fraudi foret, negarémque me talia vnquam dixiſſe.* Ideò ille qui eiuſcemodi prunas à ſuſurrone accepit, clauſo eas ſernat pectore. atque hinc immortalia odia, clandeſtinæ ſimultates, pertinax inuidia: amici non ſalutantur, cognati vitantur, veluti famæ ac nominis peſtes: mirantur alij ſubitò mutatos, præſertim cùm offenſionis cauſſam ignorent. Hoc omne malum à ſuſurronibus eſt. Ex his reperias qui alterius aures atque animum eiuſcemodi verbis occupent: *Equidem vehementer doleo, mi optime Ioannes, te ita paſſim traduci; mallem ab alio id audires quàm à me: quia tamen fideli-*

tatis

tatis hoc officium eſſe arbitror, ſilere nequeo, quàm horrenda de te ſpargat ille ipſe, in quem plurimum beneficij contuliſti; miror ſanè quod talia de te foràs efferre audeat. Ita flare ſolent diaboli folles; hoc flatu concitatur ignis. Veriſſimè dixit Salomon : Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, & ipſa perueniunt ad intima ventris. *a*

Sed alium audias ſuſurronem, qui vbi plurima mentitus, dicat nihilominus, non audere ſe omnia dicere, vix rerum dimidiam partem à ſe recenſitam; admiranda magis ab alijs audienda. En mentem incendiariam, vt prunas ſubijciat moliendo incendio! Atque hoc longè deterius eſt, quàm ſi omnia fusè deblateraſſet.

Spoleti anus nequiſſima è mediâ ſuſurronum fæce notum ſibi dominum acceſſit, & tanquam fida monitrix: Mi domine, aiebat, ille tuus æmulus militem conduxit, vt vitæ tuæ armatas ſtrueret inſidias; tuum erit prudenter has declinare, aut vim vi repellere. Eadem furia illum ipſum, quem alteri detulit vt inſidiato-

diato-

a Prou. c. 26. V. 22.

diatorem, accedens ; O bone domine, aiebat, iſte vim parat contra te, ego tuæ incolumitatis amans monere volui, ne fortè hoſti occurreres imparatus. Ab his vocibus pugnæ tumultuariæ ſunt ortæ, ſed planè ſanguinariæ, quas illa Canidia, vetularum peſſima, oratione nón longâ concitauit. Nunquid & huic anui diabolus par calceorum porrexerit longâ perticâ, dixerítque quod illi triuenefícæ; *Me longè ſapientior es.* a

Neque ſuſurrones tantùm ſed ij etiam, qui eos beneuolè audiunt, graui ſupplicio vindicabuntur: Dici ſolet, ſi non haberet fur, cui furta venderet, non furaretur; ita prorſus ſi deeſſent ſuſurroni beneuoli auditores, deſineret & ipſe obgannire ad aurem; deſint furum hoſpites, demum & fures non erunt: deſint ſuſurronum patroni, tandem nec ſuſurrones erunt.

a *Ita Lutherus in Colloq. edit. Francof. c. 24. circa finem mihi pag. 216.*

§. VI.

Quam verè queſtus eſt Siracides: Lingua tertia multos commouit, & diſperſit illos de gente in gentem. ciuitates mura-

tas

as diuitum deſtruxit, & domos magnatorum effodit. a Eſt lingua verax & eſt mendax: lingua ſuſurronis, lingua tertia eſt è duabus illis compoſita; quæ modò vera, modo falſa proloquitur, modò vngit, modò pungit, præſentes laudat, abſentes vituperat. Hæc lingua ſi conatum illius ſpectes, Dei regnum turbat vniuerſum, & euertit: Qualénam hoc regnum Dei? Beatus Paulus opportuniſſimè reſpondet: Non eſt enim regnum Dei eſca & potus, ſed iuſtitia & pax & gaudium in ſpiritu ſancto. Suſurronum lingua iuſtitiam conculcat, pacem eliminat, diſcordiam excitat, & triſtitiam. Atque hoc nonnunquam inde prouenit, quòd ſuſurro amborum, quos inter ſe committit, gratiam exambiat. At ſæpe non gratiam, quam cuniculis tam iniquis quæritat, ſed graue odium reportat. Quod certiſſimè vaticinatus Siracides: Suſurratori autem, inquit, odium, & inimicitia; & contumelia. Suſurro coinquinabit animam ſuam & in omnibus odietur.

a *Eccli. c. 28. v. 16. & 17.*

b *Rom. c. 14. v. 17.*

tur. *a* Hanc ille gratiam meretur, ídque iure meritiſſimo. Nam hoc vnum linguæ vitium ceterorum plurima complectitur, adulationem, mendacium, detractionem, & ſi quæ huius generis ſunt. & ipſi ſuſurrones plurimis titulis inſigniuntur, nam aſſentatores, aurium ſerui, Satanæ folles, bellorum incentores, diaboli tubicines vocantur. *b*

Tubicen olim bello captus, & neci addictus eſt. At ille infimis precibus rogare inſtitit, vitæ ſuæ parcerent, mortalium neminem à ſe occiſum. Cui iudices reſponderunt: At eos qui plurimos occiderunt, ad cædes incendiſti claſſico: actum de te; occidendus es. Eodem forſan nomine ſuſurrones ſe purgauerint, neminem à ſe iugulari: ſed eos, ô improbi, qui alternis vulneribus ſe iugulant, in cædes animatis; veſtrum eſt:

Ære ciere viros, Martémq; accēdere cantu. c

Vos odia ſtruitis, & contentiones inimicitijs incenditis, diabolo chariſſimi tibicines.

a *Eccli. c. 5. v. 17 & c. 21. v. 31.*

b Ohrnblaſer / Knüpffer / Ohrentrager / Lärmenblaſer / Meitmacher.

c *Virg. l. 6, Æneid. poſt initium.*

cines. Eam ob cauſſam Deus hoc linguæ vitium peculiari lege vetuit: Non eris criminator nec ſuſurro in populo. *a* Et quemadmodum Deus alia pleraque linguæ vitia, ita & hoc punire ſolet, vt quod ſuſurro alijs, hoc idem illi fiat ab alijs. Luculentum eius rei paradigma eſt Antipater Herodis filius, qui immodicâ regni cupiditate incenſus in Alexandrũ & Ariſtobulum fratres, alterum ex altero vaframentum commentus eſt, quo eos apud parentem in odium adduceret, itáque regno excluderet. ijs certè ſermonibus paternas aures onerauit, vt vterque fratrum iugulatus fuerit. Sed tandem etiam nequiſſimi ſuſurronis fraus omnis detecta eſt, & à patre, à quo gratiam moliebatur, iuſſus & ipſe occidi. *b*

Hoc quiuis perſuaſiſſimum ſibi habeat, in ſuum ſe damnum loqui, quicquid demum furtiuis eiuſcemodi ſermonibus contra alios loquatur. Proiectus in altum lapis in iacientem recidet: Perillus in ſuo ardebit boue: ſic lingua noxia

a *Leuit. c. 19. v. 16.*
b *Fuſa narratio apud Ioſephum l. 16. & 17. Antiquit. Iudaic.*

xia ſuum iugulabit auctorem. Diſertiſſimè monuit Siracides: Non appelleris ſuſurro, & linguâ tuâ ne capiaris, & confundaris. *a* Laqueum gerit faucibus, quiſquis talem linguam: Hæc non ſolùm alios, ſed & ſuum dominum illaqueabit.

a *Eccli.c.5.v.16.*

A. Aiunt

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

T
TVMVLTVO-
SA LINGVA
A
B
TVRFILOQVA LINGVA.

T

A. Aiunt acetum domeſticum non eſſe acre, niſi & acris ſit materfamilias. Hinc acetum in hac domo acerrimum, quia talis eſt domûs domina.

B. Maritus ad comprimendam vxoris TVMVLTVOSAM linguam, crepidâ illam percuſſit. Quomodo autem ipſa prius maritum malleo lotorio verberarit, Vide C. 22. §. 5.

C. TVRPILOQVAM linguam limaces & cochleæ ex ore dormientis ruſtici prorepentes, inſigniter ſub oculis ponunt. Vide iucundam narratu hiſtoriolam C. 23. §. 1.

T.

CAPVT XXII.

Tvmvltvosæ *Linguæ grande vitium deſcribitur.*

NOn immeritò miratur Magnus Iacobus Apoſtolus, omne genus animalium tam ſerpentium & gradientium, quàm volantium & natantium domari poſſe, & etiam ſubinde cicurari, linguam tamen eſſe indomabilem. Canem inſtitutio humana pænè ſimiam efficit; in macellum mittitur, vt œconomus; perferendis litteris aliò ablegatur, vt tabellarius. quàm varia condiſcunt equi? humanos mores proximè imitatur Elephas. Omnis natura beſtiarum & volucrum, & ſerpentium, & ceterorum domantur & domantur à natura humanâ: linguam autem nullus hominum domare poteſt. *a* Planè indomabilis eſt lingua, ſuperátque vel ferociſſimum equum. Quis peritus ſatis magiſter

a Iacobi c.3.v.7. & 8.

giſter ac moderator ad hunc perdomandum? Bucephalus neminem niſi ſuum regem admiſit ſeſſorem; ſolus rerum conditor ſatis frenarit linguam. Hæc cum furoribus inflammatur, lupo ac vulture rapacior, vulpe aſtutior, leone immanior, ſæuior tigride eſt.

In Ægypto, vt Plinius refert, aſpis ad menſam cuiuſdam veniens alebatur aſſiduè. Hæc catulos enixa, à quorum vno filius hoſpitis interemptus, illa ad cibi conſuetudinem reuerſa cùm intellexiſſet culpam, & necem intulit catulo, nec poſteà in illas ædes rediјt. a Imperatori Anaſtaſio ex Indijs miſſa tigris ad humanas manus feritatem dedidicit. Si Paulo Veneto credimus, Magnus Rex Tartarorum Leones, Leopardos, Tigrides, Lynces, Vrſos manſuefactos in venatum educit, & his venatoribus feras congeneres capit. Delphini humanam amicitiam vltrò ambiunt; ipſi etiam Crocodili aquatilium animantium ſæuiſſimi edomantur. Picæ, corui, pſittaci doctores admittunt, & humanas voces addiſcunt. Vultures, falcones, aquilæ ad domini

a *Plin. Nat. hiſt. l. 10. c. 74.*

manum reuolant, & prædam apportant fido famulatu. Rhinoceros ferociſſima bellua in florilegæ virginis gremium ferociam omnem deponit. Nullum pænè animal indomabile. Et quamuis leones dentibus ac vnguibus armentur, tamen veneno carent; ſerpentibus venenum eſt, ijs tamen dentes, cornua, vngues negantur. Hem ſola lingua eſt indomabilis: hæc dentes habet acutiſſimos, vngues rapaciſſimos, cornua robuſtiſſima, letaliſſimum venenum. Serpentes non lædunt niſi proximos: lingua & in abſentes & in mortuos ſæuit, etiam ad centum milliaria diſſitos inuadit, & lacerat. Præclarè dixit Auguſtinus. Homo domat feram, non domat linguam, domat Leonem & non refrenat ſermonem; domat ipſe & non domat ſeipſum. *a* Inter indomabiles has linguas numeranda eſt etiam Lingua *Tumultuoſa*, b de quâ tamen ritu Laconum ſtrictim diſſeremus.

a *Aug. ſerm. 4. de Verb. Dom.*

b Ein Schrey⸗grill⸗boch⸗bolder⸗troy⸗Truzzung.

§. I.

Irato mari vix quidquam terribilius

aut

aut indomabilius, marinos tamen furores Deus, ſolo voluntatis ſuæ nutu, inter arenarios carceres coërcet. Iobus vt Præceptor maris locutus: Circumdedi illud terminis meis, inquit, & poſui vectem, & oſtia, & dixi: Vſque huc venies, & non procedes ampliùs & hîc confringes tumentes fluctus tuos. *a* Qui hi maris termini, quæ oſtia & feræ, quibus ira illius cohibetur? *Dixi huc venies*: ſolum Dei præceptum, cui etiam inanima obſequenter ſeruiunt. Vt linguam Deus in officio contineret, æterno eam carceri addixit, & in caueam compegit, quam oſſeis dentium clathris communijt, inſuper etiam catenis vinxit, varijs ſcilicet gutturis & palati vinculis; quin etiam intelligentiâ eam regit, gratiâ protegit, pænis corrigit. Nihilominus lingua hanc conditoris prouidentiam eludit, & licet captiua ſit, ita tamen ſæpius furit, & bacchatur, vt mortalium pænè maximũ ſit negotium, tumultus à linguâ concitatos comprimere.

Hinc Siracides ardenter optans: Quis dabit ori meo cuſtodiam, inquit, & ſu-

t 4 per

a Iob. c. 38. v. 10.

per labia mea ſignaculum certum, vt non cadam ab ipſis, & perdat me lingua mea? Non vanæ ſunt excubiæ ad ſeditiones & motus linguæ, præſertim Tumultuoſæ ſedandos.

Lingua, quam Tumultuoſam vocamus, modò clamat, & altùm vociferatur, modò furit & bacchatur, præſertim ſi vapido ſub pectore ardeat iræ flamma & cogitationes inſtar aquæ bullientis agitentur, hîc lingua Tumultuoſa partes ſuas ſtrenuè agit, nec vllo modo teneri ſe patitur; clathros frangit, catenas rumpit, repagula perrumpit, tonat, grandinat, fulminat, cælum terrámque miſcet, perturbat omnia, verborum agmina velut fluctus euomit. balænam dixeris quæ mare quod ſorbuit, per caput violenter egurgitat in naues.

a *Eccli. c. 22. ℣. 33.*

§. II.

Sunt homines tam turbulenti & impetuoſi, vt ſubinde nonnemo de tali quærat: quæſo quid hoc hominis eſt tam vehementis & violenti, quàm furentes is habet impetus? Hac ratione profectò ab homine intelligente, & emunctæ naris, *Non*

Non pulchrum eſt digito monſtrari, & dicier, hic eſt

homo ille procelloſus, cui lingua eſt velut amnis exæſtuans & ripas tranſgreſſus. Hic talis vix quidquam ſine clamoribus agit. Cùm quippiam petit, clamat; cùm negat petita, clamat; cùm quid imperat, magis clamat, quidquid demum loquitur, turbulenter id facit, nec ſine tumultu verborum ſeſe mutuo impedientium. Atqui ſerij eſſe poſſumus, iubere, imperare, etiam obiurgare poſſumus, licet omnis verborum tumultus abſit. Quinimò rigidum mandatum ſereno vultu placidíſque verbis temperandum eſt & molliendum. Pleraque omnia rectiùs efferuntur ſine hoc verborum tonitru.

Inter homines religioſos lex eſt, voce ſubmiſsâ loqui; vociferationibus, ſcilicet & indecoris clamoribus vitandis, qui videntur eſſe hominum aut non ſanorũ, aut ruſticanorum, aut certè ſurdaſtrorum. Quorum vltimi cùm ſuam ipſi vocem non audiant, nec ab alijs ſe audiri putant, proinde in familiari etiam collocutione clamoſi ſunt, & immodicè vo-

cem efferunt. Hoc humanæ aures moleſtè ferunt, neque id certè ingenuis moribus decorum. Hinc ij omnes qui mores formant, tumultuoſas linguas inter prima vitia damnant. Hac diſciplinâ & exemplo ſuos alumnos imbuit Plato, apud quem educatus puer, cùm ad parentes relatus vociferantem videret patrem; Nunquam, inquit, hoc apud Platonem vidi. *a*

Tullius poſt multa encomia Catulorum bene loquentium: ſine contentione, inquit, vox nec languens nec canora. *b* Deinde docet ex contentione vocis & ſummiſſione facilè iudicari quid aptè fiat, quid ab officio naturâque diſcrepet. Annæi quoque præceptio eſt: *Vox ſit ſine clamore.*

Hinc Tumultuoſa Lingua, cùm leniſſimè peccat, decorum offendit.

a *Sen.l.2. de Irâ c.22.* b *Cic.l.1.Offic.*

§. III.

Chriſtianæ Religionis lumen Baſilius iam olim decernit: *a* Interrogatus de re aliquâ, graui & ſubmiſsâ voce reſponde. Idē beatus [b] Benedictus à ſuis exigit: Ne ſint

a *Baſil. ſerm. de Renunt.*

b *Benedict. in Reg.c.7.gr.11.*

ſint clamoſi. Clamorem certè aures non paganæ multum auerſantur. Hinc rectè Theophraſtus inſignem ruſticitatis notam aſſerit, Voce magnâ & contentâ loqui. *a* Nec leue argumentum eſt moderati animi, vocis moderatio.

De Chriſto ſeruatore Iſaias vt ſingulare quid prædicat his verbis: Non clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur vox eius foris. *b* Eodem ſenſu Matthæus: Non contendet, inquit, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. *c* Non negandum, nonnunquam clamaſſe ſeruatorem, vbi voce opus fuerat elatiore, præſertim in concionibus. Iſaiam & Matthæum explicans Hieronymus: Non clamabit, ait, erit enim mitis atque manſuetus, & non leuabit in altum vocem ſuam. *d*

Diuinus quoque Paulus clamoſam ac tumultuoſam linguam ab ore Chriſtiano arcens: Omnis, inquit, amaritudo, & ira, & indignatio & *Clamor* &c. tollatur à vobis cum omni malitiâ. *e* ídque ob

a *Theoph. c.4. de Charact. mor.*
b *Iſ.c.42.*℣*.2.* c *Matth. c.12.*℣*.19.*
d *Hier. in c.42. Iſ.* e *Epheſ c.4.*℣*.31.*

eam cauſſam ne vel irati, vel ſimiles iratis eſſe credamur; iratorum enim proprium eſt clamare atque tumultuari. Bernardus ſuperbiæ ſigna enumerans, inter ea etiam *clamorem in locutione* cenſet. *a* Clemens Alexandrinus Tumultuoſam Linguam inſaniæ adſcribens: Elatus, inquit, clamor pronuntiationis, eſt res inſaniſſima. *b* Addit: Modeſti eſt in voce Moderatio, à magnitudine ſimul & prolixitate, celeritatéque & multitudine coërcens ſuam orationem. *c*

Eiuſdem animi Ambroſius: Ipſum, inquit, vocis ſonum libret modeſtia: nec cuiuſquam offendat aurem vox fortior. *d* Quòd ſi ſapientis eſt, loqui ſuauiter & demiſsè, vt vult Bonauentura, *e* certè inſipientis & ſtulti erit, acerbè & tumultuosè loqui. Salomon toto capite hîc annuens: Vidiſti, ait, hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis ſperanda eſt quàm illius correptio. *f* Hominis malè ſani proprium eſt, ore turbido procellas

a *Bern. l. de inter. domo c. 41.*
b *Clem. l. 2. Pædag c. 7.* c *Ibid.*
d *Ambr. l. 1. Offic. c. 18.* e *Bonau. par. 1, Spec. c. 5.*
f *Prou. c. 29. v. 20.*

cellas in obuium quemque eijcere, & ſæpe de rebus viliſſimis tumultus maximos ciere. At plerunque vbi multum clamoris, ibi parum rei aut veritatis eſt. Niſi res ipſa clamorem exigat, &, vt ſic dicam, tumultum vocis. Veritas ex ore manſueto & minimè clamoſo, longè pulchrior prodit & amœnior, quàm è tumultuoſo & clamoribus aſſueto.

§. IV.

Fit nonnunquam vt in domo aliquâ interiore aut in conclaui à plateis auerſo eæ ſint turbæ & clamores, vt in plateis tranſeuntes audiant & mirentur hanc domûs tempeſtatem: quid ſi domum hanc ingrederentur, & in ipſo turbarum loco conſiſterent, quàm offenſis auribus deteſtarentur inconditos illos vlulatus? In hominis animo, in penetralibus his abſtruſiſſimis omne genus affectuũ latet, hîc ira, triſtitia, impatientia, iniuria, laſciuia, & omne hoc vulgus deliteſcit ac tumultuatur, publicè nihilominus hi tumultus audiuntur, cùm ſcilicet patet oſtium, Lingua; quæ iam inquies, quanta ſeditio in ipſo erit pectore? dum clauſum & obſeratum eſt do-

mûs oſtium, ſerui & ancillæ rebelles coërceri poſſunt; cùm fores patent, ſeditioſa familia domeſticum tumultum diuidit in plurimos: ita quamdiu quis ſilet, aut verba profert mitia, tamdiu fores habet cuſtoditas, & in iram plurimũ poteſt; perinde vt in incendijs ciuicis, quamdiu ignis non erumpit, magiſtratus patremfamilias non punit, & incendium facilius ſopiri poteſt; vbi verò in apertum euolarit flamma, ſignum è turri datur, fax noctu, de die labarum protenditur, accurritur, iámque magiſtratus ob neglectos ignes ius habet puniendi: ſic clauſi pectore affectus, ſuo quidem domino, ſed alijs non nocent, & minori negotio coërceri poſſunt, vbi verò per tumultuoſam linguam eruperint, & alijs nocent, & difficiliùs reprimuntur.

Quamobrem S. Diadocus vtiliſſimè præcipiens: Volo, inquit, te eſſe breuiloquum, rariloquum, & ſubmiſsâ voce loquentem. Nam praui ſicut in ſenſu leues, ſic in locutione præcipites, clamoſi, vehementes ſunt. Regius Pſaltes Tumultuoſam eiuſcemodi linguam obiurgans: Dilexiſti, ait, omnia verba præcipita-

pitationis. *a* Linguæ Tumultuoſæ prima virtus eſt, præcipitare verba, & velut per ſcalas deijcere, vt vnâ quaſi ruinâ effundantur omnia.

Linguæ Tumultuoſæ affinis eſt *ſeditioſa*, quæ fragore grandi prorumpit; gladios, bombardas, ſanguinem loquitur. Ab hac erat cruentum illud, *Tolle, Tolle, Crucifige.* Ab illâ ſunt hæ voces non ignotæ: Cæde, lacera, per feneſtras præcipita, præcipitatos iugula. Hæc lingua ſeruos in dominum, ciues in magiſtratum, ſubditos in principem armat: Venite, clamant, excutiamus iugum: Ad arma, ad arma; libertas vindicanda eſt. *b* Hæc lingua bellis ardere iuſſit Germaniam per tot iam annos. Sed vbi hæc lingua eſt, ibi auris plerunque nulla eſt: nil audit, nil moniti admittit aut conſilij: ideò nos illam monere deſinimus; ad Tumultuoſam redimus.

a *Pſal. 51. v. 5.*

b Dran dran / es muß ein anders werden.

§. III.

Sermo mitis ac moderatus inter Principum ac Regum neceſſarias virtutes numeratur. Hieroſolymæus Rex David ſe-

ipſum

ipſum hac in re accuſans: Quoniam tacui, ait, inueterauerunt oſſa mea dum clamarem totâ die. *a* Quis hoc ſatis aſſequatur? quomodo clamauit, ſi tacuit? aut quomodo tacere potuit, dum clamaret? Hæc aliáque in ſpeciem ſibi contraria effrenis ac tumultuoſa lingua facere ſimul poteſt, & tacet & clamat; ſtudioſè tacet id omne quod in alterius laudem ac commendationem eſt, clamat & altùm vociferatur, cùm habet quod carpat, quod accuſet, quod reprehendat & damnet, hîc turbæ & tumultus ingentes, hîc repetitæ plagæ & ictus non perfunctorij.

Fuit qui tumultuoſam hanc linguam malleo lotorio [b] comparandam cenſeret. Non inerudite. ídque confirmatur verboſo coniugum duorum diſſidio. Non procul Witembergâ maritus vxorem crepidâ percuſſit. Ægrè id tulerunt cognati vxoris, & de conſilij ſententiâ maritum ad ſe vocarunt. Cum præſente expoſtulatum de iniuriâ quam ſuæ coniugi cognatæ ipſorum feciſſet, Porrò

a *Pſ. 31. v. 3.*
b Wäſchblew oder Wäſchkolben.
Vide imaginem.

rò meminiſſet, non ancillam ſibi aut mancipium nupſiſſe: ſi quid diſſenſionis intercederet, non illico verberibus & pugnis de re decidendum. His auditis maritus iræ continens, vultu ſereno & ad omnem humanitatem compoſito: Affines optimi, aiebat, admonitionem veſtram boni conſulo, ſed hoc vnum rogo, ne quid inauditâ parte alterâ ſeuerius ſtatuatis. Equidem fateor me coniugi offenſiorem, non continuiſſe manum, ſed illius impulſu hoc factum, nam illa me priùs percuſſit, & quidem longè immitiùs, nam malleo lotorio eſt vſa. Vos igitur iudices conuenio; decernite, an non grauior plaga ſit, à malleo lotorio quàm à crepidâ plagas accipere. Mirantur cognati, & quærunt quâ ratione lotorius malleus in iratas coniugis manus venerit? Hîc ille ſubridens, Linguâ, inquit, me verberauit, quam ego lato illi malleo non abſimilem, ſed eo longè grauiorem cenſeo. Vtrinque riſus, & gratiæ conciliatio. *a*

Sanè lingua improba præcipuè Tumultuoſa malleus eſt, ſed latus & lotorio ſimilli-

a *Io. Manlius to. 2. mihi pag. 178.*

ſimillimus, à quo ictus omnes ſonori valdè ſunt & clamoſi, præſertim cùm panni madidi tunduntur. Væ tibi quiſquis es, quem hic malleus pulſarit, qui nec regibus parcit. Philippus Rex Macedo, ſi quâ aliâ virtute, certè contumeliarum patientiâ illuſtris fuit. Demochares ad illum, Parrheſiaſtes, ob nimiam & procacem linguam appellatus, inter alios Athenienſium Legatos venerat: auditâ benignè legatione Philippus: *Dicite*, inquit, *mihi, facere quid poſſum quod ſit Athenienſibus gratum?* Excepit Demochares, & linguâ nimis quà ... tumultuosâ & præcipiti reſpondit, *Te ſuſpendere.* Indignatio circumſtantium ad tam inhumanum reſponſum exorta eſt: quos Philippus conticeſcere iuſſit, & Therſitam illum ſaluum incolumémque dimittere. At vos, inquit, ceteri Legati nuntiate Athenienſibus, multò ſuperbiores eſſe, qui iſta dicunt, quàm qui impunè dicta audiunt. *a* Veriſſimè dixit Annæus: Proprium eſt magnitudinis veræ, non ſe ſentire percuſſum. *b* Et hoc profectò eſt lotorium

a *Seneca l. 3. de Irâ c. 23.* b *Ibid. c. 25.*

rium illum malleum ſuſtinere ſine damno.

Rex Regum, Meſſias Orbis, exemplo ſuo nos docuit non tantùm linguâ non tumultuari, non clamare, ſed & tolerare linguas tumultuoſas, & vincere taciturnâ lenitate.

CAPVT XXIII.

Tvrpiloqva *Lingua omnibus Christiani Orbis finibus proſcribitur.*

NOn mihi ſi linguæ centum ſint, oráque centum, *a* Omnes improbæ linguæ lapſiones enumerauero. In tantâ errorum varietate hanc aliqui gradationem conſtituunt inter multiloquium, vaniloquium, ſtultiloquium, Turpiloquium, quorum alterum altero grauius delinquit. *Multiloquium* peccat defectu modi, verba enim agglomerat, eáque totis modiis effundit. *Vaniloquium* defectu finis delinquit, inutilia prorſus garriendo. *Stultiloquium* priora duo ſuperat, quando

a *Virg. l. 6. Æneid.*

quando non tantùm inutilia, ſed & fatua protrudit, & fabulatur ſine ratione: *Turpiloquium* eo pænè alia illa tranſcendit, quòd linguam laſciuam proximâ cognatione attingat, & à beato Paulo plus ſimplici vice damnetur, ſic enim Epheſios inſtruit: Fornicatio autem, & omnis immunditia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet. *a* Quâ præceptione non tantùm obſcœnas fabulas & prætextatos ac laſciuos ſermones, ſed omnia turpicula verba tanquam Chriſtianæ verecundiæ multum aduerſantia prohibet, quandoquidem turpitudinem, & omnem immunditiam à Chriſtianorũ colloquijs excludit. Nos ergo cum beato Paulo *Tũrpiloquium*, & omnem verborum immunditiam (linguis laſciuis iam confixis) hoc capite perſequemur.

a *Epheſ. c. 5. v. 3.*

§. I.

Sunt homines, inquit Gellius, in verba prouecti, quos & garrulos, loquaces, blaterones & linguaces dicimus, quorum lingua tam effuſa ad loquendum, infreníſque

iſque eſt, vt teterrimâ quadam collu-
ione verborum fluat ſemper & æſtuet. *a*
Hîc ſuis ſanè coloribus Turpiloqium,
quo de agimus, depictum eſt. quid enim
hoc aliud niſi tetra valdè colluuies ſor-
didiſſimorum verborum, quæ propriè
illota, *b* & ab ijs ſermones illotos di-
cimus.

Sunt quædam domûs inſtrumenta ad-
eò retuſa, & nullius vsûs, vt cum purga-
mentis & ſordibus in latebras conijcian-
tur: ita quædam in colloquijs naturâ ſuâ
tegi volunt, & ſilentio tanquam latibulo
abſcondi, ſed has ſordes & purgamenta
hæc ſtudio in lucem eruit lingua Turpi-
loqua, vt ridiculum forum faciat, &
emptores ſi non alliciat, ſaltem habeat
ſpectatores: Sicut circumforanei & agir-
tæ ſolent, qui radiculas, lumbricos, ſuc-
cos, fucos & fumos in foro circulíſque,
concione aduocatâ vendunt, & Stento-
reâ voce proclamant, laudántque quas
volunt extrudere merces, vt ſimpliciores
& agreſtes hianti rictu attonitos & atten-
dentes

a *Gell. l. 1. Noct. Attic. c. 15.*
b Vngewaſchne / wüſte / vnſaubere / grobe Wort.

dentes argento emungant : ſic omnino Lingua Turpiloqua merces ſuas dicacitate fœdâ venales facit.

Ponuntur ſubinde quæſtiunculæ quæ verbis non impuris conſtant, ſed ſenſu. Et eo iam nequitiæ ſubtilitate profeciſſe diabolus videtur, vt fœdiſſima quæque honeſtiſſimis ſubinde verbis efferantur. In aulis non ignotum hoc diaboli artificium, quod etiam verecundiam quandoque ac innocentiam facit erubeſcere; dum homines oris pudici verba proferunt minimè ſordida, aliorum tamen interpretatione ad turpitudinem trahuntur.

Romanos veteres hîc minimè accuſo, qui quædam naturæ requiſita verecundo prorſus & caſto loquendi ritu enuntiare ſoliti ſunt: Chriſtianos illos arguo, & damno, qui verbis minimè impudicis interpretationes & ſenſus affingunt impuriſſimos. O homines minimè Chriſtianos! *Et omnis immunditia non nominetur in vobis.*

Immundam hanc oris eluuiem limacibus & cochleis, præſertim illis quæ è dormientis ore prorepſerunt, rectiſſimè com-

comparauero. Ruſticus fuit quem apud Oenipontanum hoſpitem (cui nomen Frölich) edundarum cochlearum gula inceſſerat. His delitijs quidem paganus homo aſſuetus non erat, ſatisfecit tamen huic cupidini, & ſic crudas cochleas pipere tantùm & ſale nonnihil perſperſas ingenti numero glutijt. Verè glutijt, vti cetus Niniuitanum vatem; ſed & vinum dulce addidit, vehiculum huic cibo, dein ponè fornacem in ſcamnum ſe abiecit, manibus pedibúſque liberaliter extenſis. Atque dum toto profiat de pectore ſomnum, patulóque hiat ore, en tibi cochleæ, alia ſuper aliam, quâ iuerunt, viam relègunt, & dormientis faucibus proreptant, ligneóſque fornacis cancellos occupant. Qui tunc temporis huic ſpectaculo interfuerant, non ſine animi ſui voluptate reducem hunc & viuum cibum viderunt, ídque publicè alibi narrarunt. Atque hi teſtes etiamnum in viuis ſunt. *a*

Huic reptili cochlearum plebi verba Turpiloquæ linguæ non abſimilia ſunt.

Ex

a Ita Clariſſ. D. Guarinon. l. 2. de Execrandis Orbis c. 38. ſine.

Ex ore ruſtico prorſus & ebrio aliorum auribus inſerpunt. Addo & iſtud: Limaces & cochleæ lentiſſimè rependo arbores & conſcendunt & depaſcuntur folia, quacunq; autem repunt veſtigium ſui relinquunt, tenacem & glutinoſum humorem: ita omnino verba ſordida & illota vndecunque ad aures perferantur, impuritatis aliquid & turpitudinis affricant, nocéntque ſemper tam dicenti quàm audienti. Auditor quidem aut offenditur, aut dolet occultè, præceptũ illud Paulinum (*omnis immunditia ne nominetur in vobis*) inter Chriſtianos tam eſſe inefficax, vt ei vix quidquam loci ſit.

Sed ſunt ſæpe auditores qui illis ipſis ſordibus quas audiunt, delectantur, quo modo, dum neſciunt, læduntur. Sordidus verò locutor non alijs ſolùm, ſed & ipſe ſibi officit, dum enim verba non pudica fundit, pudorem ſenſim dediſcit. Nam vti Gregorius loquitur: Sæpe, dum ab otioſis verbis nequaquam lingua compeſcitur, ad temeritatem quoque ſtultæ increpationis effrenatur. Quibuſdam enim ruinæ ſuæ gradibus deſidioſa mens in foueæ lapſus impellitur:

nam

nam dum otioſa verba cauere negligimus, ad noxia peruenimus, vt prius loqui aliena libeat, & poſtmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, lingua mordeat : quandoque autem vſq; ad apertas contumelias prorumpat. *a* Sic dum ſordida non vitamus, ad laſciua delabimur. ita placere incipit quod tutò frequentatur.

Hinc Zeno ſapienter dixit : Satius eſt cadere equo, quàm verbo incompoſito. Vbi autem ſermones tam illoti & ſordidi, quid puri cordis latere ſuſpiceris? Ex abundantiâ cordis os loquitur. *b* Ex Augiæ ſtabulo tam immundo, quis odor niſi grauis & teter? Sodomorum vineæ dederunt odorem ſuum. Contrà pudicæ mentis homo cum Pſalte dixerit : Eructauit cor meum verbum bonum. *c* Vt pyxides amomo aut cinnamo plenæ, vel ſacculi Pæſtanis roſis turgidi, cùm primùm aperiuntur, odorem ſpirant ſuaueolentiſſimum, ſic animus Deo plenus, Deum & diuina loquitur.

a *Greg. l 7. mor. c. 18. & ult.*
b *Matth. cap. 12. v. 34.*
c *Pſal. 44. v. 1.*

§. II.

Nobiliſſimum Virtutis ſpecimen Comes Ariani Elcearius, vti omnia ſenſuum exteriorum officia ad omnem modeſtiam compoſuerat, ita & linguam. Hic cognatæ ſuæ nuptijs, quæ quinque dies occupabant, interfuit, ſed ſanè inuitus, nec ſine oculorum & aurium crebris vulneribus. Aderat ex more magna hominũ nobilium frequentia, fiebátque quod in nuptijs ſolet; dies noctéſque epulæ, confabulationes, cachinnationes, tripudia, choreæ, & quicquid Thalaſſio & Hymenæo licitum putabatur, neque enim nuptialis̃ licentia ad pudicitiæ amuſſim dirigebatur. Quàm hæc autem ad Elcearij ſtomachum non erant! Verecundiſſimus certè iuuenis inter has delitias, tantâ ſermonis honeſtate & pudicitiâ vtebatur, vt ei ne vnum quidem non dicam laſciuius, ſed nec petulantius vllum aut ſordidius verbulum exciderit. Interim alij tantò proteruiores, liberrimè & loqui & facere, quæ ſacris nuptialibus congruere videbantur, neque enim verba ſolùm, ſed & geſtus parum pudicos edere, quibus & oculi & aures Elcearij

gra-

grauiſſimè ſauciabantur. Quicquid Venerei mellis hinc illinc ſpargebatur, caſtiſſimo iuueni fel erat meriſſimum. Hoc vnum confirmatius didicit, à Hieremiâ vate veriſſimè dictum: Nemo quod bonum eſt loquitur. *a* & à Ioanne Apoſtolo: Mundus totus in maligno poſitus eſt. *b*

Innumeræ vbique ſermonis turpitudines ſunt, quas nemo ſatis effugerit, niſi qui non ſolùm caſtus, ſed & ſurdus fuerit. Enimuerò maximi refert quibus ſermonibus aures aſſueſcant dum teneræ ſunt, & culturæ patientes.

Comes Elcearius, quem dixi, à Roberto Rege Carolum filium natu maiorem, eundémque Calabriæ ducem regijs artibus imbuendum accepit. Carolus exultantis ingenij mores minus compoſitos præ ſe tulit, laſciuorum ſermonum aut hominum, quàm pro pio Principe futuro, amantior, vti natura ipſa cupiditates adoleſcentiæ profundit, maximè ſi cum fortunâ bonâ & ingenio animi mobiliore ſit; ſi iam hominum impurorum vſus, quibus aula interdum infeſtatur,

 accedat,

a Hier. c. 8 v. 6. b Ioan. c. 5. v. 19.

accedat, quid mirum eſt ſi proximus ar-deat Vcalegon? At verò ſi nihil quod impudicitiam oleat, attingere debet limina, intra quæ puer eſt, quantò ſanctiora eſſe debent, intra quæ puer regius eſt. Hoc Elcearius maturè conſiderans, ſimul etiam alumni ſui genium æquo liberiorem aduertens, Carolum ad ſe vocatum his verbis aggreſſus eſt: Ab omni quidem ore Chriſtiano & aure ſermones illoti & turpes procul arcendi ſunt, maximè verò à Principum & Regum colloquijs. Inſignem & regiam perſonam nihil minus decet, quàm vel audire vel proferre hæc verborum dedecora. Omnes virtutis neruos elidit immunda hæc oris eluuies: Quicquid agis, Carole, fuge, fuge contaminatiſſimos homines iſtos, qui tam lutei, tam cæno polluti ſunt, vt vel ſpurcidicos verſus, vel cantilenas inuerecundas, vel Feſcenninos iocos effutiant; quicquid ferè loquuntur viperinam Veneris ſaniem ructant. Horum omnium ſermo vitandus eſt: hi ſunt qui vitia t. adunt, peſſimum genus hominum. Venenum quod auribus inſtillant, diutius hæret quàm auditur: nec

facile

facile eſt animo dulcem ſonum excutere. proſequitur & durat, & ex interuallo recurrit. Ideò claudendæ ſunt aures his vocibus & quidem primis. Quare fuge, mi Carole, fuge, tam peſtilens loquendi vitium, eíque nec os nec aures præbe, iſto & illis exclude. Regium ſanguinem ijs orna moribus qui deceant Regem.

Hæc Elcearius animo etiamnum tenero ac flexibili, oratione tam neruosâ impreſſit, vt Carolum breui tempore ad omnem pietatem ac pudorem adduxerit, non ſine totius aulæ admiratione. Hinc illæ vulgi voces: *Dominus Dux in alium hominem mutatus eſt.* Alij magis aulicè dicebant; *Comes Ariani cum Principe locutus eſt.* Hoc quaſi breui elogio, & Caroli mores & Elcearij ſapientiam commendaturi: certè ipſe Carolus non tantùm poſteà verbum obſcœnius nullum fecit, ſed nec audire ſuſtinuit.

§. III.

Carolo Calabriæ Principi Principem Caſtilionis iungo Aloyſium Gonzagam qui Societatem Ieſu Iuuenis amplexus eſt, & vitam in eâ, vſque ad mortem religioſiſſimè perſeuerauit. Hic etiamnum

adoleſcens, parente Marchione cum copiis ad Tunetum profecto, Caſtilionem remiſſus eſt, vbi eundem, quem ingreſſus erat Caſale, viuendi modum tenuit. Atque vt eſt plerunque militum vulgus ad verborum licentiam turpitudinémque proiectum, ipſe quoque ex eorum conſortio nonnullas eiuſmodi voces hauſerat, quas ignarus quænam eſſet eorum notio, interdum iactare cœpit. Id cùm aliquando Petrus Franciſcus Turcius audiſſet, qui eius pueritiæ moderator fuit, tantâ vi in eum inuectus eſt, vt ipſe poſteà moderator confirmarit, nullum vnquam ei deinde niſi honeſtum decénſque verbum effluxiſſe: Quinimò ſi quem deinde licentiùs loquentem audiret, è veſtigio oculis pudore ſuffuſis, humíque defixis, aut aliorſum conuerſis, vel animum aduertiſſe diſſimulabat, vel dicta ſibi auditu moleſta fuiſſe ſignificabat. Ex quo licet intelligi, nunquam eum hoc genere ſermonis vſurum fuiſſe, ſi, cuid ſibi vellet, antè didiciſſet. Nam ſimulac flagitioſa atque à ſuo dignitatis gradu generéque aliena eſſe didicit, tantus eum pudor inceſſit, vt poſteà ſit faſſus, ne ſa-

cerdoti

cerdoti quidem ſuæ conſcientiæ quæſitori, vt ea nominatim aperiret, animum inducere potuiſſe. Ea erat puerilis animi verecundia. Neque verò vnquam, dum vixit, huius eum grauiſſimi, vt ipſe ſentiebat, criminis pœnitentia deſeruit. *a*

Iobus profectò in cauſsâ non valde abſimili pœnitentiam agens: Qui leuiter, inquit, locutus ſum, reſpondere quid poſſum? manum meam ponam ſuper os meum. Vnum locutus ſum, quod vtinam non dixiſſem : & alterum; quibus vltra non addam. *b* Manum ſuper os ponere, geſtus eſt agnoſcentis peccatum oris & verborum; ſicut manu pectori admotâ agnoſcimus & fatemur peccatum cordis. *Vnum*, inquit Iob, locutus ſum, *& alterum.* En ſinceriſſimam ab ore confeſſionem. *Quod vtinam non dixiſſem:* en veriſſimam peccati deteſtationem in corde. *Quibus vltra non addam:* en firmiſſimum emendationis propoſitum, ipſo exequendum opere.

Ah, manum imponat & ori & auri,

 quiſ-

a Virgilius Cepariusl. 1. Vita Aloyſij c. 3. edit. 2.
b Iob. c. 39. v. 37. & 38.

quiſquis Turpiloquium vnquam vel mutuâ collocutione, vel auditione beneuolâ promouit: doleat talia dixiſſe ac deteſtetur dicta, ſed ijs vltra non addat; excutiat à ſe viperinam linguam. Paulus Orbis Eccleſiaſtes cùm poſt periculoſiſſimam nauigationem, cælo frigido ac pluuio in inſulâ Mitylene focum ſtrueret, eíque ſarmenta pabuli vice ingereret, ſerpens ſarmentis immixtus ab igne reſiluit, & Pauli manum inuaſit. *Et ille quidem*, inquit ſacer hiſtoricus, *excutiens beſtiam in ignem nil mali paſſus eſt.*[a] Turpiloquium, reptile viperinum eſt, quod aures inuadit, & inde per omnem animum virus ſuum diuidit. Excutiat hanc viperam qui lædi non vult, & illos ignes æternos conſideret, in quibus non epulonum duntaxat aut helluonum, ſed vitioſorum omnium linguæ ardebunt, guttulam in refrigerium mendicabunt, ſed & guttula ijs negabitur.

Ergo quod Chryſoſtomus hortatur, Chriſti loquamur linguâ, non diaboli: Quem-

a *Actor. c. 28. v. 5.*

Quemadmodum enim, inquit, ſi Romanus fortè fuerit iudex, non percipiet rationes tuas, niſi Latinè loquaris: ſic etiam Chriſtus non audit, neque attendit, niſi linguâ ſuâ vtaris. Diſcamus igitur ita loqui vt Rex noſter, & ea linguâ proferre, quâ ipſe vtitur. Imitemur diligenter illam linguam in omnibus. *a*

Victis Ephratæis, vti Iudicum faſti memorant, Galaaditæ Iordanis tranſitum occuparunt. Cùm autem è diſſipato exercitu palantes milites venirent cuperéntque Iordanem tranſire, interrogabantur, num Ephratæi eſſent? ſi negaſſent, iubebantur vocem ſcibbolet proferre, hoc eſt, ſpicam plenam. quòd ſi litterulâ vnâ omiſsâ dixiſſent ſibboleth, iugulabantur miſeri, conſtabat enim vel ex ipsa pronuntiatione hoſtes eſſe. Eodem planè modo Turpiloqua lingua non rarò ſeipſam prodit voce vnicâ ſordente & minus caſtâ. Qui enim ſæpius inquinatè loquitur, velut Ephratæus hoſtis

 ſibbo-

a *Chryſ. to. 2. hom. 80. in c. 25. Matth. mihi pag. 519. & tom. 5. hom. 52. mihi pag. 298.*

ſibbolet pronuntiat, non ſcibboleth, paleas ructat, non ſpicas plenas, colloquia ſordida & impura amat, hoſtis eſt verecundiæ.

Has ergo ſordes auerſetur plurimùm, qui pudicitiæ videri vult amicus. Exulet Lingua Turpiloqua ab vniuerſis Chriſtiani Orbis finibus. Satius eſt mutum videri quàm Turpiloquum.

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS

V
VINDICANS LINGVA.
A
B
Hic sutor vltra crepidam.
VITVPERANS LINGVA.
R. Sad. Iun. f.

V

A. Linguam VINDICANTEM in ocu- lis conſtituit Martius hic homo ex eo- rum numero qui è draconis dentibus in terram ſatis emerſerunt. Neque hic aliud quàm Vindictam ſpirat, Vindictam cla- mat. Vide C. 24. initio, ante §. 1.

B. Sutor cùm in Apelleâ picturâ crepi- dam malè pictam carperet, toleratus eſt; cùm eâdem cenſurâ crus etiam perſtrin- geret, meritò ad ſutrinam, & ad calceos remiſſus eſt, ne vituperare pergeret, quod ignoraret. Vide C. 25. §. 1.

V.

CAPVT XXIV.

Linguam VINDICANTEM *gladium eſſe Deo præreptum; omnibus damnoſiſſimum, qui eo fuerint vſi.*

AGenoris in Phœniciâ regis filius Cadmus, vbi raptam ſororem diu quæſijſſet, nec inueniſſet vſpiam, redire ad patrem non auſus, noua ſibi domicilia condidit. Cùm verò ſuorum comitum aliquot à dracone interfectos amiſiſſet, vt poëtæ memorant, draconis dentibus terram obſeuit. Ex horribili hac ſemente viri proſilierunt armati, qui armis in ſeipſos illico verſis, mutuâ cæde corruerunt.

Manſuetiſſimus Moſes & vatum anteſignanus irâ feruens alienâ: Dentes beſtiarum, inquit, immittam in eos, cum furore trahentium ſuper terram atque ſerpentium. *a* Sunt qui hos dentes interpretentur, dicántque ijs indomitos linguæ

a Deuter. c. 32. v. 24.

linguæ furores deſignari, qualis certè Lingua eſt, quæ *Vindicans* appellatur, Lingua ferox, furibunda, indomabilis. Huius ſementis educator & altor, ſeminator & ſator diabolus eſt, qui ſaccos frumentarios habet plurimos draconum dentibus plenos. His agrum ille ſuum conſerit, vnde innumera Linguæ vitia ſuccreſcunt, præſertim atrociſſimæ illius Linguæ, quæ à ſuis clamoribus rectè *Vindicans* vocatur. De hac linguâ inter malas peſſimâ nunc diſſerendum.

§. I.

Lingua Vindicans, eos præ ſe fert mores, vt, cùm herum ſuum eſſe læſum intelligit, mox ſucclamet, *Vindica, Domine, Vindica.* Aut ſeipſam hortatur & extimulat: *Vindica, vindica.* Aut minas ſpargit, & ore tragico vociferatur, *Vindicabo, Vlciſcar hoc probè. Pœnas mihi dabit ille maſtygia.* Minitabundas eiuſcemodi voces nunquam ſpargebat Chriſtus: Qui cùm pateretur, non comminabatur. *a* Qui comminari conſueuit, ſtultiorem ſe oſtendit quàm ſit. nam plurima minatur, quæ facturus eſt nunquam. Noſter hic loquendi ſtylus eſt.

a *1. Petr. c. 2. v. 23.*

Aut

Aut minamur, aut quod minari poteramus, manu & gladio exequimur.

Ad colles Oliuarios olim partes nimiũ quantum diſpares conſiſtebant, vt beatus Lucas commemorat, & res in conflictum ſpectabat. Videntes autem hi qui circa ipſum erant, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, ſi percutimus in gladio? Et percuſſit vnus ex illis ſeruum Principis Sacerdotum. *a* At manſuetiſſimus Ieſus pugnam hanc mox dirimens: Conuerte, inquit, gladium tuum in locum ſuum, omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. *b* Notandæ religioſiſſimè ſunt hæ voces: Qui acceperint ipſi gladium, gladio perituri ſunt, non ij quibus datus fuerit gladius: ita prorſus lingua, ſi vindictam quæ Deo debetur, ſibi arrogarit, graui ſupplicio vindicabitur.

Iter fecerat Chriſtus Hieroſolyma, præmiſitq; in vrbem Samaritanam duos diſcipulorum velut diuerſorij deſignatores. his autem ciuium inhumanitas negauit hoſpitium. Itaque ad Dominum reuerſi: Domine, aiunt, vis dicimus vt

ignis

a *Luc. 22. v. 49. & 50.* b *Matth. c. 26. v. 52.*

ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos? Quibus mitiſſimus magiſter non ſine reprehenſione reſpondit: Neſcitis, cuius ſpiritûs eſtis. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare. Et abierunt in aliud caſtellum. *a* Neſcit profectò Lingua Vindicans, quàm maligno feratur ſpiritu.

In lege priſcâ ſpiritus Eliæ concitatior in quinquaginta milites bis ignem cælo euocauit. Vehementioribus his remedijs tunc opus erat. At nunc aliam viuimus ætatem, manſuetiora nunc ſunt tempora, illa Iuſtitiæ fuerant atque vindictæ, hæc noſtra ſunt miſericordiæ. Neſcitis cuius ſpiritûs eſtis, ô mei diſcipuli, ego vos longè alia docui, alterius ſpiritûs ſpecimen vobis ego præbui; meus ſpiritus eſt ſpiritus manſuetudinis. Spiritus Domini ſuper me, eò quòd vnxerit Dominus me; ad annuntiandum manſuetis miſit me. *b*

Aliter olim Dauid canebat, aliter nunc canit Zacharias. Ille: Ad faciendam vindictam in nationibus. *c* Iſte;

Ad

a *Luc. 9. v. 52. & ſeqq.* b *Iſa. c. 61. v. 1.*
c *Pſal. 149. v. 2.*

Ad faciendam miſericordiam cum Patri- noſtris. *a* Vos quidem hoc eſſe putatis zelum rectitudinis; eſt zelus, ſed amaritudinis. Quòd ſi zelum amarum habetis, nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem. *b* Non continuò cùm læſi ſumus, paranda eſt vltio; nolite damnare, & non damnabimini; vindictæ cupidus ſentiet vindictam: neque verò de homine vllo quantumuis improbo, dum ſpirat, deſperandum eſt.

Conſiderate ſtatuarium, is trabem ante ſe habet informem, impolitam, ſtatuæ diſſimillimam: quis verò tam præceps aut fatuus, qui protinus clamet: *Ad ignem, ad ignem hoc rude & informe lignum.* Parciùs iſta: hoc lignum artifex dolabit, poliet, formabit in pulchram & artificioſam ſtatuam. Exemplo ſint illi ipſi Samaritani, quos Apoſtoli mox igne cælitus miſſo conſumendos putabant. Nam vbi res Chriſtiana propagari cœpiſſet, Samaritani primi fuerunt, qui Chriſto auctorabantur. *c*

Si Deus latronem Diſmam poſt vnum

alte-

a *Luc. c. 1. v. 52.* b *Iacobi c. 3. v. 14.*
c *Act. c. 8. v. 12.*

alterúmue latrocinium protinus neci dediſſet, quomodo in Cruce patronum Chriſti egiſſet? Si Deus Saulum Eccleſiæ vaſtatorem præferuidum mox tolli voluiſſet, quî Paulũ Orbis concionatorem habuiſſet? Poſſit artifex è rudi ligno æmulam vitæ imaginem formare, non poſſit Deus è flagitioſo homine pium ac ſanctum efficere? Procul igitur ab ore Chriſtiano ſit Lingua Vindicans, quæ more ſuo cùm florent impij & multis nocent, mox altùm vociferatur, *Impios ad leonem, ad beſtias; Noxios ad furcam, ad rotam, ad rogum; ſceleratos ad Orcum, ad Inferos.* Ah, iſta parciùs, ô linguæ vindicantes.

Si Deus, quoties peccant homines, mox ignem ſuáque mittat fulmina, Orbis terrarum breuî vnus rogus, vnúmq; fiat buſtum. Nos nobis miſericordiam flagitamus, in alios iuſtitiam poſcimus. Iniquæ ſunt hæ preces, clamores peſſimi. Hoc non eſt eâdem metiri menſurâ: Quòd ſi omnia metiamur vindicatione, erit qui ad hanc ipſam menſuram remetiatur nobis. Qui à Chriſto ſtant, ab amoris & manſuetudinis ſpiritu non diſſentiunt.

Olim

Olim aliquo in numero fuit lex iſta: Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu; nunc alijs viuimus legibus. Vulgus quidem animoſa miratur, & audaces apud eum in honore ſunt, placidi pro inertibus habentur. Sed longè aliter iudicat virtus. Illi duo Apoſtoli robur oſtendere conabantur vlciſcendo, at verò Deus oſtendit parcendo. Nos Apoſtolos hoc vno perperam æmulamur: vix læſi mox omnia æra Martia pulſamus,[a] etiam ignem è cælo, ſi liceret, deuocaturi.

Longè aliter Deus, qui potentiam ſuam miſereſcendo potiſſimum, non vltionem petendo patefacit. Eccleſia ſic precari ſolet: Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miſerando manifeſtas.[b] Diuinum hoc ingenium æmulatus Dauid: Fortitudinem meam, inquit, ad te cuſtodiam.[c] Vtar fortitudine meâ non ad hoſtes meos deijciendos, ſed ad te placandum. Vera virtus vltionis ſtudium non habet.

a Nur gleich Sturm gſchlagen.
b *Dom, 10. poſt Pentecoſt. preces Eccleſiæ.*
c *Pſal. 58. v. 10.*

§. II.

§. II.

Sanctus Anſelmus triplicem ait eſſe facultatem animi, Rationem, Voluntatem, Appetitum: Ratione aſſimilamur Angelis, Appetitu brutis, Voluntate vtrique, nam inter duas illas facultates velut media eſt Voluntas, quæ modò Appetitui, modò Rationi ſuffragatur. Rationem & rationabilia ſapere dicitur, cùm rationi ſubſcribit; cùm verò Appetitui aſſentitur, carnalis appellatur: nimirum animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritûs Dei. *a*

Ergo ex affectu dignoſcendum quo quis feratur ſpiritu, cæleſti an terreno. Apoſtoli quia vindicantem linguam plus æquo exeruerunt, obiurgationem audierunt: Neſcitis cuius ſpiritûs eſtis: non vos è cælo ſpiritus afflauit, ſed è terrâ vindictam ſpirans. Ignorabant viri ſimplices quo ſpiritu agerentur, hinc quod ipſis videbatur zelus Iuſtitiæ, erat ſpiritus vindictæ. Hic linguam concitat, vt quemadmodum Hebræa plebs ſucclamabat, *Tolle, Tolle, crucifige, crucifige*; ita hæc vociferatur, *vindicta, vindicta*. Imò plus audet,

a *1. Cor. c. 2. v. 14.*

audet, & velut ius gladij Deo præripiens: Domine, inquit, gladium mihi cede, tu nimis bonus, aut tardus nimis es puniendo, ego iſtum & iſtum ſic feriam vt feriri ſe ſentiat. Hoc prorſus eſt deſtinatam vindicandi poteſtatem Deo præripere.

Deus quidem, veluti magiſtratus ſupremus inferiores nobis decimas omnes permittit, vnigenam filium dat obſidem: ecquid bonorum ſubditis negat? vindictæ tamen exceptione vſus: Mea, inquit, eſt vltio, & ego retribuam. *a* Et ne quis ignorantiam culpæ prætexeret, illud ipſum Paulus per omnem Orbem promulgauit his verbis: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus: *b* Non patitur Deus ab vllo mortalium vindictæ gladium ſibi præripi. Sed in eam ſubinde iram accendimur, eò prolabimur furoris, vt lingua Vindicans clamare audeat: Mea, Domine, eſt vltio, mea eſt, & ego retribuam: tu facilè nimis exorari te ſinis; ſera nimis eſt vindicta tua. Quâ quidem ratione, tametſi pars læſa ſimus, auctoritate tamen propriâ iudices ſimus, ſenten-

a *Deut.c.32.v.35.* b *Rom.c.12.v.19. & Hebr.c.10.v.30.*

ſententiam dicimus, vindictam imperamus. O improbè furioſi, & in veſtrummet caput crudeles! Contra vos & Chriſtus clamat: Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. *a*

Vix quidquam eſt, puto, quod dum viuimus, ſcire malimus, quàm iſtud: An Deus delictis noſtris veniam dederit, & an deinceps quoque daturus ſit. At verò id ſignum eſt euidens, nec dediſſe, nec daturum eſſe quamdiu clamamus, *vindica*, aut, *vindicabo*. Illud Auguſtini hîc certiſſimum: Talem vnuſquiſque indulgentiam accipiet à Deo, qualem fecerit proximo. *b* Vindictam ſentiet quiſquis expetit vindictam. Iam olim hoc Siracides prædicens: Qui vindicari vult, inquit, à Domino inueniet vindictam, & peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini reſeruat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam; & de peccatis ſuis deprecatur? Ipſe dum caro ſit reſeruat iram,

a *Matth. c. 18. v. 35.* b *Aug. tract. 5. in kan.*

iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? *a*

Hîc mihi obſecro & numeroſas & neruoſas Siracidæ rationes perpendite.

I. Qui vindictæ cupidus eſt, vindictam incurret. Archigrammatéus fideliſſimus omnia ipſius peccata minutatim perſcripta *ſeruans ſeruabit*.

II. *Relinque proximo tuo nocenti te.* Qui te læſit, amicus, ſocius, tibi proximus, coniunctiſſimus tibi eſt naturæ lege. Vide iam, ne dum ignem iræ in eum euomis, eodem & tu exuraris.

III. *Homo homini reſeruat iram & à Deo quærit medelam?* qui te offendit, qui damno affecit, non Angelus, non Deus, ſed homo eſt, qualis & tu es, mille erroribus obnoxius.

IV. *In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur?* Cogita quæſo quid hoc noui ſit aut miri te offenſum eſſe: tu alios nunquam offendiſti? en nunc ſimilem monetam tuæ. Sed & hoc tibi perpendendum: ſi veniam neges alteri, veniam & tibi à Deo negandam, nec eam vllis vnquam precibus exorabis.

a *Eccli. c. 28. à v. 1. vſq; ad 6.*

V. *Ipſe*

V. *Ipſe dum caro ſit reſeruat iram.* Qui noxam intulit, carne conſtat fragili, quæ ad noxas ſemper proniſſima. quid igitur caro in carnem ſæuit? Et nunquid belliſſima eſt hæc precatio? Domine non ſecundùm peccata mea facias mihi, neque ſecundùm iniquitates meas retribuas mihi: ſed ego, Domine, huic nebuloni ſecundùm merita illius faciam illi, & ſecundùm offenſas illius retribuam ipſi: vindicta dignus eſt. Nimirum hæ preces noſtræ ſunt, hæc noſtra eſt manſuetudo.

VI. *Quis exorabit pro peccatis illius?* Si Cælites omnes huic homini vindictæ tam cupido veniam rogent, nunquam impetrauerint. Deus enim vindicans vindicabit. a Sed audiamus quàm præclara dictis obijciantur.

a *Eccli. c. 5. v. 3.*

§. I.

I. Eſt qui dicat: Vindictam non molar, & linguam obmuteſcere iubebo, ſed vt has ego iniurias obliuione ſepe-

liam, id verò mihi nemo perſuaſerit: ſeruabo iſtud in animo meo.

Hoc quidem ſtultiſſima fraus eſt, & meriſſimus fucus clementiæ, nolle quid vlciſci, & tamen obliuiſci non velle. Hoc eſt dicere; os amicum geram, non pectus. Tu ſi quid donas, dona integrè. Illud Chriſti ſeuerum noſti: Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo DE CORDIBVS VESTRIS. Iniurias obliuiſci nolle, non eſt eas DE CORDE remittere.

II. Improbiùs me atque indigniùs tractauit, quàm vt veniam tam facilem impertiar. *a*

Et nos homunculi quàm indignè ac improbè tractamus Deum? quantis verborum ac rerum acerbitatibus nullo adhibito modo eum afficimus, & ſubinde vel vno die quoties has noxias repetimus?

III. Honor, inquis, defendendus eſt; munere publico fungor.

Obſecro, Chriſtiani, non ſimus plus æquo ſubtiles. & Stephanus, & Apoſto-

li, &

a Hat mirs zu grob gemacht.

ſi, & Chriſtus publico fungebantur munere, & tamen veniam capitaliſſimis hoſtibus condonarunt. Non neſcimus, officij & ſtatûs gratia ſubinde tuitione ac vindicijs opus eſſe, ſed innoxijs, & quæ certâ lege ſtringantur. In ceteris omnibus venia ſemper in promptu ſit.

IV. Nullam, ais, illi nebuloni cauſſam dedi, vt me tam hoſtiliter lacerarer.

Si cauſſam dediſſes, iniuriam ille non intuliſſet, calculus par poſitus eſſet, æquales forent vtrinque rationes. *a* Quid Ioſeph fratribus cauſſæ dedit, cùm innoxium ſomnium percenſuit? & tamen tantum odium omnéſque iniurias generoſo ſilentio concoxit.

V. Non leuiculum eſt, quod ille triſtrciſer in me molitus eſt.

Quid exaggeramus iniurias, & velut aurum in latiſſimas bracteas deducimus? Si leuis ſit iniuria, leuius erit præmium condonatæ; grandiſſimum, ſi grandis fuerit offenſa.

a Nulla von Nullagieng auff.

Sed iniuriam tibi factam inſpiciamus; quanta demum ea eſt? Nunquid ſerrâ medius cum Simone vel Iſaiâ ſectus es? nunquid cum Stephano vel Paulo lapidatus es? nunquid cum Apoſtolis flagellatus es? nunquid cum Chriſto crucifixus es? Ad rem dixit Hieronymus, Deus faber eſt, hoſtes tui limæ ſunt & mallei, quibus te velut rubiginoſum ferrum hic faber expolit.

VI. Sed ſum nobilis & tantæ auctoritatis.

Sint hæc omnia: non nego, *cui honorem, honorem* [a] ſed ſcias velim, hoſtium tuorum animas tuâ non eſſe deteriores: ſi corpus ſpectemus, lutum eſtis; tu forſan paullò melius: Quòd ſi te, inquit Tertullianus, libido vindictæ vincat; non generoſus, non nobilis, ſed peccati ſeruus es.

VII. Et licet, inquis, me non vlciſcar tamen vt me vlciſci nolim, non poſſum. Poſſumus omnino, poſſumus, modò adnitamur, ſed hic ignis non nouis quotidie ſchidijs nutriendus eſt. At ego, inquis,

a *Rom. c. 13. v. 7.*

quis ardeo vindictâ. Niſi maturè hunc ignem extinxeris, accedet ſtygius, nunquam extinguendus. Tolle igitur minitabundos vindictæ clamores, & ad exempla manſuetiora te compone. Non ego tibi ſanctiſſimos aut mitiſſimos hominum propono. Saltem idololatris non eſſe velis deterior, quibus ſæpe nec ad iraſcendum cauſſa defuit, nec ad vlciſcendum poteſtas.

§. IV.

Quid enim facilius fuit regi Antigono quàm duos manipulares milites duci iubere, qui regio tabernaculo proximi faciebant, quod homines & periculoſiſſimè & libentiſſimè faciunt, de rege ſuo peſſimè locuti. Audierat omnia Antigonus, vtpote cùm inter dicentes & audientem ſolum aulæum intereſſet, quod ille leuiter commouit, &; Longiùs, inquit, diſcedite, ne vos Rex audiat. En Chriſtiane, quàm nullus hic clamor mortem imperans.

Idem rex quadam nocte, cùm quoſ-

dam è ſuis militibus exaudiſſet, omnia mala imprecantes regi, qui ipſos in illud iter & inextricabile lutum deduxiſſet, acceſſit ad eos qui maximè laborabant: & cùm ignorantes, à quo adiuuarentur, è luto explicuiſſet: Nunc, inquit, maledicite Antigono, cuius vitio in has miſerias incidiſtis: ei autem bene optate, qui vos ex hac voragine eduxit. Nec dum nos linguam omnia vindicantem corrigimus? Neque ſolùm ciuium ſuorum, ſed & hoſtium maledicta mitiſſimo animo Antigonus rex tulit. Itaque cùm in paruulo quodam caſtello Græci obſiderentur, & fiduciâ loci contemnentes hoſtem, multa in deformitatem Antigoni iocarentur, & nunc ſtaturam humilem, nunc colliſum naſum deriderent; Gaudeo, inquit Rex, ſi in caſtris meis Silenum [a] habeam. Cùm autem dicaces hos Græculos fame domuiſſet, adeò non vltus eſt tam grauem iniuriam, tam nihil ſupplicij de illis ſumpſit; vt eos qui militiæ vtiles erant, in ſuas cohortes deſcriberet, ceteros præconi ſubijceret:

id quo-

[a] *Deformem Satyrum.*

id quoque ſe negauit facturum fuiſſe, niſi expediret his dominum habere, qui tam malam haberent linguam. *a*

Regiè prorſus, imò & Chriſtianè, nam proprium eſt veræ magnitudinis non ſentire ſe percuſſum. Sic immanis fera minorum canum latratus obaudit: ſic irritus ingenti ſcopulo fluctus aſſultat: ſic ſæpe nobiliſſima eſt vltio, ad probra nil reſpondiſſe, aut certè pauca, nec ſine miti ioco. Diogenes philoſophus Stoicus reipsâ id docuit. Nam cùm illi de irâ diſſerenti adoleſcens proteruus inſpueret, tulit hoc ille leniter ac ſapienter, &: Non quidem iraſcor, inquit, ſed dubito tamen an iraſci oporteat. Diogene melius Marcus Cato Romanus. Cui cùm cauſſam agenti, in frontem mediam, quantùm poterat attractâ pingui ſaliuâ, inſpuiſſet Lentulus, homo factioſus & impotens, abſterſit faciem Cato, &: Affirmabo, inquit, omnibus ô Lentule, falli eos qui te negant os habere. Iocosè. Vulgò aiebant Lentulum ſine fronte & ore eſſe, ob inſignem impuden-

 tiam.

a Seneca l. 3. de Irâ c. 22.

tiam. Cato patronum ſe offert in hac parte, paratus ab experientiâ teſtari, Lentulum os habere, & amplum quidem ac grande, è quo tam liberaliter expuiſſet. Sanctiùs Catone Conſtantinus Imperator, cùm enim ſuſurrones de violatâ ſtatuâ garrientes vultum eius fœdè vulneratum ſaxis dicerent, ille faciem manu oberrans: Ego verò, aiebat, nihil ſentio.

§. V.

Ex his vtiliſſima hæc præceptio ſumitur: *Cùm verbis vreris, aut tace, aut iocare.* Cùm te ſermo à quocunque profectus, mordet, aut ſile, quod ſæpe tutiſſimum, aut certè ioco dilue quamcunque dicti amaritudinem.

Etenim ſi vis vt alterius verba, quæ ille velut faces in te iecit, non ardeant, tu illa iocando refrigera, & ſic ea omni igni exarmabis: Scitè Romanus ſapiens: Circumſcribenda, inquit, multis modis ira eſt. pleraque in luſum iocúmque vertantur. Socratem aiunt colapho percuſſum

nihil

nihil ampliùs dixiſſe, quàm, *Moleſtum eſſe quòd neſcirent homines, quando cum galeâ prodire deberent.* Non quemadmodum facta ſit iniuria refert, ſed quemadmodum lata. Ioco belliſſimè refutantur plurima.

Tu, ſi moneri te, ſi argui, ſi reprehendi, ſi vituperari, ſi conuicium in te dici audias, & tacendum non putes (quod tamen plerunque optimum) ioco ſic reſponde: Quæſo te ne me ita in faciem laudes. Aut dic: Nondum omnes virtutes meas enumeraſti; quid iam amplius? Ita ioco aduerſarium magis feries, quàm ſi grandem in illum falaricam intorſiſſes; putabit enim telum ſuum tam fuiſſe hebes, vt à te nec ſentiatur quidem.

De Lyſandro memorat Plutarchus, eum tam continentis linguæ, támque hilaris patientiæ fuiſſe, vt, cùm plurimis contumelijs à quodam afficeretur, hoc vnum ſereno vultu reſponderit: Dic, ô amicule, dic, dic; & nihil omittas, ſi quà fortè tuum animum malis, quibus videtur plenus, exonerare poſſis. Ingentis animi argumentum, nec irâ quidem

dignum arbitrari maledicum, licet in promptu ſit vltio.

Timotheus dux belli fortunatiſſimus fuit. At viri fortuna, vt ſolet, non caruit inuidiâ. Æmuli eius pinxerunt ciuitates, quæ ſeſe vltro in dormientis rete implicarent. Cauillatio erat vtcunque acerba. At Timotheus vt contumeliam ioco dilueret, vrbanè ac facetè: Si tantas vrbes, inquit, vel dormiens capio, quid facturus ſum vigilans? *a*

Ita *Siſinnius* epiſcopus, *Suidâ* teſte, vir eloquens, & philoſophiæ peritiſſimus, qui moribus tam feſtiuis fuit, vt eruditè iocari, & dicteria ſine offensâ ferre, & eleganter atque ex tempore quæſtionibus reſpondere potuerit. *b* Silentium, aut iocus, omnem verborum amarulentiam diluere nouit.

Dicat etiam quiſque ſibi, quoties laceſſitur: Nunquid potentior ſum rege Philippo, aut Cæſare Auguſto, quibus impunè maledictum eſt. O quantò ſatius eſt ſanare iniuriam, quàm vlciſci? Itaque pruden-

a *Plutarch. in apophtegm.*

b *Suidas, V. Siſinn.*

prudentiori cedamus, ſtultiori remittamus, pro quocunque illud reſpondeamus nobis, ſapientiſſimos quoque viros multa delinquere. *a* Hîc te rogo, mi Lector, non pigeat relegere hac de re, quæ in Zodiaco Chriſtiano, ſymbolo nono vberiùs diſſeruimus.

Verùm enimuerò, quantumuis clament omnes Sapientes, minentur Prophetæ, dehortentur Cælites, vociferentur Angeli, Apoſtoli rogent, quantumuis ipſe Angelorum Rex, Apoſtolorum Præceptor Chriſtus, poteſtate maximâ non ſuadeat ſed præcipiat, vindictam eſſe remittendam, nihilominus vindictam etiamnum contumaciter clamamus, tam robuſta eſt lingua Vindicans, tam cæca eſt vlciſcendi libido. Sic omnes Sapientes, Prophetas, Cælites, Apoſtolos, Angelos clamore ſuperamus. Iuſtinianus Imperator natu minor, *b* cui prius præſectæ nares, imperio deinde pulſus eſt.

a *Phœbea Veritas. Errátque ſapientiſſimus ſapientium.*

b *Iuſtinian. Rhinotmitus, de quo Baron. tom. 8. anno 702.*

Hic anno à Virginis partu ſeptingenteſimo ſecundo, è Cherſonâ inſulâ ſoluens, maritimum iter ingreſſus eſt; imperium denuo recuperaturus. Ortâ in mari tempeſtate & periculo vitæ iam proximo, vnus fidiſſimorum è familiaribus: Ecce, inquit, morimur domine; Quin Deo voues, imperio reddito iniurias illatas non vlciſci? Cui Iuſtinianus: Quid tu, ait, puerilium votorũ hîc ingeris? Iſtud ego voueo, ſi pepercero vel vnico illorum, qui fuerunt in me iniurij, hoc loci ſubmergar. Et tamen periculum incolumis euaſit; anno ſequente imperium recuperauit. Quàm admiranda ſunt tua, ô Deus, iudicia? Hoc neſcire non poſſumus, vltionem & vindictam à te ſeueriſſimè prohibitam. Lex priſca clamat: Non quæras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. *a* Clamat Salomon: Ne dicas, Reddam malum pro malo. *b* Ne dicas, quomodo fecit mihi, ſic faciam ei. *c* Clamat Paulus: Videte ne quis

a *Leuit.c.19.v.18.*
b *Prou.c.20.v.22.*
c *Eſ c.24.v.29.*

quis malum pro malo alicui reddat: ſed ſemper quod bonum eſt ſectamini inuicem, & in omnes. *a* Et rationem reddit: Qui enim iniuriam facit, recipiet id quod iniquè geſſit. *b* Ergo, Nulli malum pro malo reddentes, *c* omnem vindictam Deo tranſcribamus. Tu verò, quiſquis vltioni tam promptus es, nemini magis quàm ipſe tibi officis. Perinde ſi cum altero rixeris; & ille quidem veſtem tuam laceret, tu verò brachium tuum præ irâ ipſe ſaucies: quis grandius tibi damnum intulit? ita prorſus, hic quidem fortunas tuas aut corpus tuum lædit; animum, ſi nolis, lædere non poteſt: tu verò cùm vindictam expetis, animum non ſolùm lædis, ſed & occidis. Apiculæ cùm adeò excandeſcunt, vt aculeum non tantùm infigant, ſed etiam in vulnere relinquant, ſeipſas vitâ priuant, ſic qui iniuriam nouâ vlciſcitur iniuriâ velut aculeum perdens in vulnere, ſeipſum necat.

a *1. Theſſ. c. 5. v. 15.*
b *Coloſſ. c. 3. v. 25.*
c *Rom. c. 12. v. 17.*

Recitat Pauſanias, a Theagini Thaſio pugilum laudatiſſimo ſtatuam æream eſſe poſitam. Hanc obtrectator Theagi-nis & æmulus non vnâ nocte cecîdit flagris. nec ei hoc ſatis. Nam vt plagas in arenâ acceptas vlciſceretur, ſtatuam mouere loco, & deijcere conatus eſt. Loco mouit; ſed dum ea ruit, vltorem oppreſſit: ita quicunque vindictam ardet deiecturus alterum, ſubinde quem ſibi deſtinauit, deijcit, ſed vltor hoc caſu primus obteritur: ſibi nocet plurimùm dum ſæpe prodeſt alteri.

a Pauſan. in Eliacis.

§. VI.

Interrogatus Abbas Paſtor ſuper ijs verbis, *Non reddas malum pro malo*: hæc reſpondit: Vindicta geminis incedit vijs: Prima à corde ad oculos; altera à linguâ ad manus ducit. Vlturus ſe, primò cogitat ac circumſpicit, quâ parte hoſtem feriat: deinde hoc ipſum ore agitat, & manus euocat ad audendum, dicítque, cùm potuero, reddam. Verba impiorum inſi-

inſidiantur ſanguini. *a* Tu igitur primam cordis viam include. patet iſta? iter impedi per alteram. Sic alter alteri cor, oculos, Linguam, manus à ſanguine pura conſeruet. Lingua Vindicans ſemper cruenta eſt, quemadmodum os canis, qui totos dies macello inerrat, & fauces ſemper cruentas gerit. Hanc cruentam & Vindicantem Linguam ad Chriſti crucem figamus, & eam Linguâ Chriſtianâ commutemus, quæ clamare norit: *Pater dimitte illis: Non mea, Domine, ſed tua eſt vltio.* Opportuniſſimè hîc Auguſtinus interrogans: Vindicari vis, inquit, ô Chriſtiane? Nondum vindicatus eſt Chriſtus. An tu paſſus es improbum, & ille non paſſus eſt? Nónne prior pro te paſſus eſt, qui non habebat quod pateretur? Nam in te tribulatio, fornax aurificis eſt, ſi tamen aurum ſis, & non palea; vt ſordibus careas, non in cinerem conuertaris. *b* Hæc Lingua non ſanguinem & vindictam, ſed miſericordiam & veniam poſcit.

Nihil

a Prou. c. 12. ℣. 6.
b Auguſt. in pſ. 30. fine explicationis.

Nihil ergo habet in ſe vtile teter ille & hoſtilis vlciſcendi affectus; at omnia è contrario mala. Pudore calcato, nihil vacuum relinquit à ſcelere, non gloriæ memor, non infamiæ metuens, inemendabilis, cùm ex irâ in odium occalluit.

Hannibal Pœnus puluerem pede proijciens: Inter Carthaginem & Romam, inquit, bellandi finis tunc erit, cùm harum vrbium alterutra in puluerem ſubſederit. Sic inter Chriſtianos nonnunquam nullus vindicandi finis eſt, dum alter è duobus in ſepulchrales cineres fatiſcat. Adeò contumax vindictæ ſpiritus eſt. Maturè hîc igitur reſiſtendum. ſibi quiſque vt alteri dicat: Quid iuuat tanquam in æternum genitas iras indicere, & breuiſſimam ætatem diſſipare? Quid iuuat dies quos honeſtiſſimis ſtudijs impendere licet, in dolorem alicuius tormentúmque transferre? Quid ruimus in pugnam? quid certamina nobis accerſimus? quid imbecillitatis obliti, ingentia odia ſuſcipimus, & ad frangendum fragiles conſurgimus? Quid tumultuamur, & vitam ſeditioſi conturbamus? Dies

quos

quos labi aut excidere triſtibus & prauis curis patimur, eos fatum colligit tamen & in Expenſi tabulis ponit: Mors propiùs ac propiùs accedit. Iſtud tempus quod alienæ deſtinas morti, fortaſſe circa tuam eſt. Quin potiùs vitam breuem colligis, placidámque & tibi & ceteris præſtas? quin potiùs amabilem te, dum viuis, omnibus exhibes: deſiderabilem, cùm exceſſeris, reddis? Quid nobis cum vindicatione & inſidijs? Quieti potiùs pacatíque, quantulumcunque ſupereſt, exigamus. Et quantulum eſt temporis quo aut hoſtis tuus pœnâ ſuâ torqueatur, aut tu malum gaudium ex alienâ percipias? Dum inter homines ſumus, colamus humanitatē: non timori cuiquam, non periculo ſimus: detrimenta, iniurias, vellicationes, conuicia, vindicationes, omittamus aut contemnamus, & magno animo breuia feramus incommoda. Dum reſpicimus, quod aiunt, verſamúſque nos, iam mortalitas aderit ductura nos ad immortalitatem. *a*

a Seneca l. 3. de Irâ c. vlt.

CAPVT

CAPVT XXV.

Linguam VITVPERANTEM *ſeu Cenſoriam nemini non exoſam eſſe.*

SOcrates cùm decorum adoleſcentem & diutulè tacentem conſpicatus foret: Vt te videam, inquit, aliquid loquere. Scilicet Socrates tacentem hominem non videbat. *a* Hæc eadem Philoſophia etiam in ſacris paginis locum habet. Nam & Siracides non abſimili modo Philoſophatus: Ante ſermonem, inquit, non laudes virum. Sicut ruſticatio de ligno oſtendit fructum illius: ſic verbum ex cogitatu cordis hominis. *b* Qualis arbor, tales & frondes & fructus: quales hominis cogitationes, tales plerunque & voces, & actiones:

Nauita de ventis, de tauro narrat arator,
Enumerat miles vulnera, paſtor oues.

Eum

a *Philoſophus à Madaurâ l. 1. Florid. initio.*

b *Eccli. c. 27. v. 7. & 8.*

Eum qui epulas & generoſum vinum adeò commendat, an non gulonem & catillonem dixeris? qui adeò diſertus eſt in alienâ formâ prædicandâ, indicium facit amoris non adeò caſti. Qui ſe ſuáque crebriùs ac liberaliûs laudat, à nemine non ſuperbus iudicatur. Qui omnium dicta carpere, mores omnium cenſere, nemini non notam inurere, rebus omnibus ceram miniatulam apprimere perquam dextrè nouit, an non is omnium voce Criticus & vituperator dicitur? Atqui *Vituperans* hæc lingua hoc æuo vſitatiſſima eſt.

Quiſque calculum de aliorum moribus
fert è ſuis;
Quiſque cenſor eſt alieni, nemo ſed cenſor ſui eſt.

Tantò grauiores rerum alienarum vituperatores, quantò noſtrarum facundiores laudatores ſumus, nemo ſuæ manticæ quod in tergo eſt, videt. Hinc lingua *Vituperans*, quæ honeſtiore nomine *Cenſoria* ſolet appellari, de quâ breuiter diſſeremus.

§. I.

§. I.

Solet in vrbibus quorundam ſupellex auctione vendi. Is qui præeſt auctioni, *a* in aſſignando cuiuſuis rei pretio peritiſſimus ſit neceſſe eſt, id enim muneris habet, pronuntiare, tanti hæc tabula, tanti hoc poculum, tanti veſtis hæc, tanti hæc ciſta veneat. Lingua de quâ loquimur, hoc officium ſedulò exercet, ſuum rebus omnibus ponit pretium, hoc centum valet aſſibus, hoc tribus, hoc nullo, iſtud vix triobolare, illud mille ſeſtertiorum eſt. Hæc lingua omnia cenſere, carpere, vituperare; rebus omnibus auctoritatem addere, demere, rerum omnium defectus & vitia explicare ſcit. Romani cenſores olim Magiſtri morum erant, Magiſtratu ampliſſimo eóque quinquennali fungebantur. Plurimum illis imperij & iuris in Senatores, Equites, plebem. illos Senatu mouere, iſtis equum adimere, hos capite cenſere poterant. ijdem vrbis tem-

a Gantner.

pla, vias, aquas, ærarium tuebantur. Cenſura olim poteſtatis erat plurimæ. Hanc ſibi poteſtatem vindicat Lingua *Vituperans* ſeu Cenſoria, non in ſenatores ſolùm & equites ac plebem, ſed in ipſa faſtigia, in Principes, Reges, Cæſares, in ipſos pænè Cælites, quibus non ſemper ex toto parcit. Apud eos potiſſimùm hæc lingua officioſiſſima eſt, qui ſibi videntur pleno pectore ſapere, qui etiam dinumerare ſe ſtellas & metiri magnitudinem poſſe arbitrantur. *a* Quamuis etiam apud indoctiſſimum quemque hæc lingua in promptu ſit. Imò, Et pueri naſum Rhinocerotis habent. *b* Etiam pueri adhuc balbutientes ſibi ius cenſendi, damnandi, irridendi ſumunt. Nec mirum.

Nam facilis cuiuis rigidi cenſura cachinni c

Maxima vbique ridendi carpendíque libido ac licentia eſt. Vbique tribunalia, vbique iudices & iudicia, ſed quales ſunt iudices, talia & iudicia, hoc eſt praua

a Die das Graß hören wachſen.
b *Martial. l. 1. epigr. 3. ſupra ſactamentio.*
c *Iuuenal. Sat. 10. v. 31.*

praua & temeraria. Quamuis hoc loco de iudicijs temerarijs nos nihil, lingua enim non iudicat, & id alibi fusè proſecuti ſumus. *a* Hîc illam Linguæ licentiam compreſſum imus, quâ omnia quæ in oculos auréſque incurrunt, cenſentur & carpuntur. Hæc lingua, mirum dictu, omnium ſcientiarum gnaram ſe fingit, perinde ac ſi eius dominus & Grammaticus, & Poëta, & Rhetor, & Philoſophus, & Medicus, & Iuriſconſultus, ſed & Theologus ſit. Hæc lingua non tantùm infinitis ſe miſcet quæſtionibus, *b* ſed earum etiam diſceptatricem ſe gerit & iudicem: quidquid non placet, audaciſſimè cenſet & vituperat.

Lex eſt à Doctorum moralium ſenatu fixa: *Si quem laudare non potes, ne vitupera.* Et certè veterum mos fuit, neminem ſepelire, niſi prius laudatum. Sepeliendus itaque fuerat homo non magnæ frugis. Vitiorum omnium altum vbique ſilentium de illo. Tandem prodijt tonſor, qui de mortuo dixit hoc elogij: Fuiſſe

a *In Amuſſi, ſeu Rectâ Intentione l.2.c.7.*
b *Eccleſ. c.7.v.30.*

Fuiſſe hominem ſupra modum forficihabilem, & capitis, ad manus tonſoris, aptiſſimi. Vnde intellectum eſt, vix quemquam eſſe tam illaudatæ vitæ, qui non à re aliquâ laudari poſſit.

Ergo, *ſi laudare non potes, ſaltem ne vitupera.* Hanc legem exactè ſeruauit Chriſtus. ſiquidem interrogatus ab Hebræo Pontifice de diſcipulis & doctrinâ: Ad hanc quidem interrogationis partem de doctrinâ reſpondens: Ego, inquit, palam locutus ſum Mundo: ego ſemper docui in ſynagogâ quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil. *a* De diſcipulis penitus ſiluit. Quid ita? Ah, ne hoc quæras: laudare illos non potuit, ideò nec vituperare voluit. Et quomodo eos laudaſſet, qui eâ ipsâ nocte, dum ſubmiſſionem verbis & exemplis docerentur, de primis ipſi dignitatibus litigabant, qui vigilare toties moniti ſtertebant, qui carceris & mortis ſocietatem polliciti, fugiebant. Vix poterant hæc laudari, ideò modeſto ſilentio tranſmittenda erant. Si quem ergo laudare

a *Ioan. c. 18. v. 19.*

laudare non poſſis, ſaltem ne velis vituperare. Pari ratione quod artem & ſcientiam tuam excedit, non facilè vnquam cenſe, aut carpe.

Apelles, Plinio narrante, perfecta opera picturæ proponebat in pergulâ tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auſcultabat, vulgum diligentiorem iudicem quàm ſe præferens. Ferúntque à ſutore reprehenſum, quòd in crepidarum vnâ intus pauciores feciſſet anſas. Tulit hoc Apelles & tacuit. Cùm verò idem poſtero die prioris admonitionis emendatione iam ſuperbior, circa crus neſcio quid cauillaretur, indignatus Apelles proſpexit, denuntians ne ſupra crepidam ſutor iudicaret, quod & in prouerbium venit. *a* Ita pænè legem ſanxit nobiliſſimus hic pictor, ne quis cenſorem ageret in rebus quæ non ſui officij, artis, opificij, facultatis eſſent. Quid lingua coci in rebus architectionicis cenſeat? longè aliud eſt ædificia ſtruere, aliud pultes ac iuſcula parare: de ollis & cacabis cocus, de

a Plin. l. 35. nat. hiſt. c. 10. ante med.

le ſtructuris & fabricis architectus ſententiam dicat. Quid medicum Iureconſultus docet, aut hunc ille? Quid militiæ ducem ignauus ſartor reprehendit? liuerſa ſunt acum filúmque, & militum gmina ducere. Quid nauarchum cauſidicus vituperat? Diſſimillima ſunt, in oro verba facere; & in pelago triremem egere. Quid oratorem exagitat bambao? ipſe prius loqui diſcat, & linguæ ſuæ lumbum emendet, quàm aliorum eloquentiam corrigat. Quid teſtudo tariorem anſeris volatum ridet? Quid oruus columbæ gemitus carpit? ingratiſſimæ ſunt hæ cenſuræ. Et quamuis Muſarum alumnus in ſcholis educatus non mperitè cenſere poſſit Martis alumnum n caſtris exercitatum, meliùs tamen cenſuram ſubſtringet. Cenſores & vituperatores licet peritos rerum nemo non odit. Quòd ſi cenſor ſit imperitus, nauſea eſt, & ſtomachum nemini non euertit; pro præmio grande in ſe odium concitat. cùm molliſſimè punitur, liberaliter irridetur. Salſè poëta vetus cenſoriam linguam irriſit breui hoc carmine:

Cùm tua non edas, carpis mea carmina, Læli:
Carpere vel noli noſtra, vel ede tua. a
Poëta vis videri, Læli, alióſque carpis. Hoc nemini non promptum. Nam facilis eſt cuiuis rigidi cenſura cachinni. Multis hic morbus ſedet, qui, cùm ipſi nihil poſſint, cenſendis alijs hoc moliuntur, vt aliquid poſſe videantur. Fruſtra. Riſum ferunt, non plauſum.

a *Martialis l. 1. Epigram. 74.*

§. II.

Rex Ptolemæus de re muſicâ copiosè diſſerens, quædam ſibi minùs perſpecta carpſerat. Hîc vnus aliquis aulædorum imperterritus: aliud eſt, inquit, ò Rex, ſceptrum, aliud plectrum. Rex Macedo Alexander non minus audaci reſponſo iuſſus eſt cenſuram ſubſtringere. Solebat Alexander ad Apellem, quem dixi, chariſſimum ſibi artificem ſæpius reuiſere, & varia de pingendi arte garrire, quæpiam etiam imperitiùs cenſere. Apelles ſilentium ei comiter ſuadens: Optime Rex, inquit, ſi me audias hac de re ſuauiùs

iùs ſilebis, ne pueri, qui colores te-
unt, te rideant. a

Momus, vt Heſiodus canit, ſomni &
octis pulchellus filius, & à tantis paren-
ibus minimè degener, otium habet pro
egotio, nec pænè alium laborem ſubit
uàm nihil laborare, omnium tamen
abores inſpicere, cenſere, carpere, quid
erperam factum, liberrimè dicere. A'
uo & nomen duxit *Momus*, ſeu repre-
enſor, vituperator.

Terrarum orbis, quod tutò affirmem,
leniſſimus eſt Momis, cenſuræ vitupe-
ijs mixtæ vbique plurimæ, & quidem
e eâdem re ſæpe contrariæ. Eandem
eſtem quam ille nimis longam iudicat,
ic ait nimis eſſe breuem. Eandem ſcrip-
onem aliqui putant excultam nimis,
: pænè ad vitium elegantem, alij nimis
idem & impolitam dicunt. Idem epu-
im alij vt lautiſſimum commendant,
ij delicatioris gulæ vt tenue ac pauper-
num vituperant. Beneficium idem ab
o largum æſtimatur, ab alio nihili fit.
omorum plena ſunt omnia, quemad-

y 2 modum

a Plin. cap. ſupra nom.

modum ſtultorum: horum & illorum infinitus eſt numerus. *a* Et quamuis non omnes ſtulti ſint Momi, omnes tamen Momi ſtulti ſunt. Inſigniſſima certe ſtultitiá eſt, alienos næuulos rigidiſſimâ cenſurâ perſtringere, næuos ſuos ingentes non videre. Ita cæci & noſtri amantes, alienam feſtucam cernimus, trabem noſtram non cernimus: Quæ carpimus in alijs, ea ipſi facimus. Alijs ſeueri ſumus, nobis indulgentiſſimi. Ridet alter alterius dementiam, nemo ſuam. Vix vllus eſt qui non Cenſorem agat, & tamen vix vllus etiam reperitur, qui Cenſores non peſſimè oderit. Illud virtuti & innocentiæ abſolutiſſimum exemplar Chriſtus Dominus, quàm acerbos & rigidos habuit Cenſores Phariſæos, qui velut Epidaurij ſerpentes oculis acutiſſimis obſeruabant, num in conuiuijs, in concionibus, in colloquijs cum Chriſto aliquid deprehenderent quod vituperarent. Cùm autem nequiſſima hæc ſolertia in Virtutis magiſtro nil vitij reperire poſſet, diſcipulos obſeruare cœpit

Manus

a *Eccleſ.c.1.v.15.*

Manus Apoſtoli non lauabant? mox adfuit cenſura & vituperans lingua. Ieiunia non tam crebra ſeruabant? Cenſura denuo & vituperium ſecutum.

Idcirco nullus ægrè ferat ſe ſuáque rigidiſſimè cenſeri & vituperari: cenſoribus os obſtrui non poteſt. Nec in Orbe quidquam eſt tam exaſciatum atque perfectum, quod cenſeri aut vituperari nequeat. Nulla virtus tantæ auctoritatis eſt, quæ omnem cenſuram ſubterfugiat. Quem ergo lingua Vituperans & Cenſoria tam rigidè flagellat, is ſecum aſſiduè in animo voluat: Mihi hoc non ſoli fit; doctiſſimis, ſapientiſſimis, ſanctiſſimis id æquè perferendum eſt: velis nolis ſubeundus eſt runcinarum raptus. *a* Sed norint illi, qui è ſtirpe Momi ſunt, quorum lingua cenſere ac vituperare tam expeditè ſcit, exoſiſſimos ſe fieri apud omnes: nam ab omnibus Critici, Cenſores, Ariſtarchi, Syndici appellantur, vt qui Momum vbiq; agere, omnes dicterijs figere, omnia conuellere norunt & carpere; qui nunquam ſerenam & matuti-

a Muſt vber den Hobelbanck.

nam frontem induunt, qui ſemper ſecum limam cenſoriam ferunt, quâ ferrum impolitum caſtigent & poliant. O Momi quorum potiſſimus labor eſt, labores aliorum maledico dente rodere. O Momi, publicum eſtis odium, ad Garamantas & Indos deportandi! Quamuis non neſciam olim genus hominum huic ſimile Romæ apud quoſdam in delitijs fuiſſe. Affirmat Seneca, & : Eadem cauſſa eſt cur nos mancipiorum noſtrorum vrbanitas, in dominos contumelioſa, delectet: quorum audacia ita demum ſibi in conuiuas ius facit, ſi cœpit à domino. Vt quiſque contemptiſſimus, & vt maximè ludibrio eſt, ita ſolutiſſimæ linguæ eſt. Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & ſub magiſtro habent, qui probra meditatè effundant: nec has contumelias vocamus, ſed argutias. *a* An capitis iſtud ô Critici? ad Cenſoriam hanc dicacitatem non conducuntur niſi mancipia, pueri, contemptiſſimi hominum & impudentiſſimi, qui vt conuiuas

eò

a Seneca l. de Sapientis Conſtantiâ, c. 11.

cò liberiùs dictis vellicent, à domino permittuntur initium facere. Hunc vbi cenſurâ parcente ac innoxiâ libauerint, ceteros deinde audaciſſimè carpunt. Iſtius moris veſtigium hodiéque illic permanet, vbi ſanniones, ſcurræ, moriones menſis inerrant, & liberrimè dente ioculari, ſæpe non innoxio, quicquid lubet, arrodunt.

§. III.

Cum his iure comparem importuniſſimos ſeu Cenſores ſeu vituperatores illos, qui velut in conuiuio ſpargunt dicteria, & modò illud, modò iſtud vellicant. Huic tali homini nemo ſatis bonus videtur, nemo ſatis doctus, nemo nobilis, nemo diues ſatis; nemo ſatis liberalis aut pius: vt bene de te loquatur, ſentiátque, nullâ morum probitate impetrabis.

Rubriginoſis cuncta dentibus rodit.
Hominem malignum forſan eſſe tu credas:
Ego eſſe miſerum credo, cui placet nemo. a

Imò

a *Martial. l. 5. epigr. 29.*

Imò miſerrimus eſt cui nihil placet, cruciatur enim ſemper, & ſemper iraſcitur, amat nullum, odit omnes; & plerunque cui nemo placet, is ipſe placet nemini. Eò carpendi & vituperandi libido perducit, vt tandem pudori non ſit omnes allatrare, aſpernari omnia. Verùm, vti iam ſæpe monuimus, primum improbæ linguæ ſupplicium eſt, vt in caſſes quos alijs tetendit & ipſa incidat, ſuiſque pereat inuentis. Itaque tu qui alios cenſes, nónne cenſeberis & ipſe? qui alios vituperas, an non & ipſe vituperaberis? Pedicas quas alijs poſuiſti, & tui pedes ſentient. Æquiſſimum prorſus eſt, vt plurimos habeat cenſores, qui vnus omnium cenſor fuit.

Quemadmodum verò Apelles ſutorem ad ſutrinam remiſit; iret porrò & ſuos calceos ac crepidas contemplaretur: vbi lynceus illic omnia peruidiſſet, veniret, & cruris malè picti errorem monſtraret: Ita prorſus cenſor & vituperator ſeipſum in domum ſuam, in cor ſuum compellat, dicátque ipſe ſibi: Hîc cenſe, hîc vitupera tot peſſimos affectus

fectus

fectus tuos, tot inolita tua vitia. quid dicis de præcipiti tua ira, quid de tuâ tenacitate & ambitione? incontinentiam tuam non reprehendis? animum tuum libidinoſum non accuſas, non punis? ſocordiam tuam præſertim in rebus animi tam ſupinam non damnas? Hîc loquere, hîc calculo atro vtere, hîc nigrum tibi theta fige: quid ceſſas ignaue? Cenſoriam poteſtatem hîc oſtendas;

Te corrigas prius, alterum quàm corrigas.

Quòd ſi lingua hæc vituperans & cenſoria ſuum ipſa dominum vellicaret, & abditos illi defectus opprobraret; rem ſanè bonam faceret, ferrétque operæ pretium. Hinc maxima in orbe quies & tranquillitas ſequeretur; omnia longè quàm aliàs ordinatiùs ſuccederent; ſi quiſque ſuus ſibi cenſor & vituperator eſſet. Hoc & Chriſtus, hoc & diſcipuli Chriſti omnibus inculcant: Quòd ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. *a*. Ergo calculus noſter in noſmetipſos feratur, lima noſtra cenſoria in noſtrammet acuatur ſtultitiam;

a 1. *Cor. c.* 11. *v.* 31.

quemadmodum ſcorpio effugium deſperans, ſeipſum ſuâ cuſpide ferit, ſeipſum leo ad iram caudâ provocat: ſic & nos iraſcamur contra nos: hæc nobis ira permittitur. Iraſcimini, & nolite peccare. *a* ſic vituperij noſtri aculeus noſipſos fodicet. Omnes inconſulti & improuidi ſumus, omnes incerti, queruli, ambitioſi. Quid lenioribus verbis vlcus publicum abſcondo? omnes mali ſumus. Quicquid itaque in alio reprehenditur, id vnuſquiſque in ſuo ſinu inuenit. *b* Quid illius pallorem, iſtius maciem notas, tu ipſe pallidiſſimus, & torridus macie? Quid illius imprudentiam culpas, tu ipſe imprudentiſſimus? Quid huius ſupercilium tangis, arrogantiâ & faſtu pleniſſimus? Quid iſtius auaritiam incuſas, tu omnium maximus Euclio? Quid amici voracitatem carpis, cùm tu inter Phagones & Nouellios tricongios omnes excellas? Quid tarditatem meam obiurgas, cùm ipſa ſis pigritia? Quid vicini iracundiam ſugillas, cùm ipſe ſis furor, & nemo te ſæpius iraſcatur? Quidquid itaque in alio

a Pſ. 4. v. 5.

b Seneca l. 3. de Irâ c. 26.

alio reprehenderis, id in ſinu tuo inue-
nies. Quapropter ſuo quiſque cenſori di-
xerit, quod priſcus poëta ei à quo carpe-
batur obiecit:

Allatres licet vſque nos, & vſque,
Et gannitibus improbis laceſſas:
Nos hac à ſcabie tenemus vngues. a

Morbus eſt, ſcabies eſt tam effuſa quoſ-
libet carpendi licentia: qui morbum
hunc odit, vngues teneat, linguam
coërceat, aut hanc ſcabiem
magis magíſque irri-
tabit.

a *Martialis l. 5. epigr. 58.*

R. Sad. Iu. f.

X

A. Hic homo cum laternâ incendium contemplatur, nec linguam tenet, quin domeſticis incuriam ſic obijciat: O incolæ, ſi vos cuſtodiſſetis ignem, fuiſſet & veſtra domus cuſtodita. Propterea ego Vulcanum in cornu incluſum gero, ne famelicus erumpat, & prandio vnico ædes meas deuoret.

Lingua ignis eſt, omnium aſſenſu, & quidem vehemens ac planè furioſus. Qui plurima cauere vult incendia, caueat verba, cuſtodiat linguam, eámque dentibus, velut ignem, laminis corneis clauſam coërceat.

Porrò laternam Angelus & hydriam protendit pro flammeo gladio, ad omnes priores Alphabeti litteras ſpectato. Nos namque ſequentibus capitibus, non vitia linguæ, ſed artificia ad vitioſam linguam vel emendandam vel tolerandam explicabimus. Et quidem Cap. 26. & 27. Cur lingua ſit adeò cuſtodienda, docebimus.

X.

CAPVT XXVI.

Cur Lingua ſit adeò cuſtodienda.

ROmani Alphabeti literas viginti numerauimus, tres reſtant priori numero addendæ. de literâ hîc proximè appictâ Quintilianus: Et noſtratum, inquit, vltima X. quâ tamen carere potuimus, ſi non quæſiſſemus. *a* Pythagorica illa litera Y. Græcorum propria eſt, de quâ nos infrà ſuo loco. Priſci qui peregrinas literas non admittebant, quintã Latinorũ vocalẽ ſubſtituebant illius vicem. Affirmat Tullius, regem Epirotarum nunquam Pyrrhum ab Ennio, ſed Purrhum nominatum. *b* Vltimus Alphabeti character Z. à Græcis tamquam proprium ipſorum Elementũ vindicatur; ab antiquiſſimis illis qui peregrina

a *Quintil l. 1. c. 4.*
b *Cic. l. de Orat.*

regrina reſpuebant non vſurpatus. Nos æui noſtri morem ſecuti loquemur cum multis, & hoc Latini Alphabeti auctarium addemus hac ratione, vt ad literam X. quæramus, quare lingua & quomodo ſit cuſtodienda. Litera Pythagorica Y. duodecim medicamenta ſuggeret, quibuſcunque vitioſis linguis inducenda. Vltima demum alphabeti litera Z. ſeptemplex artificium docebit quo peſſima quæque lingua ſi non doceri ac corrigi, ſuſtineri ſaltem & tolerari poſſit.

Atque hîc quidem dum ordimur, antepenultimum Alphabeti elementum in memoriam mihi reducit piſcem qui Xiphia dicitur, de quo Plinius miranda maris commemorans: Trebius Niger auctor eſt, inquit, piſcem Xiphiam, id eſt gladium, roſtro mucronato eſſe: ab hoc naues perfoſſas mergi in Oceano. *a* Lingua vitioſa Xiphiæ piſci ſimillima, ſemper mucronatum gerit roſtrum, non ligneas ſolùm naues, ſed etiam domos vel ferreas perfoſſura, verè Xiphia, [b] nam hoc

a *Plin. l. 32. hiſt. Nat. c. 2. ante med.*
b Schwertfiſch.

hoc molitur, vt naues quas perfoderit, mergat, vt hoſtes quos contigerit ſternat, vt domos quas perforarit, ſubruat. Hoc ipſo iam liquet, quàm cautè mucronatum hoc monſtrum ſit cuſtodiendum, ne adeò multis noceat. Sed iſtud paullò explicatiùs nunc docebimus, cauſſas in genere aſſignaturi, ob quas lingua tam ſollicitè ſeruanda. Et id puto rectè ad literam X. tradimus, hæc enim velut crux decuſſata, duas habet obliquas trabes ſibimet inſertas: ita nos geminâ diſſertatione exponemus, quare lingua ſit adeò cuſtodienda, & quomodo poſſit cuſtodiri. Primum hoc capite, alterum ſequente proſecuturi.

§. I.

In epulo cæleſti in quo Chriſtus conuiuator Corpus & Sanguinem ſuum comedendum & bibendum apponit, conuiuarum lingua plurimum honoratur. nam etſi conuiuæ diuinum hunc cibum potúmque intra viſcera recipiant, omnium tamen membrorum prima eſt lingua,

gua, quæ ſuum Dominum velut gremio ſuo complexa ſuſcipiat.

Prima igitur generalis cauſſa ſit, cur lingua tam ſtudioſè coërcenda, quòd ea omnium membrorum prima virgineum corpus & ſanguinem Seruatoris, ipſum Dei filium hoſpitaliter excipiat. Diſertiſſimus Chryſoſtomus hoc vnum nunquam ſibi viſus eſt ſatis inculcaſſe, quod diuinum honorem adeò vel augeret vel imminueret. Audite Oratorem aureum ita diſſerentem: Magnâ animaduerſione opus eſt, inquit, vt linguæ poteſtate cautè & ſecurè vtaris. Cogita apud te hoc eſſe membrum per quod cum Deo colloquimur. Hoc eſt membrum per quod imprimis reuerendū ſummâ veneratione dignum ſacrificium [a] ſuſcipimus. Sciunt fideles quod dicitur, & ideò oportet id eſſe liberum ab omni accuſatione, maledicto, verbo obſcœno & calumniâ. Et ſi nos aliqua laſciua & impudica cogitatio vrgeat, ea intus eſt ſuffocanda, nec permittendum vt in verba exeat. Et ſi puſillus & demiſſus animus facit vt lo-

qui

a *Notetur obſecro, hæc vox ſacrificium.*

qui non audeas, ſed apud te murmures, ea quoque radix eſt exſecanda. Tuta ſit porta oportet, & perfecta cuſtodia, nec permittendum eſt, vt intus mala conſilia pariantur: & ſi pariuntur, ea ſunt intus ſuffocanda, & eſt radix eorum exſecanda. Hanc habuit Iob cuſtodiam & ideò nullum verbum inconcinnum aut abſurdum protulit, ſed maxima quidem ex parte tacuit. Tum demum enim ſolùm loquendum eſt, quando quæ dicuntur, plus proſunt quàm ſilentium. *a* Idem Chryſoſtomus: Linguam, inquit, oraturus deterge. Nam ſi quis pedes tuos ſtercore ſordidatis manibus tangeret, non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes tu hoc modo Deum orare? nam qui orat, quaſi manu linguâ vtitur, quâ genua Dei ſupplicando attingit. Nolite igitur ipſam maculare, ne Deus ad vos dicat: Si multiplicaueritis deprecationem non exaudiam vos. Magis igitur quàm pupillam oculi linguam tuam cuſtodias.

a Chryſ. to. 1. hom. in Pſ. 140. mihi pag 1038.

ſtodias. Regius quidam equus eſt lingua noſtra: ſi ergo ei frenum immiſeris & doctrinâ tuâ gradarium feceris, aſcendet in eum rex & quieſcet in eo: ſi autem nullo freno domueris, ſed huc atque illuc infrenem iactari permiſeris, diaboli eam vehiculum feciſti. *a* Nec ceſſat Chryſoſtomus idem altiùs animo infigere, nam in illud Hieremiæ Prophetæ: *Si ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris,* *b* pro ſuggeſtu explicans: Cùm itaque lingua tua, inquit, tanquam Chriſti lingua ſit, & os tuum quaſi Patris os fiat, & ſancti Spiritus ſis templũ, quis iam huic fuerit æqualis honor? Nec enim ſi tuum ex auro foret os compoſitum, aut ex pretioſis lapidibus, ita fulgeret vt nunc mundo manſuetudinis illuſtratum. Audacis eſt, os diabolo ſimile poſſidere, & linguam maligni dæmonis habere ſimilem, quam habere non oportet Chriſti manſuetudinis ſectatorem: præſertim talium participem myſteriorum

a *Idem to. 2. hom. 46. in c. 13. Matth. mihi pag. 386.*

b *Hieræm. c. 15. v. 19.*

ſteriorum, & ipſi dominicæ carni communicantem. Addit: Videamus, & quo modo formetur os diaboli, ne vnquam illud comparemus. Qualiter itaque fingitur? per imprecationes, per contumelias, per inuidiam & periurium: cùm enim illius verba quis loquitur, illius linguam ſumit. Quam igitur habebimus veniam? vel potiùs quam non ſubibimus pœnam, cùm linguam, quâ carnem guſtare dominicam digni ſumus habiti, negligamus diabolica loquentem? Ne negligamus, quæſo, ſed vtamur omni ſtudio, vt eam doceamus ſuum imitari dominum. Si enim eam docuerimus, hoc nos cum multâ fiducia ante Chriſti tribunal conſtituet. Niſi quis ita loqui ſciuerit, neque iudex eum audiet. *a* Sed necdum Chryſoſtomus finem facit dicendi & monendi hoc ipſum, vt importunis ſaltem clamoribus ſurdam improbitatem expugnet. ita porrò Conſtantinopolitanus hic Orator pergens: Cogita, inquit, quàm primum verbum protuleris,

a *Idem to. 5. hom. 52. ad Pop. Ant. mihi pag. 297. & ſeq.*

tuleris, quid ſis locutus, & quæ ſit oris tui dignitas. Patrem vocas Deum, & fratrem mox vituperas? Cogita, vnde ſit, quod Patrem vocas Deum. A' natura? non poteris dicere. A virtute? neque iſtud poteris. Sed vnde? ex ſolâ benignitate, commiſeratione & multâ miſericordiâ &c. Ergo, Patrem vocas Deum & vituperas? Atqui non ſunt iſta filij Dei, ſed porrò aliena. Quod ergo opus eſt filij Dei? Inimicis ignoſcere, pro crucifigentibus precari, pro odio habentibus ſanguinem fundere, iſta demum digna ſunt filio Dei, inimicos, ingratos, fures, improbos, inſidiatores; fratres & hæredes facere, non eos qui fratres facti ſunt, veluti mancipia vituperare. Cogita quæ verba ſit os tuum locutum, quâ dignatum mensâ, quæ contingat, quæ deguſtet, quo cibo fruatur. Perpende cum quibus tempore myſteriorum adſtes, nempe cum Cherubim, cum Seraphim. Seraphim neminem vituperant, ſed vnus & idem vſus ora illorum adimplet, nempe benedicendi & glorificandi Deum. Quomodo ergo potes cum illis

dicere

dicere Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui ore tuo ad vituperium abuteris? Dic quæſo, ſi vaſculo regio, quod ſemper cibos habeat regios & ad illos ordinatum ſit, ad ſtercora miniſtrorum quiſpiam abuteretur, an auderet illud cum reliquis ad eadem edulia regia deputatis, ſtercore refertum denuò reponere? Nequaquam. Atqui eiuſmodi eſt, quod fratrem accuſas, quod vituperas. Cur itaque teipſum ſordidum reddis & pollutum? In cælis conſiſtis, & vituperas? Cum Angelis conuerſaris, & vituperas? Oſculo dominico dignatus es, & vituperas? Tot ac tantis rebus os tuum adornauit Deus, vtpote hymnis Angelicis, cibo non tantùm Angelico, ſed Angelicam etiam dignitatem ſuperante, oſculo ſuo, complexibus etiam ſuis, & vituperas? Noli obſecro. Magnorum malorum cauſſam habens res iſta quàm longiſſimè abſit à mente Chriſtianâ. Claudamus oris noſtri ianuam, obijciamus repagulû, mordeamus nos ipſos, ſi quando graue ac durum quoddam verbum dentes noſtros tranſilire voluerit. Precemur Deum, precemur

ſcemur proximum conuicijs affectum, nihil huius ægrè feramus. Nos ipſos percuſſimus, non illum. a

a Idem to. 4. hom. 15. in c. 4. ad Epheſ. mihi pag. 945. & ſeq.

§. III.

Ita Chryſoſtomo indigniſſima res viſa eſt, linguâ quâ Deum alloquimur, quâ Dei filium amplectimur, quâ Cælites ſalutamus, eâ ridiculas fabulas, graues obtrectationes, libidinoſas ſpurcitias ſpargere. Audéſne Chriſtiane, Dominum Deúmque tuum in ſpelæum colubris ac baſiliſcis plenum introducere? audéſne puriſſimum illud Domini corpus contingere linguâ tuâ, quæ ſentina & cloaca eſt iniquitatis? Narrationem hîc attexo quæ melius rem oculis ſubijciat.

In vrbe celebri non infimæ ſortis fœmina habitabat hæreticorum domibus ſepta, quamuis Catholicorum myſteria illinc non penitus exularint. Idcirco matrona illa morbo correpta diuinam ſynaxim à Catholico curione petijt ad ſe deferri.

ferri. Hîc iam deliberatum eſt inter cognatos, quandoquidem domus duplici erat ingreſſu, quâ ædium parte, anticâ vel poſticâ Corpus dominicum inferretur, erant autem non procul poſtico ſellæ Patroclianæ. Fuerunt qui dicerent, cauendis vicinorum irriſionibus & ſannis, Euchariſtiam per poſticum inferendam, illic enim non facilè irriſorem fore, vbi nulla eſſet hominum frequentia. At boni homines, non hoc ſpectabant, ne ferculum cæleſte irrideretur, ſed ne facerent quod vicinis diſpliceret. Non tulit hoc animorum frigus matrona ægra, & cognatos increpans: Quid iſtud, inquit, ſuadetis frigidi? non ita fiet. per anticam Chriſtus inferatur. rideant qui velint; ſinamus, quod vetare non poſſumus. Ego certè Dominum meum hac ignominiâ non afficiam, vt eum iuxta latrinam inferri curem. Ita controuerſia animosè ac prudenter deciſa eſt. Interroga, oro, mi Chriſtiane linguam tuam, aut eâ tacente, conſcientiam tuam, quantum illa ſordium contrahat vno die, hebdomade vnâ, menſe aut

anno

anno vno, an non ea demum exundans cloaca erit tot otioſis, inutilibus, fœdis, noxijs ſermonibus ſtipata? & tu hac ipsâ linguâ Chriſtum non tranſeuntem, ſed in te ingredientem, vis excipere, contingere, amplecti? At lota eſt, inquis, piaculari confeſſione. Quidquid ſit; tanti hoſpitis honori necdum ſatis conſultum. Si ego tibi piſcem apponam delicatiſſimum, in eâ tamen patinâ, quæ manuum pedúmque ſordes & omne genus ſputorum aliquanto tempore exceperit, num hoc tibi ferculum appetentiam ciebit? Quid indignaris? iam lota eſt. Sit lota, inquis, & nauſeam non moueat, honori tamen nequaquam eſt, prandium etiam dapſile tali præbere patinâ. Et tu tibi perſuades, non diſpliciturum Chriſto, ſi eum linguâ, quæ omnium ſpurcitiarum fuit receptaculum, velut patinâ cibum ſuſcipias?

Ergo linguâ vel ideò ſolertiſſimè cuſtodienda eſt, quòd ea omnium prima cæleſtem panem contingat. Sacram menſam ſæpius accedis? tantò igitur purior ſit lingua, quantò crebrius tantũ

dominum & puritatis auctorem recipis. rarò corpore Chriſti paſceris? tantò igitur frequentius labêris linguâ, quantò rariùs biberis ex hoc fonte Gratiarum. Vide igitur & attende, ne in te dictum ſit: Nolite dare ſanctum canibus. *a*

a Matth. c. 7. v. 6.

§. III.

Altera cauſa Linguæ ſtudioſiſſimè cuſtodiendæ hæc eſt: Qui linguam velut ignem cuſtodit, ab innumeris ſe malis defendit. Iacobus Apoſtolus: Linguam inquietum malum, plenam veneno mortifero dixit. Quid in vdum hoc agileque membrum dici poteſt grauius? ſi extrema linguæ cuſpis venenata foret, quis non iure iſtius iaculi venenatam cuſpidem timeret? enimuerò lingua non leuiter infecta; veneno plena eſt. bufonum toxicum propinat, non arterias ſolùm occupat, cor petit & iugulat. Linguam putes ſcintillam modicam, ſed ſilua ſit quæ Orbem terrarum æquet, hanc ſcintilla illa vnica & incendere poteſt, &

com-

comburere. Sanè in numeros redigi non poſſunt Iliades malorum, quæ ab vnâ atque vnicâ linguâ proueniunt. Ergo ſopienda eſt fauilla ne ſurgat in flammam, ſurculus amputandus ne creſcat in ſiluam, gutta exſiccanda ne tumeſcat in fontem. Linguam non impetus ſed intellectus ad loquendum ſoluat. nec enim oculi tantùm clauſi, ſed & lingua ſeruanda eſt vincta. Nam vt bene ratiocinatur Gillebertus: Lingua praua iracundiæ & indignationis occaſiones requirit, iniurias vel falſas ſimulat, vel veras exaggerat, quas debuerat diſſimulare: ad offenſam officia etiam interpretatur, & venenati ſermonis ſcintillas adhibet ad commouendum cor ſuum. Quid lingua nequam cordi tuo talem adhibes flammam? ſufficiat illi flamma ſua, ſufficiat illi concupiſcentiæ ardor carnalis, & leuitatis calor innatæ, quibus cor tuum vt volubilis rota impellitur. Noli ignem igni adhibere, & concupiſcentiæ addere malitiam. Ignem hunc quem euomis, hauris de gehennâ. Inde incipit, & illò

rapit. *a* An non igitur hic ignis ne latiùs ſerpat coërcendus, ne ad orcum rapiat, extinguendus? Etymon Linguæ Bernardus inueſtigans, Lingua, inquit, dicitur, quia lingit adulando, mordet detrahendo, occidit mentiendo. *b*

Leonardus Rubenus Abbas in S. Benedicti familiâ, corruptæ Linguæ centum viginti quinque vitia ſeu mala compendio percenſet. *c* Putem ego vitioſæ Linguæ nocumenta nullis numeris poſſe comprehendi, res infinita eſt. Ecquis numeret? *Vniuerſitas iniquitatis*, Lingua effrenis: Orbis Phaëthon eſt.

a *Gillebertus Bernardo ſuccenturiatus, ſerm. 24. in Cant. propiùs finem.*
b *Bernard. de inter. domo c. 50. mihi pag. 1085.*
c *Ruben. de aur. Ling. c. 59.*

§. IV.

Suidas, alloquendo Linguam interrogat: Lingua quò vadis? Cui illa reſpondet: Vrbem euerſura aut inſtaura-

tura.

a *Suid. V.* γλῶσσα, ποῖ πορεύῃ;

tura. Tantæ ſunt vires huic carnis particulæ; ciuitates totas vel ſubruere, vel excitare poteſt; multũ ſi velit profutura; ſi nolit, obfutura plurimùm. Hebræus ſapiens proniſſimè aſſentitur, &: Benedictione Iuſtorum, inquit, exaltabitur ciuitas, & ore impiorum ſubuertetur. Totum Orbem poteſt, nedum vrbem ſubuertere hic Phaëthon. Pompeius certè dicere auſus eſt: Si pede vel ſemel terram feriat & arma vocet, totum terrarũ orbem ad arma ruiturum. *a* Suidas, quem dixi, iuuenem producit ita loquentem: Boni patris filius ego ſum, linguam quidem ignauam, manum autem habui operoſam. Nunc iſtâ periclitatus, video mortalibus linguam, non facta, omnium rerum eſſe ducem. Mox additur velut reſponſum: Lingua tu quidem polles: virum ego verò ſcio neminem bonum, qui perpetuò videri vult ſe rectè dicere. Nam improbi oris eſſe iudicatur, qui ſermone ſemper vult eſſe victór.

z 3 Et

a *Ergo Veriſſimum hoc:*
Ein gute Zung vil gutes ſtifft.
Ein böſe Zung vil Leut vergifft.

Et quis noſtrûm eſt, qui non vel inuitus fateri cogatur: O lingua, lingua, quot mihi pericula ſtruxiſti, quot quantáque mihi damna inflixiſti. Quoties, ô quoties tuo vitio Deum offendi, homines læſi, meipſum perdidi. Sed impoſterum ero cautior, fallacias tuas vigilantiùs obſeruabo, impetus tuos animoſiùs coërcebo; ligabo te & catenis vinciam, ne rationis iniuſſu temerè prorumpas. Noui Salomonem ſapientiſſimè dixiſſe: Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam: qui autem inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala. *a*

Si conſtet aliquod prouinciæ vel regni propugnaculum velut clauem eſſe, ad eam prouinciam ſeu regnum hoſti reſerandum vel occludendum & obſerandum, ignauus ſanè princeps aut rex ſit, ſibíque maleuolus, qui propugnaculum illud militaribus excubijs non firmet, qui curas & cogitationes non conferat in eum locum, de quo verè dicatur; qui cuſtodit hoc oppidum, cuſtodit regnum: tuta ſunt omnia, ſi huic caſtro

ſatis

a Prou. c. 13. v. 3.

ſatis proſpectum: ſi hoſtis hinc arceatur, alibi fruſtra oppugnabit; ſi hoc caſtrum expugnet, incaſſum alia propugnabuntur. Atqui nos ſcimus veriſſimè dictum: qui cuſtodit linguam ſuam, is cuſtodit & animam ſuam: qui vnicum hoc malum cauet, innumeris ſe malis ſubducit.

In eo igitur homine diſciplina omnis collapſa ſit neceſſe eſt, qui propugnaculum hoc tanti momenti negligit; hoſtem nuſquam cauet, ſi hîc non caueat, animam perdidit, qui linguam non ſeruauit.

§. V.

Aiunt hominem Hebræum Rabbi Iehuda, virum facetum in foro proclamaſſe, ſibi eſſe domi aquam auream maximi pretij, quæ reſtituendis viribus & producendæ vitæ plurimum faceret. Audijt hoc filiola Rabbi Iodai & domum nuntiauit patri, venales eſſe pretioſiſſimas merces. Mox emptores affluere, & de aquâ vitæ aureâ curioſè quærere, pecunias amplas ſpondere; quibus ille do-

mum perductis & biblijs apertis trigeſimi tertij Pſalmi verſum decimum tertiũ recitauit: Quis eſt homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Et hæc illa eſt, inquit, aqua vitæ aurea, *Prohibete linguas veſtras à malo, vitam & dies videbitis bonos.* a

Hoc illud, ô ciues & Orbis incolæ, nobiliſſimum pharmacum eſt aduerſus innumerabilia mala: *Prohibete linguas veſtras à malo.*

Troianus Rex Æneas conſulturus oraculum, Sibyllam obnixè rogat: Folijs ne carmina manda. Folia ſunt hominum verba. *b* Bernardo id credamus ita ſcribenti: Vilis & volatilis res verbum hominis, nullius molis, nullius ponderis, nullius pretij, nullius ſoliditatis. Aërem verberat, vnde & verbum dicitur, & ſicut folium quod vento rapitur, effluit, & non eſt qui conſideret. *c*

Sunt

a *Doctrinale Hebr. c. 12.*

b *Virg. l. 6. Æneid. poſt init.*

c *Bern. die feſto Apoſt. Pet. & Pauli ſerm. 2. initio.*

Sunt qui quicquid iræ, quidquid indignationis & laſciuiæ animo conceperunt, id iſtis folijs inſcribant. Hinc confuſio rerũ & perturbatio plurima. Ne quæſo carmina tam ſtulta, tam laſciua folijs mandate; grande vos malum expectat. Ne cogitationes tam impuras & plenas furoris per verba effundite. *Prohibete linguas veſtras à malo*, à malis imò innumeris.

Ad rem egregiè dixit Chryſoſtomus: Tale os omnium malorum eſt cauſſa: imò non os ſed qui illo malè vtuntur. Hinc vituperia, conuicia, blaſphemiæ, incendia, & fomenta voluptatum, cædes, adulteria, furta, breuiter hinc omnia mala generantur. Et quomodo cædes, inquis? A' contumeliâ in iram, ab irâ in plagas, à plagis ad cædem progreſſus es. Itaque ſi ſermone tuo ædificationem ſubuertis, melius eſt vt taceas & nunquam loquaris. *a*

Nec aliter Bernardus: Vanus ſermo, inquit, citò polluit mentem, & facilè

a *Chryſ. to. 4. hom. 15. in c. 4. Epheſ. mihi pag. 944.*

agitur, quod libenter auditur. Vanus enim ſermo vanæ conſcientiæ eſt index. Mores hominis lingua pandit, & qualis ſermo oſtenditur, talis animus comprobatur, quoniam ex abundantiâ cordis os loquitur. Sermo vanus non erit abſque iudicio, quia ab omni rectitudinis ſtatu depereunt, qui per verba vana dilabuntur. *a*

Quid clarius dici poteſt aut grauius? *Ab omni rectitudinis ſtatu depereunt, qui per verba vana dilabuntur.* En Lernam malorum, linguam non religiosè cuſtoditam! Qui Linguam non cuſtodit, in lernam hanc incidit. Prius ergo, quod Chryſoſtomus monet, ruminentur & librentur verba, & poſteà proferantur. *b*

a *Bernard. de inter. domo ſerm. 43.*
b *Chryſ. to. 1. in c. 1. Geneſ. mihi pag. 20.*

CAPVT

Capvt XXVII.

Modus cuſtodiendi linguam, obſeruare loquendi circũſtantias.

IN Thraciâ, locis rigentibus vulpes, animal alioqui ſolerti auditu amnes gelatos lacúſque non niſi ad paſtum itura redituráque tranſit. Obſeruatum eam aure ad glaciem appoſitâ coniectare priùs craſſitudinem gelu, & explorare num fortè falſura tranſeuntem glacies, num ſubterlabentes aquæ audianturquæ indicium faciant, fallacem cruſtam veſtigijs ceſſuram. *a* Quiſquis ad loquendum os pandit, glaciem ſubit periculoſiſſimam. Idcirco iter hoc omne prætendendum eſt, ne cæca veſtigia fallantur.

Siracidæ votum eſt: Quis dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſigna-

a *Plin. l. 8. hiſt. nat. c. 28.*

culum certum, vt non cadam ab ipſis, & lingua mea perdat me. a Tantâ opus circumſpectione, tot expendendæ circumſtantiæ locuturo, tantæ omnino molis eſt rectè loqui, vt vel ſapiens non immeritò certam ſibi damnationem metuat è ſolâ linguâ, & ardentibus votis ſcire cupiat, eequando aperiendum, claudendúmque ſit hoc oris oſtium. Ad errandum quippe, vel vnius circumſtantiæ defectus ſatis eſt; ad rectè loquendum ſedulâ omnium circumſtantiarum obſeruatione opus eſt. Philoſophiæ ſcitum eſt, Bonum conſurgit ex integrâ cauſſa, malum è quocunque defectu.

Quapropter rectè conuenientérque à priſcis Patribus Baſilio, Ambroſio, Bernardo, atque alijs circumſtantiæ loquendi proponuntur, ijs obſeruandæ ſedulò, quibus curæ eſt loquendo non errare. Sequamur ergo duces quos habemus ſanctiſſimos, & ordine loquendi circumſtantias adnumeremus.

a *Eccli. c. 22. v. vlt.*

§. I.

§. I.

Prima loquendi circumſtantia, *Rectâ Intentione loqui.* In limine offendit, & ad ipſam domûs ianuam impingit, qui aut nullo fine, aut non bono loquitur. Neque enim ſatis, vt ſuum verbis ſit pondus, illáque à ſe non mala ſint, ſed & certus bonúſque finis neceſſe eſt ijs reſpondeat.

Eſt non nemo (beati Bonauenturæ iudicio) qui linguam à profanis ſermonibus ſubſtringit, ſed eo fine, vt ſpiritualis habeatur; alius ideò loquitur, vt acuti ac limati homo ingenij, vel vt diſertus & eloquens audiat: illud hypocriſis, hoc vanitas eſt & ſuperba ſtultitia. Sunt qui loquantur vt riſum moueant, alij vt fletum ac lacrimas eliciant, ſed non pias & parum profuturas: hi verba eò congerunt vt hominem ſibi deſignatum ad indignationem & iram prouocent: alij loquuntur tantùm vt loquantur, horáſque optimas non tam fallant quàm perdant. Praua Intentio, peſſimi fines.

Quare locuturus antè ſuum ipſe os interroget: *Cur moueris, cur panderis, cur loqui vis?* aut cauſſam loquendi ede, aut tace. Vide obſecro, mi Lector, quæ de rectâ Intentione diſſeruimus duobus libris in Amuſſi, eò te volentem, puto, amandamus, ideóque nunc pergimus.

Altera loquendi circumſtantia, *Circumſpectè loqui.* Illud de quo ſermo inſtituendus diligentiſſimè conſiderandũ eſt, neque vel verbulum vnquam efferendum ſine circumſpectione. Dicas: quis omnia verba ad aurificis libellam examinet? Is omnino, mi Chriſtiane, accuratè hoc faciet, qui audierit iubentem: Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in lingua. *a*

Attentam hanc circumſpectionem in verbis ipſa nos natura docet, quando linguam non vnâ duntaxat ianuâ muniuit, dentium vnâ, labiorum alterâ, ita pariete gemino ſepſit. Chryſoſtomus id diſertè aſſeuerans: Deus eam, inquit, velut muro duplici voluit circumdari,

a Eccli. c. 28. v. 29. & 30.

Nam

Nam dentium tegmine & labiorũ cuſtodiâ continetur, ne verba improuidâ garrulitate proferantur. Refrena igitur linguam, & ſi non patitur reticere, dentium morſu quieſcat, & tamquam carnifici tradatur dentibus, nam hoc eſt eam conducibilius ſuſtinere, quàm poſtea aquæ ſtillationem nullatenus promereri. a Hinc ille abſurdi quippiam locutus interrogatur:

Dentis clauſtra tui quæ vox elapſa reliquit? b

Cùm igitur natura linguam vallo dentium & ſepto labiorũ cinxerit, cùm aures dederit patulas, non ſolùm parcè loquẽdum, ſed etiam conſideratè, imò vt poſſis parciùs loqui, loquere conſideratiùs.

Duas, vt aiunt, venas exporrigit lingua, illam ad cor, ad cerebrum iſtam, vbi ſedes intellectui aſſignata: quo quidem erudimur, id omne quod à linguâ prodit, plenum eſſe debere rationis. Atque hoc inter hominem fatuum & ſapientem diſcriminis eſt, quòd fatuus cor ſuum ore reponat, ſapiens os ſuum in corde recondat;

a *Chryſ. to. 5. hom. ad baptizand. mihi pag. 653.*
b *Gell. l. 1. Noct. Attic. c. 15.*

condat; illum ad verba prouocat garrulitatis libido, ſuadétque omnia quæ libet licere loqui; prudens in corde os continet, quicquid enim ab ore abit, conſilio, ratione, iudicio libratum venit.

Quâ de re Cyprianus ita ratiocinatur: ſicut homo ſobrius & temperans nihil ciborum traijcit in ſtomachum quin illud ante præmanderit, & dentium molâ ſubegerit, ita vir prudens nil linguâ in publicum protrudit, quod non prius in pectore digeſſerit. Oratio bilanci rationis non impoſita, & rixas & plurimum mali excitat.

Par eſſet omnino, vt non minus tardi ac difficiles ad ſoluendam linguam, quàm ad aperiendam crumenam eſſemus. Quàm lentè, quàm & conſideratè, Deus bone, loculos diducimus, nunquam deliberatior mora eſt, nunquam magis lyncei ſumus, quàm cùm pecuniam expendimus, hîc omnem in pectus ſenatum cogimus; hîc variæ quæſtiones, an non nomen iam expunctum per coniugem, per liberos, per cognatos, per ſeruum?

ſeruum?

ſeruum? & quàm leuis eſt tamen iactura numi inconſulto expenſi, ſi cogitetur damnum ſermonis malè prolati? hîc moremur, hîc deliberemus; in nullo laudabiliùs cunctabundi erimus, quàm in loquendo. Cogitet prudens cunctator quid locuturus, quâ de re, & quam ob cauſſam?

§. II.

Tertia loquendi circumſtantia, *Verecunde loqui*, ſeu, quis & apud quos loquaris perpendere, an iuuenis coram ſene, diſcipulus coram magiſtro, coram ſacerdote profanus, coram patre filius, coram domino ſeruus, an contra coram liberis parentes, coram diſcipulis magiſtri, coram tironibus veterani.

Sacræ paginæ monent: Noli verboſus eſſe in multitudine presbyterorum. Audi tacens, & pro reuerentiâ accedet tibi bona gratia. Adoleſcens loquere in tuâ cauſsâ vix: ſi bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum tuum. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul

mul & quærens. In medio magnatorum non præſumas; & vbi ſunt ſenes non multum loquaris. *a*

Diuo Bernardo teſte, ſilentium eſt maximus actus verecundiæ. Eſt etiam indolis bonæ & educationis ingenuæ ſignum, ſenioribus iuuenem concedere; & ipſa decori ratio exigit tacere, aut parcè loqui, vbi ſunt qui digniùs loquantur.

Quarta loquendi circumſtantia, *Accommodatè loqui*, præſertim loco & tempori. Primarium prudentiæ munus eſt, ſcire loqui tempore locóque congruo. Quod affirmans Siracides: Homo ſapiens, inquit, tacebit vſque ad tempus: laſciuus autem, & imprudens non ſeruabunt tempus. *b* At verò ſedulum iſtius circumſtantiæ obſeruatorem oracula diuina ſic laudant: Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo. *c* Neque verò placere poteſt quod profertur tempore non ſuo. Nam vt Siracides teſtatur: Ex ore fatui repro-

a *Eccli. c. 7. ℣. 15. & c. 32. ℣. 13. & ſeqq.*
b *Eccli. c. 20. ℣. 7.*
c *Prou. c. 25. ℣. 11.*

reprobabitur parabola : non enim dicit illam in tempore ſuo. *a*

Huc ſpectat modeſtiæ præceptum: Sermonem alterius non interrumpere; quod non ſolùm vrbanitas fieri vetat, vt agreſte quid, ſed & Humilitas damnat, vt ſuperbiolam. Hebræus Sapiens ſic pronuntiat: Qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat, & confuſione dignum. *b*

Hoc ipſum Siracides confirmans: Priuſquam audias, inquit, ne reſpondeas verbum, & in medio ſermonum *c* ne adijcias loqui. *d* Expecta ſis igitur dum alius ſermonem quem cœpit, finiat, tum tu ordire proferre tua, alioqui garrulæ fatuitatis ſignum præbebis. Addit hîc Baſilius: Si quid in plurium conſeſſu interrogetur, tu reſpondendi vices alijs ne præripe; tace dum ſigillatim dicere iubearis, eſt enim ſuperbiæ, vltro ſeſe offerre aut ingerere, & principem reſpondendo locum præoccupare.

Quinta

a *Eccli c. 20. v. 22.* b *Prou c. 18. v. 13.*
c *Alij legunt ſeniorum.*
d *Eccli. c. 11. v. 8.*

Quinta circumſtantia eſt, *voce ſubmiſsâ loqui.* Eſt modus non ſolùm in rebus, ſed etiam in ſermonibus. Hipponenſis præſul Auguſtinus in illud Marthæ cum Magdalenâ breue colloquium: Et vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt, & vocat te. a Quomodo, inquit, ſilentio vocat cum loquatur, dicátque, Magiſter te vocat? Et reſpondet, vocem depreſſam ſilentium vocari. Sed de voce ſubmiſsâ egimus cum linguam tumultuantem caſtigaremus.

Ad hanc loquendi circumſtantiam reducitur à ſancto Bonauenturâ oris ſerenitas, & in geſtu decorum. nam os contorquere, nares corrugare, labia nimiùm diducere, frontem caperare, caput ventilare, & decentiam grauiter offendunt, & ſigna ſunt animi malè compoſiti. Sic & voci moderandum, ne illa nimium fracta ſit & remiſſa, ac ſi loquentem loqui tædeat. Sermonem ſuauitas condiat, vultum ſerenitas aperiat.

Non ſolùm voces omnium ſapientum, ſed

a *Ioan.c. 11. v. 28.*

ſed & diuini libri mirificè commendant ſerenitatem oris. Siracidæ præceptum eſt: In omni dato hilarem fac vultum tuum. *a* Quicquid agis exporrige frontem, exue triſtiorem ac ſeueriorem vultum: homines tranquillæ bonǽque mentis aſpice, In omni tempore vultus illorum hilaris. *b*

a *Eccli. c. 35. ℣. 11.*

b *Eccli. c. 26. ℣. 4.*

§. III.

Hîc ego Magnates, proceres, principes, regéſq; vniuerſos ſubmiſſiſſimè obteſtor, ſed & patresfamilias, religioſorum maiores, & quoſcunque alios præſides rogo, Salomonéum illud oraculũ attentiſſimè perpendant: In hilaritate vultûs regis, vita; & clementia eius quaſi imber ſerotinus. *a* Nam facies regis amœna & hilaris incolumitatem, & vitam quodammodo afflat, inſpirátque ſubditis. Sicut auroræ iamiam appetentis iubar caliginem noctis diſcutit, ita iucunda

a *Prou. c. 16. ℣. 15.*

iucunda regum facies mœrorem ac metum pauefactis adimit.

Annæus Seneca cogitare iubet, vtrum Mundi ſtatus gratior oculis pulchriórq; ſit ſereno & puro die, an cùm fragoribus crebris omnia quatiuntur, & ignes hinc atque illinc micant? Atqui non alia facies eſt quieti moderatíque imperij, quàm ſereni cæli & nitentis. Crudele regnum turbidum tenebríſque obſcurum eſt, inter trementes & ad repentinum ſonitum expaueſcentes, nec eo quidem, qui omnia turbat, inconcuſſo. *a*

Decorum eſt omnino, vt principes regéſque non ſolo nomine, ſed & vultu animóque ſint *Sereniſſimi*, cælum nobis innube ac purum repræſentantes: regij vultûs nubila plus quàm ætheris minacem triſtitiam horremus. Quiſquis imperat, vultum induat ſerenum, & longè ſuauiùs, & efficaciùs vt plurimum imperabit. Contracta frons, & acerbior vultus exoſum reddunt Imperium, In hilaritate vultûs regis, vita. Atque vt fronti vicina eſt lingua, ita dictum illud ſapientiſſimum

a *Sen. l. de Clem, c. 7.*

tiſſimum mihi videtur, quo non magnates tantùm, nec ſoli Principes, Reges, Imperatores, quamuis hi præcipuè, ſed quicunque alij vel familiam ſolùm gubernantes monentur, frontem, os, pectus eâ ratione obſeruare, Vt in fronte ſal, in ore mel, in pectore ſale gerant ſeu mare. Explicamus.

Primum gubernationi cuicunque neceſſarium eſt, *In fronte ſal*, [a] ſeu naturalis quædam Prudentia, ſaltem mediocritati propinqua. Imprudens & temerarius Phaëthon non regit currum, ſed euertit.

Alterum ad temperandam poteſtatem perneceſſarium eſt, *Mel in ore*, ſeu ſuauitas ſermonis & iuſsûs. imperia inhumana & aſpera ſunt exoſiſſima. Roboamus Rex Iſraëlis & Iudæ, imperio immiti vnico, omne Iſraëlis regnum perdidit. Cui minus eſt prudentiæ, plus mellis affundat; imò & prudentiſſimus quiſque ſi melle careat, inter barbaros & crudeles dominos numerabitur. Aut igitur non impera, aut imperium mitiga.

Tertium

a *Sal, Sapientiæ ſymbolum.*

Tertium quod ad gubernationem requiritur eſt, *In pectore ſale*, [a] ſeu mare, quod pectoris amplitudinem deſignat: anguſti animi homo, ad tenendum imperij clauum tam non idoneus eſt, quàm lepus ad tenendum tympanum; omnia ille metuit ſi vel mus obſtrepat. In regum faſtis aſſeritur: *Dedit quoque Deus Salomoni* (ad gubernandum) *quaſi arenam quæ eſt in littore maris.* [b]

Ergo in gubernatoris & præſidis cuiuſcunque capite ſit Sal, in ore Mel, in pectore Sale. Et licet mel oris, ſuauitáſque ſermonis, vbique grata & pænè ſemper ſit neceſſaria, præcipuè tamen, cùm aut monemus, aut reprehendimus. Qui alium caſtigat iratus ipſe aut perturbatus, videtur id nequaquam facere vt emendet, ſed vt vulneret, *Vitium enim cum vitio non rectè docetur*, nec per ſuperbiam humilitas inſtillatur, nec per impatientiam patientia commendatur.

Si

a *Sale priſcis idem quod mare. Ennius l. 14. Annal. Caruleum ſpumat ſale conferta rate pulſum.*

b *3. Reg. c. 4. v. 29.*

ii me flere vis, flendum priùs ipſi tibi ſt: ſi obiurgare me vis, omitte quod priùs in te foret obiurgandum. Beato Ambroſio maximè placet *monitio ſine* *ſperitate, & hortatio ſine offenſione*. a

Monitum Ambroſij, præceptum Pauli confirmat: Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem, iuuenes vt fratres. *b* Quicquid docere ac perſuadere volueris, manſuetudinis exemplo & citiùs docebis & efficaciùs perſuadebis.

a *Ambr. l. 1, Offic. c. 22.*

b *1. Tim. c. 5. v. 1.*

§. IV.

Hîc etiam iure vitio vertitur affectata & nimis compta dictio, quæ numeris modulíſque Rhetoricis inſtructa nimiam ſpirat prudentiam, & argutias miſcet non placituras. Hîc ego Concionatores huius æui conuenio Pace veſtrà dixerim, ô Viri, nonnulli veſtrùm hoc ipſo furiarum genere inquietantur, qui cultui dictionis intenti, in ſeipſis ſpiritum, in auditoribus fructum prius eri-

piunt quàm adferunt. Quid verba colligimus, quid voculas componimus, & cæleſtem doctrinam his lenocinijs infamamus?

Procul à Chriſtianorum templis delinificam illam facundiam, quæ vulneri cicatricem mentitur, quæ auditorum animos voluptate inani perfundit, quæ verbis ad venuſtatem compoſitis laudes eblanditur, quæ concinnam elegantiam, & neſcio quid nugarum ac vanitatis affectat vt placeat.

Procul à ſacris cathedris ventoſam & enormem loquacitatem: Chriſtus prædicandus eſt, & hic crucifixus; Pœnitentia ſuadenda, & quidem ſtabilis ac conſtans; quatuor hominis vltima ſunt inculcanda; Dei voluntas, & humanæ cum eâdem conformatio explicanda; æternitas identidem ingerenda; ad diſſertationes iſtas non opus mellitis verborum globulis, non modulato currentis facundiæ ſonitu, non quæſitarum vocularum vaniſſimo ſtrepitu: Spiritu hîc opus eſt, & amore in Deum incenſo, qui vti facundiam non ſpernit, ita nec quærit,

rit, imò etiam odit & reſpuit, ſi ſit affe-ctata. Et quemadmodum aqua illa cen-ſetur optima, quæ nullo ſapore eſt im-buta, ita dictio illa pulcherrima, quæ af-fectatione nullâ eſt corrupta.

Sed à ſuggeſtu & publicâ dictione ad loquendi circumſtantias redeo, & re-ceptui cano inter priſcorum Patrum mo-nita. Hieronymus tam ſuccinctè dixit, quàm neruosè: Sermo prolatus, eſt la-pis emiſſus, quapropter diu antequam ſermo proferatur, cogitandus eſt. *a*

Ambroſius hoc confirmans: Aliæ ſunt viæ, inquit, quas debemus ſequi, aliæ quas cuſtodire; ſequi vias Domini, cuſtodire noſtras, ne in culpam dirigan-tur. Potes autem cuſtodire, ſi non citò loquaris. *b* Vtrumq; reddit confirmatiſ-ſimum Hebræus ſapiens, qui homini cir-cumſpectæ loquelæ tranquillam felici-tatem pollicetur hoc chirographo: Qui cuſtodit os ſuum & linguam ſuam, cu-ſtodit ab anguſtijs animam ſuam. *c* Cùm

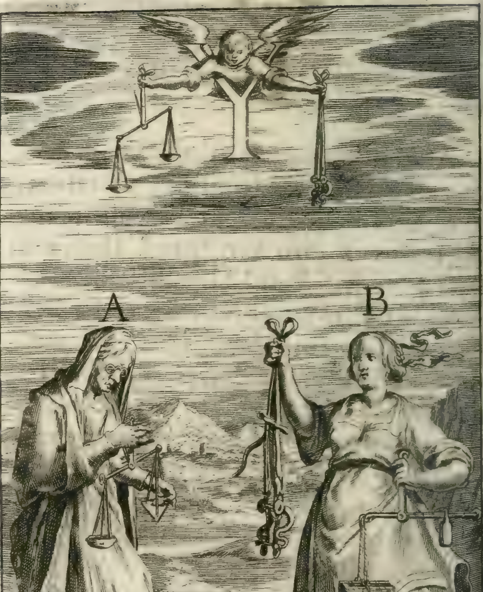
aa a enim

a *Hier. ep: de Virginit.*
b *Ambr. l. 1. Offic. c. 2.*
c *Prou. c. 21. v. 23.*

enim lingua intemperans plurima peccet, mens vtique rea in anguſtias & mœrores quàm plurimos conijcitur, quos effugit qui prudenter & cuſtoditè verba facit.

Porrò ijs qui imprudenter & incautè loquuntur, verba non in pectore, ſed in ore naſcuntur, quos priſcus philoſophus perſtringens: Qui ſunt leues, inquit, futiles & importuni locutores, quíque verbis humidis & lapſantibus defluunt, eorum orationem bene exiſtimatum eſt in ore naſci, & non in pectore. a Huic accedens Egidius Diaconus: Quoties, inquit, oratio in linguâ ſolùm naſcitur, pectus conceptam magno nixu pœnitentiam parit. Solet enim è temerè dictis prouenire pœnitudo, quæ Conſcientiam velut in equuleum rapit, & erroris lapſúſque confeſſionem ab illâ exprimit. A' tot moleſtijs & doloribus immunem ſe reddit, qui quæ locuturus eſt, circumſpicit. Qui cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtijs animam ſuam.

a *Madaur. de Dogm. Platonis.*

A
B
Raph. Sadeler Iunior f.

Y

A. Auaritia numos aureos in libellam
nittit, eóſq; anxiâ ſedulitate examinat.

B. Circumſpectio autem vult frenos
ori rectos ex auro fieri, prout Hebræus
àpiens monet, & ad libram librum pon-
lerat, quo vel oculos doceat, verba om-
nia oportere conſideratiſſima eſſe, per-
nde ſi libro ſint inſcribenda. Vide C.
8. §. 3. C. 29. & C. 30. His Capitibus do-
umenta duodecim ſuggerimus regendæ
inguæ vtiliſſima, & ſummè neceſſaria.

Angelus & trutinam, & frenum Cir-
umſpectionis paratiſſimus eſt dare om-
ibus, quibus eſt cordi, moderari Lin-
guæ.

Y.

CAPVT XXVII.

Vitioſæ Linguæ quomodo ſanandæ ſint: prima quatuor medicamenta traduntur.

APollonius Thyanæus, ille Orbi notus philoſophus (vti de eo prodit Philoſtratus) ſuos diſcipulos eâ loquendi lege imbuit, vt aurorâ vicinâ cum Dijs; diei progreſſu de Dijs loquerentur; ceterum tempus humanis ſermonibus ſed eruditis impenderent. Lex pulchra, & vtilis. Duo Chriſti ſeruatoris diſcipuli Emauntem tendentes, hunc crediderim, ſeruarunt ordinem. 1. Antequam ſe viæ committerent, vtique ſe Deo precibus commendarunt, quâ quidem ratione cum Deo locuti ſunt. 2. Die ad vmbilicum iam dedu-

deducto, de Chriſto Dei filio loqui cœperunt. 3. Chriſtum Dominum peregrini habitu tectum inuitarunt ad hoſpitium; mane nobiſcum quoniam adueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies : & coëgerunt illum. *a* 4. Concionati ſunt demum, & quidem ipſis concionatoribus, Apoſtolis. Nam ſurgentes eâdem horâ regreſſi ſunt in Hieruſalem & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant, dicentes, Quòd ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in viâ, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. *b*

Hi profectò non malè diem expenderunt, linguâ præclarè vſi. Nec mirum; Præceptorem habuerunt è cælo, ſed reuerà ſerium, & qui diſcipulos non indulgenter habuit, nec illis blanditus eſt; ſeuerâ eos diſciplinâ irrigans : O ſtulti, ait, & tardi corde ad credendum. Quâ quidem prælectione tam inſigniter eos erudijt, vt ab ijs velut iam Magiſtris di-

a *Luc. c. 24. v. 28. & 29.*

b *Luca ib. v. 33. & ſeqq.*

dicerint Apoſtoli, quomodo loquendum de Chriſto rediuiuo.

De vniuerſis Linguæ vitijs nos hactenus locuti ſumus; multa quidem, ſi verba numeremus; pauca, ſi maximum malorum numerum ſpectemus. Enimuerò bonus ludimagiſter non ſolùm oſtendit characterem malè formatum, ſed docet inſuper quâ ratione formandus ſit; boni artificis eſt non tantùm diſcipuli errores in artem commiſſos reprehendere, ſed etiam docere quomodo ij ſint corrigendi. Plurima linguæ vitia percenſuimus, hoc vnum nunc ſupereſt, vt quâ ratione illa ſint corrigenda doceamus. neque enim ſatis eſt ſcire ſe ægrotare, niſi præſtò ſint & pharmaca, quæ conueniant ægroto. Quando igitur tanti refert non tantùm vitiosè loqui dedidiciſſe, ſed artē etiam rectè loquendi condiſcere, hoc iam agamus, & tribus his vltimis diſſertationibus remedia & medicamenta comparemus, quibus vitioſæ linguæ ſubueniendum. Huic triplici diſſertationi ſignificandæ litteram Pythagoream Ypſilon præfigimus, litteram tricornem aut

tricu-

tricuſpidem, nam inferius vnum, ſuperiora duo habet cornua. Affirmat Plinius Indicos boues & vnicornes & tricornes reperiri. a Nos contra vniuerſa Linguæ vitia, diſſertationem triplicem, velut bouem tricornem ſtatuemus hac quidem ratione, vt in ſingulis trium capitum iſtorum aliquod præcepta, ſeu medicamenta tradamus, quibus Linguæ vitioſitas omnis emendari poſſit. Atque vt memoriæ quoque conſulamus, præceptiones dabimus nec longas, nec obſcuras, ſed quæ dictu & captu faciles ſint: Ipſæ tot leges confundunt & obruunt memoriam. Atque ita hac quidem diſſertatione prima præcepta ſeu medicamenta quatuor; alterâ, quatuor alia, tertiâ demum, quatuor vltima remedia perſanandæ linguæ proſequemur.

a Plin. l. 8. Nat. hiſt. cap. 21. initio.

§. I.

Primum remedium ad vitioſam linguam curandam eſt Oratio. Sapientiæ oraculum Salomon clarè pronuntia-

nuntiauit: Hominis eſt animam præparare, & Domini gubernare linguam. a Hoc dixit: Tu tibi Deum precibus propitia, & animum aduerte, non deerit rerum omnium auctor qui linguam, aliter intractabilem regat. Luculentè prorſus Auguſtinus hoc ipſum affirmans. Intelligamus, inquit, chariſſimi, ſi linguam nullus hominum domare poteſt, ad Deum confugiendum eſt qui domet linguam noſtram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es: linguam nullus hominum domare poteſt. b Eodem animo dixit Baſilius: Os ſuum orationibus communiet, iugiter atque plus alijs orans: Pone Domine cuſtodiam ori meo. c Nulla beſtiarum ſeipſam domat: ſolius hominis eſt cicurari à ſeipſo, vel vt rectiùs dicam, vltro ſeipſum offerre cicurandum. Auguſtinum iterum excellentiſſimè hac de re differentem audiamus: verba

a *Prouerb. c. 16. v. 1.*

b *Aug tom 10. ſerm. 3. de verb. Dom. initio c 1. & 2.*

c *Baſil. de verà virginit.*

verba illius fide optimâ recitabo. Homo, inquit, domat feram, non domat linguam. Domat leonem & non refrenat ſermonem. Domat ipſe, & non domat ſeipſum. Domat quod timebat, & vt ſe domet, non timet quod timere debebat. Addit: Attendite ſimilitudinem ab ipſis beſtijs quas domamus. Equus non ſe domat; Camelus non ſe domat; Elephantus non ſe domat; Aſpis non ſe domat; Leo non ſe domat; ſic & homo non ſe domat. Sed vt dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aſpis, quæritur homo: Ergo Deus quæratur, vt dometur homo. Ergo, Domine, refugium tu factus es nobis. Conferimus nos ad te, & bene nobis erit de te. Malum eſt enim nobis de nobis. Quia dimiſimus te, dimiſiſti nos nobis. Inueniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo fratres mei? dubitare debemus quia manſuetos nos faciet Dominus, ſi nos domandos ei præbeamus? Domuiſti leonem, quem non feciſti: non domat te qui fecit te? a

a *Auguſt. ibid.*

Hoc igitur ſtudioſiſſimè laboremus vt nos noſtrámque linguam Deo domandam, per precationes præbeamus. Ipſemet Auguſtinus quod ſermone docuit, exemplo firmauit. Siquidem de ſeipſo faſſus: Quotidiana, inquit, fornax noſtra eſt humana lingua. Imperas nobis, Domine, & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu noſti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum. *a* En Auguſtinum non ſolùm orantem, ſed & plorantem, ad euitandum linguæ venenum. Quiſquis igitur, bene vult loqui, bene oret: primum & pænè princeps vitioſæ linguæ remedium eſt ORATIO.

a *Aug. l. 10. Conf. c. 37. initio.*

§. II.

Alterum eſt ASSIDVA COGITATIO DEI VBIQVE PRÆSENTIS. Heu quales per Orbem ſermones volant, quàm impuri, quàm peſtilentes! Quiſquis es, obſecro, vel ſolà cogitatione Orbem obi, & auſculta, quàm ridicula, vana, fœda,

noxia

noxia loquantur homines, perinde ſi nullus ſit Deus qui omnia ſinguláque audiat, omnia ſinguláque iudicaturus & punitu- rus. Illorum inſipientium infiniti ſunt, qui dicant in corde ſuo, Non eſt Deus. Is certè Deus his talibus non videtur eſſe qui leniſſimos quoſque ſuſurros & occultiſſimas quaſque cogitationes audiat. Hinc nemo quod bonum eſt loquitur, nemo quod purum ſanctúmque eſt cogitat.

Si quis hodie Cynicus Diogenes cum laternulâ obeat, ſeſéque confabulantium circulis inferat, ponátque illam Domini quæſtionem: Qui ſunt hi ſermones, quos confertis ad inuicem? *a* Plurimi, vix dubitem, faterentur quod res eſt, & hi quidem dicerent: acuimus linguas & abſentes egregiè vellicamus; *b* ſe tamen obtrectatores eſſe negarent. Alij: miſerias noſtras viciſſim querimur; hoc pallio murmurationes hi tegunt. Alij: rumores nouos narramus. Deberent dicere, nugas, fabulas, necnon mendacia tracta-

a *Luc. c. 24. v. 17.*

b Wir richten die Leut auß.

tractamus. Iſti: bona verba dimus, hoc eſt, adulamur & palpamus. Illi: eſt nobis de aliquo controuerſia, ſic rixas & iurgia honeſto nomine defendere ſolemus. Eſſent qui dicerent: Fallendo tempori ſermonis ſymbolas conferimus; *a* rectiùs reſponderent otioſa miſcemus colloquia, ſuſurrones agimus. Sed neque inuerecundis & laſciuis deeſſet larua, quam ſuis ſpurcitijs oppanderent, facetos ſe atque hilares eſſe affirmarent. *b* Ita peſſimis quibuſque colloquijs honeſtos titulos præfigimus. Nemo quod bonum eſt loquitur. *c* quod inde ferè prouenit, quia nemo Deum vbique præſentem reueretur. Quòd ſi Chriſtianus aliquis Diogenes interrogando pergat: Quid ſunt hi ſermones veſtri? quo in numero cenſendi, quo præmio afficiendi, vel ſupplicio? nũ eos Deo placere creditis? Hîc ferè riſus & irriſio reſponſi vice ſequeretur, aut certè frigidiſſimum improbæ linguæ patrocinium. Nam etſi

Deum

a Wir tragen die Häſele zuſamen.
b Wir ſeind luſtig vnd guter ding.
c *Hierem. c. 8. v. 6.*

Deum vbique præſentem cred mus, certè non cogitamus. Hanc autem cogitationem Gregorius Neocæſarienſis reprimendæ verborum leuitati efficaciſſimam ducebat, quando vaniloquijs noſtris Maieſtas diuina (ſi poſſet) in triſtitiam daretur. Certè beatus Paulus cùm iuſſiſſet Epheſios omni ſermone malo abſtinere, tanquam rationem reddens: Et nolite, inquit, contriſtare Spiritum ſanctum. *a* Veteris Philoſophiæ præceptum eſt: Sic loquendum eſſe cum hominibus, tamquam Dij audiant; ſic cum Dijs tanquam homines audiant. *b* Hoc ferè ſenſu ſapienter præcipit & Seneca: Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat; ſic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. *c* Profectò ad omnem vitæ licentiam & improbitatem plurimis expeditiſſima via eſt, hæc vnica cogitatio: *Solus ſum, & nemo me videt.* Tunc mala conſilia agitant: tunc aut alijs aut ſibi futura pericula ſtruunt: tunc

a *Epheſ. c.4.v. 30.*
b *Macrob. l. 1. Saturn.*
c *Sen. Epiſt. 10. fine.*

tunc cupiditates improbas ordinant: tunc quicquid aut metu aut pudore celabat animus expromit, tunc audaciam acuit, libidinem irritat, iracundiam inſtigat. Ita ſe ſolum eſſe credere, à nemine videri, à nemine audiri, ſcelerum grandis ſtimulus eſt. Quiſquis igitur cupit frenare linguam, aſſiduè Dei præſentiam cogitet. Tantò quis cautiùs loquetur, quantò ſibi altiùs impreſſerit hoc vnum. *Audiris; Angeli audiunt, Deus audit, & tu dictorum rationem poſcêris ſuo tempore.* Beatus Petrus ad id hortatus: Si quis loquitur, inquit, quaſi ſermones Dei. *a* Deus vbique præſentiſſimus, & ſpectator & auditor eſt omnium. Hîc te rogo, mi Lector, Nicetam meum non grauatè adi, & vide quæ illic de Dei præſentiâ in omni loco explicatè traduntur. *b* Quare alterum curandæ linguæ remedium eſt, Aſſidua *Dei vbique præſentis* cogitatio.

a 1. Pet. c. 4. v. 11.

b Nicetas l. 2. c. 10. Quicquid autem Anno 1628. per ſacros dies Aduentûs Dominici, coram Sereniſſimo Electore ac Duce Bauariæ Maximiliano, de Dei præſentiâ pro ſuggeſtu explicatũ eſt, id omne in epitomen velut eliquatum, dicto capite proponitur.

§. III.

§. III.

Tertium eſt Præmvnitio et Animi Provisio ad Loqvendvm. Hîc nobis commodum eſt iam proximè priori diſſertatione monuiſſe obſeruandas in loquendo circumſtantias. Quod priſci patres variè confirmant. Ambroſius particulatim: Sapiens, inquit, priuſquam loquatur, multa conſiderat: quid dicat, cui dicat: quo loco, quo tempore dicat. Nimirum hæc priùs animo cogitanda, quàm laxanda lingua. Auguſtinus eruditè: Sicut eligis, inquit, quo veſcaris, ſic elige quod loquaris. *a* Cibum per os ingreſſurum examinas, cur non etiam egreſſurum per os verbum, quod ſæpe grauiores tragœdias excitat in tuâ domo, quàm cibus in tuo ſtomacho. Bonauentura opportunè: Prouide tibi, ait, antequam prodas ſermonem, prudentíque conſideratione omnia præueni. *b* Quemadmodum egreſſurus domo, vndique ſe circumſpicit, an vultus, an

a *Aug. in pſ. 51.* b *Bonau. par. 3. ſpec. c. 3.*

an veſtis, an omnia decorè in publicum efferantur: ita locuturus videat quid publico committat. Et ſicut propugnaculi portæ non niſi cautiſſimè & poſt omnia ſolerter explorata reſerantur, ita nec os, arcis animatæ oſtium, prius pandendum quàm vigilanter omnia circumſpiciantur. Eò ſpectant tot Hebræi ſapientis monita: Noli citatus eſſe in linguâ tuâ. Ne temerè quid loquaris: verba prudentium ſtaterâ ponderabuntur. Nec Hieronymi monitum abludit: Prius verbum tranſeat per limam quàm per linguam. Et quamuis omnibus actionibus neceſſaria ſit lima, maximè tamen ſermoni. Et ſicut ſtupam hami ferrei pectunt, lanam ferreus pecten carminat, ſic verba priùs pectenda ſunt & carminanda quàm venalia in forum protrudenda.

Pæmenius abbas antequam ceteros ſociorum accederet, prius animum horâ vnâ iuſſit eſſe præſentem, & quid loquendum eſſet, cogitatione complexus eſt. Et hunc ſibi morem voluit eſſe perpetuum, quem homines religioſi hodié-

que

que imitantur hac ratione, dum ſingulis diebus primâ diei horâ animum in id defigunt quod eâ die plurimùm proſit ad bene agendum & loquendum. Alicubi moris eſt inter religioſos viros, vt poſt menſam non priùs inter ſe colloquantur, quàm in templo [a] locuti fuerint cum Deo. Mos probus, & pluribus imitandus. Hanc animi præmunitionem ſeu præparationem ad loquendum Siracides inſignitè docens: Aurum tuum, inquit, & argentum tuum conſla, & verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in linguà, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem. [b] Et libellam & habenam ex argento & auro exigit hic præceptor, vt ſic omnia quæ ab ore prodeunt, vel ad Dei honorem vel ad aliorum bonum referantur. Sic animus ad loquendum præmuniendus eſt. Sed ſequitur

a *Aut proximo ſacello.*

b *Eccli. c. 28. v. 29. & 30.*

§. IV.

§. IV.

Quartum remedium, aduerſus omne vitium, Linguæ præſertim, potens eſt, MVLCTAM SIBI DICERE, EAMQVE À SEIPSO EXIGERE. Omnes vitioſos habitus à ſe remouere non difficile illi erit, qui capitalem triumvirum in ſeipſum egerit. Egregiæ virtutis eſt ſeipſum apud ſe accuſare, reprehendere, mulctare, ſibi nihil condonare. Chriſtiano ſenſu Seneca: De nullo, inquit, queri poſſum alio quàm de me. Ego mihi iraſcor, &c, Ego à me pœnas exigam. *a* Nos contrarium plerunque facimus, errores noſtros tegimus, excuſamus, comimus, polimus, & erraſſe nos negamus, alios audaciſſimè accuſamus. quin ergo ſaltem facimus, quod malus ſcriba, qui creberrimos errores ſuos ſcalpello eradit, aut malus pictor qui penicillo inducit: ita & nos ſi quid erratum eſt, voluntarijs pœnis deleamus ipſi, nec expectemus, dum alij à nobis pœnas repetant. Ille omnino in

a Sen. l. 5. de Benef. c. 7.

no in virtutum ſtudio plurimum proficit, qui quotieſcunque peccaſſe ſe cognoſcit, mox aliquâ ſe pœnâ mulctat & ipſe ſuus ſibi monitor eſt: En, ait, iterum iuraſti, mentitus es iterum, iterum malediziſti, de alijs iterum (quod iam ſæpiſſime) detraxiſti: in pœnam hoc ſtipis da pauperi, has preces recita. Qui ſuperbiæ delictum in ſe obſeruaſſet, ſibi non malè imperaret: procumbe ô ſuperbe, & matrem tuam, terram oſculare. Idem in delictis alijs vtiliſſimè fit. Et certè, ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. *a* Hæ tales voluntariæ pœnæ non tantùm hominem ſibiipſi, ſed & Deum homini mirè conciliant, & lapſus futuros ſæpiſſime de facili cauent.

E' Sancti Dominici familiâ vir pius & eruditus narrat, fuiſſe virum nobilem æuo ſuo, qui à puero aſſueuerat Deum & Cælites verbo violare, alijs peſſimè precari. Has voces puer in aulâ hauſerat, quas & ſenex aſſiduè iactarat. Diſplicuit viro inolitum hoc ſuum vitium, ſtatuit-

a 1. *Cor. c.* 11. *v.* 31.

ſtatuítque apud animum ſuum ſæpius tam fædam loquendi labem dediſcere, nec tamen dedidicit : pugnauit ſecũ aliquamdiu, rarò victor, nam lubricæ linguæ præcipitio abreptus ruebat in antiqua. Quare ſacerdotem, ſuper hac re conſuluit rogauítque pharmacum ſuggereret, huic morbo expugnando. Sacerdos mitior quàm par erat, molli ſpongiâ hanc vomicam non rupit, ſed demulſit Interim vir ille nobilis in eundem morbum identidem reuoluebatur. Aliquid vitij amputatum erat, non extirpatum vitium. Quocirca ſeipſum vir generoſus aggreditur, & hanc ſibi pœnam decernit, vt quotieſcunque linguâ Deum hominéſue peteret, eo die carnibus abſtineret. Et ne ſibi quidquam ipſe indulgeret, famulis ſeuerè præcepit, vt execrationes ſuas & maledicta numerarent, & quemcunque numerum ſubnotaſſent, iuſſi dicerent. Principium, vt ſolet, tam fuit difficile, vt anno ferè dimidio, à carnium eſu non ſine violentiâ ſe continuerit, ne animi ſui decretum violaret. Et quamuis ali-

quanto

quanto tempore in Principis cuiuſdam aulâ degeret, nihilominus inſtituti tenax perſeuerauit quod cœpit. Hac demum abſtinentiâ ita ſeipſum triumphauit, vt quicquid vitij peſſimâ conſuetudine contraxerat, generosè prorſus expugnarit, victor ſui. ſui tantùm? diabolorum omnium. Eo ſanè tempore, inquit, quo virum familiariter noſſe cœpi, nec vllam ampliùs voculam impiam miſit. a Addit prioribus:

Ciuis Auguſtanus ſimili vrgebatur vitio, qui hanc ipſe ſibi pœnam indixit, vt quoties verba impia iaceret, graphio vel cultello alio guttam ſanguinis eliceret, è manu aut brachio. Non multũ ſanguinis fudit, & improbam conſuetudinem feliciter vicit. Tanti eſt vitium quodcunque hac parte aggredi, & velle vincere: Vicit quiſquis ita vincere voluit. Et vt dicta firmemus, idem ille ſcriptor ſubiungit iſta. Ciuis Memmingæ opulentus in eandem execrandi conſuetudinem

bb pro-

a *lib. 4. Formicar. c. 3. Ioannes Nyder qui anno 1430. Norimbergæ Antiſtes fuit in S. Dominici familia.*

prolapſus, hanc ſibi mulctam ſtatuit, vt quoties diuinum nomen minus reuerenter appellaret, aut aliter linguâ delinqueret, eo die genium vino fraudaret, & fontem biberet, ídque ſine vllâ exceptione vel veniâ. Non diu aquam bibit, & linguam domuit, à conſuetudine tam improbâ penitus liber. Quid nos? an dicemus, tanti non emimus linguæ victoriam? nihílne ignaui facere aut pati ſuſtinebimus, vt oris vitia extirpemus? an Chriſtum clamantem non audimus? Bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum? *a*

Quiſquis igitur vel linguæ procacitatem, vel aliud quodcunque vitium in ſe cupit expugnatum, hoc agat, & voluntarijs ſe pœnis toties moneat, quoties deliquiſſe contigerit. Non eſt efficacior, non eſt ſanctior vindicta quàm ſui ipſius. Hoc prorſus modo & domari lingua, & quicquid vitioſi viuit in animo, ſuperari poterit

a *Matth. c. 18. v. 8.*

CAPVT

CAPVT XXIX.

Alia quatuor Medicamenta vitioſæ Linguæ curandæ.

FVit qui lautiſſimam ſupellectilem in domo alienâ curiosè intuitus, aliquid tamen deeſſe diceret. Cúmque interrogaretur: quidnam illud ſit quod deſit? Reſpondit: Inſtrumentum quod humanæ genti ſummè neceſſarium. Interrogatus porrò, quale hoc inſtrumentum ſit? At ille: Linguarium, inquit, quo lingua occludi ſolet. Sanè rem dixit: pars nulla ſupellectilis tam neceſſaria eſt, atque hoc ipſum, quod diximus.

Romanus ſapiens linguæ temerariæ mentione iniectâ: Verba mea redimam, inquit, & aurem mihi peruellam: damno caſtigabo promittendi temeritatem. Ecce vt doleat, vt poſteà conſideratiùs loquaris: quod dicere ſolemus, lingua-

rium dabo. *a* Cœpimus & nos Linguarium dare, & Remedia ſuggerere linguis omnibus tam temere loquentibus. Quatuor omnino medicamenta dictauimus, polliciti addere plura. Nunc addimus quatuor alia quæ linguam incautam aut nimis licentioſam coërceant.

a *Sen. l. 4. de beneficijs c. 36.*

§. I.

Quintum Medicamentum, PROPOSITA QVOTIDIANA. Qui ſanam cupit linguam diebus ſingulis cum Hebræo Pſalte ſeipſum his extimulet: Dixi, dico, dicámque millies, Cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in linguâ meâ; Poſui, ponámque ori meo cuſtodiam. *a* Niſi quotidie hoc animi decretum innouetur, obliuione facillimè ſepelitur. Viator eques ſi maximi momenti literas, aut multum auri in equo ſecum vehat, aliquoties de die & oculis & manibus explorat, an hippoperam etiamnũ habeat: qui ſacculo ſummi momenti clauem circum-

a *Pſ. 38. v. 1.*

cumfert, ſæpius in die ſacculum manu pertentat, num clauim illam non amiſerit. Clauis oris in arcâ cordis ſit: qui rei ſuæ ſerius eſt cuſtos, ſaltem ſemel iterúmque quot diebus ad hanc clauem attentè reſpicit. Iobus de ſeipſo: Gloria mea, inquit, ſemper innouabitur, & arcus meus in manu meâ inſtaurabitur. a Hoc agam vt vires meæ, meáque brachia non langueſcant, nec conſeneſcat robur meum, ſed augeatur potius & creſcat: ſic omnino qui rectè loquendi artem condiſcere deſiderat, ad diſcendum ſe quotidie componit; meditatur, reputat, perpendit, quibus demum modis linguam efformet modeſtam & parcam verborum.

Sed obieceris: Non præſto quæ propono, cur proponam fruſtra? Puſillæ fidei homo; tu modò conare ac propone: ſi non omnia, multum tamen præſtabis eorum quæ propoſueris, quæ honeſtâ mente conceperis. Nam ſi paria propoſitis facta reſponderent, quid nobis eſſet ſanctius? Interim non eſt, quod

bb 3 con-

a *Iob. c. 29. v. 20.*

contemnamus propoſita bona, & boni cogitationibus plena præcordia. Studiorum ſalutarium, etiam citra effectum, laudanda tractatio eſt. Omnibus bonis in rebus conatus in laude, effectus ſubinde in caſu eſt. *a* Si Deum & promiſſa diuina ſpectes, in plurimis firmiſſimè propoſuiſſe, idem eſt quod feciſſe. non tantùm facultas præmium habet à Deo, ſed ſola etiam voluntas. Neque verò nos languidum & iners propoſitum exigimus: vix vllarum eſt virium frigidiſſimum illud, *volo facere, volo frenare linguam.* Hebræi olim regem Aſam ſecuti (quod regij Faſti memorant) iurauerunt Domino voce magnâ, in iubilo &c. in omni enim corde ſuo iurauerunt, & in totâ voluntate quæſierunt eum & inuenerunt. *b* Tale tuum, mi Chriſtiane, ſit propoſitum, quale illorum erat iuramentum: *In omni corde tuo, & in totâ voluntate tuâ* propone ac ſtatue: Cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in linguâ meâ. Hactenus toties mentitus, alios toties

a *Madaurenſis Philoſ.*
b *2. Par. c. 15. v. 14.*

toties calumniatus, toties laſciua ſum locutus; antehac frequenter murmuraui, frequentiùs inaniter me iactaui, aliorum laudibus frequentiſſimè obtrectaui; quis numeret, quoties iurauerim? Dixi, iterúmque dico; deinceps emendatiùs loquar; Propono ac ſtatuo firmiſſimè, *& in omni corde meo*, non mentiri, non calumniari, nil obſcœni loqui ampliùs: deinceps me iactare, alijs detrahere, obmurmurare & iurare ſtudioſiſſimè cauebo. Sic lingua tua ſemper innouetur, ſic arcus tuus in manu tuâ quotidie inſtauretur. Hæc propone diebus ſingulis, non fruſtra id facies, bonis conatibus nunquam excides. Labia iuſti erudiunt plurimos. *a* Eruditionem autem quam cum alijs communicant, nec ſibi ipſis per ſancta propoſita negant. Ergo, Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, Domine, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. *b* Non ſolùm aſcenſiones diſponit bonas, ſed & bene aſcendit, qui quoti-

 die

a *Prou. c. 10. v. 21.*

b *Pſ. 83. v. 6.*

die linguæ cuſtodiam efficaciter propo-nit. Sed vlterius.

§. II.

Sextum Medicamentum. COLLOQVIA PIA. Diuinæ paginæ cælum ſæpius reſeratum memorant, id tamen nunquam ſine graui cauſsâ & grandi vtilitate factum. Iſraëlis populo æther quotidie patuit, cùm manna, roſcidum illud pabulum è cælo ſereno ac puro demiſſum. Mandauit nubibus deſuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. *a* Cùm Ioannes Chriſtum Iordanis aquâ tingeret, Ecce aperti ſunt ei cæli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam. *b* Cùm Stephanus lapidum imbre obrueretur, clamauit, Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei. *c* In ſacris paginis homo mentis puræ confertur cælo. Hoc ſenſu dictum: Cæli enarrant gloriam

a *Pſ. 77. v. 23.*
b *Matth. c. 3. v. 16.*
c *Actor. c. 7. v. 56.*

gloriam Dei. *a* Cælorum iſtorum ianua eſt Lingua: hanc cæli ianuam pandi non vult Deus niſi iuſtâ de cauſsâ, vt vel ſubmittatur manna, vel ſacra deſcendat columba, vt ſermo vel boni ſit exempli, vel eruditionis non ſpernendæ: colloquia, quamuis non noxia, ſi tamen otioſa, cælo certè non deſcendunt. Quòd vapores exhalet terra, quòd paludes & ſtagna progenerent ranas, nil noui eſt, naturâ fit auctore: quòd cælo ranæ decidant, quòd vapores inde deſcendant, nouum quid eſt, & extra naturæ leges fit: quod homines impuri & impij ſcurriliter, inuerecundè, mendaciter, laſciuè loquantur, quòd de multis detrahant, multos irrideant, pleroſque omnes contemnant, quod iurent & peierent, nil miri eſt, terra ſunt, tales illa vapores ructat; paludes & ſtagna ſunt, has illa ranas generant. At verò quòd ij Chriſtiani qui probi ac ſancti videri volunt, qui cælo conferri cupiunt, non ſaniora vel caſtiora proloquantur, quòd æquè ac fæx hominum, his maledicant, hos

a *Pſal. 18. v. 1.*

mordeant, illis adulentur, iſtos conuicientur, quòd maioribus obloquantur, inferiores calumnientur, quòd etiam hi verba otioſa, falſa, ſubinde & fœda proferant, quòd vaniloquentiam, ſtultiloquium, ſuperbiloquentiam ſermonibus miſceant, hoc mirum, ter mirum ſit. Et vnde quæſo hæ ranæ ab hoc cælo? quomodo tam fœdi vapores ex hoc æthere delapſi? Vide, mi Chriſtiane, quale ſis cælum, & quàm impurus aër, è quo non manna defluit, non columba deſcendit, ſed culices, ranæ; turpes, pernicioſæ beſtiolæ, ſermones vani, ſpurci, noxij, exempli peſſimi delabuntur. Si cælum haberi vis, manna deplue, religioſum quid loquere; Deum, diuina, diuos colloquijs miſce. Subinde, obſecro, ſubinde ſaltem ſpiritale quid ſermonibus inſeratur; hoc animum nutrit & roborat: & tales etiam quærendi ſunt ſocij, qui de his talibus ſermonem cum alijs copulare norint.

Eſt aurum, inquit Salomon, & multitudo gemmarum, vas autem pretioſum,

ſum, labia ſcientiæ. *a* Etſi ſermo eloquentiam Atticam non habeat, modò pietatem Chriſtianam redoleat, & aurum & multitudinem gemmarum ſuperabit.

Beatus Ludouicus, Toloſanus præſul, magnus animo & virtute, qui vana colloquia cane & angue peius oderat, dicere ſolebat, quod & verè ſentiebat: Grata mihi piorum & bonorum familiaritas, quia ab his eruditio & pietas eſt, non ſecus atque ab aromatibus odor.

Diuus Chryſoſtomus hoc auditoribus identidem inculcans: Vtinam, inquit, cùm cenatur, cùm prandium ſumitur, cùm lauatur, cùm denique reliqua peraguntur, de gehennâ fieri & apud vos mentionem: nec enim illius formidine, aut hîc aduerſa viderentur grauia, aut pro ſuauibus proſpera haberentur. Hæc certè ridicula videbuntur, ſi cum gehennæ incendio comparentur. Addit: quorum narratio frequentiùs iteranda eſt,

a *Prou. c. 20. ℣. 15.*

quando gehennæ eiuſmodi recordatio nos eam incidere haud ſinit. *a*

Idem ſanctiſſimus Orator, vt vel precibus hoc perſuadeat: Et ideò rogo, inquit, vt gehennæ memineris, de gehennâ loquaris. Ita animam tuam compone, pulchrámque ac decoram effice. Magna eſt enim horum verborum vtilitas. Et ideò diabolus omnia facit & molitur, eius volens auferre memoriam. Noli eam è memoriâ eijcere, nec dicas, Quid me importunâ afficiam triſtitiâ? Importuna erit, quando angêris in gehennâ. Hoc eſt tempus triſtitiæ, non illud. *b*

Auguſtinus colloquium cum matre initum narrans: Deo, inquit, ita diſponente accidit, vt ego & ipſa ſoli ſtaremus incumbentes ad feneſtram, vnde proſpectus in hortum. Colloquebamur ergo ſoli valde dulciter, & præteritorum obliti quærebamus inter nos, qualis futura

tura

a Chryſoſt. to. 3. ſerm. de præmijs Sanct. mihi pag. 830.

b Chryſ. to. 1. in Pſ. 11. med. mihi pag. 697.

tura eſſet vita æterna ſanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Cúmque ad eum finem ſermo perduceretur, vt carnalium ſenſuum delectatio quantalibet præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, ſed nec commemoratione quidem digna videretur; erigentes nos ardentiore affectu in idipſum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipſum cælum. Et adhuc aſcendebamus cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes noſtras, & tranſcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi paſcis Iſraël in æternum veritatis pabulo. Dum loquimur & inhiamus illi, attingimus eam modicè toto ictu cordis, & ſuſpirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias ſpiritûs & remeauimus ad ſtrepitum oris noſtri, vbi verbum & incipitur & finitur. Dicebamus talia, etſi non iſto modo & his verbis, tamen Domine tu ſcis, quòd illo die cùm talia loqueremur, & mundus iſte nobis inter verba vileſceret,

ſceret, cum omnibus delectationibus ſuis. *a*

En nobile paradigma pij colloquij, ſimul & illius maximos quæſtus. Pium colloquium nunquam ſuis deſtituitur emolumentis.

a *Auguſt. l. 9. Confeſſ. c. 10.*

§. III.

Septimum Medicamentum. OCCASIONVM FVGA. De hac inſigniſſimè Chryſoſtomus: Iuxta præcipitium vadens, inquit, quamuis non decidat, tremit tamen, & ſæpenumero ab ipſo ſubuerſus tremore decidit: ita & non procul peccata fugiens, ſed ſecus ipſa vadens, cum timore viuit, & in ipſa labitur ſæpius. Etenim alienas curioſè ſpectans formas, quamuis non mœchetur, tamen concupiuit, & iuxta Chriſti ſententiam factus eſt adulter: ſæpius autem ab ipsâ concupiſcentiâ in peccatum reipsâ defertur. Vis modeſtus eſſe? ne tantùm fugias adulterium, ſed etiam petulantem aſpectum. Vis à verbis turpibus

pibus abeſſe? ne verba tantùm turpia fugias, verùm & riſum ſolutum, & omnem concupiſcentiam. *a*

Facile autem ſcire eſt; tali aut tali loco fabulatores conueniunt, hîc nugæ & mera ſomnia narrantur, hîc fœdi & impudici ſermones, hîc rixæ atque iurgia miſcentur, illic grandiloquentiam ſtultiloquentia comes deducit, iſthic obtrectationes meriſſimæ in medium proferuntur: fuge, quiſquis es, fuge hos linguarum improbos mercatus, has peſtilentes nundinas, fuge inſidioſas has panegyres, quæ non crumenam vulnerant, ſed conſcientiam.

In conuiuijs quàm animoſa loquacitas dominetur, res nota eſt. Hinc non illepidè neſcio quis dixit: In conuiuijs primum eſt ſilentium; Conticuere omnes. ſequitur ſtridor dentium. Hunc excipit clamor gentiũ: vbi conuiuæ vino incaluere, nemo non loquitur; imò nemo non clamat. Hîc attende tibi, hîc caue, aut tutiùs non accede. Quis neſcit has apud ſe ra-

a Chryſ. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.

ſe rationes ponere? quotieſcunque ad hunc vſque diem inter hos homines, in hac domo fui, minor homo redij, ſemper querelas, ſemper obtrectationes non tantùm audiui, ſed etiam adiuui, & meam quoque linguam colloquijs malis commodaui: ergo & hanc domum, & hos homines, quantum potero, ſtudioſiſſimè cauebo.

Quàm multi non poſſunt ſeipſos non eatenus noſſe, quin apud animum ſuum taciti fateri cogantur, & iſte quidem hoc: Quoties probè appotus ſum, toties rimarum plenus ſum, pœnitenda promitto, ſtultiſſima quæque garrio, & omnia effutio; arcanum apud me nullum eſt, cùm mea lingua vino permaduit: Iſte verò hoc ſibi de ſe fatetur: Cum iraſcor, inſtar tauri ſum, qui omnia rupit vincula, imò vrus ſum indomitus, omnia ſternens & calcans. Quapropter ebrietatis ille, hic iræ occaſiones omnes fugiat. Labia iuſti conſiderant placita, & os impiorum peruerſa. *a* Homo recti amans ſtudioſiſſimè declinat, quicquid anſam

a Prou. c. 11. v. 51.

anſam præbet vetitæ dicacitati: homo pertuſæ conſcientiæ vltro amplectitur quicquid inuitat ad loquacem ſtultitiam. Veriſſimè dixit Chryſoſtomus: Magnus laqueus eſt linguæ petulantia, & multæ refrenationis indigens. *a* Hic verò laqueus fugiendo effugitur. Occaſiones fugere ſtatuiſti? iam pænè hunc laqueum effugiſti. Hos occaſionum laqueos non fugis? occinetur tibi ſæpius: Illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs ſermonibus. *b* Olim ad Abbatem Lucium venit Longinus Abbas, & animum ſuum aperuit, velle ſe peregrinari, *c* ídque ſibi iam pænè certum eſſe. Lucius vt & ipſe ſincerè diceret quod ſentiret: Mi Longine, inquit, nos ipſos fruſtra fugimus, & labore irrito peregrinamur, niſi eò loci vbi ſumus, linguam in vincula damus: ſi hîc linguam tuam non continueris, quocunque iueris, peregrinus non eris. Linguam, vbi es, hîc refrena, & eris peregrinus, tametſi

a *Chryſ. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.*
b *Prou. c. 6. v. 2.*
c *Pelag. libell. 10. n. 33. apud Roſweid.*

etſi locum non mutaris. Sic eſt: non ra-rò cùm locum ex loco mutamus, occa-ſiones quas quieti vitare poteramus, adi-mus, & charybdim fugientes in ſcyllam incidimus. Vide igitur vt occaſiones pe-ritè fugias, contentioſos, iracundos, contumelioſos, cautè declines, quod Hebræus ſapiens varie monet: Non li-tiges cum homine potente. Non con-tendas cum viro locuplete. Non litiges cum homine linguato, & non ſtrues in ignem illius ligna. *a* Verboſus & lin-guax homo ignis eſt; qui iurgatur cum tali, perinde facit, ac ſi ligna miniſtret igni, & flammam bene ſopitam malè ſuſcitet. Quapropter contentiones & plurimam oris intemperiem vitabit, qui occaſiones fugerit.

a *Eccli. c.8. ℣. 1.2. & 4.*

§. IV.

Octauum remedium, MODERATIO SERMONIS, ſeu, PAVCILOQVIVM. Vt bene loquaris, plurimum iuuerit, par-cè, moderatè, ſubmiſsè, & minimè pro-

peran-

peranter loqui. Qui verba cum tumultu fundit & præcipitat, proximus eſt multiloquio, vbi multiloquium eſt, proximum plerunque peccatum eſt. Sapientum monitum eſt: Auribus frequentiùs vtere quàm linguâ. Hoc Siracidæ tot præceptiones confirmant: Priuſquam audias ne reſpondeas verbum. *a* Audi tacens, & pro reuerentiâ accedet tibi bona gratia. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens. *b* Quocirca qui odit multa vel praua loqui, in hoc omni ſtudio incumbat, vt libentius audiat quàm loquatur, & vbi loquendi fuerit vel neceſſitas vel facultas, eâ non ſine grandi verborum parſimoniâ vtatur. In hunc finem conducet tractim dicere quæ proferenda erunt, nec agglomerare verba vel conuoluere: blatero ſtans pede in vno centuriam verborum profundit, antequam alter vix decuriam pronuntiarit. Siracides hîc aurem acriter peruellens: Noli, ait, citatus eſſe linguâ, & remiſſus in operibus

tuis.

a *Eccli. c. 11. v. 8.*
b *& c. 32. v. 9. & 12.*

tuis. *a* Vnam epiſtolarum Seneca ſic claudit: Summa ergo ſummarum hæc erit: Tardiloquum te eſſe iubeo. *b* Voce preſſiore loqui præſertim apud ægrotos, valde conuenit, & aliàs etiam clamare vti inurbanum & agreſte, & ſubinde moleſtum alijs, ſic ſignum eſt eum qui loquitur, aut à vino aut certè ab affectu ebrium eſſe, aut parum rei latere ſub verbis adeò tumultuantibus: Terribilis eſt in ciuitate ſuâ homo linguoſus, inquit Siracides, & temerarius in verbo ſuo, odibilis erit. *c* At contra de veris Orbis delitijs, Chriſto, prædixit Iſaias, ore diuini Patris locutus: Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eum, electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea: dedi ſpiritum meum ſuper eum, iudicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur vox eius foris. *d* Ita qui rixas odit, clamores vitat; clamare & rixari plerunque vicina ſunt. Ergo ſi

a *Eccl. c. 4. v. 34.*
b *Sen epiſt. 40, fine.*
c *Eccli. c. 9. v. 25.*
d *Iſ. c. 42. v. 1. & 2.*

go ſi vis videre vitam, inquit Chryſoſtomus, a ſi vis inuenire dies bonos, Cohibe linguam tuam à malo. Quanti modò dicunt, *Nolo*, qui dicebant, *Volo*: Qui veterauerunt in detractionibus, qui mordent & comedunt humanas carnes, detrahendo, non timentes ne ab inuicem conſumantur; qui adulationibus ſuis linguam impendunt. *b* Quiſquis es, ſi vitam vis, ſi dies bonos diligis, cohibe linguam tuam à malo, imò etiam quandoque à bono cohibe, vt cohibere poſſis à malo. Parcè loquere, & omnem verborum redundantiam præcide: laudabilior eſt verborum parſimonia, quàm pecuniæ, imò etiam ſæpe vtilior: qui numos profundit, tantò magis prodeſt alijs quantò minus ſibi, qui prodigus eſt verborum, & ſibi nocet & alijs. Pauciloquium, vitioſæ linguæ pharmacum eſt ſaluberrimum.

a *Exp. ſ. 33. v. 13.*
b *Chryſ. to. 1. in Pſ. 33. mihi pag. 727. & ſeq.*

Capvt

Capvt XXX.

Vltima quatuor Medicamenta ad improbam linguam emendandam.

MEl non ſolùm dulce ac delectabile, ſed etiam ſalubre, cùm temperanter ſumitur. Galenus & præcipuè Arabes omnes moderatum mellis vſum maximis laudibus ferunt. Sapientiſſimus Regum Salomon, eruditam linguam laudaturus: Fauus mellis, inquit, compoſita verba: dulcedo animæ, ſanitas oſſium. *a* Septuaginta Interpretes Hebræi ſic loquuntur: Mellis faui, ſermones boni, dulcedo autem eorum ſanitas animæ.

De his fauis, & de melle iſto Chryſoſtomus, linguâ neſcio an aureâ, an melleâ diſſerens: Hoc enim mel, inquit, non ſilueſtres quæpiam apes floribus inſidentes colligunt, neque rorem maturantes aluea-

a *Prou.c.* 16.*v.*24.

aluearibus immittunt: ſed ſpiritus ſancti gratia conſtruens pro fauis & aluearibus & fiſtulis, in Sanctorum oribus recondit, vt volenti liceat cum libertate iugiter veſci. Et, ſi vis illorum diſcere menſam, accede propiùs, & eos experieris talia eructantes. Omnia mitia & iucunda, & ſpirituali odoris ſuauitate plena. Nullum turpe verbum poſſunt illa ora emittere, nihil ſcurrile, nihil aſperum, ſed omnia cælis digna. *a*

Et quemadmodum mel, quia cibus eſt, reficit; delectat, quia dulce; medetur, quia ſalubre; ſic & lingua melle illo imbuta & docet, & delectat, & mouet. De linguâ hac Auguſtinus ſic loquitur; Vnde dixit quidam eloquens, & verum dixit: Ita dicere debere eloquentem, vt doceat, vt delectet, vt flectat. Docere neceſſitatis eſt, delectare ſuauitatis, flectere victoriæ. *b* Mellis faui, ſermones boni. Ideò Hebræus rex hortatur; Comede, fili mi, mel quia bonum eſt, & fa-

a *Chryſ. to. 5. hom. 36. ad pop. propius finem, mihi pag. 318.*
b *Aug. l. 4. de doctrinâ Chriſt.*

& fauum dulciſſimum gutturi tuo. *a* Sed eſt alius linguæ fauus, ſed heu noxius & fatalis, quem idem regius ſcriptor ſtudioſiſſimè cauendum monens: Fauus ſtillans, inquit, labia meretricis, nouiſſima autem illius amara, quaſi abſinthium, & acuta quaſi gladius biceps. *b* Hanc ob cauſſam Hieronymus dixit: Lingua nil medium habet, aut grande bonum eſt, aut grande malum.

Proptereà ſanè operæ pretium eſt neruos omnes intendere, ad comparandam eam laudem quæ muto iam facundo tribuitur, *Et loquebatur rectè.* *c* Eò ſpectant remedia prioribus diſſertationibus ſuppeditata. Ex promiſſo addimus, octo illis, vltima quatuor, omnia vitioſæ linguæ plurimum, ſi velit, profutura.

a *Prou. c. 24. v. 13.*
b *Prou. c. 5. v. 3.*
c *Marci c. 7. v. 35.*

§. I.

Itaque nonum linguæ morbidæ remedium eſt SILENTIVM. Pauciloquium tutum

tutum eſt in hoſtes propugnaculum, tutiſſimum verò ſilentium. Sæpe quis pauca locutus eſt, & maximum ſibi aliiſque damnum intulit. Loquendo innumeri, tacendo pauci delinquunt, niſi cùm nefas eſt tacere noxas. Arſenium nunquam tacuiſſe pœnituit, locutum ſæpe. Silentium optimus loquendi magiſter, bonarum cogitationum ſanctorúmque inſtinctuum cauſſa eſt. Certè quod Eccleſiaſtæ credendum, prius eſt tempus Tacendi, quàm tempus loquendi. *a* Notum eſt illud priſcorum:

Obfuit multis loquela, nemini ſilentium. b

Oraculum eſt è tripode illud: ſemper tacere præſtat, quàm loqui indecentia. Ergo,

Aut dic aliquid melius ſilentio, aut ſile. c

Expers periculi eſt præmium ſilentij.

Integerrimus ſilendi magiſter Epictetus præceptiones auro ſcribendas tradens: Præſcribe, inquit, tibi formam quandam aut legem quam cuſtodias:

a *Eccleſ. c. 3. v. 8.*
b *Trochaic. Vet.*
c *Iamb. Vet.*

quámque & ipſe tecum, & in congreſſibus hominum obſerues. Ac maiori quidem ex parte ſilentium præſtetur; aut neceſſaria dicantur, eáque paucis. Rarò autem cùm ſe obtulerit occaſio ad dicendum veniemus: ſed non quiduis dicemus; non de gladiatoribus, non de ludis Circenſibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ res paſſim inculcantur. In primis autem de hominibus cùm verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel comparemus, caueatur. Quòd ſi potes familiarium tuorum ſermones tuis ſermonibus, eò quò decet, traducito. Sin à peregrinis circumuentus fueris, ſileto. *a* Præcepta verè Chriſtiana, ſancta. Nec alia tradit Annæus, qui Epicteto non inferior ſapientiâ, ſilentium ſic commendat: Nihil æquè proderit, quàm quieſcere, & minimum cum alijs loqui, plurimum ſecum. *b* Quamuis non Epictetus ſolùm & Annæus ſilentij encomiaſtæ ſunt & præceptores. Vox olim Sapientum erat:

Ahena

a *Epict. Enchir. c. 40. 41. 42.*
b *Sen. ep. 105. med.*

Ahena turris omnibus ſilentium eſt;
Silentium rebus gerendis omnia eſt;
Vtilior haud eſt vlla res ſilentio. a

Charilaus apud Lacedæmonios celebratiſſimus philoſophus, rogatus aliquando, cúrnam Lycurgus tam paucas leges Lacedæmonijs ſanxiſſet, reſpondit, ideò id factum, quòd Lacedæmonij gens ſilentio aſſueta verborúmque parca, non egeret multis legibus. Nec ſacræ paginæ diſſentiunt. Sicut enim In multis ſermonibus inuenietur ſtultitia: *b* ita ſilentio ſapientia comparatur, aut iam comparata demonſtratur. Index non modeſtiæ ſolùm, ſed & ſapientiæ ſilentium. Socrati olim nullum eſſe veriſimilius ſapientiæ ſignum præ ſilentio viſum. Hinc illæ priſcorum voces:

Quandoque nil ſapientius ſilentio; Et
Stultus poteſt ſapiens haberi dum ſilet.

Quâ de re interpres Epicteti Simplicius eruditè: Omnis inſtitutionis ratio, inquit, eò refertur, vt & à rebus externis, & à brutis ſuis affectionibus, & à corpo-

a *Iambi Sett.*
b *Eccleſ. c. 5. ꝟ. 2.*

re ad ſeipſum reuocetur animus, vt ſuo more eodémque perpetuo tenore viuat. Quam ad rem ſilentium plurimum confert. Quæ cauſſa Pythagoreis fuit, vt diſciplinæ ſuæ efficaciſſimum iacerent fundamentum quinquennij ſilentium. Vt enim ſenſus animum ipſos auſcultantem ad externa trahunt (quod ij declarant, qui cùm in ſeſe deſcendere, & animi attentionem excitare volunt, oculos claudunt) ſic animum etiam ſermo ad exteriora effundit, cuius effuſionis remedium eſt ſilentium. Aut igitur tacendum, aut neceſſaria dicenda, & paucis interroganti reſpondendum. a Lingua velut canis inuadens omnes aut allatrans, catenâ conſtringenda, ſilentio domanda eſt.

Sed quærit religioſiſſimus ille ſcriptor: Quare tam libenter loquimur, & inuicem fabulamur: cùm tamen raró, ſine læſione conſcientiæ, ad ſilentium redimus? Quia per mutuas locutiones ab inuicem conſolari quærimus. Sed

a *Simplicius in c. 41. Enchir. Epict.*

Sed prô dolor, ſæpe inaniter & fruſtra. *a* Et vnde obſecro inter homines profanos tam rarum eſt orationis aut piæ meditationis donum? quia nullum inter eos viget ſilentium, totos dies garriunt & confabulantur, linguas nunquam non occupatas habent. Et ſicut in molendino nemo diſcit ſubmiſsè loqui, ita nec quiſquam inter garrulos piè meditari. Silentium canalis eſt quo aqua in altum agitur: Deum precari, ſeu pia meditari, & tacere, ſimul ſint neceſſe eſt.

Deus cum Moſe ſolo loquitur extra turbas in monte Sinai; cum ſolo Eliâ in monte Horeb. Nam cùm veniſſet illuc (Elias) manſit in ſpeluncâ: & ecce ſermo Domini ad eum. *b* Cum omnibus prophetis, cum ſanctis omnibus loquitur Deus, ſed cum ſolis, ſed ſilentio. Sedent ſolitarij & tacent, & leuant ſe ſupra ſe. *c* Deus nimirum, ducit eos in ſolitudinem; & loquitur ad cor eorum. *d*

a *Tho. de Kemp. l. 1. Imit. Chriſti c. 10.*
b *3. Reg. c. 19. ℣. 9.*
c *Thren. c. 3. ℣. 28.*
d *Oſe. c. 2. ℣. 14.*

Auguſtinus de ſeipſo fatetur: Admonitus redire ad memetipſum, intraui in intima mea duce te, intraui & vidi qualicunque oculo animæ meę lucem Domini incommutabilem. *a* Ita dictum Climaci veriſſimum: Studioſus ſilentij appropiat Deo, eíque iungitur. *b* At verò Salomone teſte, vbi verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas; *c* non ſolùm pecuniæ, ſed & ſapientiæ, ſed & ſanctimoniæ, & amicitiæ cum Deo. Nunquid *enim* vir verboſus iuſtificabitur? *d* Quiſquis igitur vult diſcere loqui, prius ſilere diſcat, ſciátque ſilentium, præſertim cùm id nec læſi rumpimus, fortiſſimi animi argumentum eſſe. Veriſſimè dici ſolitum à priſcis: *Lædi & ſilere, ſumma eſt Fortitudinis.* e Siquidem ſede in vnâ non bene conueniunt Silentium & Ira. Silentium vitioſæ linguæ primarium medicamentum.

a *Aug. l. 7. Confeſſ. c. 10. initio.*
b *Clim. c. de Loquacitate.*
c *Prou. c. 14. v. 23.*
d *Iob. c. 11. v. 2.*
e *Iamb. Vet.*

§. II.

§. II.

Decimum, Damnorvm Qvæ A' Lingva Svnt, Attenta Consideratio. Quódnam obſecro damnum eſt in orbe, cuius magna primáue cauſſa non ſit Lingua, damnorum & calamitatum fecundiſſima mater? Os lubricum operatur ruinas: *a* & quidem alias poſt alias. Linguam malorum omnium lernam à nullo vnquam ſatis exhauriendam, Chryſoſtomus, prout par erat, vehementer ídque ſæpius cùm exagitans, tum deplorans: Lingua, inquit, omnium malorum cauſſa, ſi negligatur: quemadmodum bonorum, ſi in eâ ſtudium accura ponatur. Mala enim innumerabilia parit linguæ facilitas ac leuitas. Quemadmodum ergo nihil iuuat domus, non vrbs, non mœnia, non portæ, non oſtia, niſi ſint qui ea cuſtodiant, & ſciant quando oportet ea quidem claudere, quando verò aperire: ita etiam oris & linguæ nulla eſt vtilitas, niſi ſit ratio, cui ſcienter, accu-

a Prou. c. 26. v. 28.

ratè, & circumſpectè ea claudere & aperire permiſſum ſit, & ſciat quæ ſint efferenda, quæ verò retinenda. Non tot gladio, quot linguâ ceciderunt. *a* Diabolus namque non habet inſtrumentum aptius ad perdendos nos, quàm linguam. Quod idem Chryſoſtomus diſertiſſimè affirmans: Dæmon vndique, ait, nobis inſidias præparare conſueuit, ſed faciliùs linguâ & ore peccante. Nullum enim æquè congruum illi organum in miniſterium eſt interitûs atque peccati. Nam inde nobis mors, inde lapſus, inde perditio, inde naufragium præparatur. Nam & mentium lapſus ex linguæ garrulitate venientes quidam declarans ait; Multi ceciderunt per gladium, ſed non tanti, quanti per linguam. Refrena igitur linguam, & ſi non patitur reticere, dentium morſu quieſcat, & tanquam carnifici tradatur dentibus. Hoc ipſum aliàs perorando repetit: Commorde illam vndique dentibus acriter. Præſtat illam nunc fluere ſanguine, quàm tunc concu-

a *Chryſoſt. to. 1. in Pſ. 140. mihi pag. 1073.*

concupiſcere guttam, nec impetrare poſſe refrigerium; præſtat illam temporarium ferre dolorem, quàm tunc perenniter & immortalibus malis cruciari. *a*

Beatus Macarius vbi magnos in virtute progreſſus ſibi viſus eſt feciſſe, inter preces ſe compellari audijt his vocibus: Macari, duarum mulierum quæ in proximâ vrbe habitant, virtutem nondum es aſſecutus. Hîc Macarij animus hærere, angi, dolere, mirari etiam, viros ſanctitate vitæ à mulierculis vinci, ſed & obſtupeſcere tantos eremi rigores ab vrbicis delitijs ſuperari. Ergo virum cupido inceſſit vrbem ingrediendi & audita ſolertiùs explorandi. Vrbem ingreſſus eſt, & omnia quàm potuit ſolertiſſimè explorauit, comperit demum feminas illas matrimonio iunctas eâdem domo habitare, iàmque annis quindecim, quod miraculi loco ſit, pacem & concordiam nec verbulo vnquam turbaſſe, alteri cum

cc 5 alterâ,

a *Idem to. 5. hom. ad baptizand. de Spirit. milit. mihi pag. 623.*
Et to. 2. in c. 16. Lucæ conc. 4. mihi pag. 1160.

alterâ, magis quàm ſorori cum ſorore optimè conuenire. Ab vtrâq; quidem religioſum viuendi genus ardentibus votis expetitum, cùm verò per maritos non liceret mutare vitam, eas ſibimetipſis hanc dixiſſe legem: Nil profani vnquam nedum impuri quidquam proloqui, ídque ſtrictiſſimo fœdere ad vſque mortem ſeruandum. His auditis Macarius iam magis quàm anteà miratus, in has omnino voces prorupit: In veritate non eſt virgo, neque maritata, neque monachus, neque ſæcularis: ſed Deus tantum propoſitum quærit, & ſpiritum vitæ miniſtrat omnibus. *a*

Beatus vir, ſed & mulier beata, quæ non eſt lapſa ex ore ſuo. *b* Modeſta lingua, modeſta mens; corrupta lingua, corrupta mens: Linguam bene rexiſſe, eſt corpus & animum optimè cuſtodijſſe; linguam non domuiſſe, eſt corpus & animum perdidiſſe. Immodica & proterua lingua ignes vbiq; ſtruit peſtilentiſſimos, hinc tricæ, contentiones, rixæ, ſimultates, diſcor-

diæ

a *Ruffin. Aquil. l. 3. n. 97.*

b *Eccls. c. 14. v. 1.*

diæ innumeræ: hinc inueterata odia & morte acerbior inuidia: hinc bella, cædes, parricidia. Propudioſa lingua conſcientiam peccatis implet, & quicquid melioris ſensûs in animo reſidet, expellit. Repeto quod dixi: Lingua omnium malorum lerna eſt. Hanc caue, & mala cauiſti innumera.

§. III.

Vndecimum linguæ medicamentum eſt, Christi Patientis Qvotidiana Contemplatio. Conſtantinus Imperator è clauis, quibus ſeruator Orbis affixus eſt Cruci, vnum galeæ, alium freno inſeruit, vt complures melioris notæ ſcriptores aiunt. *a* Mallonius de cauſſis eius facti diſſerens: Monemur, inquit, hoc Conſtantini conſilio, vt Linguam noſtram indomitam, freno ac clauo, hoc eſt, Dominicæ Paſſionis meditatione perdomemus. Chriſtus Patiens, ſi quid-

cc 6 quam,

a *Hieron. in c. 12. Zachar. Gregor. Turon. de glor. Mart. c. 6. Daniel Mallonius in Alphonſum Palæotum de Sacrâ Chriſti Sindone c. 19.*

quam, certè docuit *Tacere*. Aut enim tacuit Agnus innocentiſſimus, aut pauca, manſuetudine admirabili reſpondit. Quoties illa lugubris hiſtoria de Chriſto aſſerit? *Ieſus autem tacebat.* Impio ſeruo colaphum incutienti, manſuetiſſimum hoc dilemma oppoſuit: Si malè dixi, teſtare: ſi bene, cur cædis? Pontio Romano præſidi, quantâ verborum & parſimoniâ & placiditate reſpondit? Pilatus ſupercilium grande attollens, & ore turgido: Mihi, ait, non loqueris? neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te? Cui placidiſſimè Chriſtus: Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper. Sed iterum Pilatus tumultuosâ linguâ intumeſcens: Nunquid ego Iudæus ſum, inquit, Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid feciſti? Chriſtus iterum ſuauiſſimè: Regnum meum, inquit, non eſt de hoc Mundo: ſi ex hoc Mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis. *a* Cetera omnia quæ obijciebantur ſilentio mitiſſimo refutauit;

a *Io.c.18.v.36. & ſeq.*

ſutauit; *Ieſus autem tacebat.* Hanc Domini ſuauiſſimam taciturnitatem obſtupeſcens Iſaias, multis annorum centurijs antè prædixit: Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. *a* Si noſtræ impatientiæ admirandam illius in tolerandis cruciatibus patientiam imitari difficile, amantiſſimum ſaltem ſilentium imitemur, Nam, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum vt ſequamini veſtigia eius. *b* ſi non patiendo, ſaltem tacendo, & voces improbas premendo.

Conſilium Salomonis non ignoramus: Reſponſione molli frangi iram, ſermone duro ſuſcitari furorem. *c* Et noſtri nobis oculi affirmant, lumen in conclaue illatum neceſſariò extinguendum, ſi cereus accenſus imponatur menſæ, feneſtras autem vtrinque patulas ventus permeet. quòd ſi feneſtrarum vna ſolùm ſit aperta, alterâ quæ reſpondet è regione

cc 7 clausâ,

a *Iſ. c. 53. v. 7.*
b *1. Petri c. 2. v. 21.*
c *Prou. c. 14. v. 1.*

clausâ, lumen non difficulter conſeruari poterit: ita prorſus ſi duo rixoſi homines inter ſe velitari, & verba commutare incipiant, patulas vtrinque feneſtras cogita, vento flante vehementi, hîc certè charitatis lumen difflabitur: quòd ſi alteruter ſaltem linguam velut feneſtram clauſam teneat, & ſtomachantem alterum oratione deliniat, amoris Chriſtiani facem in ſe tuebitur. Cadit ſtatim ſimultas & ira, ab alterâ parte deſerta: niſi par non pugnat. Si vtrinque certabitur, ille eſt melior, qui prior pedem retulit: victus eſt qui vicit. Quòd ſi vterque in verba aſpera prorumpat, actum eſt de illo de quo diximus lumine, perijt amor & concordia. Hîc ſibi quiſque attendat, hîc generoſo ſilentio commonſtret, quantum animi habeat ad Chriſtum patientem imitandum; flagella forſan & ſpinas, & ſetoſa induſia horremus? lingua ſaltem rigido ſtringatur cingulo.

Narrat Guilielmus Baldeſanus iuuenem à viro religioſo petijſſe veſtem ſetis horrentem, coërcendæ carni. At vir ille religioſus os digito ſignans: Verè, inquit, mi

mi iuuenis, optimũ eſt cilicium, vigilanter attendere quid per hoc oſtium egrediatur. Diuo Bernardo iuuenis verboſus & eloquentiæ ſtudioſus, ſi ſapientiæ ſit inanis, non aliud eſt, quàm iuſtitiæ hoſtis. a Nemini difficile videatur Chriſtum patientem imitari tacendo.

a *Bernardi flores, mihi pag. 3008.*

§. III.

Duodecimum vitioſæ linguæ Medicamentũ, Tremendi Ac Divini Ivdicii Profvnda Meditatio. Perpende, ô homo, perpende obſecro, quid loquaris: Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Voces Chriſti agnoſcis? Ille hoc in te pronuntiat, qui nec falli poteſt, nec fallere; qui non tantùm quid loquaris, ſed etiam quid cogites, audit, qui rationem exactiſſimam, non tantùm actuum, ſed & verborum, ſed & cogitatuum exiget; nec ea ſolùm verba rapientur ad pœnas, quæ aliorum famam & propriam conſcientiam læſerunt, ſed etiam vana, friuola,

a *Matth. c. 12, v. 37.*

uola, otioſa. ᵉ Æternæ veritatis eſt Dominicum hoc effatum: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *a* Dico vobis, vt maturè præcogitetis, quod ſupplicium maneat obtrectationes, mendacia, ſpurcitias, blaſphemias, cùm etiam vana, ludicra, otioſa, nemini noxia verba in iudicium ſeuerum ſint vocanda. Ad rem eximiè dixit Bernardus: Quis ſanè numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes, quàm multiplex in labijs incircumciſis immunditia coaguletur, quàm ſit grauis pernicies oris incircumſpecti. Eſt enim lingua diſſoluta in ſermonibus otioſis, eſt lingua impudica, eſt & magniloqua, quarum prima laſciuiæ, ſequens arrogantiæ famulatur. Eſt etiam lingua doloſa, & item lingua maledica, quarum altera in falſiloquam & adulatoriam ſubdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quòd ſi de omni vel otioſo verbo, quod-

cunque

a *Matth. c. 12. ℣. 36.*

cunque locuti fuerint homines, Deò ſunt reddituri rationem in die iudicij: quantò diſtrictius de verbo mendaci, mordaci & iniurioſo, de elato vel laſciuo, de adulatorio aut detractorio iudicabuntur? Quàm vera ſententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim prætercam cetera, ſi propterea eſt otioſum verbum, quòd nullam rationabilem cauſſam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod eſt præter rationem? *a* Hoc ſuis ipſe verbis confirmans: O quantus terror, inquit, iudex ſapientiſſimus, qui numerat omnes pluuiæ guttas, diſcretor omnium tentationum, omnium hominum à primo Adam vſque ad vltimum in fine ſæculi, vult audire rationem verborum omnium otioſorum, cùm ſederit in ſede maieſtatis iudicij ſui, vbi non iam miſericordia, ſed iudicium cantabitur Domino. Quid tum miſeri & miſerabiles faciemus? *b*

Atque

a *Bern ſerm. de triplici cuſtodiâ ante med. mihi pag. 386.*

b *Idem de Paſſione Dom. c. 25. mihi pag. 1199.*

Atque hoc tremendum Dei iudicium verbis etiam otioſis iam indictum, abbatem Siſoium mouit, vt contra ſeipſum pro ſeipſo annis plurimis orarit. Nam, teſte Pelagio, *a* ipſe Siſoius de ſe faſſus: Crede mihi, ait, iam annis triginta Deum deprecor, & hoc oro vnicum: Domine Ieſu Chriſte, protege me à linguâ meâ. Hanc obſecro precatiunculam, dicamus omnes, & quandoque ſæpius de die: *Domine Ieſu, protege nos à linguâ noſtrâ.* Tam neceſſarium quàm vtile Bernardi monitum eſt: Bis ad limam veniant verba, quàm ſemel ad linguam, plus diligas audire quàm audiri. *b* Volat verbum irreuocabile, tempus irremeabile volat, nec aduertit inſipiens quid amittat. *c*

a *Pelag. l. 4. n. 39. apud Roſw. in Vitis PP.*
b *Bern. in miſcell. mihi pag. 1786.*
c *Et ſerm. de triplici cuſtodiâ pag. 385.*

Z
REFELLOR
B
C
A

Z

Hîc priſca nouis, & ænea tormenta iaculis miſcemus. Pictori hæc licere credimus.

Quemadmodum Dauid A. citharœdus regius, Saulis furores muſico carmine placauit, & ad humanam manſuetudinẽ reduxit; ita ſermone molli, aut decoro ſilentio furibunda lingua reuocatur ad lenitatem, aut certè, ſi ea pergat furere, faciliùs toleratur.

Et quemadmodum æneorum tormentorum globi, cùm in ſaxeas turres feruntur, muros rumpunt & perforant B. cùm in ſaccos laneos C. emittuntur, irrito conatu recidunt; ſic linguæ iaculum, cùm hominem mitem ac placidum petit, non facilè lædit; cùm æquè aſperum ac ferocem ferit, grandi nocumento afficit. Vtrumque imago loquitur. Hinc & Angelus citharam furoris lenimen, & ſcutum præfert, quo volantem linguæ gladium retundit. Nam vltimo hoc capite docemus, quibus artificijs lingua improba ſit ſuperanda.

Z.

CAPVT XXXI.

Vitioſæ aliorum linguæ quibus artificijs tolerandæ.

GRues cuneatim volantes, Ypſilon, litteram Pythagoricam exprimunt, & ob id earum ordo litteratus vocatur ab Hieronymo. Eadem humanæ vitæ figura eſt. Inuentionem huius litteræ Palamedi tribuunt, quòd eam è gruum volatu didiciſſet. Quod verò vetus epigramma de hoc charactere aſſerit: Littera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni: *a* Hoc de Linguâ verius affirmari poteſt, quæ ſemper plurimum aut prodeſſe valet aut obeſſe: *Lingua mors, Lingua vita.* Neque ſolùm erudita & ad omnem modeſtiam compoſita lingua nobis commodat, ſed rudis etiam & vitioſa. In eo ſitum eſt, quem nanciſcatur

a *Apud Virgil.*

ſcatur auditorem, quâ ratione illius impetus ſuſtineatur. Quando igitur Pythagoream litteram tricornem è præcedente triplici diſſertatione didicimus; Vltimum nunc alphabeti elementum ſupereſt Z. quod memoriam mihi refricat validiſſimi contra ſcorpiones remedij. Paliurus, Plinio teſte, ſpinæ genus eſt. Semen eius Afri Zvram vocant, contra ſcorpiones efficaciſſimum.a Tricorni Pythagorico characteri triplex aſſignauimus caput, quo primaria vitioſæ linguæ medicamenta docuimus.

Sed forſan eſt non nemo, qui dicat: Linguam improbam docere velle ne quem lædat, eſt idem ac docere velle ſcorpionem, ne quem feriat: vtriuſque, & ſcorpionis & linguæ nequiſſima eſt indoles, ad lædendum atque feriendum proniſſima.

Accipio quod dicitur. Neque verò negare licet linguam improbam ſcorpioni ſimillimam, quæ modò hos, modò illos, modò clam, modò apertè feriat. Neque neſcio quàm hoc petulans

& pænè

a *Plin. l. 24. hiſt. Nat. c. 13. initio.*

& pænè indomabile membrum difficulter corrigatur. Dicamus ſanè illud inemendabile, non tamen continuò eſſe intolerabile pronuntiabimus. Plurima ſunt quæ corrigi nequeunt, tolerari tamen poſſunt, & ſæpe debent. Idem de Linguâ dicendum: ſi nulla proficiat ars quâ illam ad frugem corrigamus, ars certè non deerit, quâ illam in noſtrum commodum perferamus.

Canis rabidus nocentiſſimum animal eſt, ab illo ipſo tamen petuntur pili, quibus canis rabidi morſus ſanetur. Si linguam furioſam emendare non poſſimus, ſæpe tamen tolerare debebimus. Hoc fine paliuri ſemen ZVRAM ego nunc porrigere ſtatui, efficaciſſimum in ſcorpionem hunc antidotum. Sed ante omnia ſcire oportet, quánam arte hoc ſemen ſit applicandum huic malo.

Iſtud itaque iam agemus, & quo artificio vitioſam linguam quamcunque, in noſtros vſus & grande bonum poſſimus vertere, explicabimus.

§. I.

§. I.

Tametſi Deus contumeliarum auctor non eſt, eſt tamen illarum director, vt hac potiùs quàm alterâ petamur. Eo ſenſu rex Sionis Dauid, contumelijs Semei vulneratus imperat : . Dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid, & quis eſt qui audeat dicere, quare ſic fecerit? a Sicut vmbone repellitur vmbo, ita licere vim vi repellere, rudiſſimum vulgus putat. Nimirum fabas largienti, piſa ferè rependuntur, tantum pro tanto: qui aſinum aut ſtultum vocat, aſinus aut ſtultus audit. Ita malo nodo cuneum malum quærendum; ita remedio amaro bilem amaram diluendam putamus, ſic amicis amici, inimicis infeſti, clamoſis clamoſi, impudentibus ſumus impudentes; eâdem remetimur menſurâ; atque hoc, hoſtimentum credimus non iniquum. Sed longè aliud nos

dd docet

a 2. *Reg. c.* 16. *v.* 10.

docet cæleſtis magiſter. Morbus peſſimè curatur morbo; malum ſimili malitiâ nequaquam retundendum eſt, ſed vincendum in bono malum. a

Vt autem hoc ſibi quiſque perſuadeat, cogitet ſeriò qui læſus eſt: An non & tu ſimilibus dictis alios non ſemel tantùm confixiſti? An non & tua quoque lingua plurimos ſauciauit? iam tolera quod feciſti. Quid quereris? tua tibi moneta redditur: maledici merentur audire maledicta, ita quidem vt non ſibi maledictum ſed reſponſum putent. Mutuum bona fide & aliquando cum fœnore ipſis reſtituitur.

Quid eſſe cauſſæ dicamus, quòd illa Iſraëlitis fortiſſima Iuditha inter ſuos ciues tam bene audierit, *Nec erat qui loqueretur de illâ verbum malum.* b In promptu cauſſa eſt: ciuitatem illa non oberrabat, nec circulos frequentabat, in quibus de aliorum famâ detrahi ſolebat,

a *Rom. c. 12. v. vlt.*

b *Iudith c. 8. v. 8.*

lebat, ſed manebat in ſuperioribus domûs ſuæ, vbi ſecretum cubiculum ſibi fecerat, in quo clauſa morabatur, adeóque nec illa loquebatur de vllo verbum malum; ſilebat altiſſimè de omnibus Iuditha, itaque altiſſimè etiam ab omnibus de illâ ſilebatur. Quiſquis igitur contumelias audit & maledicta in ſe conijci, mox calculum ponat, an non & ipſe ſimillima fecerit alijs? quocirca patiatur, quod fecit. Siquidem qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet. Affecti ſumus iniuriâ? ſuccurrat, non tantùm quid patiamur, ſed quid fecerimus. Nam alij ſæpe non faciunt iniuriam, ſed reponunt. Si volumus æqui rerum iudices eſſe, hoc primum nobis ſuadeamus, neminem noſtrûm eſſe ſine culpâ, præſertim linguæ. Hinc enim maxima indignatio oritur, quòd quilibet ſibi blandiatur: *Nihil peccaui, nihil feci.* Imò nihil fateris. Meliùs diceres: *Hæc & ipſe commiſi.*

Tiberius Imperator, tunc pænè melior ſeipſo, quibuſdam maledicorum conuicijs laceſſitus: In ciuitate liberâ, inquiebat, liberas eſſe linguas oportet. Nec malè Cato, qui probris cuiuſdam vexatus, reſpondiſſe dicitur: Impar mihi tecum certandi conditio eſt. Nam, vt malè dicere, & malè audire, tibi facillimum eſt; ſic mihi malè dicere inſuaue, & malè audire inſuetum eſt.

Quâ in re præclariſſimè ſentit Auguſtinus, qui nos contra nos ipſos incitans: Non, inquit, opus habes fortitudine, quando tibi aliquis detrahit abſenti, quia non audis, nec ſentis. Si autem in faciem tibi dicat, opus eſt vt fortis ſis. Quid eſt fortis ſis? Vt feras. Ne fortè ideò te putes fortem, cùm audieris, quia percutis pugno, victus conuicio. Non eſt iſta fortitudo, ſi conuiciatus percutias, quoniam ab irâ victus es. Et valde ſtultum eſt hominem victum, fortem dicere, cùm dicat ſcriptura: Melior eſt qui vincit iram

quàm

quàm qui capit ciuitatem. Habes igitur aduerſarium Magnum in teipſo. *a*

Primum igitur artificium eſt, ad improbam alterius linguam tolerandam, *Seipſum accuſare*, & omnino æquum iudicare, ſimilia facientem ſimilia pati.

a Aug. in pſ. 9 2. poſt med.

§. II.

Alterum ad tolerandam linguæ improbitatem artificium eſt, *Se ſubmittere, ac emendationem deinceps conſtituere.* Incredibile dictu eſt quantarum ſit virium in linguam improbam demiſſio animi. Nam ſicut tormenta bellica maiora ſaxeas turres perrumpunt & commolunt, ſaccos tamen laneos vix offendunt: ita ſummiſſio linguam proteruam frangit, eneruat, deijcit; ſuperbia attollit, animat, impellit.

Quàm multis profuit ab improbâ lin-

guâ percuſſos eſſe, qui abſtruſum in ſe vitium ſibíque ignotum ſic moniti correxerunt, aut notum ſed neglectum, emendarunt. Quàm multos alienæ linguæ proteruia & cautiores reddidit, & ad virtutem incitatiores. Ex hoc plumbo hoc aurum eſt eliquandum.

Virgilio Maroni viſa eſt opportuniſſima medicina, ſi linguâ ictus velit ſapere, moreſque promittat emendatiores. Cùm enim quidam eius amicus, Cornificij in eum maledicta narraret: Et quam putas, inquit Virgilius, iſtius maledicentiæ cauſſam eſſe? Nam Cornificium amo, nec eum vnquam offendi. Cui amicus: An, inquit, Heſiodi ſententiæ non meminiſti? Architectum architecto inuidere, & poëtam poëtæ? De malis, ait Maro, id Græcus intellexit, nam boni eruditos amant. Sed ego magnam cum meâ laude ac gloriâ vindictam in manibus habeo; maiore curâ virtuti me dedam. Quò autem melior fiam, hoc ille inuidiâ rumpetur vehementiore. Pulcherrimum vindictæ

dictæ genus eſt, emendare quæ carpuntur, aut ea certè emendaturum ſtatuere quæ ab aduerſarijs arroduntur. Sic obſtruitur os loquentium iniqua. *a*

Suprà, mi Lector, mel tibi propinaui, ſed ſalſum. Nimirum ſuaſeram, ijs omnibus qui aliquid in alios imperij haberent, ſalem in capite, mel in ore, ſale, ſeu maris amplitudinem in pectore ferendam. *b* Quò hæc commendatiora ſint, melli nunc butyrum addo.

Quòd diuini à Bethlehem pueri, quòd noſtri Emmanuelis infantia mel & butyrum in cibum habuerit, teſtatus Iſaias: Mel, inquit, & butyrum comedet, vt ſciat reprobare malum & eligere bonum. *c* Hoc tibi mel, mi Chriſtiane, & hoc maximè butyrum ingero. Et vt appetentia ſit excitatior, En butyrum, quo veſcaris artificioſiſſimum, ídque non è vili tugurio.

a *Pſ. 62. v. vlt.*
b *Vide c. 27. §. 3. in hac parte.*
c *Iſ. c. 7. v. 15.*

Regiæ domûs opulentiam nonnemo velut oculatus teſtis hunc ferè in modum deſcribit. Tori vbique purpurâ ſtrati; ſtragula duplici byſſo inſignia plus artificio debebant quàm naturæ. Præthereà cultu mirabili ſtabant diſpoſitæ per cubicula ſtatuæ, quæ ſudantium vultus exprimere videbantur. Ego admiratus, inquit hoſpes, ingenioſam ſtatuarum nouitatem, propiùs acceſſi, & materiam audaci digito ſcrutatus ſum. Sed profundiùs, quàm vellem, fragilis materia manum admiſit. Perturbatus igitur imaginis cicatrice, fugæ conſilium cepi, cùm ad latus ſe applicuit ſedulus miniſter, ſpumantémque generoſo potu pateram humaniſſimè obtulit. Cúmque incerto vultu æſtuarem, putauit ille tantis conuentibus inſuetum numeroſæ domûs frequentiâ perterreri. Itaque vanitatem timoris mei non ingratâ conſolatione permulcens: Quid, inquit, exhorreſcis hoſpes, ad regalem ſtrepitum, quid triumphum credis quotidianæ familiæ rationem? Tu verò in aliud tempus ſtuporem

porem differ; vtere principalis domûs beneficijs, & audaci manu frange ſtatuæ butyraceæ auriculam. Præſtò ſum qui ſaturatis ſuauiſſimam potionem affundam. Cùm ego negarem deformari ſtatuam oportere, vltro irriſit ſeruus aulicus, & ceruicem imaginis amputauit breui gladio, qui ad hoc ex catenis argenteis de cingulo pendebat, &: Nondum ſcis, inquit, ſeptemdecim eſſe cubilia in quibus ſingulis eiuſmodi quatuor imagines è marmore angulos adornant, præciſis ceruicibus, quæ quotidie recentiſſimo butyro reparantur; tum vt populus in ientaculum deſtruxit extemporaneos vultus, frons ſubinde alia atque alia reponitur, & in diem ſepties ac decies renouatur delicatiſſimum munus. Nondum hora diei nona eſt, & iam centum quadraginta butyri pondo hoc palatium abſumpſit.[a] His atrienſis dictis ſumpſi audaciam deſtruendi formoſum artificium, & inhiantem gu-

a *Verè an falsò narret.*

lam liberaliſſimè propitiaui tam opportunâ butyri promulſide. *a*

Hoc ergo butyrum tam artificioſum hîc ingero guſtandum; Chriſtianam ſubmiſſionem ac manſuetudinem ſuadeo exhibendam. Hîc aude, Lector, & imagini butyraceæ vel auriculam, vel nares, aut potiùs molliſſima præſcinde labra, & tuam inde linguam inſtrue. Diſce petulanti linguæ non pari reſpondere petulantiâ: Diſce, non turbulenter, non crociter, non inſolenter, non contumeliosè, non arroganter & contumaciter laxare linguam : Diſce ſi non mel & roſas, certè butyrum loqui. Hoc aio; modeſtè, ſubmiſsè loquendum ei, cui concordia & pax cordi eſt. Mollis reſponſio, quam Salomon adeò dilaudat, *b* hoc illud elegans butyrum eſt, de quo loquimur. Ad frangendam alterius iram, non eſt præſtantius, ſed nec præſentius pharmacum vllum aliud, quàm butyrum iſtud, *reſponſio mollis.*

Olim

a *Luſin. part. 1. Sat. mihi pag. 118.*
b *Prou. c. 15. v. 1.*

Olim infantibus recèns luſtratis, lac & mel dabatur, quod etiamnum Æthiopes faciunt. De priſco ritu clarè Tertullianus: Inde, ait, ſuſcepti lactis & mellis concordiam prægustamus. *a* Idque ideò fiebat, vt Chriſtianis omnibus ſubmiſſio infantilis & manſuetudo altiùs imprimeretur. Ad rem Bernardus: Duo ſunt, inquit, in lacte ouis, butyrum & caſeus: bene paruulus noſter eligere nouit, qui butyrum comedens, caſeum vtique non comedit. *b* Imitare tuum dominum, Chriſtiane, & aſperi ſermonis coagulum repudia, apage hunc caſeum, butyrum comede; furioſæ linguæ rabiem reſponſis frange quàm potes molliſſimis; non cultros, non gladios, ſed butyrum loquere. Submitte te, & linguam quantumcunque improbam viciſti.

Pueris, cum dentiunt, mel & butyrum, ſuaſu medicorum [c] datur, dolori-

a *Tertull. l. de Coronâ milit. c. 3.*
b *Bern ſerm. 2. de Aduentu Domini, medio.*
c *Galenus l. 10. de medic. Simplic. c. 10.*
Plin. l. 28. c. 19.

bus mitigandis : ego tibi mel & butyrum porrigo, ne dentias. Non eſt mollis reſponſio, quam exerti dentes comitantur. Iobus & Dauid hos dentes grauiter ſenſerunt. Hinc illi ab vtroque clamores : Infremuit contra me dentibus ſuis hoſtis meus. *a* Dentes eorum, arma & ſagittæ. *b* Frenduerunt ſuper me dentibus ſuis. *c* Hos dentes, mi homo, non humanis carnibus fatiga; butyrum comede; verbis lenibus reſponde. Submitte te, & triumphas.

a *Iob. c. 16. v. 10.*
b *Pſ. 56. v. 5.*
c *Pſ. 34. v. 15.*

§. III.

Tertium artificium eſt ad vitioſam alterius linguam tolerandam, *Deum adire , ac precari*; contumelias omnes Deo conqueri. Regi Sionis Dauid vſitatiſſimum fuit hoc artificium. Fatetur ipſe : Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam. *a* Vt imite-

a *Pſal. 108. v. 4.*

imitemur hoc, quemlibet noſtrûm rex ille ſanctiſſimus hortatur: Reuela Domino viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet. Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem: ſubditus eſto Domino, & ora eum. *a* Ne dubita, æquiſſimus ille iudex, qui trans cortinam videt omnia, humiliabit calumniatorem. *b* Si Deus pro nobis, quis contra nos? *c* Tu ora eum, & ipſe faciet. Sapientiſſimè dixit Siracides: Beatus, qui tectus eſt à linguâ nequam, qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non eſt ligatus: iugum enim illius, iugum ferreum eſt, & vinculum illius, vinculum æreum eſt. Mors illius, mors nequiſſima, & vtilis potiùs inferus quàm illa. Perſeuerantia illius non permanebit, ſed obtinebit vias iniuſtorum: & in flammâ ſuâ non comburet iuſtos. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & ex-

a *Pſ. 36. ℣. 5. & 6.*
b *Pſ. 71. ℣. 4.*
c *Rom. c. 8. ℣. 31.*

ardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos. *a* Num audiſti, mi Chriſtiane, quantum mali ſit mala lingua? Sed num & illud audiſti, & intellexiſti? *Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis* &c: Tu ergo Deum ne relinque, ſed puris amplexibus tunc potiſſimùm ſtringe, crebris precationibus tunc maximè fatiga, cùm linguarum mallei te tundunt. Tu ora eum, & ipſe faciet.

Sed dicas: ſi peſſimi quique ſecretis criminationibus me infament ignarum, & quò incautior decipiar, palàm laudatum. *b* Quid hîc faciendum? Quid Seneca fecit? Sed exemplis grauioribus te vrgebo. Quid fecerunt tot ſanctiſſimi viri? quid Chriſtus fecit?

Quid multis ante Chriſtum ſæçulis fecit Moſes? Vir longè mitiſſimus; quis tamen eo vno fortior? quis rurſus minus vltionis

a *Eccli. c. 28. à* ℣. *23. ad 28.*

b *Tacitus l. 1. hiſtor.*

vltionis cupidus? qui quò populum infeſtiorem habuit, & ad conuicia proniorem, eò impenſius cæli Numen his propitium reddere perſeuerauit. Nam quantò magis peruicax populus inſanis clamoribus ac querimonijs vrgebat, tantò Moſes ardentiores ad Deum preces fundebat. Imò cùm iam lapides furibunda plebs minaretur, hoc vnum Moſes in ſui defenſionem obiecit, *refugere ad Deum.* Huic vni & ſoli iniurias conqueſtus: Quid faciam, inquiebat, populo huic? adhuc paullulum, & lapidabit me. *a* Hîc à Deo iuſſus in populi gratiam aquas è rupe producere, vt iniurias beneficijs penſaret, promptiſſimè paruit. Sed neque Aaroni fratri conuiciatus eſt, nec ſorori, quòd connubium Æthiopicum ſibi exprobraſſet, ideò minus beneuolè opitulatus eſt. Ita manſuetiſſimus virorum ſæpius multiplicis linguæ furores precibus ſedauit.

Quid Saram eximiæ ſanctitatis feminam commemorem? *b* Iaciebat in eam ancil-

a *Exodi c. 17. v. 14.*
b *Vide ſuprà c. 2. de Calumniâ §. 2.*

ancillaris temeritas maledicta & probra, interfectricem virorum nominans, quæ pluribus nupſiſſet, ſed in nullo connubium diurnum eſſet ſortita; quæ ſeptem maritos ſubitâ nece præcipitaſſet in tumulum. Et vt calumnia hæc grauiore pondere ſauciaret: Numquid & me vis occidere, aiebat famula, ſicut iam occidiſti ſeptem viros? Ad hanc vocem Sara perrexit in ſuperius cubiculum domûs ſuæ, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit, ſed in oratione perſiſtens deprecabatur Deum. *a* Ita nec Sara flammas à maledicâ linguâ immiſſas potentiùs reſtingui poſſe cenſuit quàm Oratione.

Incendium à præcipiti Phaëthonte factum, feliciſſimè compeſcit oratio.

a *Tob. c. 3. ℣. 9. 10. 11.*

§. IV.

Hoc igitur quartum hîc artificium eſt; *Suam hac in re patientiam ad exempla ſanctiora erigere.*

Nar-

Narciſſum Hieroſolymorum Antiſtitem virum eximia virtute præditum, & præſertim in caſtigandis vitijs animoſum homines perditiſſimi, monitori optimo nimiſquam aſperi, fœdis calumnijs infamare ſunt aggreſſi, & prout conſutis dolis inter ſe conuenerant, iureiurando etiam criminationes firmarunt, quò magis fidem facerent plebi citò credulæ. Illorum vnus deierans: Si falſum, inquit, dixero, malè peream incendio. Alter: Si fefellero, ait, me lues peſſima inuadat. Tertius non minus ſeipſum execratus ſi mentiretur: Omnem, inquit, oculorum diem perdam, ni talis, vt dixi, ſit Narciſſus. Vix tamen vlli ſunt reperti, qui vel iuratis crederent, ob teſtatiſſimam tot annis caſtimoniam Narciſſi. Et quid ad hæc ipſe Narciſſus? Falſiſſimæ criminationi grauiter indignatus, ſed quia ſolitudinis ac ſapientiæ amantiſſimus erat, tacuit, ceſſit, calumniatorum oculis ſe ſubduxit, Deo ſibique vacaturus inter feras, quæ ſaltem calumniari neſcirent. At ſublimis ille Oculus qui conſpicit

omnia,

omnia, nefariorum hominum ſcelus quod non potuit non videre, mox in apertum protraxit illis ipſis ſupplicijs, quæ ſibi ſcelerati optauerant. Et primus quidem obtrectatorum, ſcintillâ in incendium gliſcente, in ſuâmet domo cùm omni familiâ miſerrimè conflagrauit. Reperit quod optauit. Et videbatur facinus illud non vnius ſed plurium vel innocentum capitibus expiandum. Alter calumniator ille, capitali peſte, quam imprecatus ſibi fuerat, à calce ad verticem infectus, Numine ſic vindicante contabuit. Hoc habet; votis ſuis perijt. Tertius ſociorum calamitate doctus reſipiſcere, confictas à ſe atque ſocijs calumnias publicè faſſus eſt, nec tamen vltorem Deum penitus effugit. nam tantâ pœnitudinis acerbitate percellebatur, in fletum tam vberem ſolutus, vt vtrumque lumen lacrimis extinxerit. Viuus, ſed cæcus, & ad productius ſupplicium ſuperſtes. *a* Ita Narciſſus ſceleratas linguas ſuperauit tolerando.

Theo-

a *Euſeb. Cæſar. l. 6. c. 6. Niceph. l. 5. c. 9.*

Theodoſius Imperator hac improbarum linguarum victoriâ planè admirandus. Verba Theodoſij agnoſcite: Si quis, inquit, modeſtiæ neſcius, & pudoris ignarus, improbo petulantíque maledicto nomina noſtra crediderit laceſſenda, ac temulentiâ turbulentus obtrectator temporis fuerit, eum pœnæ nolumus ſubiacere, neque durum aliquid, neque aſperum ſuſtinere: quoniam ſi id ex leuitate proceſſit, contemnendum; ſi ex inſaniâ, miſeratione digniſſimum; ſi ab iniuriâ, remittendum. Audiant & imitentur Chriſtiani principes. Ab obtrectatoribus nemo liber, nec ſumma quidem faſtigia.

Cato Porciæ gentis princeps, ſenator optimus, Imperator præclariſſimus, orator exactiſſimus, quater & quadragies cauſſam dixit, diuerſis odiorum & contumeliarum machinis appetitus: ſemper abſolutus eſt. Camillum exulem ni vidiſſet Roma, perijſſet. Scipionem Carthagine & Africâ ſuâ maiorem pænè viciſſet calumnia.

Quis

Quis magnorum inter Chriſtianos non retulit vulnera ab hoc detractionis morſu, quis non venena ab hac viperâ? Chriſtus ipſe an non audijt: *Samaritanus es, Dæmonium habes; vini potator, populi ſeductor?* Ecquem non ambuſſit hæc flamma?

Optimè dixit Gregorius Nazianzenus: In bonam partem hoc accipe ſancta Trinitas; nec tu ſtultorum linguas penitus effugiſti. *a*

Chriſto Domino in os obiectum: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. *b* Quàm verè Lingua, *Vniuerſitas iniquitatis*, dicitur!

Sunt certæ diei horæ quas Superbia, & Auaritia, & Luxuria inter ſe diuidunt: Lingua, non vnam tantùm diei partem, omnes ſibi horas vendicat, Mundus iniquitatis eſt, omnia capit, omnia continet. Quâ demum ratione? Quâ charta

a *Naz. orat. de humanâ Chriſti Natiuitate, & orat. 3. de Pace.*

b *Luc. c. 14. v. 15.*

charta ſolet geographica deſcriptum Orbem. In hac explicato digito, Hiſpaniam, Italiam, Poloniam, Galliam, Germaniam, aliáſque Orbis partes deſignamus. Sed chartæ huic geographicæ, coloratæ Linguæ nemo fidat; mendaciſſima eſt, grandia minuit, parua extendit, alta deprimit, ima extollit, pro libitu pingit & fingit. Quantum, putas, Deus à mendacio diſtat? Quantum Chriſtus à Beelzebub? Immenſum, infinitum. Lingua tamen audet, & Deo mendacium, & Chriſto dæmonium affingere. Quòd ſi patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius? a Ergo non ſanæ mentis, & planè fatuus eſt, qui viam quam ad cælum facit, ad chartam tam mendacem dirigit. Innumeris modis Lingua decipit, terret, ſeducit, deijcit, configit.

Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, certè nec domeſticis ipſius parcent. Non eſt ſeruus melior Domino ſuo.

Et

a *Matth. c. 10. v. 25.*

Et Detractio quidem fulmen imitatur, quod improuidum & imparatum antè perimit quàm periculum denuntiet; quódque firmiſſima ferè impetit, viliſſima & humi ſerpentia negligit, ita illa in optimos quoſque ſæuit, vt prope ſignum ſit viri aut magni, aut ad magna nati, pati linguas detrahentium. Nam cùm Detractio fere ab æmulatione proficiſcatur, ſoláque magnitudo aut parta aut ſperata æmulationum materia ſit, in magnos exſurgunt hæ linguæ, ac non niſi in tales venena iaculantur. Magnitudinem enim alienam famámque, cùm dedecus ſuum æmulus exiſtimet, conſurgit in aduerſarium, eúmque denſo linguæ grandine velut ſaxeo imbre obruit. *a* Fieri non poteſt, inquit Chryſoſtomus, vt qui virtute excellunt, apud omnes bene audiant. Nequaquam tamen dolendum eſt, ſi malè audiamus, ſed ſi iure malè audiamus. *b* Quo ſenſu præclariſſimè dixit Epictetus: Quid verò Antiſthenes ait? An id nunquam audiuiſti?

a *Scriban. in Polit. l. 1. c. 17.*

b *Chryſ. ſerm. de calum.*

diuiſti? Regium eſt, Cyre, cùm rectè facias, malè audire. a

a *Epictet. l. 4. diſſert. c. 6. med.*

§. V.

Quintum ad nequitiam linguæ vincendam artificium eſt, *Contemnere hac linguarum, aut calamorum vulnera.* Contemne, & viciſti. Nam hæ linguarum inſidiæ ſæpiſſime non lædunt, niſi volentem. Adyanton herba licet aquâ perfundatur aut immergatur, ſiccæ tamen ſimilis eſt; ſic cùm homini probo contumelia infertur, non inhæret. Quòd ſi tu ſapias, nullâ re magis teſtatam facies innocentiam tuam quàm calumniarum & detractionum contemptu ac neglectu. Vt ſcias, omnis calumnia & obtrectatio fœtidæ ſimilis eſt cloacæ, quæ quò plus mouetur, plus fœtet. Noſti, Camerinam non eſſe mouendam. Neque enim miſer eſt, qui audit conuicium, ſed qui facit. Conuicium porrò potentiſſimè regeritur cùm conuicio non reſpondetur. Non enim acerbius eſt conuicium,

cium, quàm conuiciatorem neglectu oſtendere indignum cui reſpondeatur. Ille magnus & nobilis eſt, qui more magnæ feræ, latratus minutorum canum ſecurus exaudit. Ita moloſſos generoſiores aut leones imitemur, qui circumlàtrantibus catellis non ſolent allatrare, merâ imparium indignatione & contemptu. Contemne & tu has linguas, quæ non ſauciant niſi reſiſtentes.

Ad naturam rei præclariſſimè dixit religioſus ille ſcriptor: Quid enim ſunt verba, niſi verba? Per aërem volant, & lapidem non lædunt. Si reus es, cogita quòd libenter emendare te velis: ſi nihil tibi conſcius es, penſa quòd velis libenter pro Deo hoc ſuſtinere. Et quare tam parua tibi ad cor tranſeunt, niſi quia adhuc carnalis es, & homines magis quàm oportet, attendis. *a* Ecquid verba, quid calami nocere poſſunt animo qui Deo nititur? Quod grando tectis, quod fluctus rupibus, hoc calumnia poteſt,

a *Thom. de Kemp. l. 3. Imit. Chriſti c. 46. n. 1.*

poteſt, cùm in virum inciderit. Vis vincere? vis hoſtem frangere? de inimico triumphum agere? Contemne, certa eſt victoria in ſolo contemptu. Vis aduerſarium mœroribus exedi? ride. Vis indignationibus lancinari? nec verbo dignare. Vis videre ſupplicem? beneficijs cumula. *a*

At durum, acerbum, ac miſerum eſt tot pungentibus linguis velut iaculis configi. Durum, ſed ſæpe fructuoſum, acerbum ſed ſalutiferum, miſerum ſed glorioſum. Exoſculemur hanc bene merendi materiam, hanc meſſem cælo inuehendam, hanc vindemiam dominicis cellis inferendam.

At excido, inquis, Principum gratiâ. Modò non excidas Dei. At forſan ideò ſpoliaris opibus? Nemo te ſpoliabit æternis. Priuaris dignitate? Nemo te bonâ conſcientiâ priuabit. Vituperant te homines? Sed honorabunt Angeli. At multos experiris inimicos & vexatores? Modò amicum habeas & protectorem Deum.

e e

a Striban. l.c.

Deum. Contemptus iaces? Exurge cælo. Condemnaris? Iudice Deo abſoluêris. Animum ergo aduerſus hæc para, & ſcito vix vllum virum bonum ab his linguæ iaculis viuere inuulneratū. At ſatius eſt criminationibus ſordidari cum bonis, quàm falſis laudibus honeſtari cum improbis.

Pericles, qui quadraginta annis Athenienſium Rempublicam gubernauit, vir diſertiſſimus, ſuggeſtum conſcenſurus vt ad populum diceret, dijs vota faciebat, ne vllum ſibi verbulum, ſe imprudente aut inuito efflueret, quod ad Rempublicam minùs pertineret: Hic, inquam, Pericles temerarium & inſolentem conuiciatorem, per diem integrum, ídque in publico patienter tulit. Neque veſperi cùm ſe domum reciperet, adhuc maledictis inſectantem á ſe repulit. Poſtremò, cùm iam in domûs limine, ſub primam noctem, conſiſteret, conuerſus ad ſeruum Pericles: Heus, inquit, mox facem expedito, & hunc ciuem domum reducito. Sic homo improbus ab iniuriâ & contumeliâ gratiam reportauit.

Hoc

Hoc prorſus eſt conuicia, calumnias, & maledicta magnanimo contemptu digerere.

Quid igitur hæc linguarum tonitrua tantoperè nos terrent? in fumum euaneſcent: Quid detractiones & calumnias, quid probrum & infamiæ notam adeò reformidamus? Auguſtinus contra hæc nos animans: Opprobria hominum, inquit, nolite metuere, & detractione eorum ne ſuperemini, nec quòd nos ſpernant magni duxeritis, ſicut enim veſtimentum, ita per tempus abſumentur. Et dicti rationem reddens ſolidiſſimam: Crimen falſum, inquit, reum non facit hominem, niſi apud iudicem hominem: vbi autem Deus iudex eſt, nullus falſo crimine læditur. a Deus, qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet? b

a *Aug. tom. 2. epiſt. 137. circa med. & in pſ. 18. v. 134.* b *Rom. c. 8. v. 34.*

§. VI.

Sextum eſt: *Silere*, ac generoſâ taciturnitate detractiones & calumnias conoquere. Sile igitur, alioqui crabro-

nos irritabis refutando. Sile, ne peruulgentur, quæ neſcienda potiùs & ſepelienda eſſent. Cùm reſpondetur, cùm excuſatur, cùm iure agitur, longè latéque infamiæ nota perfertur, quam multò tutius ſilentium ſepelijſſet. Quâ de re Seneca illuſtriſſimè: Qui primis, inquit, defungi malis potuimus, in maiora deuoluimur. Quoſdam vnius verbi contumelia, non æquo animo lata, in exilium proiecit: & qui leuem iniuriam ſilentio ferre noluerant, grauiſſimis malis obruti ſunt, indignatíque aliquid ex pleniſſimâ libertate diminui, ſeruile in ſeſe attraxerunt iugum. *a* Quòd ſi reprehenderis à quo non deberes, nec modo quo deberes, illud velim cogites, quod ſapienter dixit Romanus ſcriptor: Nulli patientiùs reprehenduntur, quàm qui maximè laudari merentur. *b* Itaque ſilendo reprehenſionem admitte, illámque in encomium tuum taciturnâ patientiâ conuerte.

Sunt

a *Sen. l. 2. de Irâ c. 14.*
b *Plinius Secund. l. 7. epiſt. 20. ad Dionyſ.*

Sunt quædam vulnera, quæ meliùs ſit non tetigiſſe;

Plurima curando fieri peiora videmus:

Neglige, & tace; ita ſanabis. Homo ſapiens tacebit vſque ad tempus. *a*

Contra verboſos noli contendere verbis.

Sile & diſſimula, vt aduerſarius arbitretur detractiones ſuas à te neſciri. Nam plerunque qui ſua dicta putat ſentiri, putat etiam de vindictâ cogitari: itaque ſe parat, ne hoſtis inueniat imparatum.

Quemadmodum verò Fabius Maximus (quem olim Ouem appellabant) pugnam opportunè fugitans, & Annibalem magis eludens quàm conflictu frangens, ducem anteà inuictum, morâ vicit & patientiâ; ita qui cedit & ſilet, linguámque verberantem non reuerberat, ſed declinat dextrè, hic victor eſt, hic vacillantem concordiam reſtituit cedendo & ſilendo. Ita Socrates Xantippen vxorem clamoſiſſimam placauit

ee 3 non

a *Eccli. c. 20. ℣. 7.*

non reſpondendo. Medicamentum iniuriarum & contumeliarum omnium probatiſſimum eſt ſilentium. Tam iniurias ferentem quàm inferentem ſanat: ſolâ offenſarum commemoratione animorum vulnera recrudeſcunt. Silentium ad dolentis animi perturbationem ſedandam valet plurimùm. Optimè miſerias ferunt qui abſcondunt. Hinc Rex iratam non ſine cauſsâ Reginam ſic alloquitur:

Deſine méque tuis incendere, téq; querelis. a

Canum in pagis allatrantium ira non meliùs deferueſcit, quàm tranſeuntis viatoris ſilentio, cautâque patientiâ. Apum circumuolitantium aculeos non difficulter exit illæſus, quiſquis inter eas fuerit quietus; repugnans & procax læditur. Pax ſilentij effectus, & velut filia eſt.

Angeronam ſilentij Deam ore obſignato repræſentarunt priſci. Hanc autem, Macrobio teſte, b in templo Volu-

piæ,

a *Virgil. l 4. Æneid.*
b *Macrob. l. 1. Saturnal.*

piæ, quæ delectationis & gaudij Dea fuerat, collocarunt, vt tacitè ſignificarent, eum qui ſilere, & iniurias tolerantem, ac placidè ferre didiciſſet, ingenti delectatione, voluptate maximâ perfundi. Nimirum in templo Volupiæ ſedet Angerona: oris obſignati homo placidæ Voluptatis ædem incolit.

Sed & hoc inſuper habet hominis læſi ſilentium; plerunque patrocinia & hominum & ipſius Dei læſo conciliat. Moſes ad ſuos proclamat: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. *a* Magdalenæ ſilentis & lacrimantis patrocinium ſuſcepit Chriſtus, non ſolùm aduerſus Iſcarioten, ſed etiam aduerſus hoſpitem ſuum & conuiuatorem. Et ipſius Chriſti tacentis ad tot támque capitales hoſtium accuſationes Pilatus quantus ex iudice patronus eſt factus?

Maronem poëtarum principem Filiſtus quidam orator, facetijs vexare ſo-

a *Exod. c. 14. v. 14.*

litus, audiente Auguſto Cæſare, elinguem dixit, ſed nec ſi linguam haberet, cauſſam propriã tueri poſſe obiecit. Cui Maro: Tace, inquit, rabula. Nam mea hæc taciturnitas cauſſæ meæ defenſorem fecit Auguſtum: & hac tubâ, cum volo, loquor, quæ vbique & diutiſſimè audietur.

At dicas: Qui ſe pro oue gerit, à lupis deuorabitur.

Neque nos vbique, & in omni cauſsâ tacendum dicimus. Interdum pax ambienda eſt reſponſione, ſed eâ molliſſimâ. In curiâ & iudicio ſi rei familiari, ſi famæ aut vitæ periculum ſit à ſilentio, loquendi locus erit. At verò domi, in menſâ, in plateâ, in agro, in iurgio, in luſu, in ſympoſio tutiſſimum ſemper ſilentium, præſertim cùm in linguam improbam pugnandum eſt. Hîc vetus Germanorum verbum veriſſimum: Duorum ſapientior, tacebit prior. *a* Nam ille ſapientior eſt & melior, qui citiùs retulit

a Der gſcheider ſchweigt vor.

tulit pedem, cùm vtrimque certatur. Neque hoc ignauiæ ſignum, ſed fiduciæ.

Res certa eſt: pleruncue manu tardiſſimi ſunt, qui promptiſſimi linguâ; multiloqui ac magniloqui, vix vnquam ſtrenui. Homericum Therſiten hominem ignauiſſimum, ſed proteruiſſimè conuiciantem Achilles pugno interfecit, Goliathum Dauid lapide proſtrauit. Nimirum canes illi magis degeneres minimè mordent, qui plurimùm latrant. *a* Et Hieronymi ſenſu: canis latratu tam bonus facilè fugatur.

Cùm virorum ille mitiſſimus Ioannes Canonicus, vt vocant, regularis, cum amicis familiariter colloqueretur, domeſticorum vnus in conclaue irrupit, & minis atque clamoribus omnes exterruit improbus latrator; in Ioannem ſingulariter velut è plauſtro iecit conuicia. Ioannes fellis expers, columba placidiſſima inſanum nec verbulo percuſſit.

a *Philip. Boſq. Carc. Laur. conc. 7.*

Y
A
B
Raph. Sadeler Iunior f.

Y

A. Auaritia numos aureos in libellam mittit, eóſq; anxiâ ſedulitate examinat.

B. Circumſpectio autem vult frenos ori rectos ex auro fieri, prout Hebræus ſapiens monet, & ad libram librum ponderat, quo vel oculos doceat, verba omnia oportere conſideratiſſima eſſe, perinde ſi libro ſint inſcribenda. Vide C. 28. §. 3. C. 29. & C. 30. His Capitibus documenta duodecim ſuggerimus regendæ linguæ vtiliſſima, & ſummè neceſſaria.

Angelus & trutinam, & frenum Circumſpectionis paratiſſimus eſt dare omnibus, quibus eſt cordi, moderari Linguæ.

Y.

CAPVT XXVII.

Vitioſæ Linguæ quomodo ſanandæ ſint: prima quatuor medicamenta traduntur.

APollonius Thyanæus, ille Orbi notus philoſophus (vti de eo prodit Philoſtratus) ſuos diſcipulos eâ loquendi lege imbuit, vt aurorâ vicinâ cum Dijs; diei progreſſu de Dijs loquerentur; ceterum tempus humanis ſermonibus ſed eruditis impenderent. Lex pulchra, & vtilis. Duo Chriſti ſeruatoris diſcipuli Emauntem tendentes, hunc crediderim, ſeruarunt ordinem. 1. Antequam ſe viæ committerent, vtique ſe Deo precibus commendarunt, quâ quidem ratione cum Deo locuti ſunt. 2. Die ad vmbilicum iam dedu-

deducto, de Chriſto Dei filio loqui cœperunt. 3. Chriſtum Dominum peregrini habitu tectum inuitarunt ad hoſpitium; mane nobiſcum quoniam aduesperaſcit, & inclinata eſt iam dies: & coëgerunt illum. *a* 4. Concionati ſunt demum, & quidem ipſis concionatoribus, Apoſtolis. Nam ſurgentes eâdem horâ regreſſi ſunt in Hieruſalem & inuenerunt congregatos vndecim, & eos qui cum illis erant, dicentes, Quòd ſurrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in viâ, & quomodo cognouerunt eum in fractione panis. *b*

Hi profectò non malè diem expenderunt, linguâ præclarè vſi. Nec mirum; Præceptorem habuerunt è cælo, ſed reuerâ ſerium, & qui diſcipulos non indulgenter habuit, nec illis blanditus eſt; ſeuerâ eos diſciplinâ irrigans: O ſtulti, ait, & tardi corde ad credendum. Quâ quidem prælectione tam inſigniter eos erudijt, vt ab ijs velut iam Magiſtris di-

a *Luc. c. 24. v. 28. & 29.*
b *Luca ib. v. 33. & ſeqq.*

dicerint Apoſtoli, quomodo loquendum de Chriſto rediuiuo.

De vniuerſis Linguæ vitijs nos hactenus locuti ſumus; multa quidem, ſi verba numeremus; pauca, ſi maximum malorum numerum ſpectemus. Enimuerò bonus ludimagiſter non ſolùm oſtendit characterem malè formatum, ſed docet inſuper quâ ratione formandus ſit; boni artificis eſt non tantùm diſcipuli errores in artem commiſſos reprehendere, ſed etiam docere quomodo ij ſint corrigendi. Plurima linguæ vitia percenſuimus, hoc vnum nunc ſupereſt, vt quâ ratione illa ſint corrigenda doceamus. neque enim ſatis eſt ſcire ſe ægrotare, niſi præſtò ſint & pharmaca, quæ conueniant ægroto. Quando igitur tanti refert non tantùm vitioſè loqui dedidiciſſe, ſed artē etiam rectè loquendi condiſcere, hoc iam agamus, & tribus his vltimis diſſertationibus remedia & medicamenta comparemus, quibus vitioſæ linguæ ſubueniendum. Huic triplici diſſertationi ſignificandæ litteram Pythagoream Ypſilon præfigimus, litteram tricornem aut

tricuſpidem, nam inferius vnum, ſuperiora duo habet cornua. Affirmat Plinius Indicos boues & vnicornes & tricornes reperiri. a Nos contra vniuerſa Linguæ vitia, diſſertationem triplicem, velut bouem tricornem ſtatuemus hac quidem ratione, vt in ſingulis trium capitum iſtorum aliquod præcepta, ſeu medicamenta tradamus, quibus Linguæ vitioſitas omnis emendari poſſit. Atque vt memoriæ quoque conſulamus, præceptiones dabimus nec longas, nec obſcuras, ſed quæ dictu & captu faciles ſint: Ipſæ tot leges confundunt & obruunt memoriam. Atque ita hac quidem diſſertatione prima præcepta ſeu medicamenta quatuor; alterâ, quatuor alia, tertiâ demum, quatuor vltima remedia perſanandæ linguæ proſequemur.

a *Plin. l. 8. Nat. hiſt. cap. 21. initio.*

§. I.

Primum remedium ad vitioſam linguam curandam eſt Oratio. Sapientiæ oraculum Salomon clarè pronuntia-

nuntiauit: Hominis eſt animam præparare, & Domini gubernare linguam. a Hoc dixit: Tu tibi Deum precibus propitia, & animum aduerte, non deerit rerum omnium auctor qui linguam, aliter intractabilem regat. Luculentè prorſus Auguſtinus hoc ipſum affirmans. Intelligamus, inquit, chariſſimi, ſi linguam nullus hominum domare poteſt, ad Deum confugiendum eſt qui domet linguam noſtram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es: linguam nullus hominum domare poteſt. b Eodem animo dixit Baſilius: Os ſuum orationibus communiet, iugiter atque plus alijs orans: Pone Domine cuſtodiam ori meo. c Nulla beſtiarum ſeipſam domat: ſolius hominis eſt cicurari à ſeipſo, vel vt rectiùs dicam, vltro ſeipſum offerre cicurandum. Auguſtinum iterum excellentiſſimè hac de re diſſerentem audiamus: verba

a *Prouerb. c. 16. v. 1.*

b *Aug tom 10. ſerm. 3. de verb. Dom. initio c 1. & 2.*

c *Baſil. de verâ virginit.*

verba illius fide optimâ recitabo. Homo, inquit, domat feram, non domat linguam. Domat leonem & non refrenat ſermonem. Domat ipſe, & non domat ſeipſum. Domat quod timebat, & vt ſe domet, non timet quod timere debebat. Addit: Attendite ſimilitudinem ab ipſis beſtijs quas domamus. Equus non ſe domat; Camelus non ſe domat; Elephantus non ſe domat; Aſpis non ſe domat; Leo non ſe domat; ſic & homo non ſe domat. Sed vt dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aſpis, quæritur homo: Ergo Deus quæratur, vt dometur homo. Ergo, Domine, refugium tu factus es nobis. Conferimus nos ad te, & bene nobis erit de te. Malum eſt enim nobis de nobis. Quia dimiſimus te, dimiſiſti nos nobis. Inueniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo fratres mei? dubitare debemus quia manſuetos nos faciet Dominus, ſi nos domandos ei præbeamus? Domuiſti leonem, quem non feciſti: non domat te qui fecit te? a

a *Auguſt. ibid.*

Hoc igitur ſtudioſiſſimè laboremus vt nos noſtrámque linguam Deo domandam, per precationes præbeamus. Ipſemet Auguſtinus quod ſermone docuit, exemplo firmauit. Siquidem de ſeipſo faſſus: Quotidiana, inquit, fornax noſtra eſt humana lingua. Imperas nobis, Domine, & in hoc genere continentiam. Da quod iubes, & iube quod vis. Tu noſti de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum. *a* En Auguſtinum non ſolùm orantem, ſed & plorantem, ad euitandum linguæ venenum. Quiſquis igitur, bene vult loqui, bene oret: primum & pænè princeps vitioſæ linguæ remedium eſt ORATIO.

a *Aug. l. 10. Conf. c. 37. initio.*

§. II.

Alterum eſt ASSIDVA COGITATIO DEI VBIQVE PRÆSENTIS. Heu quales per Orbem ſermones volant, quàm impuri, quàm peſtilentes! Quiſquis es, obſecro, vel ſolâ cogitatione Orbem obi, & auſculta, quàm ridicula, vana, fœda,

noxia

noxia loquantur homines, perinde ſi nullus ſit Deus qui omnia ſinguláque audiat, omnia ſinguláque iudicaturus & punitu-rus. Illorum inſipientium infiniti ſunt, qui dicant in corde ſuo, Non eſt Deus. Is certè Deus his talibus non videtur eſſe qui leniſſimos quoſque ſuſurros & occultiſſimas quaſque cogitationes audiat. Hinc nemo quod bonum eſt loquitur, nemo quod purum ſanctúmque eſt cogitat.

Si quis hodie Cynicus Diogenes cum laternulâ obeat, ſeséque confabulantium circulis inferat, ponátque illam Domini quæſtionem: Qui ſunt hi ſermones, quos confertis ad inuicem? *a* Plurimi, vix dubitem, faterentur quod res eſt, & hi quidem dicerent: acuimus linguas & abſentes egregiè vellicamus; *b* ſe tamen obtrectatores eſſe negarent. Alij: miſerias noſtras viciſſim querimur; hoc pallio murmurationes hi tegunt. Alij: rumores nouos narramus. Deberent dicere, nugas, fabulas, necnon mendacia tracta-

a *Luc. c. 24. v. 17.*

b Wir richten die Leut auß.

tractamus. Iſti: bona verba damus, hoc eſt, adulamur & palpamus. Illi: eſt nobis de aliquo controuerſia, ſic rixas & iurgia honeſto nomine defendere ſolemus. Eſſent qui dicerent: Fallendo tempori ſermonis ſymbolas conferimus; *a* rectiùs reſponderent otioſa miſcemus colloquia, ſuſurrones agimus. Sed neque inuerecundis & laſciuis deeſſet larua, quam ſuis ſpurcitijs oppanderent, facetos ſe atque hilares eſſe affirmarent. *b* Ita peſſimis quibuſque colloquijs honeſtos titulos præfigimus. Nemo quod bonum eſt loquitur. *c* quod inde ferè prouenit, quia nemo Deum vbique præſentem reueretur. Quòd ſi Chriſtianus aliquis Diogenes interrogando pergat: Quid ſunt hi ſermones veſtri? quo in numero cenſendi, quo præmio afficiendi, vel ſupplicio? nũ eos Deo placere creditis? Hîc ferè riſus & irriſio reſponſi vice ſequeretur, aut certè frigidiſſimum improbæ linguæ patrocinium. Nam etſi

Deum

a Wir tragen die Häſtle zuſamen.
b Wir ſeind luſtig vnd guter ding.
c *Hierem. c. 8. v. 6.*

Deum vbique præſentem cred mus, certè non cogitamus. Hanc autem cogitationem Gregorius Neocæſarienſis reprimendæ verborum leuitati efficaciſſimam ducebat, quando vaniloquijs noſtris Maieſtas diuina (ſi poſſet) in triſtitiam daretur. Certè beatus Paulus cùm iuſſiſſet Epheſios omni ſermone malo abſtinere, tanquam rationem reddens: Et nolite, inquit, contriſtare Spiritum ſanctum. *a* Veteris Philoſophiæ præceptum eſt: Sic loquendum eſſe cum hominibus, tamquam Dij audiant; ſic cum Dijs tanquam homines audiant. *b* Hoc ferè ſenſu ſapienter præcipit & Seneca: Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat; ſic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. *c* Profectò ad omnem vitæ licentiam & improbitatem plurimis expeditiſſima via eſt, hæc vnica cogitatio: *Solus ſum, & nemo me videt.* Tunc mala conſilia agitant: tunc aut alijs aut ſibi futura pericula ſtruunt: tunc

a *Epheſ. c. 4. v. 30.*
b *Macrob. l. 1. Saturn.*
c *Sen. Epiſt. 10. fine.*

tunc cupiditates improbas ordinant: tunc quicquid aut metu aut pudore celabat animus expromit, tunc audaciam acuit, libidinem irritat, iracundiam inſtigat. Ita ſe ſolum eſſe credere, à nemine videri, à nemine audiri, ſcelerum grandis ſtimulus eſt. Quiſquis igitur cupit frenare linguam, aſſiduè Dei præſentiam cogitet. Tantò quis cautiùs loquetur, quantò ſibi altiùs impreſſerit hoc vnum. *Audiris; Angeli audiunt, Deus audit, & tu dictorum rationem poſcêris ſuo tempore.* Beatus Petrus ad id hortatus: Si quis loquitur, inquit, quaſi ſermones Dei. *a* Deus vbique præſentiſſimus, & ſpectator & auditor eſt omnium. Hîc te rogo, mi Lector, Nicetam meum non grauatè adi, & vide quæ illic de Dei præſentiâ in omni loco explicatè traduntur. *b* Quare alterum curandæ linguæ remedium eſt, Aſſidua *Dei vbique præſentis* cogitatio.

a 1. Pet. c. 4. v. 11.

b *Nicetas l. 2, c. 10. Quicquid autem Anno 1621. per ſacros dies Aduentûs Dominici, coram Sereniſſimo Electore ac Duce Bauariæ Maximiliano, de Dei præſentiâ pro ſuggeſtu explicatū eſt, id omne in epitomen velut eliquatum, dicto capite proponitur.*

§. III.

§. III.

Tertium eſt Præmvnitio et Animi Provisio ad Loqvendvm. Hîc nobis commodum eſt iam proximè priori diſſertatione monuiſſe obſeruandas in loquendo circumſtantias. Quod priſci patres variè confirmant. Ambroſius particulatim: Sapiens, inquit, priuſquam loquatur, multa conſiderat: quid dicat, cui dicat: quo loco, quo tempore dicat. Nimirum hæc priùs animo cogitanda, quàm laxanda lingua. Auguſtinus eruditè: Sicut eligis, inquit, quo veſcaris, ſic elige quod loquaris. *a* Cibum per os ingreſſurum examinas, cur non etiam egreſſurum per os verbum, quod ſæpe grauiores tragœdias excitat in tuâ domo, quàm cibus in tuo ſtomacho. Bonauentura opportunè: Prouide tibi, ait, antequam prodas ſermonem, prudentíque conſideratione omnia præueni. *b* Quemadmodum egreſſurus domo, vndique ſe circumſpicit, an vultus,

an

a Aug. in pſ. 51. b *Bonau. par. 3. ſpec. c. 3.*

an veſtis, an omnia decorè in publicum efferantur: ita locuturus videat quid publico committat. Et ſicut propugnaculi portæ non niſi cautiſſimè & poſt omnia ſolerter explorata referantur, ita nec os, arcis animatæ oſtium, prius pandendum quàm vigilanter omnia circumſpiciantur. Eò ſpectant tot Hebræi ſapientis monita: Noli citatus eſſe in linguâ tuâ. Ne temerè quid loquaris: verba prudentium ſtaterâ ponderabuntur. Nec Hieronymi monitum abludit: Prius verbum tranſeat per limam quàm per linguam. Et quamuis omnibus actionibus neceſſaria ſit lima, maximè tamen ſermoni. Et ſicut ſtupam hami ferrei pectunt, lanam ferreus pecten carminat, ſic verba priùs pectenda ſunt & carminanda quàm venalia in forum protrudenda.

Pæmenius abbas antequam ceteros ſociorum accederet, prius animum horâ vnâ iuſſit eſſe præſentem, & quid loquendum eſſet, cogitatione complexus eſt. Et hunc ſibi morem voluit eſſe perpetuum, quem homines religioſi hodiéque

que imitantur hac ratione, dum ſingulis diebus primâ diei horâ animum in id deſigunt quod eâ die plurimùm proſit ad bene agendum & loquendum. Alicubi moris eſt inter religioſos viros, vt poſt menſam non priùs inter ſe colloquantur, quàm in templo [a] locuti fuerint cum Deo. Mos probus, & pluribus imitandus. Hanc animi præmunitionem ſeu præparationem ad loquendum Siracides inſignitè docens: Aurum tuum, inquit, & argentum tuum conſla, & verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in linguà, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem. [b] Et libellam & habenam ex argento & auro exigit hic præceptor, vt ſic omnia quæ ab ore prodeunt, vel ad Dei honorem vel ad aliorum bonum referantur. Sic animus ad loquendum præmuniendus eſt. Sed ſequitur

a *Aut proximo ſacello.*

b *Eccli. c. 28. v. 29. & 30.*

§. IV.

§. IV.

Quartum remedium, aduerſus omne vitium, Linguæ præſertim, potens eſt, MVLCTAM SIBI DICERE, EAMQVE A' SEIPSO EXIGERE. Omnes vitioſos habitus à ſe remouere non difficile illi erit, qui capitalem triumvirum in ſeipſum egerit. Egregiæ virtutis eſt ſeipſum apud ſe accuſare, reprehendere, mulctare, ſibi nihil condonare. Chriſtiano ſenſu Seneca: De nullo, inquit, queri poſſum alio quàm de me. Ego mihi iraſcor, &, Ego à me pœnas exigam. *a* Nos contrarium plerunque facimus, errores noſtros tegimus, excuſamus, comimus, polimus, & erraſſe nos negamus, alios audaciſſimè accuſamus. quin ergo ſaltem facimus, quod malus ſcriba, qui creberrimos errores ſuos ſcalpello eradit, aut malus pictor qui penicillo inducit: ita & nos ſi quid erratum eſt, voluntarijs pœnis deleamus ipſi, nec expectemus, dum alij à nobis pœnas repetant. Ille omnino in

a *Sen. l. 5. de Benef. c. 7.*

no in virtutum ſtudio plurimum proficit, qui quotieſcunque peccaſſe ſe cognoſcit, mox aliquâ ſe pœnâ mulctat & ipſe ſuus ſibi monitor eſt: En, ait, iterum iuraſti, mentitus es iterum, iterum maledixiſti, de alijs iterum (quod iam ſæpiſſime) detraxiſti: in pœnam hoc ſtipis da pauperi, has preces recita. Qui ſuperbiæ delictum in ſe obſeruaſſet, ſibi non malè imperaret: procumbe ô ſuperbe, & matrem tuam, terram oſculare. Idem in delictis alijs vtiliſſimè fit. Et certè, ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. *a* Hæ tales voluntariæ pœnæ non tantùm hominem ſibi ipſi, ſed & Deum homini mirè conciliant, & lapſus futuros ſæpiſſime de facili cauent.

E' Sancti Dominici familiâ vir pius & eruditus narrat, fuiſſe virum nobilem æuo ſuo, qui à puero aſſueuerat Deum & Cælites verbo violare, alijs peſſimè precari. Has voces puer in aulâ hauſerat, quas & ſenex aſſiduè iactarat. Diſplicuit viro inolitum hoc ſuum vitium, ſtatuít-

a 1. Cor. c. 11. v. 31.

ſtatuítque apud animum ſuum ſæpius tam fædam loquendi labem dediſcere, nec tamen dedidicit: pugnauit ſecũ aliquamdiu, rarò victor, nam lubricæ linguæ præcipitio abreptus ruebat in antiqua. Quare ſacerdotem, ſuper hac re conſuluit rogauítque pharmacum ſuggereret, huic morbo expugnando. Sacerdos mitior quàm par erat, molli ſpongiâ hanc vomicam non rupit, ſed demulſit Interim vir ille nobilis in eundem morbum identidem reuoluebatur. Aliquid vitij amputatum erat, non extirpatum vitium. Quocirca ſeipſum vir generoſus aggreditur, & hanc ſibi pœnam decernit, vt quotieſcunque linguâ Deum hominéſue peteret, eo die carnibus abſtineret. Et ne ſibi quidquam ipſe indulgeret, famulis ſeuerè præcepit, vt execrationes ſuas & maledicta numerarent, & quemcunque numerum ſubnotaſſent, iuſſi dicerent. Principium, vt ſolet, tam fuit difficile, vt anno ferè dimidio, à carnium eſu non ſine violentiâ ſe continuerit, ne animi ſui decretum violaret. Et quamuis aliquanto

quanto tempore in Principis cuiuſdam aulâ degeret, nihilominus inſtituti tenax perſeuerauit quod cœpit. Hac demum abſtinentiâ ita ſeipſum triumphauit, vt quicquid vitij peſſimâ conſuetudine contraxerat, generosè prorſus expugnarit, victor ſui. ſui tantùm? diabolorum omnium. Eo ſanè tempore, inquit, quo virum familiariter noſſe cœpi, nec vllam ampliùs voculam impiam miſit: *a* Addit prioribus:

Ciuis Auguſtanus ſimili vrgebatur vitio, qui hanc ipſe ſibi pœnam indixit, vt quoties verba impia iaceret, graphio vel cultello alio guttam ſanguinis eliceret, è manu aut brachio. Non multũ ſanguinis fudit, & improbam conſuetudinem feliciter vicit. Tanti eſt vitium quodcunque hac parte aggredi, & velle vincere: Vicit quiſquis ita vincere voluit. Et vt dicta firmemus, idem ille ſcriptor ſubiungit iſta. Ciuis Memmingæ opulentus in eandem execrandi conſuetudinem

bb pro-

a *lib. 4. Formicar. c. 3. Ioannes Nyder qui anno 1430. Norimbergæ Antiſtes fuit in S. Dominici familia.*

prolapſus, hanc ſibi mulctam ſtatuit, vt quoties diuinum nomen minus reuerenter appellaret, aut aliter linguâ delinqueret, eo die genium vino fraudaret, & fontem biberet, ídque ſine vllâ exceptione vel veniâ. Non diu aquam bibit, & linguam domuit, à conſuetudine tam improbâ penitus liber. Quid nos? an dicemus, tanti non emimus linguæ victoriam? nihílne ignaui facere aut pati ſuſtinebimus, vt oris vitia extirpemus? an Chriſtum clamantem non audimus? Bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum? *a*

Quiſquis igitur vel linguæ procacitatem, vel aliud quodcunque vitium in ſe cupit expugnatum, hoc agat, & voluntarijs ſe pœnis toties moneat, quoties deliquiſſe contigerit. Non eſt efficacior, non eſt ſanctior vindicta quàm ſui ipſius. Hoc prorſus modo & domari lingua, & quicquid vitioſi viuit in animo, ſuperari poterit

a *Matth. c. 18. v. 8.*

CAPVT XXIX.

Alia quatuor Medicamenta vitioſæ Linguæ curandæ.

FVit qui lautiſſimam ſupellectilem in domo alienâ curiosè intuitus, aliquid tamen deeſſe diceret. Cùmque interrogaretur: quidnam illud ſit quod deſit? Reſpondit: Inſtrumentum quod humanæ genti ſummè neceſſarium. Interrogatus porrò, quale hoc inſtrumentum ſit? At ille: Linguarium, inquit, quo lingua occludi ſolet. Sanè rem dixit: pars nulla ſupellectilis tam neceſſaria eſt, atque hoc ipſum, quod diximus.

Romanus ſapiens linguæ temerariæ mentione iniectâ: Verba mea redimam, inquit, & aurem mihi peruellam: damno caſtigabo promittendi temeritatem. Ecce vt doleat, vt poſteà conſideratiùs loquaris: quod dicere ſolemus, lingua-

rium dabo. *a* Cœpimus & nos Linguarium dare, & Remedia ſuggerere linguis omnibus tam temere loquentibus. Quatuor omnino medicamenta dictauimus, polliciti addere plura. Nunc addimus quatuor alia quæ linguam incautam aut nimis licentioſam coërceant.

a *Sen. l. 4. de beneficijs c. 36.*

§. I.

Quintum Medicamentum, PROPOSITA QVOTIDIANA. Qui ſanam cupit linguam diebus ſingulis cum Hebræo Pſalte ſeipſum his extimulet: Dixi, dico, dicámque millies, Cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in linguâ meâ; Poſui, ponámque ori meo cuſtodiam. *a* Niſi quotidie hoc animi decretum innouetur, obliuione facillimè ſepelitur. Viator eques ſi maximi momenti literas, aut multum auri in equo ſecum vehat, aliquoties de die & oculis & manibus explorat, an hippoperam etiamnũ habeat: qui ſacculo ſummi momenti clauem circum-

a *Pſ. 38. v. 1.*

cumfert, ſæpius in die ſacculum manu pertentat, num clauim illam non amiſerit. Clauis oris in arcâ cordis ſit: qui rei ſuæ ſerius eſt cuſtos, ſaltem ſemel iterúmque quot diebus ad hanc clauem attentè reſpicit. Iobus de ſeipſo: Gloria mea, inquit, ſemper innouabitur, & arcus meus in manu meâ inſtaurabitur. a Hoc agam vt vires meæ, meáque brachia non langueſcant, nec conſeneſcat robur meum, ſed augeatur potius & creſcat: ſic omnino qui rectè loquendi artem condiſcere deſiderat, ad diſcendum ſe quotidie componit; meditatur, reputat, perpendit, quibus demum modis linguam efformet modeſtam & parcam verborum.

Sed obieceris: Non præſto quæ propono, cur proponam fruſtra? Puſillæ fidei homo; tu modò conare ac propone: ſi non omnia, multum tamen præſtabis eorum quæ propoſueris, quæ honeſtâ mente conceperis. Nam ſi paria propoſitis facta reſponderent, quid nobis eſſet ſanctius? Interim non eſt, quod

bb 3 con-

a *Iob.c.29.v.20.*

contemnamus propoſita bona, & boni cogitationibus plena præcordia. Studiorum ſalutarium, etiam citra effectum, laudanda tractatio eſt. Omnibus bonis in rebus conatus in laude, effectus ſubinde in caſu eſt. *a* Si Deum & promiſſa diuina ſpectes, in plurimis firmiſſimè propoſuiſſe, idem eſt quod feciſſe. non tantùm facultas præmium habet à Deo, sed ſola etiam voluntas. Neque verò nos languidum & iners propoſitum exigimus: vix vllarum eſt virium frigidiſſimum illud, *volo facere, volo frenare linguam.* Hebræi olim regem Aſam ſecuti (quod regij Faſti memorant) iurauerunt Domino voce magnâ, in iubilo &c. in omni enim corde ſuo iurauerunt, & in totâ voluntate quæſierunt eum & inuenerunt. *b* Tale tuum, mi Chriſtiane, ſit propoſitum, quale illorum erat iuramentum: *In omni corde tuo, & in totâ voluntate tuâ* propone ac ſtatue: Cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in linguâ meâ. Hactenus toties mentitus, alios toties

a *Madaurenſis Philoſ.*
b *2. Par. c. 15. v. 14.*

toties calumniatus, toties laſciua ſum locutus; antehac frequenter murmuraui, frequentiùs inaniter me iactaui, aliorum laudibus frequentiſſimè obtrectaui; quis numeret, quoties iurauerim? Dixi, iterúmque dico; deinceps emendatiùs loquar; Propono ac ſtatuo firmiſſimè, *& in omni corde meo*, non mentiri, non calumniari, nil obſcœni loqui ampliùs: deinceps me iactare, alijs detrahere, obmurmurare & iurare ſtudioſiſſimè cauebo. Sic lingua tua ſemper innouetur, ſic arcus tuus in manu tuâ quotidie inſtauretur. Hæc propone diebus ſingulis, non fruſtra id facies, bonis conatibus nunquam excides. Labia iuſti erudiunt plurimos. *a* Eruditionem autem quam cum alijs communicant, nec ſibi ipſis per ſancta propoſita negant. Ergo, Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, Domine, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. *b* Non ſolùm aſcenſiones diſponit bonas, ſed & bene aſcendit, qui quoti-

a *Prou. c. 10. v. 21,*

b *Pſ. 83. v. 6.*

die linguæ cuſtodiam efficaciter propo-
nit. Sed vlterius.

§. II.

Sextum Medicamentum. COLLOQVIA PIA. Diuinæ paginæ cælum ſæpius reſeratum memorant, id tamen nunquam ſine graui cauſsâ & grandi vtilitate factum. Iſraëlis populo æther quotidie patuit, cùm manna, roſcidum illud pabulum è cælo ſereno ac puro demiſſum. Mandauit nubibus deſuper, & ianuas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum. *a* Cùm Ioannes Chriſtum Iordanis aquâ tingeret, Ecce aperti ſunt ei cæli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam. *b* Cùm Stephanus lapidum imbre obrueretur, clamauit, Ecce video cælos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei. *c* In ſacris paginis homo mentis puræ confertur cælo. Hoc ſenſu dictum: Cæli enarrant gloriam

a *Pſ. 77. v. 23.*
b *Matth. c. 3. v. 16.*
c *Actor. c. 7. v. 56.*

gloriam Dei. *a* Cælorum iſtorum ianua eſt Lingua: hanc cæli ianuam pandi non vult Deus niſi iuſtâ de cauſsâ, vt vel ſubmittatur manna, vel ſacra deſcendat columba, vt ſermo vel boni ſit exempli, vel eruditionis non ſpernendæ: colloquia quamuis non noxia, ſi tamen otioſa, cælo certè non deſcendunt. Quòd vapores exhalet terra, quòd paludes & ſtagna progenerent ranas, nil noui eſt, naturâ fit auctore: quòd cælo ranæ decidant, quòd vapores inde deſcendant, nouum quid eſt, & extra naturæ leges fit: quod homines impuri & impij ſcurriliter, inuerecundè, mendaciter, laſciuè loquantur, quòd de multis detrahant, multos irrideant, pleroſque omnes contemnant, quod iurent & peierent, nil miri eſt, terra ſunt, tales illa vapores ructat; paludes & ſtagna ſunt, has illa ranas generant. At verò quòd ij Chriſtiani qui probi ac ſancti videri volunt, qui cælo conferri cupiunt, non ſaniora vel caſtiora proloquantur, quòd æquè ac fæx hominum, his maledicant, hos

a *Pſal. 18. v. 1.*

mordeant, illis adulentur, iſtos conuicientur, quòd maioribus obloquantur, inferiores calumnientur, quòd etiam hi verba otioſa, falſa, ſubinde & fœda proferant, quòd vaniloquentiam, ſtultiloquium, ſuperbiloquentiam ſermonibus miſceant, hoc mirum, ter mirum ſit. Et vnde quæſo hæ ranæ ab hoc cælo? quomodo tam fœdi vapores ex hoc æthere delapſi? Vide, mi Chriſtiane, quale ſis cælum, & quàm impurus aër, è quo non manna defluit, non columba deſcendit, ſed culices, ranæ; turpes, pernicioſæ beſtiolæ, ſermones vani, ſpurci, noxij, exempli peſſimi delabuntur. Si cælum haberi vis, manna deplue, religioſum quid loquere; Deum, diuina, diuos colloquijs miſce. Subinde, obſecro, ſubinde ſaltem ſpiritale quid ſermonibus inſeratur; hoc animum nutrit & roborat: & tales etiam quærendi ſunt ſocij, qui de his talibus ſermonem cum alijs copulare norint.

Eſt aurum, inquit Salomon, & multitudo gemmarum, vas autem pretio-

ſum,

ſum, labia ſcientiæ. *a* Etſi ſermo eloquentiam Atticam non habeat, modò pietatem Chriſtianam redoleat, & aurum & multitudinem gemmarum ſuperabit.

Beatus Ludouicus, Toloſanus præſul, magnus animo & virtute, qui vana colloquia cane & angue peius oderat, dicere ſolebat, quod & verè ſentiebat: Grata mihi piorum & bonorum familiaritas, quia ab his eruditio & pietas eſt, non ſecus atque ab aromatibus odor.

Diuus Chryſoſtomus hoc auditoribus identidem inculcans: Vtinam, inquit, cùm cenatur, cùm prandium ſumitur, cùm lauatur, cùm denique reliqua peraguntur, de gehennâ fieri & apud vos mentionem: nec enim illius formidine, aut hîc aduerſa viderentur grauia, aut pro ſuauibus proſpera haberentur. Hæc certè ridicula videbuntur, ſi cum gehennæ incendio comparentur. Addit: quorum narratio frequentiùs iteranda eſt,

a *Prou. c. 20. ℣. 15.*

quando gehennæ eiuſmodi recordatio nos eam incidere haud ſinit. *a*

Idem ſanctiſſimus Orator, vt vel precibus hoc perſuadeat: Et ideò rogo, inquit, vt gehennæ memineris, de gehennâ loquaris. Ita animam tuam compone, pulchrámque ac decoram effice. Magna eſt enim horum verborum vtilitas. Et ideò diabolus omnia facit & molitur, eius volens auferre memoriam. Noli eam è memoriâ eijcere, nec dicas, Quid me importunâ afficiam triſtitiâ? Importuna erit, quando angêris in gehennâ. Hoc eſt tempus triſtitiæ, non illud. *b*

Auguſtinus colloquium cum matre initum narrans: Deo, inquit, ita diſponente accidit, vt ego & ipſa ſoli ſtaremus incumbentes ad feneſtram, vnde proſpectus in hortum. Colloquebamur ergo ſoli valde dulciter, & præteritorum obliti quærebamus inter nos, qualis futura

tura

a *Chryſoſt. to. 3. ſerm. de præmijs Sanct. mihi pag. 830.*

b *Chryſ. to. 1. in Pſ. 11. med. mihi pag. 697.*

tura eſſet vita æterna ſanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Cúmque ad eum finem ſermo perduceretur, vt carnalium ſenſuum delectatio quantalibet præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, ſed nec commemoratione quidem digna videretur; erigentes nos ardentiore affectu in idipſum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, & ipſum cælum. Et adhuc aſcendebamus cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes noſtras, & tranſcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi paſcis Iſraël in æternum veritatis pabulo. Dum loquimur & inhiamus illi, attingimus eam modicè toto ictu cordis, & ſuſpirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias ſpiritûs & remeauimus ad ſtrepitum oris noſtri, vbi verbum & incipitur & finitur. Dicebamus talia, etſi non iſto modo & his verbis, tamen Domine tu ſcis, quòd illo die cùm talia loqueremur, & mundus iſte nobis inter verba vile-

ſceret, cum omnibus delectationibus ſuis. *a*

En nobile paradigma pij colloquij, ſimul & illius maximos quæſtus. Pium colloquium nunquam ſuis deſtituitur emolumentis.

a *Auguſt. l. 9. Confeſſ. c. 10.*

§. III.

Septimum Medicamentum. OCCASIONVM FVGA. De hac inſigniſſimè Chryſoſtomus: Iuxta præcipitium vadens, inquit, quamuis non decidat, tremit tamen, & ſæpenumero ab ipſo ſubuerſus tremore decidit: ita & non procul peccata fugiens, ſed ſecus ipſa vadens, cum timore viuit, & in ipſa labitur ſæpius. Etenim alienas curioſè ſpectans formas, quamuis non mœchetur, tamen concupiuit, & iuxta Chriſti ſententiam factus eſt adulter: ſæpius autem ab ipsâ concupiſcentiâ in peccatum reipsâ defertur. Vis modeſtus eſſe? ne tantùm fugias adulterium, ſed etiam petulantem aſpectum. Vis à verbis turpibus

pibus abeſſe? ne verba tantùm turpia fugias, verùm & riſum ſolutum, & omnem concupiſcentiam. *a*

Facile autem ſcire eſt; tali aut tali loco fabulatores conueniunt, hîc nugæ & mera ſomnia narrantur, hîc fœdi & impudici ſermones, hîc rixæ atque iurgia miſcentur, illic grandiloquentiam ſtultiloquentia comes deducit, iſthic obtrectationes meriſſimæ in medium proferuntur: fuge, quiſquis es, fuge hos linguarum improbos mercatus, has peſtilentes nundinas, fuge inſidioſas has panegyres, quæ non crumenam vulnerant, ſed conſcientiam.

In conuiuijs quàm animoſa loquacitas dominetur, res nota eſt. Hinc non illepidè neſcio quis dixit: In conuiuijs primum eſt ſilentium; Conticuere omnes. ſequitur ſtridor dentium. Hunc excipit clamor gentiũ: vbi conuiuæ vino incaluere, nemo non loquitur; imò nemo non clamat. Hîc attende tibi, hîc caue, aut tutiùs non accede. Quis neſcit has apud ſe ra-

a Chryſ. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.

ſe rationes ponere? quotieſcunque ad hunc vſque diem inter hos homines, in hac domo fui, minor homo redij, ſemper querelas, ſemper obtrectationes non tantùm audiui, ſed etiam adiuui, & meam quoque linguam colloquijs malis commodaui: ergo & hanc domum, & hos homines, quantum potero, ſtudioſiſſimè cauebo.

Quàm multi non poſſunt ſeipſos non eatenus noſſe, quin apud animum ſuum taciti fateri cogantur, & iſte quidem hoc: Quoties probè appotus ſum, toties rimarum plenus ſum, pœnitenda promitto, ſtultiſſima quæque garrio, & omnia effutio; arcanum apud me nullum eſt, cùm mea lingua vino permaduit: Iſte verò hoc ſibi de ſe fatetur: Cum iraſcor, inſtar tauri ſum, qui omnia rupit vincula, imò vrus ſum indomitus, omnia ſternens & calcans. Quapropter ebrietatis ille, hic iræ occaſiones omnes fugiat. Labia iuſti conſiderant placita, & os impiorum peruerſa. a Homo recti amans ſtudioſiſſimè declinat, quicquid

anſam

a Prou. c. 1 1. v. 5 1.

anſam præbet vetitæ dicacitati : homo pertuſæ conſcientiæ vltro amplectitur quicquid inuitat ad loquacem ſtultitiam. Veriſſimè dixit Chryſoſtomus : Magnus laqueus eſt linguæ petulantia, & multæ refrenationis indigens. *a* Hic verò laqueus fugiendo effugitur. Occaſiones fugere ſtatuiſti? iam pænè hunc laqueum effugiſti. Hos occaſionum laqueos non fugis? occinetur tibi ſæpius : Illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs ſermonibus. *b* Olim ad Abbatem Lucium venit Longinus Abbas, & animum ſuum aperuit, velle ſe peregrinari, *c* idque ſibi iam pænè certum eſſe. Lucius vt & ipſe ſincerè diceret quod ſentiret : Mi Longine, inquit, nos ipſos fruſtra fugimus, & labore irrito peregrinamur, niſi eò loci vbi ſumus, linguam in vincula damus : ſi hîc linguam tuam non continueris, quocunque iueris, peregrinus non eris. Linguam, vbi es, hîc refrena, & eris peregrinus, tametſi

a *Chryſ. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi pag. 116.*
b *Prou. c. 6. v. 2.*
c *Pelag. libell. 10. n. 33. apud Roſweid.*

etſi locum non mutaris. Sic eſt: non rarò cùm locum ex loco mutamus, occaſiones quas quieti vitare poteramus, adimus, & charybdim fugientes in ſcyllam incidimus. Vide igitur vt occaſiones peritè fugias, contentioſos, iracundos, contumelioſos, cautè declines, quod Hebræus ſapiens varie monet: Non litiges cum homine potente. Non contendas cum viro locuplete. Non litiges cum homine linguato, & non ſtrues in ignem illius ligna. *a* Verboſus & linguax homo ignis eſt; qui iurgatur cum tali, perinde facit, ac ſi ligna miniſtret igni, & flammam bene ſopitam malè ſuſcitet. Quapropter contentiones & plurimam oris intemperiem vitabit, qui occaſiones fugerit.

a *Eccli. c. 8. v. 1. 2. & 4.*

§. IV.

Octauum remedium, Moderatio Sermonis, ſeu, Pavciloqvivm. Vt bene loquaris, plurimum iuuerit, parcè, moderatè, ſubmiſsè, & minimè properan-

peranter loqui. Qui verba cum tumultu fundit & præcipitat, proximus eſt multiloquio, vbi multiloquium eſt, proximum plerunque peccatum eſt. Sapientum monitum eſt: Auribus frequentiùs vtere quàm linguâ. Hoc Siracidæ tot præceptiones confirmant: Priuſquam audias ne reſpondeas verbum. *a* Audi tacens, & pro reuerentiâ accedet tibi bona gratia. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens. *b* Quocirca qui odit multa vel praua loqui, in hoc omni ſtudio incumbat, vt libentius audiat quàm loquatur, & vbi loquendi fuerit vel neceſſitas vel facultas, eâ non ſine grandi verborum parſimoniâ vtatur. In hunc finem conducet tractim dicere quæ proferenda erunt, nec agglomerare verba vel conuoluere: blatero ſtans pede in vno centuriam verborum profundit, antequam alter vix decuriam pronuntiarit. Siracides hîc aurem acriter peruellens: Noli, ait, citatus eſſe linguâ, & remiſſus in operibus

tuis.

a *Eccli. c. 11. v. 8.*

b *& c. 32. v. 9. & 12.*

tuis. *a* Vnam epiſtolarum Seneca ſic claudit : Summa ergo ſummarum hæc erit: Tardiloquum te eſſe iubeo. *b* Voce preſſiore loqui præſertim apud ægrotos, valde conuenit, & aliàs etiam clamare vti inurbanum & agreſte, & ſubinde moleſtum alijs, ſic ſignum eſt eum qui loquitur, aut à vino aut certè ab affectu ebrium eſſe, aut parum rei latere ſub verbis adeò tumultuantibus : Terribilis eſt in ciuitate ſuâ homo linguoſus, inquit Siracides, & temerarius in verbo ſuo, odibilis erit. *c* At contra de veris Orbis delitijs, Chriſto, prædixit Iſaias, ore diuini Patris locutus: Ecce ſeruus meus, ſuſcipiam eum, electus meus, complacuit ſibi in illo anima mea : dedi ſpiritum meum ſuper eum, iudicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet perſonam, nec audietur vox eius foris. *d* Ita qui rixas odit, clamores vitat; clamare & rixari plerunque vicina ſunt. Ergo ſi

a *Eccl. c. 4. v. 34.*
b *Sen epiſt. 40. fine.*
c *Eccli. c. 9. v. 25.*
d *Iſ. c. 42. v. 1. & 2.*

go ſi vis videre vitam, inquit Chryſoſtomus, a ſi vis inuenire dies bonos, Cohibe linguam tuam à malo. Quanti modò dicunt, *Nolo*, qui dicebant, *Volo*: Qui veterauerunt in detractionibus, qui mordent & comedunt humanas carnes, detrahendo, non timentes ne ab inuicem conſumantur; qui adulationibus ſuis linguam impendunt. *b* Quiſquis es, ſi vitam vis, ſi dies bonos diligis, cohibe linguam tuam à malo, imò etiam quandoque à bono cohibe, vt cohibere poſſis à malo. Parcè loquere, & omnem verborum redundantiam præcide: laudabilior eſt verborum parſimonia, quàm pecuniæ, imò etiam ſæpe vtilior: qui numos profundit, tantò magis prodeſt alijs quantò minus ſibi, qui prodigus eſt verborum, & ſibi nocet & alijs. Pauciloquium, vitioſæ linguæ pharmacum eſt ſaluberrimum.

a *Exp[ſ]. 33. v. 13.*
b *Chryſ. to. 1. in Pſ. 33. mihi pag. 727. & ſeq.*

Capvt

CAPVT XXX.

Vltima quatuor Medicamenta ad improbam linguam emendandam.

MEl non ſolùm dulce ac delectabile, ſed etiam ſalubre, cùm temperanter ſumitur. Galenus & præcipuè Arabes omnes moderatum mellis vſum maximis laudibus ferunt. Sapientiſſimus Regum Salomon, eruditam linguam laudaturus: Fauus mellis, inquit, compoſita verba: dulcedo animæ, ſanitas oſſium. *a* Septuaginta Interpretes Hebræi ſic loquuntur: Mellis faui, ſermones boni, dulcedo autem eorum ſanitas animæ.

De his fauis, & de melle iſto Chryſoſtomus, linguâ neſcio an aureâ, an melleâ diſſerens: Hoc enim mel, inquit, non ſilueſtres quæpiam apes floribus inſidentes colligunt, neque rorem maturantes aluea-

a *Prou.c. 16.v.24.*

aluearibus immittunt: ſed ſpiritus ſancti gratia conſtruens pro fauis & aluearibus & fiſtulis, in Sanctorum oribus recondit, vt volenti liceat cum libertate iugiter veſci. Et, ſi vis illorum diſcere menſam, accede propiùs, & eos experieris talia eructantes. Omnia mitia & iucunda, & ſpirituali odoris ſuauitate plena. Nullum turpe verbum poſſunt illa ora emittere, nihil ſcurrile, nihil aſperum, ſed omnia cælis digna. *a*

Et quemadmodum mel, quia cibus eſt, reficit; delectat, quia dulce; medetur, quia ſalubre; ſic & lingua melle illo imbuta & docet, & delectat, & mouet. De linguâ hac Auguſtinus ſic loquitur; Vnde dixit quidam eloquens, & verum dixit: Ita dicere debere eloquentem, vt doceat, vt delectet, vt flectat. Docere neceſſitatis eſt, delectare ſuauitatis, flectere victoriæ. *b* Mellis faui, ſermones boni. Ideò Hebræus rex hortatur; Comede, fili mi, mel quia bonum eſt, & fa-

a *Chryſ. to. 5. hom. 56. ad pop. propius finem, mihi pag. 318.*
b *Aug. l. 4. de doctrinâ Chriſt.*

& fauum dulciſſimum gutturi tuo. a Sed eſt alius linguæ fauus, ſed heu noxius & fatalis, quem idem regius ſcriptor ſtudioſiſſimè cauendum monens: Fauus ſtillans, inquit, labia meretricis, nouiſſima autem illius amara, quaſi abſinthium, & acuta quaſi gladius biceps. b Hanc ob cauſſam Hieronymus dixit: Lingua nil medium habet, aut grande bonum eſt, aut grande malum.

Propterea ſanè operæ pretium eſt neruos omnes intendere, ad comparandam eam laudem quæ muto iam facundo tribuitur, *Et loquebatur rectè.* c Eò ſpectant remedia prioribus diſſertationibus ſuppeditata. Ex promiſſo addimus, octo illis, vltima quatuor, omnia vitioſæ linguæ plurimum, ſi velit, profutura.

a *Prou. c. 24. v. 13.*
b *Prou. c. 5. v. 3.*
c *Marci c. 7. v. 35.*

§. I.

Itaque nonum linguæ morbidæ remedium eſt SILENTIVM. Pauciloquium

tutum

tutum eſt in hoſtes propugnaculum, tutiſſimum verò ſilentium. Sæpe quis pauca locutus eſt, & maximum ſibi aliiſque damnum intulit. Loquendo innumeri, tacendo pauci delinquunt, niſi cùm nefas eſt tacere noxas. Arſenium nunquam tacuiſſe pœnituit, locutum ſæpe. Silentium optimus loquendi magiſter; bonarum cogitationum ſanctorúmque inſtinctuum cauſſa eſt. Certè quod Eccleſiaſtæ credendum, prius eſt tempus Tacendi, quàm tempus loquendi. a Notum eſt illud priſcorum:

Obfuit multis loquela, nemini ſilentium. b

Oraculum eſt è tripode illud: ſemper tacere præſtat, quàm loqui indecentia. Ergo,

Aut dic aliquid melius ſilentio, aut ſile. c

Expers periculi eſt præmium ſilentij.

Integerrimus ſilendi magiſter Epictetus præceptiones auro ſcribendas tradens: Præſcribe, inquit, tibi formam quandam aut legem quam cuſtodias:

cc quàm-

a *Eccleſ. c. 3. v. 8.*

b *Trochaic. vet.*

c *Iamb. vet.*

quámque & ipſe tecum, & in congreſſibus hominum obſerues. Ac maiori quidem ex parte ſilentium præſtetur; aut neceſſaria dicantur, eáque paucis. Raro autem cùm ſe obtulerit occaſio ad dicendum veniemus: ſed non quiduis dicemus; non de gladiatoribus, non de ludis Circenſibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ res paſſim inculcantur. In primis autem de hominibus cùm verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel comparemus, caueatur. Quòd ſi potes familiarium tuorum ſermones tuis ſermonibus, eò quò decet, traducito. Sin à peregrinis circumuentus fueris, ſileto. *a* Præcepta verè Chriſtiana, ſancta. Nec alia tradit Annæus, qui Epicteto non inferior ſapientiâ, ſilentium ſic commendat: Nihil æquè proderit, quàm quieſcere, & minimum cum alijs loqui, plurimum ſecum. *b* Quamuis non Epictetus ſolùm & Annæus ſilentij encomiaſtæ ſunt & præceptores. Vox olim Sapientum erat:

Ahena

a *Epict. Enchir. c. 40. 41. 42.*

b *Sen. ep. 105. med.*

Ahena turris omnibus ſilentium eſt;
Silentium rebus gerendis omnia eſt;
Vtilior haud eſt vlla res ſilentio. a

Charilaus apud Lacedæmonios celebratiſſimus philoſophus, rogatus aliquando, cúrnam Lycurgus tam paucas leges Lacedæmonijs ſanxiſſet, reſpondit, ideò id factum, quòd Lacedæmonij gens ſilentio aſſueta verborúmque parca, non egeret multis legibus. Nec ſacræ paginæ diſſentiunt. Sicut enim In multis ſermonibus inuenietur ſtultitia: *b* ita ſilentio ſapientia comparatur, aut iam comparata demonſtratur. Index non modeſtiæ ſolùm, ſed & ſapientiæ ſilentium. Socrati olim nullum eſſe veriſimilius ſapientiæ ſignum præ ſilentio viſum. Hinc illæ priſcorum voces:

Quandoque nil ſapientius ſilentio; Et
Stultus poteſt ſapiens haberi dum ſilet.

Quâ de re interpres Epicteti Simplicius eruditè: Omnis inſtitutionis ratio, inquit, eò refertur, vt & à rebus externis, & à brutis ſuis affectionibus, & à corpo-

a *Iambi Sett.*
b *Eccleſ. c. 5. V. 2.*

re ad ſeipſum reuocetur animus, vt ſuo more eodémque perpetuo tenore viuat. Quam ad rem ſilentium plurimum confert. Quæ cauſſa Pythagoreis fuit, vt diſciplinæ ſuæ efficaciſſimum iacerent fundamentum quinquennij ſilentium. Vt enim ſenſus animum ipſos auſcultantem ad externa trahunt (quod ij declarant, qui cùm in ſeſe deſcendere, & animi attentionem excitare volunt, oculos claudunt) ſic animum etiam ſermo ad exteriora effundit, cuius effuſionis remedium eſt ſilentium. Aut igitur tacendum, aut neceſſaria dicenda, & paucis interroganti reſpondendum. *a* Lingua velut canis inuadens omnes aut allatrans, catenâ conſtringenda, ſilentio domanda eſt.

Sed quærit religioſiſſimus ille ſcriptor: Quare tam libenter loquimur, & inuicem fabulamur: cùm tamen rarò ſine læſione conſcientiæ, ad ſilentium redimus? Quia per mutuas locutiones ab inuicem conſolari quærimus

Sed

a *Simplicius in c. 41. Enchir. Epict.*

Sed prô dolor, ſæpe inaniter & fruſtra. a Et vnde obſecro inter homines profanos tam rarum eſt orationis aut piæ meditationis donum? quia nullum inter eos viget ſilentium, totos dies garriunt & confabulantur, linguas nunquam non occupatas habent. Et ſicut in molendino nemo diſcit ſubmiſsè loqui, ita nec quiſquam inter garrulos piè meditari. Silentium canalis eſt quo aqua in altum agitur: Deum precari, ſeu pia meditari, & tacere, ſimul ſint neceſſe eſt.

Deus cum Moſe ſolo loquitur extra turbas in monte Sinai; cum ſolo Eliâ in monte Horeb. Nam cùm veniſſet illuc (Elias) manſit in ſpeluncâ: & ecce ſermo Domini ad eum. *b* Cum omnibus prophetis, cum ſanctis omnibus loquitur Deus, ſed cum ſolis, ſed ſilentio. Sedent ſolitarij & tacent, & leuant ſe ſupra ſe. *c* Deus nimirum, ducit eos in ſolitudinem; & loquitur ad cor eorum. *d*

a *Tho. de Kemp. l. 1. Imit. Chriſti c. 10.*
b *3. Reg. c. 19. ℣. 9.*
c *Thren. c. 3. ℣. 28.*
d *Oſe. c. 2. ℣. 14.*

Auguſtinus de ſeipſo fatetur: Admonitus redire ad memetipſum, intraui in intima mea duce te, intraui & vidi qualicunque oculo animæ meę lucem Domini incommutabilem. *a* Ita dictum Climaci veriſſimum: Studioſus ſilentij appropiat Deo, eíque iungitur. *b* At verò Salomone teſte, vbi verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas; *c* non ſolùm pecuniæ, ſed & ſapientiæ, ſed & ſanctimoniæ, & amicitiæ cum Deo. Nunquid *enim* vir verboſus iuſtificabitur? *d* Quiſquis igitur vult diſcere loqui, prius ſilere diſcat, ſciátque ſilentium, præſertim cùm id nec læſi rumpimus, fortiſſimi animi argumentum eſſe. Veriſſimè dici ſolitum à priſcis: *Lædi & ſilere, ſumma eſt Fortitudinis.* e Siquidem ſede in vnâ non bene conueniunt Silentium & Ira. Silentium vitioſæ linguæ primarium medicamentum.

a *Aug. l. 7. Confeſſ. c. 10. initio.*
b *Clim. c. de Loquacitate.*
c *Prou. c. 14. v. 23.*
d *Iob. c. 11. v. 2.*
e *Iamb. Vet.*

§. II.

§. II.

Decimum, Damnorvm Qvæ A Lingva Svnt, Attenta Consideratio. Quódnam obſecro damnum eſt in orbe, cuius magna primáue cauſſa non ſit Lingua, damnorum & calamitatum fecundiſſima mater? Os lubricum operatur ruinas: *a* & quidem alias poſt alias. Linguam malorum omnium lernam à nullo vnquam ſatis exhauriendam, Chryſoſtomus, prout par erat, vehementer ídque ſæpius cùm exagitans, tum deplorans: Lingua, inquit, omnium malorum cauſſa, ſi negligatur: quemadmodum bonorum, ſi in eâ ſtudium accura ponatur. Mala enim innumerabilia parit linguæ facilitas ac leuitas. Quemadmodum ergo nihil iuuat domus, non vrbs, non mœnia, non portæ, non oſtia, niſi ſint qui ea cuſtodiant, & ſciant quando oportet ea quidem claudere, quando verò aperire: ita etiam oris & linguæ nulla eſt vtilitas, niſi ſit ratio, cui ſcienter, accurate,

a Prou. c. 26. v. 28.

ratè, & circumſpectè ea claudere & aperire permiſſum ſit, & ſciat quæ ſint efferenda, quæ verò retinenda. Non tot gladio, quot linguâ ceciderunt. *a* Diabolus namque non habet inſtrumentum aptius ad perdendos nos, quàm linguam. Quod idem Chryſoſtomus diſertiſſimè affirmans: Dæmon vndique, ait, nobis inſidias præparare conſueuit, ſed faciliùs linguâ & ore peccante. Nullum enim æquè congruum illi organum in miniſterium eſt interitûs atque peccati. Nam inde nobis mors, inde lapſus, inde perditio, inde naufragium præparatur. Nam & mentium lapſus ex linguæ garrulitate venientes quidam declarans ait; Multi ceciderunt per gladium, ſed non tanti, quanti per linguam. Refrena igitur linguam, & ſi non patitur reticere, dentium morſu quieſcat, & tanquam carnifici tradatur dentibus. Hoc ipſum aliàs perorando repetit: Commorde illam vndique dentibus acriter. Præſtat illam nunc fluere ſanguine, quàm tunc concu-

a *Chryſoſt. to. 1. in Pſ. 140. mihi pag. 1073.*

concupiſcere guttam, nec impetrare poſſe refrigerium; præſtat illam temporarium ferre dolorem, quàm tunc perenniter & immortalibus malis cruciari. *a*

Beatus Macarius vbi magnos in virtute progreſſus ſibi viſus eſt feciſſe, inter preces ſe compellari audijt his vocibus: Macari, duarum mulierum quæ in proximâ vrbe habitant, virtutem nondum es aſſecutus. Hîc Macarij animus hærere, angi, dolere, mirari etiam, viros ſanctitate vitæ à mulierculis vinci, ſed & obſtupeſcere tantos eremi rigores ab vrbicis delitijs ſuperari. Ergo virum cupido inceſſit vrbem ingrediendi & audita ſolertiùs explorandi. Vrbem ingreſſus eſt, & omnia quàm potuit ſolertiſſimè explorauit, comperit demum feminas illas matrimonio iunctas eâdem domo habitare, iàmque annis quindecim, quod miraculi loco ſit, pacem & concordiam nec verbulo vnquam turbaſſe, alteri cum

cc 5 alterâ,

a *Idem to. 5. hom. ad baptizand. de Spirit. milit. mihi pag. 623.*
Et to. 2. in c. 16. Lucæ conc. 4. mihi pag. 1160.

alterâ, magis quàm ſorori cum ſorore optimè conuenire. Ab vtrâq; quidem religioſum viuendi genus ardentibus votis expetitum, cùm verò per maritos non liceret mutare vitam, eas ſibimetipſis hanc dixiſſe legem: Nil profani vnquam nedum impuri quidquam proloqui, ídque ſtrictiſſimo fœdere ad vſque mortem ſeruandum. His auditis Macarius iam magis quàm anteà miratus, in has omnino voces prorupit: In veritate non eſt virgo, neque maritata, neque monachus, neque ſæcularis: ſed Deus tantum propoſitum quærit, & ſpiritum vitæ miniſtrat omnibus. *a*

Beatus vir, ſed & mulier beata, quæ non eſt lapſa ex ore ſuo. *b* Modeſta lingua, modeſta mens; corrupta lingua, corrupta mens: Linguam bene rexiſſe, eſt corpus & animum optimè cuſtodijſſe; linguam non domuiſſe, eſt corpus & animum perdidiſſe. Immodica & proterua lingua ignes vbiq; ſtruit peſtilentiſſimos, hinc tricæ, contentiones, rixæ, ſimultates, diſcor-

diæ

a *Ruffin. Aquil. l. 3. n. 97.*
b *Eccls. c. 14. v. 1.*

diæ innumeræ: hinc inueterata odia & morte acerbior inuidia: hinc bella, cædes, parricidia. Propudioſa lingua conſcientiam peccatis implet, & quicquid melioris ſensûs in animo reſidet, expellit. Repeto quod dixi: Lingua omnium malorum lerna eſt. Hanc caue, & mala cauiſti innumera.

§. III.

Vndecimum linguæ medicamentum eſt, Christi Patientis Qvotidiana Contemplatio. Conſtantinus Imperator è clauis, quibus ſeruator Orbis affixus eſt Cruci, vnum galeæ, alium freno inſeruit, vt complures melioris notæ ſcriptores aiunt. *a* Mallonius de cauſſis eius facti diſſerens: Monemur, inquit, hoc Conſtantini conſilio, vt Linguam noſtram indomitam, freno ac clauo, hoc eſt, Dominicæ Paſſionis meditatione perdomemus. Chriſtus Patiens, ſi quid-

cc 6 quam,

a *Hieron. in c. 12. Zachar. Gregor. Turon. de glor. Mart. c. 6. Daniel Mallonius in Alphonſum Palæotum de Sacrâ Chriſti Sindone c. 19.*

quam, certè docuit *Tacere.* Aut enim tacuit Agnus innocentiſſimus, aut pauca, manſuetudine admirabili reſpondit. Quoties illa lugubris hiſtoria de Chriſto allerit? *Ieſus autem tacebat.* Impio ſeruo colaphum incutienti, manſuetiſſimum hoc dilemma oppoſuit: Si malè dixi, teſtare: ſi bene, cur cædis? Pontio Romano præſidi, quantâ verborum & parſimoniâ & placiditate reſpondit? Pilatus ſupercilium grande attollens, & ore turgido: Mihi, ait, non loqueris? neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te? Cui placidiſſimè Chriſtus: Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper. Sed iterum Pilatus tumultuosâ linguâ intumeſcens: Nunquid ego Iudæus ſum, inquit, Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid feciſti? Chriſtus iterum ſuauiſſimè: Regnum meum, inquit, non eſt de hoc Mundo: ſi ex hoc Mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis. *a* Cetera omnia quæ obijciebantur ſilentio mitiſſimo refutauit;

a *Io.c.18.v.36. & ſeq.*

ſutauit; *Ieſus autem tacebat.* Hanc Domini ſuauiſſimam taciturnitatem obſtupeſcens Iſaias, multis annorum centurijs antè prædixit: Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum. *a* Si noſtræ impatientiæ admirandam illius in tolerandis cruciatibus patientiam imitari difficile, amantiſſimum ſaltem ſilentium imitemur, Nam, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum vt ſequamini veſtigia eius. *b* ſi non patiendo, ſaltem tacendo, & voces improbas premendo.

Conſilium Salomonis non ignoramus: Reſponſione molli frangi iram, ſermone duro ſuſcitari furorem. *c* Et noſtri nobis oculi affirmant, lumen in conclaue illatum neceſſariò extinguendum, ſi cereus accenſus imponatur menſæ, feneſtras autem vtrinque patulas ventus permeet. quòd ſi feneſtrarum vna ſolùm ſit aperta, alterâ quæ reſpondet è regione

cc 7 clauſâ,

a *Iſ. c. 53. v. 7.*
b *1. Petri c. 2. v. 21.*
c *Prou. c. 14. v. 1.*

clauſâ, lumen non difficulter conſeruari poterit: ita prorſus ſi duo rixoſi homines inter ſe velitari, & verba commutare incipiant, patulas vtrinque feneſtras cogita, vento flante vehementi, hîc certè charitatis lumen difflabitur: quòd ſi alteruter ſaltem linguam velut feneſtram clauſam teneat, & ſtomachantem alterum oratione deliniat, amoris Chriſtiani facem in ſe tuebitur. Cadit ſtatim ſimultas & ira, ab alterâ parte deſerta: niſi par non pugnat. Si vtrinque certabitur, ille eſt melior, qui prior pedem retulit: victus eſt qui vicit. Quòd ſi vterque in verba aſpera prorumpat, actum eſt de illo de quo diximus lumine, perijt amor & concordia. Hîc ſibi quiſque attendat, hîc generoſo ſilentio commonſtret, quantum animi habeat ad Chriſtum patientem imitandum; flagella forſan & ſpinas, & ſetoſa induſia horremus? lingua ſaltem rigido ſtringatur cingulo.

Narrat Guilielmus Baldeſanus iuuenem à viro religioſo petijſſe veſtem ſetis horrentem, coërcendæ carni. At vir ille religioſus os digito ſignans: Verè, inquit,

mi

mi iuuenis, optimũ eſt cilicium, vigilanter attendere quid per hoc oſtium egrediatur. Diuo Bernardo iuuenis verboſus & eloquentiæ ſtudioſus, ſi ſapientiæ ſit inanis, non aliud eſt, quàm iuſtitiæ hoſtis. *a* Nemini difficile videatur Chriſtum patientem imitari tacendo.

a Bernardi flores, mihi pag. 3008.

§. III.

Duodecimum vitioſæ linguæ Medicamentũ, Tremendi Ac Divini Ivdicii Profvnda Meditatio. Perpende, ô homo, perpende obſecro, quid loquaris: Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Voces Chriſti agnoſcis? Ille hoc in te pronuntiat, qui nec falli poteſt, nec fallere; qui non tantùm quid loquaris, ſed etiam quid cogites, audit, qui rationem exactiſſimam, non tantùm actuum, ſed & verborum, ſed & cogitatuum exiget; nec ea ſolùm verba rapientur ad pœnas, quæ aliorum famam & propriam conſcientiam læſerunt, ſed etiam vana, friuola,

a Matth. c. 12. v. 37.

uola, otioſa. ❧ Æternæ veritatis eſt Dominicum hoc effatum: Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *a* Dico vobis, vt maturè præcogitetis, quod ſupplicium maneat obtrectationes, mendacia, ſpurcitias, blaſphemias, cùm etiam vana, ludicra, otioſa, nemini noxia verba in iudicium ſeuerum ſint vocanda. Ad rem eximiè dixit Bernardus: Quis ſanè numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes, quàm multiplex in labijs incircumciſis immunditia coaguletur, quàm ſit grauis pernicies oris incircumſpecti. Eſt enim lingua diſſoluta in ſermonibus otioſis, eſt lingua impudica, eſt & magniloqua, quarum prima laſciuiæ, ſequens arrogantiæ famulatur. Eſt etiam lingua doloſa, & item lingua maledica, quarum altera in falſiloquam & adulatoriam ſubdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quòd ſi de omni vel otioſo verbo, quod-

cunque

a *Matth. c. 12. ℣. 36.*

cunque locuti fuerint homines, Deó ſunt reddituri rationem in die iudicij: quantò diſtrictius de verbo mendaci, mordaci & iniurioſo, de elato vel laſciuo, de adulatorio aut detractorio iudicabuntur? Quàm vera ſententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim prætercam cetera, ſi proptereà eſt otioſum verbum, quòd nullàm rationabilem cauſſam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod eſt præter rationem? *a* Hoc ſuis ipſe verbis confirmans: O quantus terror, inquit, iudex ſapientiſſimus, qui numerat omnes pluuiæ guttas, diſcretor omnium tentationum, omnium hominum à primo Adam vſque ad vltimum in fine ſæculi, vult audire rationem verborum omnium otioſorum, cùm ſederit in ſede maieſtatis iudicij ſui, vbi non iam miſericordia, ſed iudicium cantabitur Domino. Quid tum miſeri & miſerabiles faciemus? *b*

Atque

a *Bern ſerm. de triplici cuſtodiâ ante med. mihi pag. 386.*

b *Idem de Paßione Dom. c. 25. mihi pag. 1199.*

Atque hoc tremendum Dei iudicium verbis etiam otioſis iam indictum, abbatem Siſoium mouit, vt contra ſeipſum pro ſeipſo annis plurimis orarit. Nam, teſte Pelagio, *a* ipſe Siſoius de ſe faſſus: Crede mihi, ait, iam annis triginta Deum deprecor, & hoc oro vnicum: Domine Ieſu Chriſte, protege me à linguâ meâ. Hanc obſecro precatiunculam, dicamus omnes, & quandoque ſæpius de die: *Domine Ieſu, protege nos à linguâ noſtrâ.* Tam neceſſarium quàm vtile Bernardi monitum eſt: Bis ad limam veniant verba, quàm ſemel ad linguam, plus diligas audire quàm audiri. *b* Volat verbum irreuocabile, tempus irremeabile volat, nec aduertit inſipiens quid amittat. *c*

a *Pelag. l. 4. n. 39. apud Roſw. in Vitis PP.*
b *Bern. in miſcell. mihi pag. 1786.*
c *Et ſerm. de triplici cuſtodiâ pag. 385.*

Hîc

Z
REPELLOR
B
C

Z

Hîc priſca nouis, & ænea tormenta iaculis miſcemus. Pictori hæc licere credimus.

Quemadmodum Dauid A. citharœdus regius, Saulis furores muſico carmine placauit, & ad humanam manſuetudinẽ reduxit; ita ſermone molli, aut decoro ſilentio furibunda lingua reuocatur ad lenitatem, aut certè, ſi ea pergat furere, faciliùs toleratur.

Et quemadmodum æneorum tormentorum globi, cùm in ſaxeas turres feruntur, muros rumpunt & perforant B. cùm in ſaccos laneos C. emittuntur, irrito conatu recidunt; ſic linguæ iaculum, cùm hominem mitem ac placidum petit, non facilè lædit; cùm æquè aſperum ac ferocem ferit, grandi nocumento afficit. Vtrumque imago loquitur. Hinc & Angelus citharam furoris lenimen, & ſcutum præfert, quo volantem linguæ gladium retundit. Nam vltimo hoc capite docemus, quibus artificijs lingua improba ſit ſuperanda.

Z.

CAPVT XXXI.

Vitioſæ aliorum linguæ quibus artificijs tolerandæ.

GRues cuneatim volantes, Ypſilon, litteram Pythagoricam exprimunt, & ob id earum ordo litteratus vocatur ab Hieronymo. Eadem humanæ vitæ figura eſt. Inuentionem huius litteræ Palamedi tribuunt, quòd eam è gruum volatu didiciſſet. Quod verò vetus epigramma de hoc charactere aſſerit: Littera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni: *a* Hoc de Linguâ verius affirmari poteſt, quæ ſemper plurimum aut prodeſſe valet aut obeſſe: *Lingua mors, Lingua vita.* Neque ſolùm erudita & ad omnem modeſtiam compoſita lingua nobis commodat, ſed rudis etiam & vitioſa. In eo ſitum eſt, quem nanciſcatur

ſcatur

a *Apud Virgil.*

ſcatur auditorem, quâ ratione illius impetus ſuſtineatur. Quando igitur Pythagoream litteram tricornem è præcedente triplici diſſertatione didicimus; Vltimum nunc alphabeti elementum ſupereſt Z. quod memoriam mihi refricat validiſſimi contra ſcorpiones remedij. Paliurus, Plinio teſte, ſpinæ genus eſt. Semen eius Afri Zvram vocant, contra ſcorpiones efficaciſſimum. a Tricorni Pythagorico characteri triplex aſſignauimus caput, quo primaria vitioſæ linguæ medicamenta docuimus.

Sed forſan eſt non nemo, qui dicat: Linguam improbam docere velle ne quem lædat, eſt idem ac docere velle ſcorpionem, ne quem feriat: vtriuſque, & ſcorpionis & linguæ nequiſſima eſt indoles, ad lædendum atque feriendum proniſſima.

Accipio quod dicitur. Neque verò negare licet linguam improbam ſcorpioni ſimillimam, quæ modò hos, modò illos, modò clam, modò apertè feriat. Neque neſcio quàm hoc petulans

& pænè

a *Plin. l. 24. hiſt. Nat. c. 13. initio.*

& pænè indomabile membrum difficulter corrigatur. Dicamus ſanè illud inemendabile, non tamen continuò eſſe intolerabile pronuntiabimus. Plurima ſunt quæ corrigi nequeunt, tolerari tamen poſſunt, & ſæpe debent. Idem de Linguâ dicendum: ſi nulla proficiat ars quâ illam ad frugem corrigamus, ars certè non deerit, quâ illam in noſtrum commodum perferamus.

Canis rabidus nocentiſſimum animal eſt, ab illo ipſo tamen petuntur pili, quibus canis rabidi morſus ſanetur. Si linguam furioſam emendare non poſſimus, ſæpe tamen tolerare debebimus. Hoc fine paliuri ſemen ZVRAM ego nunc porrigere ſtatui, efficaciſſimum in ſcorpionem hunc antidotum. Sed ante omnia ſcire oportet, quánam arte hoc ſemen ſit applicandum huic malo.

Iſtud itaque iam agemus, & quo artificio vitioſam linguam quamcunque, in noſtros vſus & grande bonum poſſimus vertere, explicabimus.

§. I.

§. I.

Tametſi Deus contumeliarum auctor non eſt, eſt tamen illarum director, vt hac potiùs quàm alterâ petamur. Eo ſenſu rex Sionis Dauid, contumelijs Semei vulneratus imperat: . Dimittite eum vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid, & quis eſt qui audeat dicere, quare ſic fecerit? a Sicut vmbone repellitur vmbo, ita licere vim vi repellere, rudiſſimum vulgus putat. Nimirum fabas largienti, piſa ferè rependuntur, tantum pro tanto: qui aſinum aut ſtultum vocat, aſinus aut ſtultus audit. Ita malo nodo cuneum malum quærendum; ita remedio amaro bilem amaram diluendam putamus, ſic amicis amici, inimicis infeſti, clamoſis clamoſi, impudentibus ſumus impudentes; eâdem remetimur menſurâ; atque hoc, hoſtimentum credimus non iniquum. Sed longè aliud nos

dd docet

a 2. *Reg. c.* 16. v. 10.

docet cæleſtis magiſter. Morbus peſſimè curatur morbo; malum ſimili malitiâ nequaquam retundendum eſt, ſed vincendum in bono malum. a

Vt autem hoc ſibi quiſque perſuadeat, cogitet ſeriò qui læſus eſt: An non & tu ſimilibus dictis alios non ſemel tantùm confixiſti? An non & tua quoque lingua plurimos ſauciauit? iam tolera quod feciſti. Quid quereris? tua tibi moneta redditur: maledici merentur audire maledicta, ita quidem vt non ſibi maledictum ſed reſponſum putent. Mutuum bona fide & aliquando cum fœnore ipſis reſtituitur.

Quid eſſe cauſſæ dicamus, quòd illa Iſraëlitis fortiſſima Muditha inter ſuos ciues tam bene audierit, *Nec erat qui loqueretur de illâ verbum malum.* b In promptu cauſſa eſt: ciuitatem illa non oberrabat, nec circulos frequentabat, in quibus de aliorum famâ detrahi ſolebat,

a *Rom. c. 12. v. vlt.*

b *Iudith c. 8. v. 8.*

lebat, ſed manebat in ſuperioribus domûs ſuæ, vbi ſecretum cubiculum ſibi fecerat, in quo clauſa morabatur, adeóque nec illa loquebatur de vllo verbum malum; ſilebat altiſſimè de omnibus Iuditha, itaque altiſſimè etiam ab omnibus de illâ ſilebatur. Quiſquis igitur contumelias audit & maledicta in ſe conijci, mox calculum ponat, an non & ipſe ſimillima fecerit alijs? quocirca patiatur, quod fecit. Siquidem qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet. Affecti ſumus iniuriâ? ſuccurrat, non tantùm quid patiamur, ſed quid fecerimus. Nam alij ſæpe non faciunt iniuriam, ſed reponunt. Si volumus æqui rerum iudices eſſe, hoc primum nobis ſuadeamus, neminem noſtrûm eſſe ſine culpâ, præſertim linguæ. Hinc enim maxima indignatio oritur, quòd quilibet ſibi blandiatur: *Nihil peccaui, nihil feci.* Imò nihil fateris. Meliùs diceres: *Hæc & ipſe commiſi.*

Tiberius Imperator, tunc pænè melior ſeipſo, quibuſdam maledicorum conuicijs laceſſitus : In ciuitate liberâ, inquiebat, liberas eſſe linguas oportet. Nec malè Cato, qui probris cuiuſdam vexatus, reſpondiſſe dicitur : Impar mihi tecum certandi conditio eſt. Nam, vt malè dicere, & malè audire, tibi facillimum eſt; ſic mihi malè dicere inſuaue, & malè audire inſuetum eſt.

Quâ in re præclariſſimè ſentit Auguſtinus, qui nos contra nos ipſos incitans : Non, inquit, opus habes fortitudine, quando tibi aliquis detrahit abſenti, quia non audis, nec ſentis. Si autem in faciem tibi dicat, opus eſt vt fortis ſis. Quid eſt fortis ſis? Vt feras. Ne fortè ideò te putes fortem, cùm audieris, quia percutis pugno, victus conuicio. Non eſt iſta fortitudo, ſi conuiciatus percutias, quoniam ab irâ victus es. Et valde ſtultum eſt hominem victum, fortem dicere, cùm dicat ſcriptura: Melior eſt qui vincit iram quàm

quàm qui capit ciuitatem. Habes igitur aduerſarium Magnum in teipſo. *a*

Primum igitur artificium eſt, ad improbam alterius linguam tolerandam, *Seipſum accuſare*, & omnino æquum iudicare, ſimilia facientem ſimilia pati.

a *Aug. in pſ. 9 2. poſt med.*

§. II.

Alterum ad tolerandam linguæ improbitatem artificium eſt, *Se ſubmittere, ac emendationem deinceps conſtituere.* Incredibile dictu eſt quantarum ſit virium in linguam improbam demiſſio animi. Nam ſicut tormenta bellica maiora ſaxeas turres perrumpunt & commolunt, ſaccos tamen laneos vix offendunt: ita ſummiſſio linguam proteruam frangit, eneruat, deijcit; ſuperbia attollit, animat, impellit.

Quàm multis profuit ab improbâ lin-

guâ percuſſos eſſe, qui abſtruſum in ſe vitium ſibíque ignotum ſic moniti correxerunt, aut notum ſed neglectum emendarunt. Quàm multos alienæ linguæ proteruia & cautiores reddidit, & ad virtutem incitatiores. Ex hoc plumbo hoc aurum eſt eliquandum.

Virgilio Maroni viſa eſt opportuniſſima medicina, ſi linguâ ictus velit ſapere, moréſque promittat emendatiores. Cùm enim quidam eius amicus, Cornificij in eum maledicta narraret: Et quam putas, inquit Virgilius, iſtius maledicentiæ cauſſam eſſe? Nam Cornificium amo, nec eum vnquam offendi. Cui amicus: An, inquit, Heſiodi ſententiæ non meminiſti? Architectum architecto inuidere, & poëtam poëtæ? De malis, ait Maro, id Græcus intellexit, nam boni eruditos amant. Sed ego magnam cum meâ laude ac gloriâ vindictam in manibus habeo; maiore curâ virtuti me dedam. Quò autem melior fiam, hoc ille inuidiâ rumpetur vehementiore. Pulcherrimum vindictæ

dictæ genus eſt, emendare quæ carpuntur, aut ea certè emendaturum ſtatuere quæ ab aduerſarijs arroduntur. Sic obſtruitur os loquentium iniqua. *a*

Suprà, mi Lector, mel tibi propinaui, ſed ſalſum. Nimirum ſuaſeram, ijs omnibus qui aliquid in alios imperij haberent, ſalem in capite, mel in ore, ſale, ſeu maris amplitudinem in pectore ferendam. *b* Quò hæc commendatiora ſint, melli nunc butyrum addo.

Quòd diuini à Bethlehem pueri, quòd noſtri Emmanuelis infantia mel & butyrum in cibum habuerit, teſtatus Iſaias: Mel, inquit, & butyrum comedet, vt ſciat reprobare malum & eligere bonum. *c* Hoc tibi mel, mi Chriſtiane, & hoc maximè butyrum ingero. Et vt appetentia ſit excitatior, En butyrum, quo veſcaris artificioſiſſimum, ídque non è vili tugurio.

a *Pſ. 62. V. vlt.*
b *Vide c. 27. §. 3. in hac parte.*
c *Iſ. c. 7. V. 15.*

Regiæ domùs opulentiam nonnemo velut oculatus teſtis hunc ferè in modum deſcribit. Tori vbique purpurâ ſtrati; ſtragula duplici byſſo inſignia plus artificio debebant quàm naturæ. Prætereà cultu mirabili ſtabant diſpoſitæ per cubicula ſtatuæ, quæ ſudantium vultus exprimere videbantur. Ego admiratus, inquit hoſpes, ingenioſam ſtatuarum nouitatem, propiùs acceſſi, & materiam audaci digito ſcrutatus ſum. Sed profundiùs, quàm vellem, fragilis materia manum admiſit. Perturbatus igitur imaginis cicatrice, fugæ conſilium cepi, cùm ad latus ſe applicuit ſedulus miniſter, ſpumantémque generoſo potu pateram humaniſſimè obtulit. Cúmque incerto vultu æſtuarem, putauit ille tantis conuentibus inſuetum numeroſæ domûs frequentiâ perterreri. Itaque vanitatem timoris mei non ingratâ conſolatione permulcens: Quid, inquit, exhorreſcis hoſpes, ad regalem ſtrepitum, quid triumphum credis quotidianæ familiæ rationem? Tu verò in aliud tempus ſtuporem

porem differ; vtere principalis domûs beneficijs, & audaci manu frange ſtatuæ butyraceæ auriculam. Præſtò ſum qui ſaturatis ſuauiſſimam potionem affundam. Cùm ego negarem deformari ſtatuam oportere, vltro irriſit ſeruus aulicus, & ceruicem imaginis amputauit breui gladio, qui ad hoc ex catenis argenteis de cingulo pendebat, &: Nondum ſcis, inquit, ſeptemdecim eſſe cubilia in quibus ſingulis eiuſmodi quatuor imagines è marmore angulos adornant, præciſis ceruicibus, quæ quotidie recentiſſimo butyro reparantur; tum vt populus in ientaculum deſtruxit extemporaneos vultus, frons ſubinde alia atque alia reponitur, & in diem ſepties ac decies renouatur delicatiſſimum munus. Nondum hora diei nona eſt, & iam centum quadraginta butyri pondo hoc palatium abſumpſit. *a* His atrienſis dictis ſumpſi audaciam deſtruendi formoſum artificium, & inhiantem gu-

a *Verè an falsò narret.*

lam liberaliſſimè propitiaui tam opportunâ butyri promulſide. *a*

Hoc ergo butyrum tam artificioſum hîc ingero guſtandum; Chriſtianam ſubmiſſionem ac manſuetudinem ſuadeo exhibendam. Hîc aude, Lector, & imagini butyraceæ vel auriculam, vel nares, aut potiùs molliſſima præſcinde labra, & tuam inde linguam inſtrue. Diſce petulanti linguæ non pari reſpondere petulantiâ: Diſce, non turbulenter, non ferociter, non inſolenter, non contumeliosè, non arroganter & contumaciter laxare linguam: Diſce ſi non mel & roſas, certè butyrum loqui. Hoc aio; modeſtè, ſubmiſsè loquendum ei, cui concordia & pax cordi eſt. Mollis reſponſio, quam Salomon adeò dilaudat, *b* hoc illud elegans butyrum eſt, de quo loquimur. Ad frangendam alterius iram, non eſt præſtantius, ſed nec præſentius pharmacum vllum aliud, quàm butyrum iſtud, *reſponſio mollis.*

Olim

a *Luſin. part. 1. Sat. mihi pag. 118.*
b *Prou. c. 15. v. 1.*

Olim infantibus recèns luſtratis, lac & mel dabatur, quod etiamnum Æthiopes faciunt. De priſco ritu clarè Tertullianus: Inde, ait, ſuſcepti lactis & mellis concordiam prægustamus. *a* Idque ideò fiebat, vt Chriſtianis omnibus ſubmiſſio infantilis & manſuetudo altiùs imprimeretur. Ad rem Bernardus: Duo ſunt, inquit, in lacte ouis, butyrum & caſeus: bene paruulus noſter eligere nouit, qui butyrum comedens, caſeum vtique non comedit. *b* Imitare tuum dominum, Chriſtiane, & aſperi ſermonis coagulum repudia, apage hunc caſeum, butyrum comede; furioſæ linguæ rabiem reſponſis frange quàm potes molliſſimis; non cultros, non gladios, ſed butyrum loquere. Submitte te, & linguam quantumcunque improbam viciſti.

Pueris, cum dentiunt, mel & butyrum, ſuaſu medicorum [c] datur, dolori-

a *Tertull. l. de Coronâ milit. c. 3.*
b *Bern ſerm. 2. de Aduentu Domini, medio.*
c *Galenus l. 10. de medic. Simplic. c. 10. Plin. l. 28. c. 19.*

bus mitigandis : ego tibi mel & butyrum porrigo, ne dentias. Non eſt mollis reſponſio, quam exerti dentes comitantur. Iobus & Dauid hos dentes grauiter ſenſerunt. Hinc illi ab vtroque clamores : Infremuit contra me dentibus ſuis hoſtis meus. *a* Dentes eorum, arma & ſagittæ. *b* Frenduerunt ſuper me dentibus ſuis. *c* Hos dentes, mi homo, non humanis carnibus fatiga; butyrum comede; verbis lenibus reſponde. Submitte te, & triumphas.

a *Iob. c. 16. v. 10.*
b *Pſ. 56. v. 5.*
c *Pſ. 34. v. 15.*

§. III.

Tertium artificium eſt ad vitioſam alterius linguam tolerandam, *Deum adire, ac precari*; contumelias omnes Deo conqueri. Regi Sionis Dauid vſitatiſſimum fuit hoc artificium. Fatetur ipſe : Pro eo vt me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam. *a* Vt imite-

a *Pſal. 108. v. 4.*

imitemur hoc, quemlibet noſtrûm rex ille ſanctiſſimus hortatur: Reuela Domino viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet. Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem: ſubditus eſto Domino, & ora eum. *a* Ne dubita, æquiſſimus ille iudex, qui trans cortinam videt omnia, humiliabit calumniatorem. *b* Si Deus pro nobis, quis contra nos? *c* Tu ora eum, & ipſe faciet. Sapientiſſimè dixit Siracides: Beatus, qui tectus eſt à linguâ nequam, qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non eſt ligatus: iugum enim illius, iugum ferreum eſt, & vinculum illius, vinculum æreum eſt. Mors illius, mors nequiſſima, & vtilis potiùs inferus quàm illa. Perſeuerantia illius non permanebit, ſed obtinebit vias iniuſtorum: & in flammâ ſuâ non comburet iuſtos. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & ex-

dd 7 ardebit

a *Pſ. 36. v. 5. & 6.*
b *Pſ. 71. v. 4.*
c *Rom. c. 8. v. 31.*

ardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos. *a* Num audiſti, mi Chriſtiane, quantum mali ſit mala lingua? Sed num & illud audiſti, & intellexiſti? *Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis* &c: Tu ergo Deum ne relinque, ſed puris amplexibus tunc potiſſimùm ſtringe, crebris precationibus tunc maximè fatiga, cùm linguarum mallei te tundunt. Tu ora eum, & ipſe faciet.

Sed dicas: ſi peſſimi quique ſecretis criminationibus me infament ignarum, & quò incautior decipiar, palàm laudatum. *b* Quid hîc faciendum? Quid Seneca fecit? Sed exemplis grauioribus te vrgebo. Quid fecerunt tot ſanctiſſimi viri? quid Chriſtus fecit?

Quid multis ante Chriſtum ſæculis fecit Moſes? Vir longè mitiſſimus; quis tamen eo vno fortior? quis rurſus minus vltionis

a *Eccli. c. 28. à* ℣. *23. ad 28.*

b *Tacitus l. 1. hiſtor.*

vltionis cupidus? qui quò populum infeſtiorem habuit, & ad conuicia proniorem, eò impenſius cæli Numen his propitium reddere perſeuerauit. Nam quantò magis peruicax populus inſanis clamoribus ac querimonijs vrgebat, tantò Moſes ardentiores ad Deum preces fundebat. Imò cùm iam lapides furibunda plebs minaretur, hoc vnum Moſes in ſui defenſionem obiecit, *refugere ad Deum.* Huic vni & ſoli iniurias conqueſtus: Quid faciam, inquiebat, populo huic? adhuc paullulum, & lapidabit me. *a* Hîc à Deo iuſſus in populi gratiam aquas è rupe producere, vt iniurias beneficijs penſaret, promptiſſimè paruit. Sed neque Aaroni fratri conuiciatus eſt, nec ſorori, quòd connubium Æthiopicum ſibi exprobraſſet, ideò minus beneuolè opitulatus eſt. Ita manſuetiſſimus virorum ſæpius multiplicis linguæ furores precibus ſedauit.

Quid Saram eximiæ ſanctitatis feminam commemorem? *b* Iaciebat in eam ancil-

a *Exodi c. 17. v. 14.*
b *Vide ſuprà c. 2. de Calumniâ §. 2.*

ancillaris temeritas maledicta & probra, interfectricem virorum nominans, quæ pluribus nupſiſſet, ſed in nullo connubium diurnum eſſet ſortita; quæ ſeptem maritos ſubitâ nece præcipitaſſet in tumulum. Et vt calumnia hæc grauiore pondere ſauciaret: Numquid & me vis occidere, aiebat famula, ſicut iam occidiſti ſeptem viros? Ad hanc vocem Sara perrexit in ſuperius cubiculum domûs ſuæ, & tribus diebus, & tribus noctibus non manducauit, neque bibit, ſed in oratione perſiſtens deprecabatur Deum. *a* Ita nec Sara flammas à maledicâ linguâ immiſſas potentiùs reſtingui poſſe cenſuit quàm Oratione.

Incendium à præcipiti Phaëthonte factum, feliciſſimè compeſcit oratio.

a *Tob. c. 3. v. 9. 10. 11.*

§. IV.

Hoc igitur quartum hîc artificium eſt; *Suam hac in re patientiam ad exempla ſanctiora erigere.*

Nar-

Narciſſum Hieroſolymorum Antiſtitem virum eximia virtute præditum, & præſertim in caſtigandis vitijs animoſum homines perditiſſimi, monitori optimo nimiſquam aſperi, fœdis calumnijs infamare ſunt aggreſſi, & prout conſutis dolis inter ſe conuenerant, iureiurando etiam criminationes firmarunt, quò magis fidem facerent plebi citò credulæ. Illorum vnus deierans: Si falſum, inquit, dixero, malè peream incendio. Alter: Si fefellero, ait, me lues peſſima inuadat. Tertius non minus ſeipſum execratus ſi mentiretur: Omnem, inquit, oculorum diem perdam, ni talis, vt dixi, ſit Narciſſus. Vix tamen vlli ſunt reperti, qui vel iuratis crederent, ob teſtatiſſimam tot annis caſtimoniam Narciſſi. Et quid ad hæc ipſe Narciſſus? Falſiſſimæ criminationi grauiter indignatus, ſed quia ſolitudinis ac ſapientiæ amantiſſimus erat, tacuit, ceſſit, calumniatorum oculis ſe ſubduxit, Deo ſibíque vacaturus inter feras, quæ ſaltem calumniari neſcirent. At ſublimis ille Oculus qui conſpicit

omnia,

omnia, nefariorum hominum ſcelus quod non potuit non videre, mox in apertum protraxit illis ipſis ſupplicijs, quæ ſibi ſcelerati optauerant. Et primus quidem obtrectatorum, ſcintillâ in incendium gliſcente, in ſuâmet domo cùm omni familiâ miſerrimè conflagrauit. Reperit quod optauit. Et videbatur facinus illud non vnius ſed plurium vel innocentum capitibus expiandum. Alter calumniator ille, capitali peſte, quam imprecatus ſibi fuerat, à calce ad verticem infectus, Numine ſic vindicante contabuit. Hoc habet; votis ſuis perijt. Tertius ſociorum calamitate doctus reſipiſcere, confictas à ſe atque ſocijs calumnias publicè faſſus eſt, nec tamen vltorem Deum penitus effugit. nam tantâ pœnitudinis acerbitate percellebatur, in fletum tam vberem ſolutus, vt vtrumque lumen lacrimis extinxerit. Viuus, ſed cæcus, & ad productius ſupplicium ſuperſtes. *a* Ita Narciſſus ſceleratas linguas ſuperauit tolerando.

Theo-

a *Euſeb. Cæſar. l. 6. c. 6. Niceph. l. 5. c. 9.*

Theodoſius Imperator hac improbarum linguarum victoriâ planè admirandus. Verba Theodoſij agnoſcite: Si quis, inquit, modeſtiæ neſcius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina noſtra crediderit laceſſenda, ac temulentiâ turbulentus obtrectator temporis fuerit, eum pœnæ nolumus ſubiacere, neque durum aliquid, neque aſperum ſuſtinere: quoniam ſi id ex leuitate proceſſit, contemnendum; ſi ex inſaniâ, miſeratione digniſſimum; ſi ab iniuriâ, remittendum. Audiant & imitentur Chriſtiani principes. Ab obtrectatoribus nemo liber, nec ſumma quidem faſtigia.

Cato Porciæ gentis princeps, ſenator optimus, Imperator præclariſſimus, orator exactiſſimus, quater & quadragies cauſſam dixit, diuerſis odiorum & contumeliarum machinis appetitus: ſemper abſolutus eſt. Camillum exulem ni vidiſſet Roma, perijſſet. Scipionem Carthagine & Africâ ſuâ maiorem pænè viciſſet calumnia.

Quis

Quis magnorum inter Chriſtianos non retulit vulnera ab hoc detractionis morſu, quis non venena ab hac viperâ? Chriſtus ipſe an non audijt: *Samaritanus es, Dæmonium habes; vini potator, populi ſeductor?* Ecquem non ambuſſit hæc flamma?

Optimè dixit Gregorius Nazianzenus: In bonam partem hoc accipe ſancta Trinitas; nec tu ſtultorum linguas penitus effugiſti. *a*

Chriſto Domino in os obiectum: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. *b* Quàm verè Lingua, *Vniuerſitas iniquitatis*, dicitur!

Sunt certæ diei horæ quas Superbia, & Auaritia, & Luxuria inter ſe diuidunt: Lingua, non vnam tantùm diei partem, omnes ſibi horas vendicat, Mundus iniquitatis eſt, omnia capit, omnia continet. Quâ demum ratione? Quâ charta

a *Naz. orat. de humanâ Chriſti Natiuitate, & orat. 3. de Pace.*
b *Luc. c. 14. v. 15.*

charta ſolet geographica deſcriptum Orbem. In hac explicato digito, Hiſpaniam, Italiam, Poloniam, Galliam, Germaniam, aliáſque Orbis partes deſignamus. Sed chartæ huic geographicæ, coloratæ Linguæ nemo fidat; mendaciſſima eſt, grandia minuit, parua extendit, alta deprimit, ima extollit, pro libitu pingit & fingit. Quantum, putas, Deus à mendacio diſtat? Quantum Chriſtus à Beelzebub? Immenſum, infinitum. Lingua tamen audet, & Deo mendacium, & Chriſto dæmonium affingere. Quòd ſi patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius? *a* Ergo non ſanæ mentis, & planè fatuus eſt, qui viam quam ad cælum facit, ad chartam tam mendacem dirigit. Innumeris modis Lingua decipit, terret, ſeducit, deijcit, configit.

Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, certè nec domeſticis ipſius parcent. Non eſt ſeruus melior Domino ſuo.

Et

a *Matth. c. 10. v. 25.*

Et Detractio quidem fulmen imitatur, quod improuidum & imparatum antè perimit quàm periculum denuntiet; quódque firmiſſima ferè impetit, viliſſima & humi ſerpentia negligit, ita illa in optimos quoſque ſæuit, vt prope ſignum ſit viri aut magni, aut ad magna nati, pati linguas detrahentium. Nam cùm Detractio ferè ab æmulatione proficiſcatur, ſoláque magnitudo aut parta aut ſperata æmulationum materia ſit, in magnos exſurgunt hæ linguæ, ac non niſi in tales venena iaculantur. Magnitudinem enim alienam famámque, cùm dedecus ſuum æmulus exiſtimet, conſurgit in aduerſarium, eúmque denſo linguæ grandine velut ſaxeo imbre obruit. *a* Fieri non poteſt, inquit Chryſoſtomus, vt qui virtute excellunt, apud omnes bene audiant. Nequaquam tamen dolendum eſt, ſi malè audiamus, ſed ſi iure malè audiamus. *b* Quo ſenſu præclariſſimè dixit Epictetus: Quid verò Antiſthenes ait? An id nunquam audiuiſti?

a *Scriban. in Polit. l. 1. c. 17.*

b *Chryſ. ſerm. de calum.*

diuiſti? Regium eſt, Cyre, cùm rectè facias, malè audire. a

a *Epictet. l. 4. diſſert. c. 6. med.*

§. V.

Quintum ad nequitiam linguæ vincendam artificium eſt, *Contemnere hac linguarum, aut calamorum vulnera.* Contemne, & viciſti. Nam hæ linguarum inſidiæ ſæpiſſime non lædunt, niſi volentem. Adyanton herba licet aquâ perfundatur aut immergatur, ſiccæ tamen ſimilis eſt; ſic cùm homini probo contumelia infertur, non inhæret. Quòd ſi tu ſapias, nullá re magis teſtatam facies innocentiam tuam quàm calumniarum & detractionum contemptu ac neglectu. Vt ſcias, omnis calumnia & obtrectatio fœtidæ ſimilis eſt cloacæ, quæ quò plus mouetur, plus fœtet. Noſti, Camerinam non eſſe mouendam. Neque enim miſer eſt, qui audit conuicium, ſed qui facit. Conuicium porrò potentiſſimè regeritur cùm conuicio non reſpondetur. Non enim acerbius eſt conuicium,

cium, quàm conuiciatorem neglectu oſtendere indignum cui reſpondeatur. Ille magnus & nobilis eſt, qui more magnæ feræ, latratus minutorum canum ſecurus exaudit. Ita moloſſos generoſiores aut leones imitemur, qui circumlatrantibus catellis non ſolent allatrare, merâ imparium indignatione & contemptu. Contemne & tu has linguas, quæ non ſauciant niſi reſiſtentes.

Ad naturam rei præclariſſimè dixit religioſus ille ſcriptor: Quid enim ſunt verba, niſi verba? Per aërem volant, & lapidem non lædunt. Si reus es, cogita quòd libenter emendare te velis: ſi nihil tibi conſcius es, penſa quòd velis libenter pro Deo hoc ſuſtinere. Et quare tam parua tibi ad cor tranſeunt, niſi quia adhuc carnalis es, & homines magis quàm oportet, attendis. *a* Ecquid verba, quid calami nocere poſſunt animo qui Deo nititur? Quod grando tectis, quod fluctus rupibus, hoc calumnia poteſt,

a *Thom. de Kemp. l. 3. Imit. Chriſti c. 46. n. 1.*

poteſt, cùm in virum inciderit. Vis vincere? vis hoſtem frangere? de inimico triumphum agere? Contemne. certa eſt victoria in ſolo contemptu. Vis aduerſarium mœroribus exedi? ride. Vis indignationibus lancinari? nec verbo dignare. Vis videre ſupplicem? beneficijs cumula. *a*

At durum, acerbum, ac miſerum eſt tot pungentibus linguis velut iaculis configi. Durum, ſed ſæpe fructuoſum, acerbum ſed ſalutiferum, miſerum ſed glorioſum. Exoſculemur hanc benemerendi materiam, hanc meſſem cælo inuehendam, hanc vindemiam dominicis cellis inferendam.

At excido, inquis, Principum gratiâ. Modò non excidas Dei. At forſan ideò ſpoliaris opibus? Nemo te ſpoliabit æternis. Priuaris dignitate? Nemo te bonâ conſcientiâ priuabit. Vituperant te homines? Sed honorabunt Angeli. At multos experiris inimicos & vexatores? Modò amicum habeas & protectorem Deum.

a Scriban. l.c.

Deum. Contemptus iaces? Exurge cælo. Condemnaris? Iudice Deo abſoluêris. Animum ergo aduerſus hæc para, & ſcito vix vllum virum bonum ab his linguæ iaculis viuere inuulneratũ. At ſatius eſt criminationibus ſordidari cum bonis, quàm falſis laudibus honeſtari cum improbis.

Pericles, qui quadraginta annis Athenienſium Rempublicam gubernauit, vir diſertiſſimus, ſuggeſtum conſcenſurus vt ad populum diceret, dijs vota faciebat, ne vllum ſibi verbulum, ſe imprudente aut inuito efflueret, quod ad Rempublicam minùs pertineret: Hic, inquam, Pericles temerarium & inſolentem conuiciatorem, per diem integrum, ídque in publico patienter tulit. Neque veſperi cùm ſe domum reciperet, adhuc maledictis inſectantem á ſe repulit. Poſtremò, cùm iam in domûs limine, ſub primam noctem, conſiſteret, conuerſus ad ſeruum Pericles: Heus, inquit, mox facem expedito, & hunc ciuem domum reducito. Sic homo improbus ab iniuriâ & contumeliâ gratiam reportauit.

Hoc

Hoc prorſus eſt conuicia, calumnias, & maledicta magnanimo contemptu digerere.

Quid igitur hæc linguarum tonitrua tantoperè nos terrent? in fumum euaneſcent: Quid detractiones & calumnias, quid probrum & infamiæ notam adeò reformidamus? Auguſtinus contra hæc nos animans: Opprobria hominum, inquit, nolite metuere, & detractione eorum ne ſuperemini, nec quòd nos ſpernant magni duxeritis, ſicut enim veſtimentum, ita per tempus abſumentur. Et dicti rationem reddens ſolidiſſimam: Crimen falſum, inquit, reum non facit hominem, niſi apud iudicem hominem: vbi autem Deus iudex eſt, nullus falſo crimine læditur. *a* Deus, qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet? *b*

a *Aug. tom. 2. epiſt. 137. circa med. & in pſ. 18. v. 134.* b *Rom. c. 8. v. 34.*

§. VI.

Sextum eſt: *Silere*, ac generoſâ taciturnitate detractiones & calumnias conoquere. Sile igitur, alioqui crabro-

nos irritabis refutando. Sile, ne peruulgentur, quæ neſcienda potiùs & ſepelienda eſſent. Cùm reſpondetur, cùm excuſatur, cùm iure agitur, longè latéque infamiæ nota perfertur, quam multò tutius ſilentium ſepelijſſet. Quâ de re Seneca illuſtriſſimè: Qui primis, inquit, defungi malis potuimus, in maiora deuoluimur. Quoſdam vnius verbi contumelia, non æquo animo lata, in exilium proiecit: & qui leuem iniuriam ſilentio ferre noluerant, grauiſſimis malis obruti ſunt, indignatíque aliquid ex pleniſſimâ libertate diminui, ſeruile in ſeſe attraxerunt iugum. *a* Quòd ſi reprehenderis à quo non deberes, nec modo quo deberes, illud velim cogites, quod ſapienter dixit Romanus ſcriptor: Nulli patientiùs reprehenduntur, quàm qui maximè laudari merentur. *b* Itaque ſilendo reprehenſionem admitte, illámque in encomium tuum taciturnâ patientiâ conuerte.

Sunt

a *Sen. l. 2. de Irâ c. 14.*
b *Plinius Secund. l. 7. epiſt. 20. ad Dionyſ.*

Sunt quædam vulnera, quæ meliùs ſit non tetigiſſe;

Plurima curando fieri peiora videmus:

Neglige, & tace; ita ſanabis. Homo ſapiens tacebit vſque ad tempus. *a*

Contra verboſos noli contendere verbis.

Sile & diſſimula, vt aduerſarius arbitretur detractiones ſuas à te neſciri. Nam plerunque qui ſua dicta putat ſentiri, putat etiam de vindictâ cogitari: itaque ſe parat, ne hoſtis inueniat imparatum.

Quemadmodum verò Fabius Maximus (quem olim Ouem appellabant) pugnam opportunè fugitans, & Annibalem magis eludens quàm conflictu frangens, ducem anteà inuictum, morâ vicit & patientiâ; ita qui cedit & ſilet, linguámque verberantem non reuerberat, ſed declinat dextrè, hic victor eſt, hic vacillantem concordiam reſtituit cedendo & ſilendo. Ita Socrates Xantippen vxorem clamoſiſſimam placauit

a *Eccli. c. 20. ꝟ. 7.*

non reſpondendo. Medicamentum iniuriarum & contumeliarum omnium probatiſſimum eſt ſilentium. Tam iniurias ferentem quàm inferentem ſanat: ſolâ offenſarum commemoratione animorum vulnera recrudeſcunt. Silentium ad dolentis animi perturbationem ſedandam valet plurimùm. Optimè miſerias ferunt qui abſcondunt. Hinc Rex iratam non ſine cauſsâ Reginam ſic alloquitur:

Deſine méque tuis incendere, téq; querelis. a

Canum in pagis allatrantium ira non meliùs deferueſcit, quàm tranſeuntis viatoris ſilentio, cautâque patientiâ. Apum circumuolitantium aculeos non difficulter exit illæſus, quiſquis inter eas fuerit quietus; repugnans & procax læditur. Pax ſilentij effectus, & velut filia eſt.

Angeronam ſilentij Deam ore obſignato repræſentarunt priſci. Hanc autem, Macrobio teſte, [b] in templo Volu-

piæ,

a *Virgil. l 4. Æneid.*
b *Macrob. l. 1. Saturnal.*

piæ, quæ delectationis & gaudij Dea fuerat, collocarunt, vt tacitè ſignificarent, eum qui ſilere, & iniurias tolerante, ac placidè ferre didiciſſet, ingenti delectatione, voluptate maximâ perfundi. Nimirum in templo Volupiæ ſedet Angerona: oris obſignati homo placidæ Voluptatis ædem incolit.

Sed & hoc inſuper habet hominis læſi ſilentium; plerunque patrocinia & hominum & ipſius Dei læſo conciliat. Moſes ad ſuos proclamat: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. *a* Magdalenæ ſilentis & lacrimantis patrocinium ſuſcepit Chriſtus, non ſolùm aduerſus Iſcarioten, ſed etiam aduerſus hoſpitem ſuum & conuiuatorem. Et ipſius Chriſti tacentis ad tot támque capitales hoſtium accuſationes Pilatus quantus ex iudice patronus eſt factus?

Maronem poëtarum principem Filiſtus quidam orator, facetijs vexare ſo-

a *Exod. c. 14. v. 14.*

litus, audiente Auguſto Cæſare, elinguem dixit, ſed nec ſi linguam haberet, cauſſam propriã tueri poſſe obiecit. Cui Maro: Tace, inquit, rabula. Nam mea hæc taciturnitas cauſſæ meæ defenſorem fecit Auguſtum: & hac tubâ, cum volo, loquor, quæ vbique & diutiſſimè audietur.

At dicas: Qui ſe pro oue gerit, à lupis deuorabitur.

Neque nos vbique, & in omni cauſsâ tacendum dicimus. Interdum pax ambienda eſt reſponſione, ſed eâ molliſſimâ. In curiâ & iudicio ſi rei familiari, ſi famæ aut vitæ periculum ſit à ſilentio, loquendi locus erit. At verò domi, in mensâ, in plateâ, in agro, in iurgio, in luſu, in ſympoſio tutiſſimum ſemper ſilentium, præſertim cùm in linguam improbam pugnandum eſt. Hîc vetus Germanorum verbum veriſſimum: Duorum ſapientior, tacebit prior. *a* Nam ille ſapientior eſt & melior, qui citiùs retulit

a Der gſcheider ſchweigt vor.

tulit pedem, cùm vtrimque certatur. Neque hoc ignauiæ ſignum, ſed fiduciæ.

Res certa eſt: pleruncue manu tardiſſimi ſunt, qui promptiſſimi linguâ; multiloqui ac magniloqui, vix vnquam ſtrenui. Homericum Therſiten hominem ignauiſſimum, ſed proteruiſſimè conuiciantem Achilles pugno interfecit, Goliathum Dauid lapide proſtrauit. Nimirum canes illi magis degeneres minimè mordent, qui plurimùm latrant. *a* Et Hieronymi ſenſu: canis latratu tam bonus facilè fugatur.

Cùm virorum ille mitiſſimus Ioannes Canonicus, vt vocant, regularis, cum amicis familiariter colloqueretur, domeſticorum vnus in conclaue irrupit, & minis atque clamoribus omnes exterruit improbus latrator; in Ioannem ſingulariter velut è plauſtro iecit conuicia. Ioannes fellis expers, columba placidiſſima inſanum nec verbulo percuſſit,

a *Philip. Boſq. Carc. Laur. conc. 7.*

Hîc amicorum quiſpiam: Cur obſecro, inquit, mi domine, ad dicta tam atrocia ſiles? tuam ipſe famam conculcas. Eijce foràs calumniatorem. Huic Ioannes ſedatè: Si flamma, inquit, domum corripuerit, num tu oleum affundas? Hic homo totus ardet, & furit: at noſti, nihil eſſe deformius, quàm furioſis reſpondere. Sicut in morbis nihil pernicioſius, quàm pharmacum immaturum.

Primam iram nemo audeat oratione mulcere; ſurda eſt & amens; dandum illi ſpatium, dum remittat. Atque hoc medicorum ſcitum eſt, qui negant in acceſſionibus medendum.

Huic homini, hoc quidem tempore, velle medicinam adhibere, eſſet occidere. Vbi remittente inſaniâ, nonnihil ad ſe redierit, curationem admouebimus. *a*

Hoc eſt prorſus Dauidem agere, & furioſum Saulem placare citharâ. Contra iratorum contumelias pharmacum eſt

a *Surius 10. Octobris c. 9. in Vitâ.*

eſt præclariſſimum, Tacere. Aut enim potentior de te malè locutus eſt, aut imbecillior: ſi imbecilior, parce illi; ſi potentior, parce tibi, & noxam caue. Sunt qui cùm audiunt vel leuiter ſibi detractum ab alijs, mox grandem meditantur vindictam: ita ſagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum. *a* At iniquum eſt pueruli ſagittulâ vix læſum, mox vulnera & cædes coquere. Non eſt argumentum certius magni animi, quàm improbâ linguâ verberatum non reuerberare. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. *b*

Hîc pulchrè Gregorius: Quid enim, inquit, ſi homines laudent, & conſcientia accuſet? aut quæ debet eſſe triſtitia, ſi omnes accuſent, & ſola conſcientia nos liberos demonſtret? Valde miror cur vos qui cor fixiſtis in cælo, verba hominum agitent in terrâ. Dux bonorum Paulus dicit: Opus ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantùm

a *Pſ. 63. v. 8.*

b *2. Cor. c. 1. v. 12.*

gloriam habebit, & non in altero. *a* Si laudibus lætamur, & detractionibus frangimur, gloriam noſtram non in nobis, ſed in aliorum ore poſuimus.

Quid autem aliud detrahentes faciunt, niſi in puluerem ſufflant, atque in oculos ſuos terram excitant, vt vnde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant. *b* Quæ omnia Chryſoſtomus ſuo etiam calculo confirmat, nam de calumniatoribus & detractoribus mentionem inijciens: Poſſum, inquit, facere malam famam, ſed non interficere conſcientiam. *c* Tu igitur, quod Iſaias monet, vide vt ſileas; noli timere, & cor tuum non formidet. *d* Longè glorioſius eſt, ad imitationem Chriſti, iniuriam tacendo tolerare, quàm ſuperare reſpondendo.

a *Gal. c. 6. v. 4.*
b *Greg. l. 8. epiſt. 45.*
& l. 9. epiſt. 39.
c *Chryſ. hom. de Suſannâ.*
d *Iſ. c. 7. v. 4.*

§. VI.

§. VII.

Septimum in tolerandis aliorum linguis artificium eſt, *Cæleſte præmium ſuſpicere.* Ecquid queri potes de conuicijs, detractione, calumnijs, cùm hæc augmenta ſint cæleſtis præmij? Contumelias omnes & iniurias centuplo Deus æternóque fenore penſabit. Detrectas luctam? recuſas gloriam, abijcis coronam. Qui certare non vult, is præmium aſpernatur; qui pati abnuit, cælum ſibi diſplicere non diſſimulat. Quæ enim hæc iuſtitia, quæ eſſet verecundia, ſperare præmium, repellere laborem? Ab incunabilis Mundi ſemper paſſa eſt innocentia.

Hiſtoriam omnem, Græcam, Latinam, barbaram; ſacram, profanam volue, & nuſquam non cernes Virtutem iaculis petitam, præcipuè venenatis iaculis Linguæ.

Nil in Orbe tam ſanctum cui Lingua

vitioſa parcat. Hæc lapides iacit, & tela ſpargit, vt viam ad cælum ſi non inuiam, certè reddat impeditam. Quid trepidamus, quid in viâ ſubſiſtimus, quid oculos retro flectimus? hanc ſemitam ad cælum dux Chriſtus, tótque centena millia comitum ſignarunt ſanguine. Neque tamen nos ad ſanguinem hîc prouocamur: mollior detractionum pugna eſt, quæ vix ſupremam cutem ferit, ac ne ferit quidem, ſi contempſeris. Sin altè in animum admiſeris, non verba ſunt, ſed vulnera, quibus tamen præmium cæleſte promiſſum non eſt. Linguâ feriri, & non referire, hoc Chriſtianum, hoc cælo dignum eſt.

In hanc rem expedit, non omnia videre, non omnia audire. ſic multæ nos iniuriæ tranſibunt: ex quibus pleraſque non accipit, qui neſcit. Non vis eſſe iracundus? ne ſis curioſus. Qui inquirit quid in ſe dictum ſit, qui malignos ſermones etiamſi ſecretò habiti ſint, eruit, ſeipſe inquietat.

Verbo-

Verborum in te prolatorum ruminatio, ſcrutatio, & pro tuo ſenſu explicatio eò perducit, vt videantur eſſe iniuriæ quæ profectò non ſunt. Abduc ergo animum ab auditis, & erige ad alta.

Et quis prudens omnium ore & calamis, dicta factáque ſua probanda ſperet? ſtultitiæ hoc magnæ eſt. Prudentia liberiore locutione non offenditur, imò gloriatur cùm patitur linguas, quæ ferè in magnos venena ſua iaculantur; vti fulmina in firmiſſima quæque ſæuiunt, tranſeunt mollia, velut robore ſuo indigna.

Sed nimis quàm dolet, inquis, cùm linguâ nocente verberatur innoxius. In promptu ſolatium eſt; cum Iobo animosè dicat ſic ſaucius: Ecce in cælo teſtis meus, & conſcius meus in excelſis. *a* Si ergo nobis, inquit Gregorius, eſt teſtis in cælo, teſtis in corde, dimitte ſtultos foris loqui quod volunt. Qui vitæ ſuæ in cælo teſtem habet, iudicia

(& lin-

a Iob, c. 16. v. 20.

(*& linguas*) hominum in terrâ pertimeſcere non debet. *a* Apoſtolus ſuo id exemplo docens: Mihi autem, inquit, pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die. Humanis maior, facilè iudicia & linguas hominum contemnet. Quid enim refert cuius auxilio cælum conſcendas? ſatis eſt conſcendere. Nihil intereſt an nomen tuum morbus, an gladius, an lingua inſcribat cælo: modò inſcribatur; tu beneficio fruere. Et vt æger pulsâ inualetudine, rigidas medici manus præmio donat, ita tu has linguas honora, ſine quibus res ſecundæ fortaſſis obliuionem Dei conciliaſſent. Nam proſpera plures excludunt cælo quàm aduerſa.

Impetrauit olim, quod Caſſianus narrat, ab Athanaſio vrbis antiſtite Alexandrina matrona tam diues quàm nobilis, vt vna aliqua è viduis, quæ ſacri ærarij ſumptibus alebantur, ſibi daretur

a *Greg. l. 8. epiſt. 45. ad Palladium. & l. 9. epiſt. 39. ad Theotiſtam. Vtraque digniſſima legi tota.*

tur alenda. Data eſt illi mulier miti ſuauíque ingenio, & linguâ prorſus modeſtâ. Sed optimæ matronæ ſatisfactura non eſt. Siquidem patientiam ſuam hac ratione nihil profecturam credidit, cùm ſciret virtutem ſine aduerſario marcere. Itaque aliam ſibi dari ab antiſtite popoſcit. Athanaſius mentem feminæ non ſatis aſſecutus, dari iuſſit aliam, ſed inhumanam, peruicacem, iracundam, & multò peſſimæ linguæ feminam. Hanc matrona nobilis domum adduxit. Mox furia illa ingenium detexit, nam pro piâ liberalitate ac lauto hoſpitio conuicia ſolùm, & obtrectationes atque maledicta, imò & verbera reddidit. Nihil in eâ obſequij, nulla gratiarum actio; quicquid ferè prolocuta eſt, fœdiſſima oris ſpuma, & merum iurgiorum ſemen fuit: vix quidquam pro ſanâ loqui nouerat. Hîc matrona nobilis ſibimet applaudere, & multum gratulari; hîc in ſinu gaudere, cælúmque ſitientibus oculis ſuſpicere; hîc Deum ardentibus precibus venerari, eíque gratias agere, quòd ſuam patientiam his exercitijs erudiret;

denique

denique ad Athanaſium redire, eíque pariter amplas habere gratias, quòd ſibi eam demum dediſſet viduam, per quam ad patientiæ cultum iugiter exerceretur, atque ſic viâ longè certiore duceretur ad cælum. *a* Hæc profectò heroidem ſapiunt Chriſtianam. Imitemur, ſi cælum amamus. Spe certâ cæleſte præmium expectat, qui Linguæ flagellum patienter tolerat.

Agnoſcamus ergo Domini voces: Beati eſtis cùm maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes, propter me: gaudete & exultate quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis. *b* Æternis nati, deligamus æterna.

a *Caſſianus ſacrar. Collat. 18. c. 14.*
b *Matth. c. 5. v. 11.*

Epilogus

Epilogus
in
PHAËTHONTIS
Primam & Secundam partem.

VOlumini prolixiori, Lector, da veniam, quam bis terue iam ſuprà, ſed obſcuriùs petij. Quædam dicenda, quædam ſæpiuſcule ingerenda, quædam etiam inculcanda fuerant; *Opportunè, importunè*, Tarſenſis Eccleſiaſtæ monitu. *a*

Sed obijcias: Quid prodeſt aperta monſtrare, quid clara explicare? Plurimum. Et cauſſam à Romano ſapiente audi: Multa vel ante oculos poſita tranſimus; ſæpe animus etiam aperta diſſimulat: ingerenda eſt itaque illi notitia

a 2. *Timoth. c. 4. v. 2.*

titia rerum etiam notiſſimarum. Plurima ſcimus, ſed non facimus. Scimus, non eſſe ditioribus & potentioribus adulandum, ijs tamen adulamur: ſcimus, non temere iurandum, non mentiendum, non obmurmurandum, nihilominus & iuramus, & mentimur, & obmurmuramus audaciſſimè. Itaque reducendi ſumus ad memoriam, ídque frequentiùs. Sæpe agitari debent, ſæpe verſari ſalutaria hæc monita, vt non tantùm nota ſint nobis, ſed etiam parata. Hinc dictioni ſæpius laxandæ fuerant habenæ, quando aliqua non monſtranda tantùm, nec tantùm explicanda, ſed ſæpius iteranda, & prorſus inculcanda ſunt. Atque hinc

—— ſummi plenâ iam margine libri
Scriptus, & in tergo necdum finitus Oreſtes.[a]

Scripſerat olim Euripides, poëta tragicus Oreſtis furioſi iuuenis res geſtas. Poëtam hunc verboſior ſecutus alius, qui vbi margines omnes verſibus impleuit,

a *Iuuenalis ſat. 1. initio.*

pleuit, etiam in tergo voluminis, contra quàm veteres ſolebant, verſus exarauit, nec tamen tragœdiam finijt.

Idem pænè hîc accidit. Oreſtem planè ſcripſi, aut ſimillimum Oreſti Phaëthontem, iuuenem furioſiſſimum, qui ſibi plurimum ſapere videbatur, cùm nihil ſaperet. Quod placidum quidem, ſed periculoſiſſimum furiarum genus eſt.

Phaëthontis, ſeu, Aberrantis Linguæ præcipitia, quantum ſubſeciuis horis licuit, explicaui. Sed nullus etiamnum finis eſt ſcribendæ huius tragœdiæ. Ita

——*in tergo necdum finitus Oreſtes.*

Oreſtis aut Phaëthontis furores nondum omnes, nondum ſatis percenſui. Poſt multa iam dicta, dicenda reſtant plurima. Optimè dixit Alphonſus Salmeron, Linguam eſſe Alphabetum ſeu congeriem omnium vitiorum. Quis eſt enim, ait ſapiens Hebræus toties nomi-

nominatus, quis eſt, qui non deliquerit in linguâ ſuâ? *a*

Auguſtinus vbi dixiſſet, hoc elogio Ciceronem affici:

——— *Romani maximus auctor*
Tullius eloquij ——— b

nullum vnquam verbum, quod reuocare vellet, emiſit: ſapienter addens: Quæ quidem laus, inquit, quamuis præclariſſima videatur, tamen credibilior eſt de nimium fatuo, quàm de ſapiente perfecto. Quis ergo eſt qui linguâ non deliquerit?

Omnem hominis ætatem lingua inficit. Ceterorum vitiorum indoles plerunque certam vitæ partem occupat: gula pueritiam, iuuentam incontinentia, viriles annos ambitio. Vitia deinde pleraque omnia cum ſeneſcentibus ſene-

a *Eccli. c. 19. v. 16.*
b *Lucanus l. 7. circa initium.*
c *Aug. epiſt. 7. ad Marcellinum, poſt initium.*

ſeneſcunt, & ſenſim cum ſuis dominis emoriuntur. Solum linguæ vitium ætatem omnem, & omne vitæ curriculum variè inflammat. Non rarò quò adultiores & ſeniores, hòc & loquaciores ſumus; comœdias recitamus & tragœdias longiſſimas; vt nec in tergo quidem finiatur Oreſtes. Attende iam decrepitos quoſdam, ſed eximiè garrulos ſenes, qui omnem vitæ ſuæ hiſtoriam prolixis oppidò narrationibus exponunt. Membra omnia in ipſis fracta, vires exhauſtæ; vix gradi poſſunt, vix ſpirant, lingua tamen in eis etiamnum eſt viuaciſſima; dies totos garriendo frangit, nec tamen fatigatur.

O malum irrequietum! ô rotam ſponte currentem, & indefeſſam! O Phaëthon ſtultiſſime, quò excurris, quò præcipitas? Sepulchrum tibi quæris, ſed grande. Totus terrarum Orbis tuus eſt tumulus, quem dum totum imples, totum incendis. Nec ſatis tibi eſt in hunc tumulum inijcere teipſum; mille tecum (quid aio?) ſexcenta millia rapis funera tuis incendijs ambuſta.

Troiam

Troiam olim, Saguntum, Numantiam, Corinthum, Carthaginem, nobiliſſimas ciuitates arſiſſe, priſca narrat hiſtoria. Parum eſt hoc temerario Phaëthonti, Linguæ præcipitanti, vnam alterámue vrbem incendere; toti Orbi flammas ſubijcit loquendo, & vnum facit rogum tot ampliſſima regna. Nulla enim eſt regio, nulla ciuitas, nulla curia, aula nulla, tribunal nullum, nulla platea, nulla domus, ſed nec vllæ ſunt latebræ, quas iſte Pheëthon, vitioſa lingua, litibus, calumnijs, obtrectationibus, mendacijs, libidinibus, periurijs, tumultibus non impleat. Orbem inſpice, & verum me dixiſſe fateberis. Nemo, quod bonum eſt, loquitur. *a*

Olim domorum oſtijs inſcribebatur Tuſcorum linguâ, ARSE VERSE, *b* hoc eſt, Ignem auerte, ſeu, Cautè cuſtodi. Hoc ſuo quiſque pectori rectiùs inſcribat: Linguæ ignem cautiſſimè cuſtodi.

a *Hieremiæ c. 6. v. 8.*
b Hüttes Fewr wol.

cuſtodi. Peſſimus auriga Phaëthon, Lingua temeraria, incendit terras, Iros & Codros, Cræſos & Darios amburit; ardet Orbis, nuſquam non incendium viuit.

Quid hîc conſilij, obſecro, quid auxilij eſt? Quas ſitulas, quos harpagones [a] his ignibus admouebimus? Iam ſuprà duodecim monſtraui ſitulas huic incendio, ſi non extinguendo penitus, ex parte ſaltem compeſcendo: Duodecim ſuggeſſi remedia Linguæ improbæ curandæ. Proximum ex his, & plerunque tutiſſimum, eſt ſilentium, quod flammas ſubinde miraculo etiam domare poteſt.

Narrat Cameracenſis proëpiſcopus, quem ſuprà ſæpius laudaui, in Brabantiâ cœnobium eſſe, Affligemium, [c] ſancti

 Bene-

a Fewrkübel vnd Fewrhaggen.
b *Thomas Cantipratanus l. 2. de ſui æui miraculis c. 13. n. 4.*
c *Bruxellæ adiacet, notum Belgio & celebre.*

Benedicti familiæ aſſignatum, viros in eo moribus religioſiſſimis viuere. Erat in hoc cœnobio monachus, cui Radulphus nomen, ſilentij amantiſſimus. Inde Radulphus Tacens eſt appellatus, nam totos ſedecim annos nec verbulum cum vllo mortalium eſt locutus; totus alloquijs diuinis deditus. In eam porrò familiaritatem Dei ſe dedit, vt orto illic incendio, iámq; per totum monaſterium graſſante, ignis furorem linguâ ſiſtere ſit aggreſſus. Cùm enim Radulphus humana ſubſidia iam ſuccumbere videret, tantò animoſior diuinam opem ſperare cœpit. Mox igitur in genua procumbens, precibus quàm potuit ardentiſſimis, auxilium è cælo implorauit. Nec fruſtra. A' precibus ingenti plenus animo, linguam tot annis velut ſepultam iuſſit viuere, dixítque hæc omnino verba: *Stes ignis hac horâ.* Stetit profectò ignis, & ſuæ voracitatis oblitus voci humanæ paruit. Ita incendium ſine vi aliâ penitus extinctum eſt. En vires ac potentiam ſilentij!

Hoc

Hoc aio, Phaëthontis ignes, ſeu, Linguæ incendium nihil potentius ſedat ſilentio. Silentium eſt illa ſitula, quæ in Linguæ flammas effundenda. Silendo auertimus ignem. *a* Sapienter ſcripſit Philo: Tace, & audi, pulcherrimum præceptum. *b* Qui narrant, quæ non decet, non eloquentiam oſtendunt, ſed ſilendi impotentiam. Et propterea non ad canoram & ſtridulam cicadam, ſed ad laborioſam & taciturnam formicam nos mittit Salomon. Vbi Lingua ſilentij frenos excutit, ibi præcipitium certum, & incendium. Cum gemitu dixit Ambroſius: Fouea alta eſt os maleuoli, grande innocentiæ præcipitium. *c*

Vide primam omnium in fronte imaginem, vbi ruptis retinaculis equi quadrijuges infreni volitant per æthera cur-

a Mit ſtillſchweigen verredt ſich niemand.

b *Philo, l. Quis diuinarum rerum hæres, initio.*

c *Ambroſ. l. 7. epiſt. 44.*

ſu, demum in præceps ruituri. Talis eſt lingua taciturnitatis impatiens. Imò, Theophraſti ſenſu, magis fidendum eſt infreni equo, quàm incompoſito verbo. *a* Eam ob cauſſam, Boni viri, cum beato Gregorio loquor, freno conſilij retinent præcipitationem verbi, & cautè conſiderant, ne relaxantes linguæ laſciuiam, auditorum conſcientiam incautâ locutione transfigant. *b* Qui os claudit, cùm ira, vel vindicta ſimiliſue malignior affectus ſtimulat, non aliud facit, quàm qui inſano gladium eripit. Reuerà turpe non eſt, mutum & elinguem videri, cùm loquendi periculum eſt.

Cùm Valentiæ beatus Vincentius verba faceret ad numeroſiſſimum populum, natali die Ioannis Baptiſtæ, mulier ab ortu muta per confertam plebem ad ſacrum oratorem illum perducta eſt. Vincentius ſpem ac fidem eorum qui feminam

a *Laërtius l. 5. c. 2.*
b *Gregor. l. 5. moral. c. 11. poſt med.*

minam adduxerant, miratus, oculis cælo ſublatis, dictionem tantiſper intermiſit, & ad mulierem verſus: Quid vis, aiebat, ô filia? Mox illa non impeditè reſpondens. *Panem*, inquit, *& Linguam, ô domine.* Ad quam denuò vir ſanctus: Panem, ait, quotidianum, dum vixeris, habebis; officium linguæ non impetrabis. Tu verò gratias age diuinæ bonitati, quæ tibi negat obfutura. Lingua tua niſi ſic eſſet ligata, eſſet mordaciſſima, animi corporíſque interitum allatura. Caue igitur hoc in poſterum à Deo petere, quod non concedet niſi iratus. Atque ab eo tempore, vt prius, omni vſu linguæ caruit. Septennio poſt hæc ſuperſtes, pane non eguit, nec linguam amplius deſiderauit, religioſéque obijt.*a*

O ergo periculoſas preces! Da Deus, Panem & Linguam. Vitam quam panis ſeruat & nutrit, plerunq; perdit, aut certè inficit Lingua. Longè tutiùs peteremus

ff 3 panem

a Petrus Rauſanus Panormit. in Vitâ S. Vincentij l. 3. c. 1.

panem atrum ac ſordidum; Linguam candidam ac mundam. *a* Hoc regum ſanctiſſimus, hoc prudentiſſima reginarum, hoc optimi quique viri petierunt.

Rex Dauid precatur: Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. *b* Non loquar, niſi tu claue tuâ reſeraueris os meum, ad tuas non meas laudes efferendas. Ergo, Repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam. *c* Fuit cùm eſuriret rex Dauid, & pane mendicato viueret. Hoc tamen non deprecatur, neque rogat vt nunquam deſit panis: potiora poſcit, linguam flagitat in Dei laudes expeditam.

Nec aliter precata Eſther regina: Tribue, inquit, ſermonem compoſitum in ore meo. *d* Idem beatus Ephrem his verbis

a Grob Hauſ;brot/ vnnd ein fromme gſchlachte Zung/ ſtehn nicht vbel beyeinander.

b *Pſ. 50. v. 17.*

c *Pſ. 70. v. 9.*

d *Eſth. c. 14. v. 13.*

verbis expetit: Digitus gratiæ tuæ, Domine, ſemper moueat linguam meam, tanquam neruum citharæ ad gloriam tuam. Concede mihi, Saluator, petitionem cordis mei, fiátque lingua mea velut cithara ad reſonandum iugiter laudes tuas. *a*

Hæ preces tutæ ſunt. Da igitur, ô Deus, Panem & Linguam. Non primarium, non niueum & dominicum duntaxat & ſimilagineum [b] poſtulamus, ſatis eſt nobis plebeius etiam & cibarius panis: modò ſimul des linguam candidam, ab omni fraudum & mendaciorum furfure purgatam. Ita non improbè rogabimus *Panem & Linguam*. Alioqui ſanctiùs peteremus: Da panem, & linguam nega: Arcam panariam reſera; Arcam Linguæ obſera. Nam inde nutrimentum vitæ; hinc plerunque toxicum & ſpumam mortis depromimus, noſtróque nos gladio iugulamus.

ff 4 Lingua

a *Ephrem de Paſsionibus Animi.*
b Lauter Semlen vnd Herrenbrot.

Lingua velut gladius, dum vaginâ latet, non eſt terrori, non ſauciat, non ſanguine ſe proluit: at vbi furibundus è vaginâ proruperit, hîc iam attendat, quiſquis in hoſtium numero habetur. Omnia ferit, omnia ſternit, omnia vorat, depaſcitur omnia; nemini parcit, in quoſuis temere debacchatur hic linguæ gladius: extra ſilentij vaginam eſt; cauete, obuios inuadit, & vix quidquam eſt quod ictus eludat tam certos. Gladio ferreo vel iaculo ſcutum obijcitur; quid obijcies linguæ, niſi taciturnam patientiam? Hoc plerunque munimen optimum aduerſus hunc hoſtem.

Sanctus Valerianus aciem illius gladij conſiderans: Nihil eſt, inquit, ſæuius, nihil violentius amaris, aſperiſque ſermonibus, quorum vulnera tantò difficiliùs curantur, quantò faciliùs inferuntur. Ferri per cælum volantis ſpicula facilè ſcuti obiectione contemnis; verborum verò iactus, nec reuo-

cari-

cari poteſt, nec prohiberi; multò enim velociores ſagittis ſunt. *a*

Et quod mirum, quò retuſior & mollior videtur eſſe hic gladius, eò fœdiùs vulnerat, eò minus mollis, quò magis mollis eſt. Caue ſermones ſuper oleum mollitos, ad vſque medullas penetrant, vt occidant.

Non ignorauit hoc Satanas, qui Iobum tot iam vulneribus ſaucium, tot calamitatibus quaſſatum, coniugis demum & cognatorum linguis liberaliſſimè flagellauit. E` Iobi fortunis quod auferri poſſet nil ſupererat; plura vlcera recipere corpus vix poterat iam pænè vnum vlcus effectum, ſed magnum; iam decies in liberis ſuis mortuus erat ærumnoſiſſimus parens. Hunc tamen virum toties iam mortuum ad nouam lanienam expetit Satan. O Iobe, paullò maiora canamus: grauiſſimis ſupplicijs grauiora reſtant. Ad linguæ gladium damnatus es, gladium ſanè formidan-

ff 5

a Valerian. hom. 5. de Oris inſolentiâ.

midandum : ipſa vxor tua, ipſi cognati tui hoc gladio te petent. Hic te virum præſta : experieris vulnera verborum acerbiora eſſe quàm ferri. Sed animum obfirma, hic vltimus eſt cacodæmonis aries, quem tibi admouebit vt euertat te. Non habet vehementius fulmen quod in te torqueat, quàm tuæ coniugis & cognati ſanguinis linguas. Videt ſtygius balliſtarius,[a] poſt ſubuerſas omnes fortunas tuas, poſt necatos omnes liberos tuos, poſt omne corpus tuum iam pænè abſumptum & funeratum, te etiamnum ſtare : Videt hoc, & dolet ſe vinci; fremit ac ſæuit. Quare vltimam ſuarum machinarum iam expediet in te; iam omne ſui furoris ingenium effundet, iam ad extrema deſcendet, ſuarum virium vim maximam tentaturus : Vxoris & amicorum linguis in te pugnabit. Hîc animis opus, ô Iobe, hîc pectore firmo. Ergo animosè, ergo fortiter & intrepidè. Sta, & virulentas linguas partim ſilentio,

a Der ſchwartz Büchſenmaiſter.

tio, partim mitiore reſponſo elude, & viciſti.

Stetit reuerâ Iobus, ſtetit, & partim ſiluit, partim mitiſſimè reſpondit. Ita vicit, ita triumphauit omnes cacodæmonum legiones.

Quin audemus paria, ô Chriſtiani, quin ſequimur animoſiſſimum ducem? Silendo, aut manſuetè reſpondendo, cùm noſtras, tum aliorum improbas linguas quaſcunque vincimus. Non difficilis pugna; paratiſſimus eſt triumphus.

Sed patientiſſimo Iobo longè patientiorem oſtendo. In altum eant oculi. En Dominum IESVM ſuffixum cruci. Et hîc cacodæmon expertus eſt extrema. Veriſſimè dixerimus: Bis cruci-fixus eſt Chriſtus: primò clauis, deinde linguis. Iam flagra Seruator, iam ſpinas, iam & clauos corpore receperat, iam altum in cruentâ trabe ſpectacu-

lum pependerat, iam morte vicinâ crucis tormentum videri poterat exhauſtum: cùm, ecce, diabolus nouam & formidabiliorem crucem erigit; in hac Dei Filius non quatuor tantummodo clauis [a] confixus eſt: tot altera crux iſta trabales clauos habuit, quot Chriſtus inſultantes linguas ſuſtinuit. Ad rem præclarè facit hoc Bedæ teſtimonium: Bis petra percutitur, bis Chriſtus crucifigitur, & manibus militum, & Iudæorum linguis percuſſus. *b*

Neque verò Chriſtus tot in corpore venas, tot oſſa vel neruos habuit, quot eiuſcemodi clauos tolerauit. Verùm, quod Iobus tot ærumnis preſſus, id Chriſtus tot clauis confixus multò veriſſimè de ſe dixerit: Nónne diſſimulaui? nónne ſilui? nónne quieui? *c* Reuerâ,

quod

a *De quatuor crucis Dominicæ clauis res iam certa videtur: At hîc nullus diſputandi locus eſt.*

b *Beda in c. 20. Numerorum v. 11.*

c Iob. c. 3. v. 26.

quod etiam Iſaias affirmat, Tacuit ſemper, ſiluit, patiens fuit. *a*

Chriſtus quidem in cruce teſtamentarias tabellas toti humanæ genti ſcripſerat, ſed eà verborum parſimoniâ, vt ingens hoc teſtamentum ſeptem verſibus nec totis complexus ſit. Omne aliud in cruce tempus ſilendo & precando duxit, dum alijs atque alijs, & pænè innumeris linguarum clauis configeretur.

Heu, quàm non imitamur hoc noſtrum Caput? quàm non diſſimulamus, quàm non ſilemus, quàm non quieſcimus! Verborum iniurias vel minimas tam impatienter toleramus, quàm audacter magnas inferimus. Vix tangimur, & gladium linguæ ſtringimus; vix leuiter offendimur, & fulmen mittimus.

Verbum priſcis tritiſſimum erat: Qui procul à Ioue, procul à fulmine. Ego longè verius: Procul à fulmine, qui procul à Linguâ, non alienâ tantùm, ſed & ſuâ.

ff 7 Ruffi-

a Iſa. c. 42. v. 14.

Ruffinus & Pelagius Græci ſcriptores memorant, Arſenium olim Arcadij & Honorij Imperatorum præceptorem, cùm etiamnum in aulâ degeret, ardenter à Numine hoc vnum petijſſe : Domine, oſtende mihi viam, per quam poſſim ſaluari. Et vocem cælo miſſam audijt. *Arſeni, fuge homines, & ſaluaberis.* Fugit ergo Arſenius, & aulam mutauit ſolitudine. Hîc inter precandum denuò ad aures allapſa vox eſt : *Arſeni, fuge, quieſce, tace. Hæc ſunt principia ſalutis.* a

Omnia, quæ de Linguæ vitijs dixi, oraculo haud meliore, quàm hoc ipſo clauſero. Quiſquis es, cui ſalus cordi eſt, FVGE, QVIESCE, TACE.

FVGE, non alios ſolùm homines, ſed quandoque teipſum, cùm tibi à te peccandi periculum eſt.

QVIE-

a *Ita Ruffinus Aquileienſis n. 190. Pelagius libell. 2. n. 3. hac verba habet: Hæc enim ſunt radices non peccandi.*

QVIESCE, in vnicâ Dei Voluntate. Extra cælum hæc vna & vnica quies eſt; aliam fortaſſe quæres, ſed non inuenies.

TACE, quotieſcunque honeſtè non licet, aut non expedit loqui.

FINIS

SECVNDÆ PARTIS

Omnia ad maiorem DEI, *Deiparæ, & omnium SS. Angelorum honorem & gloriam.*

E R R A T A.

Paginâ 125. *verſu* 15. ſraudem, *lege*, fraudem.

Pag. 189. *verſu* 4. inquid, *lege*, inquit.

Pag. 209. *verſu* 19. iucuriæ, *lege*, incuriæ.

Pag. 336. *verſu* 9. regulam, *lege*, regulum.

Pag. 395. *verſu* 14. obtrectioni, *lege*, obtrectationi.

Pag. 396. *verſu* 17. Imperatoret, *lege*, Imperatores.

Pag. 433. *verſu* 3. Turpiloqium, *lege*, Turpiloquium.

Pag. *Eâdem*, *verſu* 8. Agirta, *lege*, Agyrta.

Pag. 652. *verſu* 13. Pheëthon, *lege*, Phaëthon.

Chartam, perinde vt vitam erroribus implemus.

MONACHII,

Apud NICOLAVM HEN-
RICVM.

ANNO

MDC XXIX.

ſalzſtein ſteinſchöpfer

Gronſchloſſer ſteiner

u u

nnnnnnnnnn

Zuſammenfund deiner

widerſtimmen

[illegible]